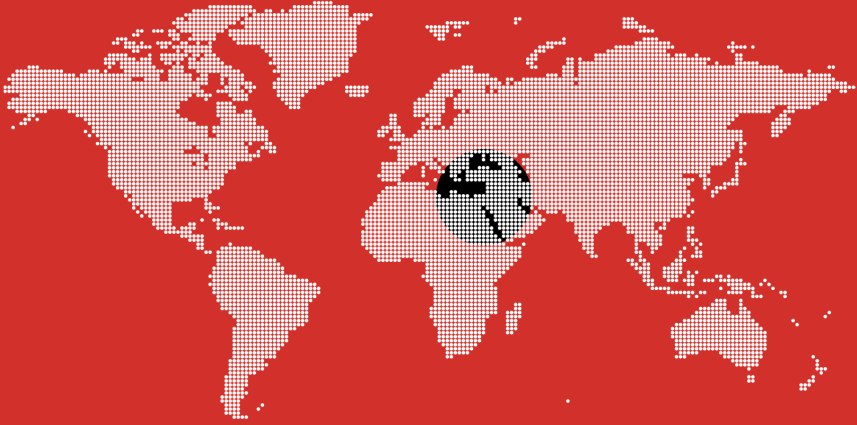

ORTADOĞU DEVRİMLERİ
HAYALET
HALA
KOMÜNİST

KAAN GÜNDEŞ

ENTERNASYONAL YAYINCILIK

Hayalet hâlâ komünist

*Marksizmin devrim teorisini savunmak:
Devrimler karşısında
Castro-Chavizm ve postmodernizm*

Kaan Gündeş

Önsöz: Görkem Duru

ENTERNASYONAL YAYINCILIK

Önsöz

Tamamlanmayan devrimin 10 yılı: Sonuçlar ve olasılıklar

Görkem Duru

“Şubat devrimi, büyük zaferler elde etmesine rağmen hiçbir şeyi çözmediği için tekrar ve tekrar yeni Şubatlar yaratır. Bu mevcut devrimci aşamada Şubat Devrimi sadece pek çok ülkede gerçekleşmekle kalmaz aynı zamanda Ekim’e doğru ilerlemediği sürece aynı ülkede de birçok kez kendini tekrar eder.”

Nahuel Moreno

2008 yılında başlayan kapitalist ekonominin dünya krizi ve buna karşı, krizin faturasını ödememek adına gelişen kitle seferberlikleri, dünya politik durumunda yeni bir dönemin açılmasının da olanaklarını yarattı. Bu dönemin dünya sınıflar mücadelesindeki en temel örneklerinden birini de 2021 yılıyla beraber 10. yıldönümüne girmiş olduğumuz Kuzey Afrika ve Ortadoğu devrimci süreci oluşturdu.

İşsizliğe, yoksulluğa, emperyalist – kapitalist sömürüye ve bu sömürünün temsilcisi diktatörlük rejimlerine karşı, iş, ekmek ve onurlu bir yaşam talepleri ve “Halk rejimin yıkılmasını istiyor!” sloganıyla 2010 yılının sonunda önce Tunus’ta başlayan devrimci ayaklanma, hızlı bir şekilde Mısır, Libya, Bahreyn, Yemen ve Suriye gibi bölge ülkelerine yayıldı. Bunun da ötesinde, uluslararası ölçekte aynı dönemde gelişen başka birçok kitle seferberliğine – Öfkeliler Hareketi, Wall Street’i işgal et eylemleri- örnek

teşkil etti.

Kuzey Afrika ve Ortadoğu devrimci sürecinin başından bu yana hem İşçi Demokrasisi Partisi hem de dünya partimiz İşçilerin Uluslararası Birliği – Dördüncü Enternasyonal olarak, kitle seferberlikleriyle dayanışmak, onları desteklemek ve ileri taşımak adına birçok uluslararası kampanyanın çağrısını yaptık, birçoğunun da destekçisi olduk. Devrimci sürece bu desteği sunarken temel yaklaşımımız şu eksene oturmaktaydı: Diktatörlük rejimleri yıkılsın! Emperyalizmin, bölge ülkelerinin, radikal İslamcıların devrimleri rayından çıkartmak adına uyguladıkları her türlü karşı devrimci müdahalelerine son! Emperyalist – kapitalist sömürü düzeninden ve diktatörlük rejimlerinden tam kopuş için, işçi sınıfının bağımsız politikası perspektifiyle, işçi-emekçi hükümetlerinin inşası için mücadelenin sürdürülmesi!

Devrimci sürecin ve bu politik hattın analizini aradan geçen 10 yıl boyunca yayınlarımızda detaylıca işledik. Burada yalnızca devrimlerin içerisinde geçmekte olduğu durum ve geçtiğimiz 10 yılın da dersleri üzerinden bazı temel noktaları kısaca vurgulamaya çalışacağız.

Kuzey Afrika ve Ortadoğu devrimlerine temel karakterini veren, onların demokratik görevlerin ağırlıkta olduğu ve ancak kendiliğinden bir şekilde anti-kapitalist ve anti-emperyalist görevleri zorunlu kıldığı sürekli niteliğidir. Bundan kastımız, devrimlerin salt demokratik görevlerle sınırlandırılıp, kitlelerin ekonomik ve sosyal talepleri bilinmez bir geleceğe ertelendiği takdirde “tamamlanamayacağı” ve bunun devrimci süreçleri iki potansiyel olasılık ile karşı karşıya bırakacağıdır.

Karşıdevrim

Bu potansiyel olasılıklardan ilki, devrimci seferberliği kendi bölgesel çıkarlarını garanti altına almak için ezmeye çalışan emperyalizmin ve bölge ülkelerinin karşı devrimci taktikleri olarak karşımıza çıkmakta. Bu örneğin en net ifadesini ise geçtiğimiz 10 yıl içerisinde Suriye örneği üzerinden deneyimledik. Suriye devrimi, Esad diktatörlüğünün katliamları, emperyalizmin, Rusya, İran, İsrail, Suudi Arabistan, Türkiye gibi bölge ülkelerinin ve radikal İslamcılarının, Suriye emekçi halklarının seferberliğini yok etmek adına izledikleri taktiklerin çapraz ateşi arasında sıkıştırıldı. Bu noktada altını çizmemiz gereken bir başka önemli konu, karşı devrim cephesinin, tüm bu çabasına rağmen Suriye özelinde ve bölge genelinde

kendi lehine nihai bir çözüm bulamamış olması. Burada, tabii ki adı geçen ülkelerin farklı bölgesel çıkarlara sahip olmasının etkisi olsa da ana neden, bizim, emperyalizmin egemenlik krizi olarak tarif ettiğimiz düzleme oturmakta. Emperyalizmin, Afganistan ve Irak'ta aldığı yenilgiler bölgedeki askeri ve politik egemenliğini sarsmış, 2008 Dünya ekonomik krizi ve bunu takiben gelişen Kuzey Afrika ve Ortadoğu devrimci süreci bu egemenlik krizini derinleştirdiği gibi buna iktisadi bir boyut da kazandırmış oldu. Bu anlamda, bu sürecin emperyalist politikaların bölge emekçi halkları tarafından kitlesel bir şekilde reddedilmesiyle birleşmesi, emperyalizmin ve onun bölgedeki ortaklarının, bazı ülkelerde devrimci süreçleri tersine çevirseler dahi bölge genelinde nihai bir karşı devrimci zafer kazanamamalarının ve kendi çıkarlarına bir konsolidasyon sağlamamalarının da koşullarını yaratmış oldu. Bu aynı zamanda, yukarıda bahsettiğimiz potansiyel olasılıkların ikincisi ile de kesişen bir dinamik.

Demokratik gericilik

Potansiyel olasılıklardan ikincisi ise, devrimci seferberliğin, kapitalist sömürü sisteminin devamı adına, burjuva, küçük burjuva ya da reformist önderliklerce, demokratik gericilik taktiği doğrultusunda kısmi demokratik kazanımlarla sınırlandırılarak yozlaştırılmaya çalışılması. Bunun doğal sonucu ise, sosyal, ekonomik ve demokratik taleplerle ve benzer biçimlerde devrimci ayaklanmaların aynı ülkelerde tekrar eder hale gelmesi ve bölgenin farklı ülkelerine de yayılması oluyor. Kuzey Afrika ve Ortadoğu devrimci sürecinin başlangıcından bu yana en çok tanıklık ettiğimiz nokta da bu oldu. 2010 yılının sonunda başlayan devrimci sürecin birinci dalgası bölgenin birçok ülkesinde rejim karşıtı seferberlikleri beraberinde getirdi, 2018 yılının sonunda yükselen ikinci dalga ise Sudan, Cezayir, Lübnan ve Irak gibi bölgenin diğer ülkelerinin de bu devrim kuşağına dahil olmasını doğurdu.

İşsizlik ve yoksulluğun devasa boyutlara ulaşması karşısında, bunun sorumlusu olan rejimlere karşı iş, ekmek ve onurlu bir yaşam talepleriyle kendiliğinden bir şekilde tarihin sahnesine çıkan kitlelerin seferberlikleri, bölge egemen burjuvazileri tarafından kısmi demokratik makyajlarla sindirilmeye çalışıldı. Kapitalistler kendi kârlarını garanti altına alabilmek adına ekonomik kesinti planları vasıtasıyla sömürüyü derinleştirme çabasına girişmeler de yaşam koşulları daha da kötüleşen bölge emekçi halkları

bunun karşısında m¼cadelelerini s¼rd¼rmeye devam ediyor.

Son bir yıldır d¼nyayı etkisi altına alan COVID-19 pandemisi ise bir yandan devrimci s¼recin ikinci dalgasında sınıflar m¼cadelesi bağlamında bir kesinti yaratmış olsa da onu ağığa ¼ıkartan sosyal ve ekonomik koşulları ortadan kaldırmadığı gibi daha da derinleştirdi. Ve bu s¼reç, ön¼m¼zdeki dönemde bölgenin istikrarsız rejimlerine karşı yeni kitlesel ayaklanmaların habercisi niteliğinde. Tunus'ta 15 Ocak 2021 g¼n¼nden bu yana s¼rmekte olan kendiliğinden seferberlikler işte bu d¼zleme oturmakta.

Sonuç yerine

Kuzey Afrika ve Ortadoğu devrimci s¼reci bağlamında, geçtiğimiz 10 yılın ve ön¼m¼zdeki s¼recin temel belirleyeni ise bahsetmiş olduğumuz iki olasılığın karşısına üç¼nc¼ bir seğeneği ¼ıkartabilmek olacak: Bölgede devrimci bir önderliğin inşası. Kendiliğindenlik, bölge devrimci s¼recinin temel karakterlerinden biri olmayı halen s¼rd¼r¼yor. Bu özellik bir yandan ayaklanmaların temel güc¼nü oluştursa da aynı zamanda sınırlarını da belirliyor. Bug¼ne kadar deneyimlediğimiz her örnekte, kendiliğinden seferber olan kitleler yine kendiliğinden bir şekilde savunma ya da koordinasyon komiteleri benzeri öz örg¼tlenme organları inşa ettiler. Ancak bu örg¼tlenmeler, onları ikili iktidar organları nüvesine b¼r¼nd¼recek ve m¼cadeleyi bir işçi-emekçi hükümetinin inşası hedefiyle ileriye taşıyacak, kitlelerin demokratik, ekonomik ve sosyal taleplerini kesitiiren bir m¼cadele programı etrafından koordine edilemediler.

Tersine, reformist solun aşamalı devrim perspektifi uyarınca demokratik kazanımlarla sınırlandırılmaya ¼alıřıldılar. Castro-Chavizm'in etkisi altındaki, antikapitalist olmayan bir antiemperyalizm anlayışına sahip küçük burjuva ulusalcı akımlar vasıtasıyla bulandırıldılar. Burjuva önderlikler tarafından da yozlaştırıldılar.

Geçtiğimiz 10 yılın deneyimi bizlere bir kez daha gösterdi ki, bugün kitlelerin en temel demokratik kazanımlarını garanti altına alabilmeleri dahi bir işçi-emekçi hükümetinin inşasını zorunlu kılmakta. Bunun yolu da, mevcut rejimden ve emperyalist – kapitalist söm¼r¼ sisteminden keskin bir kopuşu hedefleyen, işçi sınıfının bağımsız politikası perspektifiyle kitlelerin talepleri arasındaki geçişkenliği, m¼cadeleleri bağlamında da sürekliliği sağlayabilecek devrimci bir önderliğin, politik bir alternatifin

inşasından geçiyor.

İşçilerin Uluslararası Birliği – Dördüncü Enternasyonal olarak, biz de bu sorumluluğu omuzlarımızda hissediyor ve devam etmekte olan Kuzey Afrika ve Ortadoğu devrimci sürecine bu yaklaşım ekseninde tüm politik, programatik ve örgütsel desteğimizi sunmaya gayret ediyoruz.

11 Şubat 2021

Hayalet hâlâ komünist

*Marksizmin devrim teorisini savunmak:
Devrimler karşısında
Castro-Chavizm ve postmodernizm*

Kaan Gündeş

Zorunlu bir önsöz

Bu çalışmanın yazılmasına 2013'te başlandı. Metin 2017'de bittiğinde *Mesafe* dergisinde yayımlandı. Yazı bittiğinde Arap devrimleri bir çekiş sürecindeydi. Ancak 2019'la beraber, özellikle de Sudan, Irak ve Lübnan devrimlerinin yaşanmasıyla, bölge devrimi yeni bir döneme girdi. Bu yeni dönem, haliyle ekte sunulan çalışmada işlenmedi. Bununla birlikte metnin üzerinde *Mesafe*'de yayımlanan halinin üzerinde birtakım değişikliklere gidildi. Bunlar önemli değişiklikler değil, yalnızca okuyucunun okumasını kolaylaştırmak için başvurulan iyileştirmelerdi.

Çalışmanın tek hedefi şuydu: Türk ve dünya Stalinizmi tarafından alçak bir ideolojik karalama kampanyasına tabi tutulan Arap proletaryasının ve sosyalistlerinin devrimlerini, Leninist-Troçkist bir perspektif eşliğinde politik olarak savunmak. Türkiye işçi sınıflarını, bütün güney komşularını kapsamlı ve tarihsel bir devrim dalgası sarmışken, bu devrimlere güvenmemesi ve onlara sırtını dönmesi yönünde ikna etmeye çalışanlar, Türkiyeli emekçileri Arap sınıf kardeşlerinden öğrenebilecekleri siyasal ve askerî derslerden mahrum bırakarak, Saray rejiminin ömürünün uzamasına doğrudan katkıda bulunmuşlardır. Evet, bu ciddi bir suçlamadır ancak bu suçlamanın içerisinden hiçbir abartı yoktur. Ortadoğu devrimci süreci Türkiye proletaryasının politize edilmesi ve onun devrimci önderliğinin inşa edilmesi için eşsiz fırsatlar yarattı. Stalinizm bir kere daha tarihsel rolünü oynayarak, bu fırsatların hepsini, karşıdevrimci burjuva rejimlerin lehine olacak şekilde, yok etmek için çalıştı.

Arap işçilerinin devrimci mücadelelerine karşı hain tutumlarını sözde “seküler” kaygılarının ardına gizlemeye çalışarak Türkiye işçilerinde politik ve ideolojik kafa karışıklıkları yaratan bu akım, aynı zamanda, bölge devrimlerinin küresel karşıdevrim cephesinin eliyle bir kan gölüne döndürülmesinden de birinci dereceden sorumludur. Eğer Türkiye proletaryasının ve dahası dünya işçi sınıfının, Ortadoğu’da savaşıyor yoldaşları için kendi ülkelerinde birtakım politik ve ekonomik mücadelelere girişmeleri ve enternasyonalist dayanışma ağları oluşturmaları sağlansaydı, hiç şüphe yok ki, Ortadoğu proletaryasının emperyalizmin, Rusya ile İran’ın ve bölgenin despotik diktatörlüklerinin karşısında verdiği kayıplar, bu denli ciddi olmayacaktı. Ancak dünya solunun bürokratik ve sınıf işbirlikçi sektörlerinin tercihi, bölgenin Beyaz Orduları binlerce devrimciyi katlederken, katillere alkış tutmak oldu.

İşbirlikçi sol, Ortadoğu’yu saran devrim dalgasının, emperyalizm tarafından İslamcıların iktidara getirilmesi için tezgahlandığını savundu. İnternet sitelerinde bu yönde yüzlerce çarpık haber yaptılar. Gazetelerinin manşetlerine bunu yazdılar. Köşelerinde bu tutumlarına ideolojik mazetler geliştirdiler. Devrimleri savunmaya kalkan sosyalistlere iftiralara attılar; bu sosyalistler bölgenin devrimci partileriyle İstanbul’da uluslararası politik konferanslar toplamaya çalıştığında, onları, toplantılarına saldırmakla tehdit ettiler. Arap devrimlerinin üzerinden 10 yıl geçti: İslamcılar iktidarda değil ve emperyalizm de bölgede hiç olmadığı kadar güçsüz. Peki, bu sınıf işbirlikçi yapıların yaygın organlarında bir tane bile

özeleştiriyeye rastlayanımız oldu mu? Arap yoksullarının devrimlerine ki- birle burun kıvıran bu sözde sol akımların herhangi birisinin, 10 sene önce savundukları ölümcül ve karşıdevrimci tutumun hesabını vermeye kalktıklarına tanık olduk mu? Hayır, Türk Stalinizminin kendi tarihinin en utanç verici ihanetlerinden biri olan bu karşıdevrimci bilançonun üzeri örtülmek isteniyor. Buna izin verilmemeli. Bu utanç onlara her yerde hatırlatılmalı.

Bugün İşçi Demokrasisi Partisi'nde ifadesini bulan Türkiye'deki Troçkist-Morenist hareketin Ortadoğu devrimlerine dönük, Türkiye'deki biricik (evet, biricik) devrimci sosyalist perspektifi geliştirebilmiş olması boşuna değil. Bu hareket, 2011'de başlayan devrimci dalga karşısında, Lenin'in Devlet ve Devrim'indeki ve Troçki'nin Sürekli Devrim'indeki ortodoks öğretiyi savunmaya girişen tek hareket oldu. Yine bu hareket kadrolarını, Nahuel Moreno'nun, Geçiş Programının Güncellenmesi'nde 20. yüzyıl devrimlerini incelemek için kullandığı metotla donatmıştı. Marksizmin klasikleri arasında olan bu eserin haricinde, Moreno birçok başka yapıtında da kitle hareketi ile seferberliklerinin dinamiklerini, çağdaş devrimlerin yasalarını ve bunların içerisinde Bolşevik partinin nasıl inşa edilebileceğini ortaya koymuştu.

Dolayısıyla Nahuel Moreno'nun 20. yüzyılın ikinci yarısında Dördüncü Enternasyonal içindeki revizyonist akımlara ve küresel düzeyde sınıf işbirlikçi programlara karşı vermiş olduğu mücadele, Türkiyeli devrimci Marksistlerin, bölgelerinde yaşanan devrimci sürece doğru bir siyasal hatla müdahale etmelerine olanak sağladı. Eğer uluslararası hareketimizin, bizzat kendi varlığında kristalize olan bu devasa kazanımı olmasaydı, çok yüksek ihtimalle Türkiye Marksizmi, kendisinin fiziksel ve politik olarak bir parçası olduğu bir bölgede hüküm süren devrimci dalgaya dönük olarak herhangi bir sosyalist yanıt üretmeyecekti.

Bu nedenlerle Ortadoğu işçilerinin, halklarının ve kadınlarının kahrmanca mücadelelerini savunmaya adanmış olan bu çalışma, hiçbir biçimde bir bireysel çabanın ürünü değildir; bu çalışma, uluslararası hareketimizin on yıllardır, gerektiğinde herkesle tartışarak, gerektiğinde kısıncak bir şekilde sahip çıkarak günümüze ulaştırdığı Marksist programın, uğradığı bütün baskılara ve iftiralara rağmen, kuşağımıza dek muhafaza edilebilmiş olmasının bir ürünüdür. Ortadoğu devrimlerine dönük üretilen Marksist analizler ile politikalar, varlıklarını sıkı bir biçimde Nahuel Moreno ile onun inşa ettiği uluslararası harekete borçludur.

Bu sebeplerden dolayı, bu çalışmanın kapsamında politik olarak doğrulanmış ve doğrulanacak olan bütün önermeler partime ve uluslararası hareketimize aittir; politik olarak yanlışlanmış ve yanlışlanacak bütün önermeler de yazarına aittir. İDP'nin ve Enternasyonal'imizin Arap devrimlerine dönük geliştirdiği politikalar titiz ve sabırlı bir biçimde incelenip, bu politikaların okulundan mezun olunmadıkça, korkarım ne Türkiye sınıflar mücadelesine yönelik devrimci müdahaleler geliştirebilmek, ne de Türkiye'de devrimci partinin inşasında başarılı olmak, söz konusu olamayacaktır. 21. yüzyılın mücadelelerinin en yaşamsal dersleri, şimdilik burada yatmaktadır.

Bu mütevazi çalışmanın bir amacı daha var: Türkiye'de devrim mücadelesine atılan yeni kuşaklara, Ortadoğu devrimlerine Türkiye solundan gösterilen ihanetin, zamanı geldiğinde Türkiye Devrimi'ne karşı da gsterilebileceğinin hatırlatılması. Türkiye Devrimi'nin birtakım yzeyssel mazeretler eşliğinde soldan karalanmaya ve kriminalize edilmeye çalışılmasına karşı, bu devrim için mücadele eden herkesin, özellikle de işçilerin belirli bir politik ve metodik bağışıklığa sahip olabilmesi gerekiyor. Umuyorum bu çalışma, bu devrimci bağışıklığın geliştirilmesine katkı sunabilir.

Eş-şaab yurid ıskat'en-nizam!

Aralık 2021, İstanbül

1. Giriş

Marksizmin devrim teorisi üzerine çalışmak neden önemli? Kendi kuşağımız içerisine doğduğu geri çekiliş döneminin sonlandığına tanık olması bağlamında şanslı sayılabilir. Bu kuşak 21. yüzyılın ilk devrimci dalgası ile bu dalğanın sonuçlarına tanıklık edebildi. Ne var ki, bu güçlü devrimci dalga komplocu bir önyargıyı da beraberinde getirdi. Mantıksal politik sonuçları itibariyle, teorik ve siyasal olarak ağır bedeller ödenmesi anlamına gelen bu önyargının temel çıkış noktası, yaşananların birer devrim değil, emperyalist yeniden paylaşım programlarının gerici eylemleri olduğunu iddia etmesiydi. İddia oldukça basit ve hatta yer yer zararsızmış

gibi bile gözükebilse, ardında yatan teorik-politik aklın, Marksizmden uzun bir süre önce kopmuş bulunan bir akımın yönetsel ve siyasal sapmasını oldukça üst ve yeni bir evreye taşıdığı bir gerçektir. Bu yeni evrede Castro-Chavizm, mirasçısı olduğu Stalinizmin boşalan pozisyonunu doldurma istemiyle hareket ediyor dahi olsa, 20. yüzyılın karşıdevrimci Stalinist aparatlarıyla karşılaştırıldığında, yeni bir ihanet eşiğiyle karşı karşıyayız.

Marksizmin devrim teorisi/anlayışı üzerine çalışmak, bu konuda genleşimin metodolojik kavrayışını savunup ileri taşımak, 21. yüzyılın (daha özel olarak SSCB sonrası dünyanın) devrimci ve karşıdevrimci dinamiklerinin aslında son derece açık ve basit olan diyalektiğinin, hangi politik cevaplara ve yönelişlere ihtiyaç duyduğunun kavranılması açısından hayati bir önem taşıyor. Bunu neden iddia ediyoruz? Çünkü etkileri hala sürmekte olan son devrimci dalga, dünya solunun ezici bir çoğunluğunu oluşturan Castro-Chavizm ve radikal demokrasi akımı tarafından, son derece skolastik ve mekanik bir biçimde ele alındı ve bu analizlerin ertesinde ortaya çıkan politikalar da son derece yüzeysel ve karşıdevrimci bir yapıya sahipti. Bu acınası tablo, yetişmekte olan ve Marksizme kazanılması gereken yeni devrimci kuşağın önemli bir kesiminde zihinsel bulanıklıklara, hatalara ve savrulmalara yol açtı. Bunun da ötesinde, son devrimci dalgayı anlamlandırmak için kullanılan ölçütlerin, söz konusu karşıdevrimci akımlar tarafından, sınıf mücadelesinin geneli ve başlamakta olan yeni ayaklanmalar ile devrimlerin bütünü için kullanılacak olması, Marksizmin devrimler ve devrimlere müdahale, onları örgütleme anlayışının çarpık Stalinist şablonlardan arındırılmasına yüksek bir önem yüklüyor.

“Fikirlerin kesinliği her yerde gereklidir ancak bu devrimci strateji konusunda başka bir yerde olduğundan daha fazla gereklidir. Ancak devrimler çok sık gerçekleşmediğinden, devrimci kavramlar ve düşünsel süreçler özensiz hale gelmekte, çerçevesi belirsizleşmekte, problemler yükseltilmekte ve bir şekilde çözülmektedir.”

Troçki 1924 senesinin Ocak ayında, *Devrimin Zaman Çizelgesi* isimli metninde böyle yazıyordu. İronik bir biçimde bugün, devrimlerin gerçekleşmediği 30 senelik bir zaman diliminin ardından patlak veren yeni devrimci dönemle beraber kendisinin öngördüğü özensizlikler bütün bir solun üzerine çöreklenmiş durumda. 21. yüzyılın devrimci seferberliklerine dönük “çerçevesi belirsiz” ve “özensiz” bir düşünsel süreçle karşı

karşıyayız. Devrimleri anlama ve anlamlandırma noktasında yoğun bir çözümlenme, solun düşünsel hayatını felç etmekte.

21. yüzyılın ilk devrimler dalgasının aslında devrimci bir içeriğe sahip olmadığı ve emperyalist komplolar olduğu yönündeki hipotez, Marksizmin devrim teorisinin ve sınıflar mücadelesinin en temel ilkeleri ile yasalarının, akıl almaz bir biçimde çarpıtılması anlamını taşıyor. Bu çarpıtmaya karşıt olarak, bir devrimci durumun taşıdığı çelişkilerin, ortaya çıkardığı enerjinin içerisinde karşıtlıkları barındırdığı gerçeğinin maddeci bir düzlemde bütün yönleriyle ele alınması şart. Aksi halde devrimlerin kendi doğaları gereği girdikleri yol ve bürünebilecekleri potansiyel kılıklar, geleceğin mücadeleleri ile devrimlerinin de içeriğinin boşaltılması, kriminalize edilmesi ve çarpıtılması için kullanılacak soyut mazeretler haline gelecek. Bu karşıdevrimci mazeretlerin Marksizmin penceresinden geçersiz ve yanlış olduğu, sınıflar mücadelesinin en katı ilkeleriyle bir tezatlık oluşturduğu ortaya konmalı. Kapitalist barbarlığın dolaysız bir sonucu olarak zincirlerinden boşalan ayaklanmaların doğasının, komünist bir perspektiften anlaşılması, çağımızın en yakıcı görevlerinden biridir.

a) Hayalet artık komünist değil mi?

Neoliberal saldırı dönemi, sınıfsal kazanımların, demokratik hakların ve örgütlülük düzeyinin sayısız mevzi kaybetmesi ile nitelenen bir süreç. Bu süreç, ortaya sayısız toplumsal patlamalar çıkarmakla kalmadı. Aynı zamanda sınıflar mücadelesi tarihinin en geniş katılımlı devrimlerini (Mısır'da yaşanan ikinci devrim) ve oldukça çarpıklaşan iç savaşlarını da (Suriye) doğurdu. Tabir-i caiz ise, devrimci sosyalistler için birçok "fırsat" doğdu. Ne için mi? İşçi sınıfının devrimci iktidarının tesis edilmesi için.

Üretici güçlerin yaşadığı kronik kriz ile özel mülkiyet ilişkilerinin yarattığı derin çelişkiler, toplumlarda zaten uzun süredir var olan sayısız çatlağı derinleştirerek devrimci bir dalganın doğumuna sebebiyet verdi. Bu devrimci dalga, birçok farklı coğrafyada yığınları siyasete çekti.

Ancak devrimci dalga ile "devrimci" kurumlar arasındaki ilişki, ters orantılı bir şekilde gelişti. Bu iki olgu, birleşik kaplar deneyinde olduğu gibi, birbirleri ile beslenmeyen ancak çarpışan dinamiklerle, bir tezatlık içerisine girdiler. Bu sorunlu eğilimin ardında yatan dinamik neydi? "Devrimci" kurumlar devrimci değiller miydi? Yoksa bu sözde "devrimci" odakların da iddia ettiği üzere, yükselen dalga "devrimci" değildi ve

her şey egemen sınıfların komplolarından mı ibaretti?

Bu sorulara yanıt aramadan önce, yukarıda bahsettiğimiz çelişkiden, yani devrimci dalga ile “devrimci” yapıların ters orantılı gelişiminden doğan üçüncü bir gerçekliğe işaret edelim: Burjuva medya organlarının “aşırı sağ” olarak tanımladığı ancak geleneksel olarak “faşizm” terimi altında gruplandırılan farklı siyasetlerin, on yıllardır sahip olamadıkları bir görünürlük ve “popülerlik” kazanmış olmaları. Ne var ki, bu görünürlüklerini yazdıkları enfes makalelerle veya gerçekleştirdikleri derin tartışmalarla değil, işçi sınıfının örgütlerini yok ederek ve toplumun çoğunluğuna dönük soykırımcı programlarını hayata geçirmeye hazırlanarak kazandılar.

O halde elimizde bir denklem var: Leninist Komintern’in emperyalizm aşaması üzerine geliştirdiği savaşlar, krizler ve devrimler çağı çıkarımının geçerliliğini hâlâ koruduğu gerçeğinden yola çıkarak, Berlin Duvarı’nın yıkılmasıyla tarihsel bir bunalıma itilen sınıf bilincinin mevzi kaybettiği ve buna ek olarak kitlelerde burjuva demokratik önyargıların da hâlâ varlığını sürdürdüğü bir konjonktürde, burjuvazi ulusal ve uluslararası arenada derin bir krize, görevli bir yönetememe krizine sürüklendi.

1929’un derin yönetememe buhranıyla karşılaştırılan bu kriz, Lenin’in “yönetenlerin eskisi gibi yönetemediği, yönetilenlerin de eskisi gibi yönetilmek istemediği” olarak tarif ettiği nesnel öndeirimci ve devrimci durumlar ortaya çıkardı. Ancak bu ham devrimci zeminin üzerinde politika yapan odaklardan Altın Şafak, İŞİD ve hatta Donetsk Halk Cumhuriyeti benzeri, son derece radikal bir gericilikle işlenmiş programlara sahip olan uç burjuva yapılar öne çıktı ve kitlesel seferberliklere kendi bağlamlarında müdahale ederek, politik güç kazandılar.

Elbette burada, tek yanlı bir tutum alıp, öne çıkan sol yapıların olmadığını söyleyemeyiz. Ne var ki, Syriza benzeri bu sol yapıların popülerleştikleri ve kitleler nezdinde kabul gördükleri ölçüde, politik programlarının sağa kaydığı eğilimini göz ardı edemeyiz. Zira bu eğilimin bizzat kendisi, reformist programıyla “aşırı sağ” unsurların güçlenmesine sebep olan alanı yaratmakta ve burjuvaziyle işbirliğine dayanan çizgisiyle proletaryayı zayıflatmakta.

Bütün bu eşitsiz birleşimlerin ve farklı tempolarda ilerleyen dinamiklerin oluşturduğu *zeit geist*, yani zamanımızın ruhu, kuramsal düzlemde anlaşılmayı ve politik düzlemde de hesaplaşılmayı bekliyor. Zira salt, basit idari aksaklıklardan veya yetersiz propaganda çalışmalarından da öte yapısal bir sorun ile karşı karşıyayız. Artık sadece Avrupada değil, bütün

dünyada kol gezen bir hayaletten, kitleleri yağmacı neoliberal rejimlere karşı çıplak gövdeleriyle barikatlara çeken bir hayaletten bahsedebilmek mümkün. Ancak bu hayaletin kendi partilerini iktidara taşıyamıyor oluşundan, hayaleti öldürmek isteyen oldukça gerici yapıların güçlenmesine dek birçok veri, hayaletin komünizmin hayaleti olmadığını kanıtlanması uğruna kullanıldığına tanık oluyoruz. Bu uğraşın içerisinde en sıkı çalışan kesimlerin “sol” kampta anılan siyasetlerden olması ise, daha da şaşırtıcı.

Bu durumda 1848 devrimlerinin biraz öncesinde kaleme alınan *Manifesto*’muzda anlatılan “komünizm hayaleti”, geçtiğimiz yüzyılda mı kaldı? Finans kapitalin uluslararası egemenliği altında patlak veren her toplumsal mücadelenin ve gerilimi artan sınıf savaşımalarının karakterinin ister istemez kendiliğinden bir şekilde, bilinçsiz olarak “sosyalist” bir karakter taşıyacağı yönündeki ortodoks Marksist çıkarım, bir hata mıydı? Yoksa hayaletimiz hâlâ komünist ve onu savunup daha ileriye taşımak politik ve örgütsel düzlemde yakıcı bir ihtiyaç mı?

b) Sol için vahim bir seviye göstergesi

21. yüzyılın ilk devrimci dalgası Arap isyanları, Avrupa ve ABD işçi sınıfının tarih sahnesine yeniden çıkması ve Türkiye, Ukrayna, Tayland’ın yanı sıra Latin Amerika’da da kitlesel seferberliklerin patlak vermesi ile kendisini gösterdi. Yeni yüzyıl başlamadan evvel artık sonuna geldiği iddia edilen tarih, yeni yüzyılın sınıflar mücadelelerine eşsiz birtakım tarihsel özgünlükler yükleyerek kendisinin adeta daha yeni yeni başlamakta olduğunu sinyallerini verdi. Yeni devrimci dalganın hiç şüphesiz ki öne çıkan iki niteliği bulunuyor. İlk olarak kitleselliği ve ikinci olarak da örgütsüzlüğü.

Ne var ki 21. yüzyılın ilk devrimci dalgası karşısında sol içerisinde gerçekleştirilen tartışmalar, kitle seferberliğine hangi sloganların önerileceği, devrimci taktikler ve strateji, geçiş taleplerinin ne yönde oluşturulması gerektiği üzerine yaşanmadı. Eşi benzeri görülmemiş bir trajedi! “Solda” konumlanan akımların tartışmalarının içeriği ile temaları işte bu kelimeler ile özetlenebilecek boyuttaydı. Zira tartışmanın odağı, ortada gerçekten devrimin veya devrimlerin veya devrimci bir dalganın var olup olmadığı idi. Kitlelerin eylemlerine dönük paranoyak bir şüphecilik, devrim olgusunun ontolojik şartlarını keyfi bir şekilde soyutlanmış koşullara indirgemekle kalmadı, bunu yaparken karşıdevrim kampının ateşli birer savunucusu haline de geldi. Bugün gelinen noktaya baktığımızda eğer, söz

konusu sözde “solcuların” nazlanmaları olarak okunabilecek bu şartları, bir devrimin varlık önkoşulu olarak kabul edecek olursak, geleceğimizde hiçbir devrimin veya devrimci durumun bizi beklemediğini, dahası tarih boyunca da aslında hiçbir sosyal veya politik devrimin yaşanmamış olduğunu fark edeceğiz! Chavizmin teorik bekcılığıne soyunan bahsi geçen sol kampta yaşanan bu tartışma ve devrimlerin varlığının, gerçekliğinin ve geçerliliğinin burjuva metotlarla sorgulanması, aslında söz konusu kampın on senelerdir bir bilim olarak Marksizmi güçlendirmeye ve güncellemeye dönük sözünü etmeye değer hiçbir eser veya çalışma üretemesiyle doğrudan ilgilidir.

Sol içerisinde Castro-Chavizm kutbu tarafından dile getirilen komplocu iddiaların, ne gibi trajik bir tartışma kültürü seviyesine işaret ettiğinin anlaşılması adına, benzer komplocu yanılgıların hangi siyasetler tarafından paylaşıldığına göz atmak yeterli olacaktır. Zira Castro-Chavizmin antimarksist argümanlarının herhangi bir özgünlükten yoksun oluşu, dahası yoksun olmak zorunda oluşu, bu argümanların burjuva karakterlerinin mantıksal bir sonucu olarak karşımıza çıkıyor. Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) eski milletvekili Sinan Oğan, 24 Şubat 2011 günü katıldığı Siyaset Meydanı programında, daha Arap devrimlerinin ilk evreleri yaşanırken kendi partisinin ifade ettiği ulusal çıkarların potansiyel bir tehditle karşı karşıya kalmış olduğunu düşünmüş olacak ki, devrimlerin meşru olmadıklarına dair kanaatini şöyle ifade ediyordu : “ABD demokrasi projesi çerçevesinde eski Sovyet kuşağı ülkelerinde ve büyük Ortadoğu coğrafyasında yer alan ülkelerde büyük bir dönüşüm projesini hayata geçirmek istemektedir.” Bu bağlamda Oğan “Türkiye’de uygulamaya konan ılımlı İslam modelinin de bugün Tunus’ta da (...) Mısır’da da büyük bir planın parçası olarak model alınacağını” söylüyordu. Faşist bir partinin o sırada meclisteki temsilcilerinden biri olan Oğan’ın taslak biçiminde ifade ettiği karşıdevrimci tahlil, Castro-Chavizm tarafından üzerinde ortaklaşılın bir “teorik” mutabakat olacaktı. Ortadoğu’daki eski statükonun şaşmaz savunucularından olan Hüsnü Mahalli de benzer şekilde devrimlerin aslında planlı birer emperyalist restorasyon projeleri olduklarını iddia edenlerdendi:

“Amerikan gazeteleri bile çıkıp ‘CIA, Suriye muhalefetine yardım ediyor’ diyor ama bazıları hala bu ülkede demokrasi mücadelesinden söz ediyor ve orada oynanmaya çalışılan büyük oyunu görmüyor, görmek istemiyor ya

da görmesine izin verilmiyor.”¹

Başka bir yazısında Mahalli, “ben başından beri (...) Suriye ve bölgedeki gelişmelere Batılıların coğrafyamıza yönelik yeni bir planı çerçevesi içinde bakıyorum”² diyerek devrimci süreci yine komplocu bir projeye indirgiyordu. Aşağıda da görebileceğimiz üzere, Stalinist solun, hem Sinan Oğan gibi faşist bir partinin milletvekili düzeyindeki temsilcilerinin, hem de Mahalli gibi bürokrasinin ve statükonun şaşmaz savunucularının argümanları ile birçok noktada ortaklaştığını ve bu ortaklaşmanın tesadüfi olmadığını, derin teorik ve politik sebeplere dayandığını açıklayacağız. Bununla beraber bizim ilgi alanımız Arap devrimlerine sağ siyasetten verilen redler değil, sol içerisinden gösterilen inkarcı tutumdur.

Yüzyılımızın ilk devrimci dalgasına dönük olarak soldan alınan karşıdevrimci tutumları, basit olarak iki kampa ayırmak mümkün. Bu iki kamp da dünya solunun ezici bir çoğunluğunu oluşturmaktadır ve radikal demokrasi cephesi (postmodernist eğilim) ile Castro-Chavist akım olarak adlandırılabilirler. Daha detaylıca tartışacağımız üzere bu iki akımın ortaklaştığı zemin, devrim olgusunun Marksist anlamıyla artık gerekli veya mümkün olmadığı, yüzyılın başında yaşananların bir hareket ve eylem olarak aslında bir devrimi veya devrimci bir kabarıışı ifade etmediği ve ekonominin kapitalist karakterinin devrimci ilgasının aslında mümkün olmadığıdır. Birbirine karşıt gözüken ancak aslında politik, tarihsel ve metodik bağlarla kardeş olan bu iki akım, elbette bu sonuçlara farklı yollardan farklı argümanlar kullanarak varmaktadırlar ancak anlaştıkları karşıdevrimci sonuç bir ve aynıdır. Bu iki karşıdevrimci akımın da kitlelerin devrimci eylemleri ve seferberlikleri karşısında vardıkları kapitalizm taraftarı bilinçsiz mutabakat, devrimci Marksizm tarafından en sert ve acımasız ölçütlerle eleştirilip yerilmeli, devrimlerin gerçek anlamları ve önemleri hiçbir bıkkınlık belirtisi gösterilmeden tekrar tekrar anlatılmalı ve seferberliklere dönük somut devrimci inşa stratejileri gündemi asıl işgal eden maddeler olmalıdır.

Bu bağlamda bu mütevazı çalışmanın sayısız amaçlarından birisi de, bu iki kamptan herhangi birisinde konumlanan sözde “solcu” aydınlara kulak asmayarak kendi hayatını ve devrimini savunmak, karşısında en ufak hücrelerine dek nefret hisleriyle dolup taşıdığı barbar rejim aygıtlarını alaşağı etmek ve ekmek, adalet, özgürlük özlemleriyle ayağındaki zincir-

---

1 Hüsnü Mahalli, “Demokrasi Bahane”, *Akşam*, 23 Nisan 2011.

2 Hüsnü Mahalli, “Medyanın Rolü”, *Akşam*, 30 Nisan 2011.

---

lere aldılmayarak başkaldırmak için fiziksel varlığını ortaya koymuş ve yüksek ihtimalle de bunu yaparken yaşamına veda etmiş sayısız işçinin, gencin, kadının; sınıflar mücadelesinin isimsiz kahramanlarının anılarını onurlandırmak ve onların davalarının bayrağının asla yere düşmemesini sağlamaktır. Onlar ki, en güvendikleri siyasetler onlara sırtlarını dönüp karşısında ayaklandıkları diktatörlüklerin bakanlık koltuklarına oturduklarında, kendi sınıf içgüdülerini terk etmeyerek namluların ve tankların karşısına dikildiler. Onlar ki, sosyalist sandıkları kimseler onların devrimlerini aşağılarken, eksikliklerini ve yanlışlarını küçümseyerek ve yüksek bir kibirle yüzlerine çarparken, pes etmeyi akıllarında geçirmediler, korku duvarlarını yerle bir ettiler. İşte onlara selam olsun. Eğer Arap devrimci süreci ihanetlerle, geri çekilişlerle, yenilgilerle ve kapı araladığı yeni gerici olasılıklarla anılacak ise, bunun faturası kendi devrimlerine duydukları inancı her yerde eyleme geçerek gösteren isimsiz kahramanlara değil, bu devrimlerin baştan çarpık ve yozlaşmış doğmuş olduklarını iddia ederek karşı saflara geçmekte bir sakınca görmemiş olan saray solcularına, sosyalist bir alternatifin inşası için mücadele vermeyi gereksiz ve boş bir uğraş olarak görmüş olanlara kesilecektir.

2. Devrimler ağı kapandı mı?

İlk olarak pedagojik yönü ağır basan bir tartışmayla başlamak durumdayız: Devrimler, devrimci durumlar ve benzerleri, geçtiğimiz yüzyılda mı kaldı yoksa çağımızda hala geçerliliklerini koruyor mu? Aslında, tarih biliminin gelişiminin belirli bir evresinde geçmiş dönemleri yüzyıllar şeklinde bölme “kuralının” tamamen keyfi bir aritmetik işlem olduğu düşünülürse soru anlamını kaybeder. Zira devrim kavramının geçerliliğini koruyup korumadığı, sentetik ve soyut bir ayrıma tabi tutulan yüzyılların değişiminden ziyade, kendilerini doğuran toplumsal koşulların nasıl ve ne yönde değiştikleri veya değişmedikleriyle bağlantılıdır.

Radikal demokrasi ve benzeri siyasal önermeler aracılığıyla kendisini var eden yüzeysel ve yavan postmodern ideolojinin birçok temsilcisinin, burjuva demokratik mevzilerin genişletilmesi itibariyle yakalanacak olan sözde refahtan yola çıkarak ve bu siyasal stratejinin nesnel olarak müm-

kün olduğuna kanaat getirerek devrim kavramını terk ettiğini ya da devrim gerçeğinin özünü oluşturan somut durumlar ile kavramların revize edilerek çarpıtılıp, içeriğinin kendileri tarafından boşaltıldığını görüyoruz. Kaynağını kıta Avrupasında bulan bu akım, 1980’li seneler süresince Stalinizm kökenli Komünist Partilerin politik programlarından “proletaryanın diktatörlüğü” önerisini ve hedefini çıkarmalarında katalizör görevi gören aynı reformist mantıktan besleniyor. Devrim sırasında (aşamacı olmadığımız için devrimden “sonra” demiyoruz), kitlelerin taleplerini nihai sonuçlarına dek vardırıarak gerçekleştirebilecek olan yegâne yeni rejim biçimi olarak proletarya diktatörlüğü stratejisinin terk edilmesini, bu yeni proleter iktidarın kurulabilmesinin biricik toplumsal yolu olan devrim seçeneğinin terk edilmesi veya onun anlamsızlaştırılması izledi. Bu liberal kopuş kronolojik olarak ters bir sıra izlemiş olsa da, diyalektik olarak kendi doğasının mantıksal evrimini takip etti.

Bu mantıksal evrimin bilinçsiz takipçilerinden birisi de Besim F. Dellaloğlu. Kendisiyle yapılan bir söyleşi sırasında Dellaloğlu şöyle konuşuyor:

“Post-Marksizme gelmeden evvel kendi düşüncelerimi ifade edeyim —ki ben de kendimi post-Marksist olarak tanımlıyorum haddim olmayarak. Nasıl modern siyasal ideolojiler 19. yüzyılın ürünüyse, 19. yüzyıl Avrupası’nın içinde oluştuğu akımlarsa, aslında modern devrim kavramı da bir 19. yüzyıl fikridir. 19. yüzyılın Avrupa tarihselliğinde ortaya çıkmış bir üründür devrim fikri. Büyük ölçüde de ulus devletleşme sürecindeki sınıfsal uçurumların ürettiği, başka bir deyişle aşırı sermaye birikimi, ki aslında Marx’ın da devrimin koşulu olarak tanımladığı eşitsizliği gidermenin bir aracı, alternatifini olarak gelişmiş bir kavramdır. Ancak devrim kavramını —hatta bence post-Marksizmi bu perspektiften de okuyabiliriz— Keynes sonrası Avrupa’da yani 1929 sonrası Avrupa’da üzerine oturtacağımız bir zemin olmadığı ifade edilebilir. Kurtuluş, özgürleşme ya da eşitlik aracı olarak devrim kavramı 1929’a kadarki kapitalizmin içinde güçlü geçerliliği olan bir kavramdır bence. 1929’dan sonra geçerliliğini çok hızlı şekilde yitiriyor. Bugün hala aynı süreçteyiz. Şöyle düşünün Marx, Kapital’i yazdığında, bunu İngiltere’de British Museum’un kütüphanesinde yazıyor, pence-reden baktığında gördüğü toplum 1860-1870’ler İngilteresi. O zamanlarda fabrika bir kampüs gibi. Üretim alanları ve geceleme alanları var. Çünkü işçiler köyden gelmişler, vasıfsızlar ve çok düşük gelirlerle çalıştıkları için ev kavramı bile yok. Yatılı okul ya da askeri yatakhaneler gibi bir insana ya da bir aileye bir yatak bile düşmüyor. Vardiya usulü, hep sıcak yatağa geliniyor,

Çünkü öncesinde birisi oradan yeni kalkmış oluyor. Boğaz tokluğuna çalışılan bir ortam. Ne sigorta var, ne izin var. İnsanlar uyku dışındaki süreci çalışarak geçiriyor. Dolayısıyla ne ocuk ne kadın kavramı var. Biz buna liberal kapitalizm mi diyeceğiz, vahşi kapitalizm mi diyeceğiz bilemiyorum artık ama böylesi bir toplumun içinde büyüyen bir kavram.”¹

İlk olarak, devrimlerin sadece kapitalist topluma özgü bir mücadele biçimi olmadığını hatırlatmakta fayda var çünkü devrimler döneminin kapandığını ifade eden iddiaların ezici bir çoğunluğu, bu iddialarını kapitalizmin “klasik” döneminin kapanmış olmasıyla temellendirmeye alışıyor. Hâlbuki kapitalizm öncesi bütün sınıflı toplum varyantları (zellikle feodalizm ve Asyatik toplum), devrim gerçeği ile i içe geçmiş bir tarihe sahiptir. Ne var ki bu iddialar, kapitalizmin “klasik” döneminin kapanmış olmasından dolayı, ilksel antikapitalist kalkışmaların “klasik” biçiminin değiştiğini veya yeni tipte devrimlerin hayat bulduğunu değil, devrimin bir gerçeklik olarak bütünüyle yok olduğunu söylüyorlar. Devrimin kendisini değil, tarzını, içeriğini veya biçimini belirleyen ve şartlandıran etkenlerin değiştiğini söyleyip, devrimin kendisinin artık bu değişim sebebiyle var olmadığı sonucuna varmak idealist bir mantık sıçramasına işaret ediyor.

Ek olarak, işçi devrimlerinin artık söz konusu olmadığına 19. yüzyıl İngilteresi’nin ampirik bir örnek olarak sunulması, emek gücü sömürüsünün (artı değere el konulmasının) 1800’l senelerin İngiliz sanayi merkezlerine özgü bir uygulama olduğu yanılığına tekabül ediyor. 19. yüzyılda İngiltere’nin üretim merkezlerinde yaşanan sömürünün “ařırđ” ve “vahşi” boyutlarının, 21. yüzyıl kapitalizminde gya gözlemlenmediğini (ki bu yargı kesinlikle yanlıştır!) varsayarak; özetle işçilerin aslında o kadar da smrlmediğini söyleyerek devrim kavramının rafa kaldırıldığını iddia etmek, günümüz kapitalizminin sömürücü karakterini rasyonalize etme çabası olarak okunabilir. Avrupa merkezli ele alınan bir kapitalizm tasavvurunda, yüzyılımızın sömürü sisteminin “ehlileştirilmiş” olması (yle midir gerçekten?), devrimci durumların varlık şartlarını ortadan kaldırır mı? O halde tarihin görmüş olduğu en büyük devrimci dalgalardan birisinin (1968), İkinci Paylaşım Savaşı’nın ertesinde yaşanmış olan ekonomik boom döneminde gerçekleşmiş olmasını nasıl açıklayacağız? Ancak daha da önemlisi, 21. yüzyılın kapitalist sömürü mekanizmaları “ehlileştiril-

---

1 Bkz. “Besim F. Dellaloğlu ile Söyleşi: Devrim Fikri 19. yy Avrupasına Ait!”, Fırat Aydınkaya ve Selçuk Oktay, Dipnot  Aylık Sosyal Bilim Dergisi, Sayı: 15-16, sayfa 118.

miş” midir veya kapitalizmi “ehlileştirmek” nesnel olarak mümkün müdür?

Dellaloğlu'nun “vahşi kapitalizm” tanımlaması bu bağlamda, vahşi olmayan bir kapitalizmin var olabileceği sanısına bağlanıyor. Halbuki üretici güçlerin ekonominin kapitalist karakteri altında karşı karşıya geldikleri ve içerisine girdikleri sömürü ilişkileri, proletaryanın hayatta kalma şartlarında doğası gereği yıkıcı etkilere sahiptir. Dellaloğlu, herhangi bir Arap proleterin bir 19. yüzyıl İngiliz işçisi kadar sömürülmediğini (aslında haklı olabilir zira Arap proleter daha çok sömürülüyor...) belirterek, Arap işçi sınıfı için devrim kavramının geçersiz olduğunu söylüyor. Mısırlı liman işçilerinin veya Tunuslu tarım işçilerinin bu argümana vereceği cevabı duymak eğlenceli olabilirdi. Buradaki sorun sömürünün nitel bir gerçeklik olarak değil, nicel bir değişken olarak ele alınmasıdır. Halbuki 19. veya 21. yüzyıl kapitalizmlerinin sömürücü karakterinin nicel boyutları ne olursa olsun, sömürücü karakter kapitalist üretim ilişkilerine bir nitelik olarak içkindir.

Marksizmin antikapitalist devrimlerin varlık şartlarının üretimin liberal örgütleniş biçimine içkin olduğu argümanının doğumuna olanak sağlayan, Engels'in *İngiltere'de Emekçi Sınıfların Durumu* adlı eserinde tasavvur edildiğiyle sınırlı kalan bir sefalet izlenimciliği değildir. Marx, İngiliz proleterlerin sosyal yoksulluğuna dönük vicdani ve duygusal bir çıkışın sonucunda değil, bu yoksulluğu yaratan yapısal mekanizmaların tarihsel ve diyalektik yorumlanmasıyla söz konusu metodolojiyi ortaya atabilmiştir. Bu bağlamda devrimlerin varoluş koşullarını, yoksulluk derecesinin yaratacağı ve beklenmekte olan ahlaki bir ivmeye indirgemek, toplumsal ve tarihsel gelişimin doğasının anlaşılmasını anlamına gelmektedir.

Dellaloğlu söyleşinin geri kalanında şöyle devam ediyor:

“Bu toplumda devrim kavramını aynı içerikle kullanamayız. 19. yüzyıl modeli ile burjuvazi-proletarya ikilemi, bu derin masumiyet, Adorno'da olmadığını görebileceğimiz, yani ‘kimse masum değildir, işçi de masum değildir’ ibaresi, o masumiyetin güçlü olduğu tarihsellikte devrim anlamlı olabilir. Bugün o çapta bir devrimin —dünya çapında da ülke çapında da— makul tanımlanabilir bir şey olduğunu çok fazla düşünmüyorum.”²

Adorno'nun işçi sınıfına atfettiği “masum olmamak” ibaresinin duygusal bir anlam mı yoksa siyasal bir anlam mı ifade ettiği belirsiz bir çıkış olarak yerini koruyor. Ancak söz konusu olanın bir devrim aracılığıyla

2 Agy. sayfa 119.

yeni bir üretim tarzının toplumda egemen kılınması olduğu düşünülürse, işçi sınıfının “masum” olup olmaması ne gibi bir siyasal ve toplumsal belirleyiciliğe sahip olabilir ki? Adorno, Avrupa'nın ikiyüzlü ve samimiyetsiz hümanizminin Alman otomotiv işçileri veya Fransız petrol emekçileri tarafından ihlal edildiğini düşünüyorsa ve kapitalizmin barbarlığının proleterlerden “masum olmayan” tepkiler almasını doğru bulmuyorsa, bu, kendisinin toplumun sınıflı yapısına dair ne denli kıt bir anlayış geliştirmiş olduğuna yorulabilir. Bu bir kenara, Dellaloğlu'nun işçilerin “masumluğunu” kaybetmeleri üzerinden devrimin artık söz konusu olmadığını ifade ediyor oluşu, sınıflar mücadelesinin çeşitli evrelerini ve biçimlerini işçilerin duygudurum bozukluklarına ve ahlaki değişikliklerine indirgediğinin bir göstergesi. Son derece soyut bir faaliyet olan bu indirgeme, tıpkı toplumun kendisi gibi, “masumiyeti” kaybettiren şiddetin de sınıflı bir yapıya sahip olduğunu kavramak istemiyor. Sömürücülerin şiddeti ile sömürülenlerin şiddetinin birbirlerine eşdeğer tutulduğu bütün vakalarda olduğu gibi burada da, greve ve devrime çıktığı için sayısız işçinin kurşuna dizilmesi meşrulaştırılıyor.

21. yüzyılda, solda konumlandığı izlenimi yaratmasına rağmen, devrimi bir araç-amaç ve yöntem olarak görmeyi reddeden tek politik akım post-modernizm değil. Daha sonra *Comandante* belgeseline dönüşecek olan Oliver Stone'a verdiği röportajda da dillendirdiği üzere, Fidel Castro'nun kendisi devrimi artık radikal bir dönüşümün tek yolu olarak görmediğini itiraf ediyor. Aynı şekilde Chavez de “21. yüzyıl sosyalizminin” seçimler aracılığıyla Latin Amerika kıtasında her ülkede iktidara gelebileceğine dönük inancını her yerde paylaşmaktan asla çekinmedi. Zamanında Chavez'in danışmanlığını üstlenmiş olan, Castro tarafından da kitapları tavsiye edilen ve birçok yerde “21. yüzyıl sosyalizminin teorisyeni” olarak anılan Heinz Dieterich, mevcut düzenin nasıl değiştirilebileceğini tartışırken aşağıdaki önerileri sıralıyor:

“Yeni Tarihsel Proje'nin gerçekleştirilme sorunu, bazı bakımlardan Martin Luther'in varolan durumu değiştirme ya da Katolik Kilisesinin sistemi içinde nitel bir sıçrama gerçekleştirme denemesi ile karşılaştırılarak uygulanabilir: Totaliter, rüşvetçi ve yabancılaştırma üzerinden varlığını sürdüren bir dünya düzeni nasıl değiştirilebilir?”

“Görünen o ki, bu sorunun karşılığı, sermayenin ‘reddedilmesi’ üzerine kurulu bir strateji içinde bulunamaz. Reddetme taktiklerinin, kendine özgü müdahalelerin (örneğin bir işletmenin, tüketiciler tarafından boykot edil-

mesi) bir parçası olarak bir anlamı olabilir, bununla birlikte ortaya küresel bir dönüşüm stratejisi koymaz. Aynı şekilde geleneksel anlamda silahlı bir devrim için de koşulların oluşmadığı görülür, öncelikli olarak içinde küresel zenginliğin ve küresel iktidarın yoğunlaştığı sistemin odak noktalarında.”³

Dieterich’in, Martin Luther’in kilise kurumunun içerisinde başlattığı reform hareketinin bir benzerini kapitalizmin içerisinde başlatmayı önermesi, Castro-Chavizmin radikal söylemlere (formlara) sahip reformist içeriğine uygun bir önerme. Emperyalist üretim ve bölüşüm ilişkileri içerisinde “nitel bir sıçrama” gerçekleştirmeyi öneren Dieterich’in, devrimin “silahlı” olanına karşı çıkıyor olması; yani reformist olmayan bir dönüşüm stratejisinin gerçekliğinin bulunmadığını ve onun koşullarının oluşmamış olduğunu iddia ediyor olması, devrimi bir metot ve amaç olarak ele almadığının işaretleri olarak okunabilir. Kapitalizmin “eldüljans” satışlarını reforme etmeyi öneren Dieterich’in stratejisi “kapitalizme rağmen kapitalizm için” şeklinde özetleyebileceğimiz sistem içi bir çözüm önerisine denk düşüyor. Bu antikomünist dönüşüm stratejisinin mantıksal sonuçlarının, Arap devrimleri karşısında onları yermesi ve reddetmesi, elbette şaşılacak bir durum değil. Zira hiçbir Arap proleter, Dieterich’i dinleyerek koşulların olgunlaşıp olgunlaşmadığına ve gerici Bonapartist diktatörlüklerin içerisinde onları revize etmenin olanaklarının olup olmadığına aldırış etmedi. Ayaklanan Arap işçi sınıfının, kendilerini sömürülmeye ikna eden camiler karşısında bir Martin Luther’i yoktu. Zira bu “reformcuların” bütünü, rejimin saraylarından kitlelere evlerine dönme çağrısı yapıyordu.⁴

Kuzey Afrika’da kitleler sosyoekonomik bir içerik taşıyan taleplerini ve duydukları siyasi hoşnutsuzluğu, siyasi iktidara ilişkin köklü bir değişim ve dönüşüm sloganı biçiminde ifade ederek, radikal bir politik kopuşu talep ettiler. Bu kitleler en basit ekonomik ve toplumsal taleplerini, rejimi hedef alan ve rejimden siyasi bir kopuşu öngören kabataslak ve ta-

3 Heinz Dieterich, 21. Yüzyılın Sosyalizmi / Küresel Kapitalizmden Sonra Ekonomi, Toplum ve Demokrasi, Türkçesi: Beray Tamar, Canan Şahin, Pencere Yayınları, Birinci Baskı, Aralık 2007, sayfa 161-162.

4 Dieterich 2015’te, Venezuelada emperyalizm yanlısı sağcı muhalefet lideri Capriles’in ekonomide söz sahibi olması gerektiğini söyledi. Onun “Martin Luther” “devrimciliğinin” sınırları da böylece daha net bir biçimde anlaşılmış oldu. Castro-Chavizmin başlıca kuramcısı, kendi politik akımının mezarını kazıyordu. CNN’e verdiği söyleşi üzerine bkz. <http://www.marxist.com/venezuela-heinz-dieterich-the-prophet-of-dom-or-how-not-to-save-the-bolivarian-revolution.htm>

mamlanmamış bir program zemininde ifade etmeye başladıkları anda, devrimin üzerindeki kabuk çatlamıştı bile. Yalıtılmış cılız eylemlerden ve sınırlı yerel isyanlardan farklı olarak devrim, kitlelerin kendi hedeflerine ulaşabilmeleri adına rejimin yıkılmasının bir ihtiyaç ve zorunluluk olduğu refleksiyle hareket etmeleri ve ardından bu bilinci kazanmalarıyla belirlenir.

Yüzyılımızın ayaklanmaları ve devrimleri henüz süregelen bir Bolşevik örgütlenmeden yoksun, bundan dolayı kısmen kör ve naif, genellikle dağınık ve aksak. Bu durum, 19. yüzyılın ilk yarısında işçilerin karanlıkta el yordamıyla, kalkışmalarında siyasi bir yöneliş ve devrimci bir çıkış aramalarına benziyor. Uluslararası proletarya ve onun sınıf bilinçli ileri işçileri, her ne kadar şimdilik kendi seferberliklerini ve devrimlerini söz konusu aksaklıkları ve sınırlılıkları aşacak şekilde örgütleyememiş (ve aslında bu siyasi faturanın bilançosu kitlelerin değil, bizim omuzlarımızda!) olsa da, bu eksiklik tarihin kendi içerisinde tanık olduğu ve olacağı en kitlesel ve en radikal devrimler zamanında yaşadığımız gerçeğini değiştirmez. Emperyalizm ve onun yerli işbirlikçileri, bu gerçeğin bilincindedir. Onlar silahlı müfrezelerini güçlendiriyorlar, anayasalarıyla öfkeli kitleleri mahkûm ediyorlar ve insansız hava uçakları tasarlayacak olan yeni kadrolar yetiştiriyorlar. Devrimler ve ayaklanmalar döneminde emperyalizmin giriştiği bu hazırlığın yedek güçlerini ise, bu devrimler ile ayaklanmaları “restorasyon projeleri” olarak okuyan Castro-Chavizm ve devrimlerin radikal içeriklerini kuramsal olarak kendi demokratik önerilerinin kısır döngüsüne hapsetmeye çalışan postmodernizm oluşturuyor.

Devrimlerin bir gerçeklik olarak geçerliliklerini veya varlıklarını yitirmiş olmaları veya olmamaları, toplumun sınıflı yapısından bağımsız olarak ele alınamaz. Hangi bağlamda veya anlamda ifade edilirse edilsin, devrimlere yol açan toplumsal şartlar dizisinin kökü kazınmadıkça, devrim de yok olmayacaktır. Bir başka seçenek ise (ki bu oldukça ihtimal dışıdır...) baş parmağın organik evriminin tersine dönmesiyle insan emek gücünün ortadan kalkması, böylece sömürülen unsurun yok olmasıyla onun yeniden düzenlenmesi adına patlak veren devrimlerin de tarih sahnesinden çekilmesidir. Postmodernizm de Castro-Chavizm de ne sınıflı toplumların ortadan kalktığını ne de insan baş parmağının evriminin yön değiştirdiğini iddia edecek derecede — henüz — ileri gitmedi. Buna rağmen devrimin artık gerçekçi bir olasılık olarak var olmadığını ileri sürmüş bulundular. Ancak onların bu teorik tutarsızlıkları, uluslararası

sınıflar mücadelesinin her günkü pratiği içerisinde zaten yanlışlanmakta.

a) *Castro-Chavizm ve postmodernizm: İdeolojik ve politik bir karşıdevrimci ortaklık*

Castro-Chavizm ile postmodern akımlar silsilesinin (yapısalcılık, post-yapısalcılık, postmarksizm, avrokomnizm, radikal demokrasi ve benzerleri şeklinde örneklenebilecek kaotik ve içeriksiz yelpaze), yer yer teorik tartışmalar eşliğinde birbirleriyle çatışma halinde olduğu izlenimi verebilirse de, bu doğru değildir. Zira bu iki akım da sınıflar mücadelesinin Marksist metodoloji aracılığıyla açığa çıkarılmış ve keşfedilmış (icat edilmemiş) yasalarının reddi ve bu yasaların kendisini, sınıflar mücadelesini terk etmek adına mazeret olarak kullanma noktasında ortaklaşmaktadır. Elbette sınıflar mücadelesinin izlediği veya izleme eğiliminde olduğu somut yönelimin analizi, Marx ile Engels'in yaptılarında yazılmış olanlara körlemesine duyulan bir itaat anlamını taşımamaktadır. Bu mücadelenin yasaları olarak tarif ettiklerimiz, belirli bir zaman ve meknda sınıflar arası g dengelerinin tahlil edilmesini, sömürü ilişkilerinin toplumsal tezahürlerinin hangi biçimler altında kendisini gerçekleştirdiğinin tespit edilmesini ve devrimci bir parti inşası stratejisini önüne koymuş bulunan öznelerin görevlerinin ne gibi taktiklere ihtiyacı olduğunun anlaşılmasını gerektirmektedir. Kısacası somut durumun somut analizini gerektirmektedir.

Castro-Chavizm ile postmodernizmin özelde Arap devrimleri, genelde ise sınıflar mücadelesinin bütün biçimleri karşısında ortodoks Marksist metodolojiye getirdikleri idealist revizyonda ortaklaştıklarını söyledik. Bu ortaklık, tarihin ve politikanın kökenlerinin somut bir diyalektik nedenselliğe işaret ettiği gerçeğinin inkâr edilmesiyle temelleniyor. Üretim tarzının belirlediği toplumsal ilişkilerden neşet eden sınıfsal yapı terk edilir. Bu yapısal ilişkiler yerlerini, ampirik verilerle çerçevelenmiş konjonktrlere; daha doğru ifade etmek gerekirse deneysel momentlere ve oluşlara, üstyapıda sıralanmış öğelerin keyfi yan yana gelişlerine, ayaklanan öznenin terk edildiği muğlak dzenlenişlere bırakır. Bu bağlamda devrimler, kendilerine son derece özgü olan nedenselliklerini kaybederler ve tarih, komplocu yasalara dayanan fena bir kaza izlenimi verir. Altyapıdan koparılan ve kısır ampirik verilerin eşliğinde bina edilen konjonktürel yan yana gelişler, nesne ile eylemden muaf kalmış bir özneye; yani öznesiz bir öznelci­e dek varır.

Castro-Chavizmin içerisine sirayet etmiş olan idealist yanılığların ve

postmodern bir öznelciliğin en iyi örneklerini sergileyen yazar Aydemir Güler olmuştur:

“Mısır Komünist Partisi’nin temsilcisi ise demokratik devrim olarak nitelediği süreçte solun örgütlü bir özne olarak yer alamadığını açık yüreklilikle anlatmıştı. Hakikaten kökleri zengin olan ve varlığı Mısır siyasal yelpazesinden kesinlikle eksiltilemeyecek olan komünistlerin en önemli mevzileri üç kentte birer kültür merkeziydi o sıra!”⁵

Ve yine Arap devrimleri üzerine konuşurken, Güler başka bir yerde benzer ifadeleri tekrarlıyor:

“Kitle hareketi, ayaklanmalar, eski rejimlerin sarsılması... Bu sürecin devrim kavramını çağrıştırdığı açıktır. Ama analizde tek seçeneğimiz devrim kavramı mıdır? Devrim kavramı bizi nasıl bir yola sokar? Solun 80 milyonluk ülkede üç tane mütevazı kültür merkezine sahip olabildiği bir tabloda neredeyse görünmez durumdaki ‘sübjektif faktör’ objektif durumla yan yana nasıl getirilecektir?”⁶

Devrimci önderliğin (belirtmekte fayda var ki kastımız Mısır Komünist Partisi değildir!), devrimin ilerlediği ve geliştiği süreç boyunca elde edilebileceği sosyo-politik mevzilerin somut olanaklarını, sömürü ilişkileriyle belirlenen sınıf eylemlilikleri, bu eylemliliklerin karakterinin analizi ve bu karaktere dönük geçiş talepleri ile sloganlarının belirlenmesi üzerinden değil, “komünistlerin” kaç “kültür merkezi” olduğu üzerinden tartışmaya açmak, ancak ve ancak geleneksel yarıfeodal Türk düşünce geleneğinin içerisine sızmış olan postmodern öznelciliğin çarpık birer sonucu olabilir. Güler için bir devrimin Marksist ölçütlerle tanınmasının ve anlaşılmasının yolu “*kitle hareketi, ayaklanmalar, eski rejimlerin sarsılması*” değildir (bunlar ancak devrimi “çağrıştıracaktır”), ancak nüfusun niceliği ile kültür merkezlerinin sayısının nasıl bir oran oluşturduğudur. İnsan, 1917 Ekim’inde Bolşeviklerin kaç kültür merkezi olduğunu merak etme-

5 Alper Birdal - Yiğit Günay, “Arap Baharı” Aldatmacası - Ortadoğu’da Emperyalist Restorasyon”, Yazılama Yayınevi, 2. baskı, sayfa 12-13.

6 Bkz. <http://gelenek.org/arap-dunyasinda-sozde-devrim-komunist-hareket-ve-yeni-osmanli-yuvarlak-masa> Ne var ki Güler’in iddiaları daha da gülünç bir biçime bürünmekten kendisini alamıyor: “Hatırlarsınız, Irak’ın Amerikan işgaline uğradığı sıralarda kültür bakanlığı komünist partiye verilmişti. O günlerde Bağdat müzesi yağmalanıyordu! Tunus’ta da sokak gösterilerinin tepe yaptığı günlerde üniversitelerin açık olduğunu pek zannetmiyorum.” Elbette, devrimin ulusun ve sokakların gündemine aniden çıkış yaptığı bir momentte, üniversitelerin açık olmaması, o devrimin ne denli devrim olmadığını gösterir, değil mi?

den duramıyor... İroni bir tarafa, son derece somut ve objektif toplumsal ve sınıfsal şartlar sonucunda, üretim ve sömürü ilişkilerinin belirlemiş olduğu nesnel bir paradigmanın ortasında kendilerini var eden devrimlerin, yine son derece soyut ve subjektif mazeretler eşliğinde ve hatta yer yer metafiziksel sıçramaların ve kopuklukların desteğiyle adeta inkar edilmesi, Marksizmin açık bir tahrifinden ve karşıdevrimci bir politik sapmadan farklı bir olgu değildir. Açıkça belirtmekte yarar var ki, Güler'in "kültür merkezlerinin sayısı" çıkışı/itirazı son derece kaba bir karikatürdür ve Marksizm adı altında yapılan bu çıkarım yalnızca dışlanmayı ve gülünmeyi hak etmektedir.

Güler devam ediyor:

"2010'da patlak veren öncüsüz, öndersiz, örgütsüz kitle devinimlerinin kendiliğinden kazandığı doğrultuyu devrimci olarak nitelenmek, öncüye, önderliğe, örgütlülüğe layık olduğu yeri vermemektir. Sol için sorunun özü budur."

Bu pasaj, kitlelerin sınıfsal konumlanma noktasını yok sayarak tarihsel bir süreç ve toplumsal bir ilişki olarak devrimi, özü bakımından tamamen postyapısalcı olan öznelcilikle mahkum ediyor. Zira üstyapıda devrimci bir öznenin somut bir alternatif halini alamamış olmasından yola çıkılarak, kitlelerin seferberliklerinin gerici olduğuna varılıyor. Verili durumda üstyapının içindeki güç dengelerinde öne çıkan politik öznelerin karşıdevrimci oluşu üzerinden ayaklanmalar ve devrimlere de karşıdevrimci bir nitelik atfediliyor. Postyapısal öznelcilik çarpıcı bir siyasal iradesizliğin, önderliğin ele geçirilmesi adına siyasal bir program oluşturmanın dayanaklarının yok edilmesinin yolunu açıyor. Bu anlayış, ayaklanan kitlelerin tarafında yer almamalarına sebebiyet veren karşıdevrimci programlarının mazeretlerini, üstyapıdaki öznel odakların gerici programlarında arıyor. Hâlbuki işçi sınıfının eylemlerine devrimci karakterini kazandıran öge, devrimci önderlik değildir, bu işçi sınıfının kapitalist toplum örgütlenmesinde bir sınıf olarak sahip olduğu nesnel pozisyonudur. Devrimci önderlik, bu kendiliğinden eylemlerin yine devrimci olan karakterini, nihai sonuçlarına vardırır; önderlik sosyalist bilinci bina eder ve hareketi iktidarın ele geçirilmesine doğru yönlendirir.

Güler'in tezi, politik ve ideolojik olarak tanımlanmadığı sürece işçi sınıfının kendi nesnel çıkarlarına sahip olmadığı anlamına, yani devrimci bir önderlik proletaryanın kendiliğinden olan seferberliklerine bilinçli

bir karakter kazandırmadıkça, devrimin aslında var olmayacağı anlamına geliyor. Dolayısıyla işçi sınıfının çıkarları önderlik onları formüle etmeden önce mevcut değildir; bu çıkarlar, kapitalist toplumun nesnel ilişkiler ağını oluşturan karşıt sınıfsal konumlanmaların çelişkilerinden doğmazlar ve aslında bu çıkarlar, önderlik onları formüle etmeden önce yoktur. İşçi sınıfının çıkarları, ancak onları dile getiren bir önderlik söz konusu olduğunda vardır. Aynı mantıkla İngiliz fizikçi Isaac Newton yerçekiminin yasalarını keşfedene dek, yerçekiminin kendisinin var olmadığı da söylenebilir. Bu öznelci tez ortaya yeni atılmıyor. Güler'den çok daha önce ve ondan çok daha derin bir dürüstlük ve cüret eşliğinde, radikal demokrasi önerisinin siyasi mimarlarından Chantal Mouffe şöyle yazıyordu:

*“Ekonomik etkenlerin, siyasal ve ideolojik düzeylerde a posteriori temsil edilecek olan, ekonomik düzeyde tanımlanmış çıkarlarının olduğu nasıl savunulabilir? Gerçekte çıkarlar ideolojide ve politika aracılığıyla tanımlandığı için, böyle bir şeyi savunmak, çıkarların, formüle edilip eklendiikleri söylemin mantık yürütme sürecinden önce var olabileceklerini belirtmek demektir. Bu bir çelişkidir... Üretim ilişkilerindeki konumlara paradigmatik ideolojik ve siyasal biçimler atfedilebileceği yolundaki indirgemeci tezi bir kere terk edince, işçi sınıfının çıkarlarının zorunlu olarak sosyalist karakter taşıdığını ileri sürmek ya da işçilerin mücadelelerinin alacağı biçimi a priori belirlemek için artık hiçbir dayanak kalmaz.”*⁸

Mouffe'un revizyonu, tam olarak diktatörlük rejimleri karşısında ayaklananların sınıfsal konumlarının — bir odak aracılığıyla ideolojik olarak ifade edilmediği için — aslında var olmadığını (devrimin var olmadığını) iddia ediyor ve rejim, bir “politik araç” olarak “çıkarlarını” “formüle edebildiği” için (“laik” ideoloji görünümü altında) onun mücadelesi “söylemin mantık yürütme sürecinde” var olabiliyor. Mouffe'un argümanı Güler aracılığıyla Arap işçilerinin eylemleri bağlamında yeniden üretiliyor: Arap işçilerinin üretim ilişkilerindeki konumları, onların devrimlerinin “devrim” olduğu anlamını taşımaz zira bu “indirgemecilik” olur ve Arap işçileri ideolojik olarak tamamen sosyalist ifadeler dışavurmadığı müddetçe bu sınıfın ve bu sınıfın eylemlerinin devrimci olmasının herhangi bir temeli yoktur. O halde Marksistlerin tarafını belirleyen etmen sömürü ilişkileri olmaktan çıkmaz mı? Aslında üretim ve sömürü ilişkilerinin be-

8 Chantal Mouffe, Working Class Hegemony and the Struggle for Socialism. Aktaran için bkz. Ellen Meiksins Woods, “Sınıftan Kaçış - Yeni ‘Hakiki’ Sosyalizm”, Çeviri: Şükrü Alpagut, Yordam Kitap, 2. Basım, sayfa 117.

lirleyici olduğu gerçeği sadece terk edilmekle kalınmaz, bununla birlikte ideolojik-kültürel düzlemde görece “ilerici” olan söylemi üretenin arkasına eklenilir. Castro-Chavizm, postmodernizm, hareketlerin hareketi teorisi: Bütün bu karşıdevrimci politik akımların ortaklaştığı nokta, üretim ve sömürü ilişkilerinin belirleyici olduğu gerçeğinin kapitalizm lehine terk edilmesi, işçi sınıfının ve sınıflar mücadelesinin açıkça veya üstü örtük bir şekilde artık söz konusu olmadığının dile getirilmesi ve çeşitli idealist mazeretler eşliğinde karşıdevrimci aygıtların desteklenişine soyut mazeretlerin üretilmesidir.

Mouffe’un ortaya attığı iddia ve Güler’in bilinçsizce de olsa aynı mantık etrafında dönen Arap devrimleri anlayışı, belirli bir toplumsal kesimin çıkarlarının siyasal ve ideolojik olarak ifade edilmediği müddetçe aslında o çıkarların (Mouffe’un deyişiyile “ekonomik etkenlerin”) var olmadıkları yanlığına dayanıyor. O halde bir fabrikada işçiler salt ekonomik dürtülerle bir greve çıktığında; yani salt ücret artışıyla ilgili bir talebin etrafında seferber olduklarında, bu grev politik ve ideolojik düzlemde — Mouffe’un deyişiyile — “*a posteriori*” olarak temsil edilmediği için ve — Güler’in deyişiyile — bu grev komünistlerin “kültür merkezleri” sayısının çok olmadığı bir yerde yaşandığı için, aslında bu greve destek verilmesi veya onun kazanması adına mücadele edilmesi anlamsızdır. Zira ideolojik ve siyasal düzlemde temsil edilmeyen ekonomik çıkar kaynaklı eylem aslında var olmadığı için (çünkü siyasal-ideolojik ifadelerine kavuşmayan nesnel-ekonomik etken gibi bir unsurun varlığı söz konusu değildir), var olmayan bir şey adına nasıl mücadele edilebilir? Arap işçileri de kendi devrimlerini gerçekleştirmeye başladıklarında, kendilerini ifade edecekleri sosyalist araçlardan yoksundu ve böylece seferberliğin kendiliğindenliği ile sosyalist olmayan siyasal önderliklerin önerileri, devrimin önünde bir öznel engel olarak belirdi. Ancak Castro-Chavizm için bu bir öznel engel değildi; bu, aslında devrimlerin var olmadıklarının ve hepsinin emperyalist komplolar olduklarının göstergesiydi. Zira ideolojik düzlemdeki söylemlerin gösterdiği sözde gerçeklik bu yöneydi. Sonuç olarak önemli olan Arap işçi sınıfının Ortadoğu kapitalizminin üretim ilişkileri kapsamında sömürü ilişkilerine tabi tutulması değildi; önemli olan bu işçilerin sömürüldüğü yönündeki “indirgemeci” tezi terk ederek, onların kültürel alışkanlıklarının politikanın merkezi haline getirilmesiydi.

Marksizmin yapısalcı tahrifinin Mouffe ile birlikte başlıca teorisyenlerinden ve yine radikal demokrasi taraftarı olan Barry Hindess ile Paul

Hirst, aşağıdaki yargıları dile getirmişlerdi:

“Kapitalist toplumsal ilişkilerde, bu [ekonomik] aktörler kategorisini siyasi düzeyde homojenleşme ya da bütünleşme eğilimlerine yönelten hiçbir zorunlu süreç yoktur. Bu nedenle, sosyalist politikayı destekleyecek temeli, sosyalistlerin kendi siyasal eylemlerinin sonuçları yaratmalıdır... Biz sosyalist politikanın sosyalist ideolojiye ve örgütlenmeye bağımlı olduğunu vurguluyoruz; bu nokta, Kautsky ve Lenin tarafından da belirtilmiştir, ama biz bu noktayı, onların bağlandıkları ortodoks Marksizmin kuramsal bağlamından tümüyle farklı bir kuramsal bağlamda vurgulamaya çalışıyoruz. Sınıf çıkarlarına ve sınıf deneyimine göre ‘sosyalist’ olarak tanımlanan hiçbir ‘sosyalist’ mesele ve mücadele alanı başlı başına yoktur. Sosyalizm, siyasal bir ideolojidir. Sosyalist politikayı destekleyen temel, bu politikanın oluşturulmasını sağlayabilen her türlü mesele ve mücadeledir. Çok çeşitli olan bu meseleler, her zaman, belirli ulus devletlerin ekonomik ve siyasal koşullarına özgüdür... Marksistler ve Marksist olmayan sosyalistler, bizzat kapitalist sistemin etkisiyle ‘işçi sınıfı’nın sonunda kapitalizme karşı birleşmesi gerektiği yanılısamasıyla yaşamışlardır.”⁹

Hindess ile Hirst aslında günümüz Castro-Chavizminin en tipik özelliklerinden birisinin teorik mazeretlerini üretiyor: Politikayı sınıftan, devrimci politikayı da proletaryadan ve sınıflar mücadelesinin gerçekliklerinden koparmak. Hindess ile Hirst sosyalist politikanın temelinin ancak ve ancak sosyalistlerin siyasal eylemleri olabileceğini söylüyor. Bu, kısmen ve ancak bir bağlamda doğru kabul edilebilecek olsa dahi, onların bunu ifade etmelerinin sebebi, sosyalist bir inşa stratejisini tamamen işçi sınıfından koparmayı arzulamaktır. Zira dedikleri uyarınca işçi sınıfının üretimdeki konumundan kaynaklı olarak devrimci siyaset içerisinde herhangi bir ayrıcalıklı konumu yoktur. Devrimci siyaset açısından ayrıcalıklı konum sömürü ilişkilerindeki pozisyonlar değil, söylemler düzlemindeki ideolojik ilericilikler baz alınarak bir gruba atfedilmelidir. Bu bir gün etnik bir azınlıktır, başka bir gün çevrecilerdir, başka bir gün gerillalar olabilir ancak bugün itibarıyla bu politik önerinin vardığı nokta, ilericilik payesinin Castro-Chavizm eliyle Bonapartist Arap diktatörlüklerine verilmesidir.

Bu noktada Hindess ile Hirst’ün de atıfta buldukları Lenin’in, aslında neyi savunduğunu açıklığa kavuşturmak gerekir. Lenin’e göre “işçi sınıfı

---

9 Barry Hindess, Paul Hirst, Antony Cutler, Athar Hussanin, *Marx’s Capital and Capitalism Today*, cilt 2, sf. 258-259. Aktaran için bkz. Ellen M. Woods, agy, sayfa 118.

sosyalizme kendiliğinden çekilir, fakat en yaygın (dahası sürekli olarak ve çeşitli biçimler altında canlandırılan) burjuva ideolojisi, kendini işçi sınıfının kendiliğindenliğinden çok daha büyük ölçüde dayatır.” Bu pasaj Lenin’in, proletaryanın nesnel çıkarlarına ve onların var olduğuna dair yaptığı vurguyla ve bu nesnel çıkarların tek başlarına yeterli olmadıklarının da altını çizmesiyle özel bir önemi hak etmektedir. Zira Lenin, ne Mouffe, Hindess ve Hirst gibi ne de Güler gibi, sömürü ilişkilerinden ileri gelen nesnel çıkarları asla var olmamış ve olmayacak olan bir sınıf(sızlık) tanımlaması yapmadı. Lenin sosyalizmin tek başına bu nesnellik üzerinden yükselemeyeceğini ancak bu nesnellik olmadan da sosyalizmin asla yükselemeyecek bir durumda kalacağını bilincindeydi. Castro-Chavizm ile birlikte bütün postmodern akımların anlayış düzeyinde idrak edemedikleri veya reddettikleri diyalektik de tam olarak budur: Sosyalizm, sadece proletaryanın nesnel çıkarlarının doğrudan ve mekanik bir sonucu olamaz ancak proletaryanın bir sınıf olarak üretim ve sömürü ilişkilerinden ileri gelen nesnel çıkarları var olmasaydı, sosyalizm zaten söz konusu olamazdı. İşçi sınıfının devrimcileri bekleyeceği beklentisi saflık derecesinde bir iradeciliktir. Tek yanlı bir bağlılığın var olması söz konusu dahi değildir.

Ancak Hindess ile Hirst’ün revizyonizminin daha vahim bir başka boyutu daha mevcuttur. Onlar sosyalist politikanın köklerini, ekonominin kapitalist örgütlenme biçiminden tamamen soyutluyorlar. Onlar açısından sosyalist politikanın varlığı nesnel bir ekonomik örgütlenme modelinden bağımsızdır ve salt ideoloji veya örgütlenme aracılığıyla yaratılabilir. Eğer bu tez doğru olsaydı, özeldede Marksizm ve genelde de sosyalist politika dünya tarih sahnesine çıkmak için Avrupa kapitalizminin gelişimini beklemek zorunda kalmazdı ve mesela, Antik Yunan’ın köleci şehir devletlerinde de farklı farklı Marx’lar ve Lenin’ler baş gösterebilirdi. Ancak bu doğru değil; sosyalist politika yalnızca ideoloji ve örgütlenmede kökleşerek 12. yüzyıl Moğalistan’ında oluşturulamazdı. Hindess ile Hirst çürük savlarının etrafına bir duvar örebilmek için Lenin’in otoritesini kullanmayı denese de, bu çaba sonuçsuz kalıyor. Zira Lenin *Ne Yapmalı?* başlığını taşıyan meşhur kitabında, Avusturya Sosyal Demokrat Partisi’nin taslak programından aşağıdaki pasajı olumlayarak alıntılar:

“Kapitalist gelişme proleterlerin sayısını ne kadar arttırsa, proletarya, kapitalizme karşı o ölçüde mücadeleye girmeye zorlanır ve buna uygun hale gelir. Proletarya, sosyalizmin olabilirliğinin ve gerekliliğinin bilincine varır.

Bu bağlamda, sosyalist bilinç, proleter sınıf mücadelesinin gerekli ve doğrudan bir sonucu gibi görünür. Ancak bu kesinlikle doğru değildir. Bir öğreti olarak sosyalizmin kökleri, aynı proletaryanın sınıf mücadelesi gibi ve aynı bu mücadelenin kitlelerin kapitalizmin yarattığı yoksulluğa ve sefalete karşı mücadelesinden doğması gibi, elbette, modern ekonomik ilişkilerdir. Fakat sosyalizm ve sınıf mücadelesi, birbirinden değil, yan yana doğar; onların her biri, farklı koşullar altında ortaya çıkar. Modern sosyalist bilinç, yalnızca derin bilimsel bilgi temelinde oluşabilir. Gerçekte, modern ekonomi bilimi, modern teknoloji kadar sosyalist üretimin koşuludur ve proletarya, ne kadar isterse istesin, bunlardan herhangi birini yaratamaz; her ikisi de modern toplumsal süreçten ortaya çıkar.”

Lenin, tek başına nesnel sınıfsal konumların sosyalist bilincin kendisini yaratamayacağı noktasında ısrarcıdır ve Lenin, bu ısrarında sonuna dek haklıdır. Ancak Avusturya partisinin program taslağında da belirtildiği üzere, önderliğin sınıfa taşıyacağı “bilimsel bilginin” temeli de, bu modern ekonomik örgütlenme biçiminin ta kendisidir. Dolayısıyla sosyalist politikanın varlık şartı, evet, ekonominin toplumsal örgütlenme biçimi olarak kapitalist üretim ilişkilerinin nesnel mevcudiyetidir. Ancak sosyalist politika için bu tek başına yeterli değildir. Sosyalist politika için, işçi sınıfının bu tip ilişkilerin *bilincinde* olması gerekir.

Bu diyalektik ilke ışığında Arap devrimleri gözlemlenecek olursa, Arap işçi sınıfının kendilerinin başlattıkları devrimlerin, tam olarak bu devrimin öznesi olan sınıfın nesnel çıkarlarından ileri gelen sosyalist potansiyellere sahip olduğu anlaşılır. Evet, ortodoks Marksist önermenin de belirttiği üzere işçi sınıfının kurtuluşu kendi eseri olacaktır. Ancak bu yargı, işçi sınıfının kendiliğinden bir biçimde kurtuluşunu örgütleyebileceğini değil, ne burjuvazinin ne de işçi sınıfı içerisindeki burjuva partilerinin bu kurtuluşu örgütleyemeyeceğine ve bu nedenle de proleter bir siyasal bağımsız hattın zaruri olduğuna işaret eder.

Postmodern dalganın başlattığı ve işçi sınıfının nesnel pozisyonunun ifade ettiklerinin devrimci karakterinin reddine dayanan saldırı, Castro-Chavizm tarafından Arap devrimlerinde ve 21. yüzyılın geri kalan seferberliklerinde doğal sonuçlarına ulaştırılmıştır. Devrimci öznenin belirlenmesi aşamasında ekonomik altyapının temel ölçüt olarak ele alınmaması ve hatta kimi durumlarda ekonomik altyapının aslında sadece bir yanılısama olduğunun söylenmesiyle birlikte, devrimlerin yapıcısı olan proleter kitlelerin meşrulukları sorgulanmaya başlanır ve ardından kitle-

lerin kendiliğinden devrimleri içerisinde oluşan ilksel bilinçlerinin ifade ettiği burjuva ve gerici önyargılar, onları terk etmek ve “medeniyeti” temsil ettiğini söyleyen rejimlerin tarafında konumlanmak için mazeret olarak kullanılır.

Anlaşılması gereken nokta (özellikle Arap devrimleri bağlamında) işçi sınıfının devrimci karakterinin, kapitalist üretim tarzı içerisinde sömürülen kolektif bir üretici güç olmasından kaynaklandığıdır. Devrimci bir özne bunu ideolojik olarak ifade etsin veya etmesin, nesnel olarak proletarya kapitalizmin ilgasından çıkarları olan bir sınıftır. İşçi sınıfı sömürülen sınıf olarak, hayatta kalma şartları ve ihtiyaçları üzerinden sermaye ile süreklileşmiş olan sistematik bir çatışma içerisinde. Ve tekrarlıyoruz, bir özne ideolojik olarak bunu iddia etsin veya etmesin, bu yine de böyledir. Devrimci Marksizmin proletarya açısından en temel kazanımlarından biri, bu tespit olmuştur: Doğada, tarihte ve sınıflar mücadelesinde nesnel gerçeklik mevcuttur. Zira işçi sınıfının sömürü ve üretim ilişkileri içerisindeki nesnel konumu varlığını ve gerçekliğini, insan bilincinin dışarısında da sürdürür. Bilim bize —materyalizmin asırlardır söylediği üzere— şeylerin bilincimiz dışarısında da var olduklarını defalarca kanıtlamıştır. Hiçbir insan, bilinci kapandığında (yani öldüğünde veya uyuduğunda), o sırada bir nesne olarak dünyayı “bilemediği” için dünya yok olmaz. Proletarya da, öznel bir bilinç içerisinde ifade edilmediği zamanlarda dahi, kendi içgüdüsel sınıf amaçlarını güderken, kapitalizmin ekonomik ve dolayısıyla da onu koruyan politik ve askeri aygıtıyla karşı karşıya gelir. Onun bu siyasal niteliği ve tarihsel potansiyeli, ona yeni bir üretim tarzını kurma yönündeki eylem kapasitesini verir, ona bu yöndeki politik ve sosyal yeteneği kazandırır. Bu sebeple proletarya, sosyalizmin vazgeçilmez temsilcisidir. Ancak bu nesnel belirlenmişlik, sosyalizmin zaferinin kaçınılmaz olduğu anlamına asla gelmez. Aksine sonuç, sınıflar mücadelesi içerisinde kesinliğe kavuşacaktır. İşçi sınıfının devrimci bir potansiyele sahip oluşu, onun toplumsal kurtuluşu önderliksiz bir biçimde tek başına gerçekleştireceği anlamını taşımaz. Ancak bu, önderliğin başlıca kaynağının, onun biricik siyasal ve toplumsal temelinin, bütün bu nesnel devrimci niteliği içerisinde barındıran işçi sınıfı olduğu gerçeğini değiştirmez. İşçi hareketi dönem dönem siyasal ve ideolojik değişimler ve zikzaklar çizebilir. Yine de bu onun, üretim sürecinden kaynaklanan nesnel devrimci pozisyonunda bir değişiklik yaratmaz. Bu bağlamda biz, büyük ustalarımız Marx ile Engels’in *Kutsal Aile*’de çizdikleri perspektifin

sadık takipçileriyiz:

“Mesele, şu ya da bu prolelerin veya tüm proletaryanın kendisine hedef olarak şu zamana kadar neyi tasarladığı sorunu değildir. Mesele, proletaryanın ne olduğu ve bu olguya uygun biçimde tarihsel olarak neyin yapılmak zorunda olduğudur. Onun hedefi ve tarihsel eylemi, bizzat yaşam durumunda ve günümüz burjuva toplumunun tüm örgütlenmesinde gözle görülebilir ve geri çevrilemez biçimde önceden belirtilmektedir.”

3. Karşıdevrimci bir politik akım olarak Castro-Chavizm

Castro-Chavezci akımın, nesnel devrimci seferberliklere ve devrimlere ilişkin kabul ettiği bu komplocu teoriler, devrimleri ve sınıf mücadelesi örneklerini incelerken yöntem olarak baz aldıkları bu ampirik komplocu anlayış, bu akımı doğrudan doğruya üç sonuca götürmektedir. Elbette bu sonuçlar aynı zamanda, Marksist metodolojiden uzun süre önce kopmuş olan neomenşevizmin günümüzde aldığı biçim olarak Castro-Chavizmin politik oportünizminin sebeplerini de oluştururlar.

1) Bu akım seferberlikleri kapsamlı bir “emperyalist restorasyon” (halbuki restore edilen nedir? Arap ülkeleri kapitalist üretim ilişkilerinden muaf mıydı?) projesi olarak gördüğü için, daha doğrusu bu seferberliklerin bir proje olduğunu söyleyerek işçi sınıfının tarihsel ve siyasal ön-

derliği için verilen toplumsal mücadeleyi terk etmektedir. Seferberlikler karanlık birer proje olduğu söylenerek kriminalize edilir, böylece seferberlikler içerisinde sosyopolitik mevziler ve önderlik için mücadele etmek de meşruluğunu yitirir. Eğer bu devrim “görünümündeki” restorasyon projeleri, Batı merkezli emperyalist odakların kirli çıkarlarına hizmet ediyorsa, o halde projelerin (seferberliklerin!) önderliğini ele geçirmek yerine, bu projeler (işçi kitlelerinin daha iyi bir yaşam isteği aracılığıyla devrimci kalkışması) yok edilmelidir. Bu hayal ürünü sanrının Marksizmin diline çevrilmiş şekli aşağıdaki gibidir: İşçi sınıfı, eski rejimin ekonomik, kurumsal ve politik olarak temsil ettikleri ile yol açtığı sefil hayat koşullarını devrimci bir tarzda dönüştürmek için mücadele etmemeli çünkü mücadele ederse emperyalizmin taleplerinin aktarma kayışı olan bir önderliğin (ki aslında eski rejimler de öyle değiller miydi?) bu hareketi saptırma, dejenere etme ve çarpıtma olanağı doğacaktır. Bu olanağın var olmasının kendisi karşıdevrimci bir durum tehdidinde yol açabileceği için (aslında önderlik için mücadele etmek gerekirken) işçi sınıfı mücadelesi ve aynı zamanda da önderlik mücadelesi terk edilmelidir. Dolayısıyla sınıflar mücadelesine Bolşevik yaklaşım ve Leninist öncü parti modeli, bir bütün olarak inkar edilmektedir.

2) Evet, Castro-Chavizm açısından bir bütün olarak sol, işçi sınıfının politik önderliğini ele geçirmeye çalışmaktan vazgeçmelidir, bu yaşamsal hedefi terk etmelidir. Ancak bu durumda hangi politik özne önerilecektir? Bu bağlamda önderlik mücadelesinin terk edilmesinin ardından onu teslim etmek gelir. Castro-Chavezci akım açısından, sözde emperyalist komplolarla karşı karşıya kalan yerel yabancı sınıf önderlikleri desteklenmeli, dahası bu destek salt askeri değil aynı zamanda politik de olmalıdır. Desteğin politik niteliği, işçi sınıfının önderliğini kötünün iyisi olduğu söylenen (“laik”, popülist, sözde Batı karşıtı ve benzerleri) yabancı sınıf unsurlarına teslim etmeyi kabullenişin temelidir. Halbuki bu burjuva önderlikler ne sekülerdir, ne de antiemperyalisttir. Yalnızca yeri geldiğinde, çeşitli kapitalist güçler arası manevralarını rasyonelize edebilmek ve yoksul kitlelerin rızasını alabilmek için söylem düzeyinde kalan seküler ve antiemperyalist argümanlar geliştirmektedirler.

3) Proletaryanın Bolşevik önderliği için verilen mücadeleyi terk ederek onu yabancı sınıf önderliklerine teslim edebilmek için faaliyet göstermek, Castro-Chavezci akımı giderek daha fazla işçi sınıfı gündemlerinden

uzaklaştırmaktadır.¹ İşçi sınıfı gündemlerinden bu kopuş, beraberinde materyalist tarih yorumundan da kopuşu getirmektedir. Sınıf mücadelesi gerçeklerinin idealizmin ölçütleri ve argümanlarıyla yorumlanması, mistisizmin komploculuk benzeri sonuçlarına kapı aralarken, analizin kendisi bu sakat yanı sebebiyle karşıdevrimci politikaların doğumuna sebebiyet vermektedir. Sonuç olarak karşıımızda, toplumsal hareketin kendisini, yani sınıf mücadeleleri ile onların ileri ifadeleri olan devrimleri tarihsel materyalist bir perspektiften değil, öznelci bir soyut metafizik üzerinden değerlendiren gerici bir akım vardır.

a) Kemal Okuyan'ın antimarksist devrim kavrayışı

Kemal Okuyan 2011 senesinde şöyle yazıyordu:

“Devrimler, karşıdevrimleri de, restorasyon girişimlerini de bağrılarında taşır, her zaman sönmülenebilir ve karşıtına dönüşebilirler. Devrimlerin devrim kalabilmesini, tarih anadan onay alabilmesini sağlayan kuşkusuz bir devrimci iktidardır, üretim ilişkilerini ileriye taşıyan, eskiyi yıkan yeniye zemin hazırlayan zorlu siyasi iradedir.

Mısır'da yükselen devrim, devrimle taçlanmadı, hangi çağda yaşadığımızı unutanların ‘işte bu milli demokratik devrim’ demelerine bakmayın, Arap dünyasının tarihsel merkezinde yaşananları bu aşamadan sonra karşıdevrim diye adlandırmayacaksak, tamı tamına bir restorasyonla karşı karşıya olduğumuzu bileceğiz.

Yazık oldu milyonların yarattığı muazzam enerjiye, yazık oldu ‘kurtuluş’ olasılığına sınıksız tutunanların ölümüne kavgasına...”²

Okuyan burada devrimin bir süreç olarak içerisinde taşıdığı diyalektik çelişkilerin bilincinde olduğu izlenimini çiziyor olsa da vardığı sonuçlar, mevcut ilişkiyi kavrama noktasında yaşadığı sıkıntıya işaret ediyor: Devrimler, karşıdevrimleri “bağrılarında taşırlar” ve devrimlerin “tarih anadan onay alabilmesi” için “üretim ilişkilerini” ileri taşımaları ve “devrimci iktidarı” kurmaları şarttır. Bu önerme en geniş anlamları bağlamında doğruluk payı taşımasına rağmen eksiktir. Zira ardında bıraktığı tarihsel boşluk endişe vericidir. Eğer bir devrimin ontolojik önkoşulu “devrimci iktidarın” inşası ise Franco'nun diktatörlüğüyle sonuçlanan İspanya devrimi, sayısız defa yenilgiye uğrayan ve sayısız defa da yenildiği için Hitler'in

1 Aslında bu akımın öncülleri uzun bir süre önce bu gündemlerden kopuşunu ilan etmişti.

2 Bkz. <http://haber.sol.org.tr/yazarlar/kemal-okuyan/devrimi-calinan-devrim-38928>

başa geçmesiyle sonuçlanan Alman devrimleri, Stolipin rejiminin kurulmasıyla sonuçlanan Rusya'daki 1905 devrimi ve kendileri patlak verdiği sırada iktidarda olan rejimlerden çok daha gericilerine kapı aralayan 1848 devrimleri, Marksist siyasi literatürdeki geleneksel konumlarını kaybederler.³ Zira bu devrimlerin hiçbirisi "devrimci iktidarın" kurulmasıyla veya "üretim ilişkilerinin" ilerlemesiyle sonuçlanmamıştır. Aksine, Hitler ve Franco örneklerinde olduğu üzere, üretim ilişkileri toplama kampları aracılığıyla oldukça barbar ve yeni köleciler formlara bürünmüştür.

Ancak Okuyan'ın tezinin endişe verici tarafları bununla da sınırlı değil. Bu tezin mantıksal sonucunun ifade ettiği gerici iddia, yenilme olasılığı olan (yani devletin sınıfsal karakterini aynı bırakan veya hükümet ile rejimi deviremeyen) bütün devrimlerin aslında devrim olmadığıdır. Bu doğru değildir zira "üretim ilişkilerini" ileri taşımayan ve "devrimci iktidarı" kuramayan devrimler, kaybedilmiş savaşlar veya sönümlenmiş mücadelelerdir. Bir soyutlama olarak bu önerme doğrudur. Ne var ki, istisnasız bütün devrimlerin bir olasılık olarak yenilme, amaçlarına ulaşmadan geri çekilme ihtimali vardır ve hatta denebilir ki, Ekim Devrimi karakterine ulaşmamış olan bütün devrimler, kendi sosyopolitik hedeflerine ulaşmamaya ve yenilmeye mahkumdur. O halde, Ekim tipi devrimler hariç kitlelerin bütün devrimci ayaklanma biçimleri aslında bir karşıdevrim denemesi midir? Okuyan'ın perspektifi bizi bu sonuca götürmektedir. Okuyan'ın indirgemeci ve kaderci yaklaşımı bütün devrimci seferberliklerin yeni bir emperyalist restorasyon operasyonu olarak algılanmasına ve bunun sonucu olarak da bu sözde "restorasyonun" karşısında, yani devrimin karşısında pozisyon almaya sebep olur. Neden mi? Çünkü bir bütün olarak devrimci seferberlikler içerlerinde ikili bir potansiyel taşımaktadırlar: İktidarın ele geçirilmesi veya seferberliğin yenilmesi. Okuyan için yenilgi olasılığını başlangıcından beri taşıyan devrimler (ki aslında Ekim kalkışması dahi ilk dört senesi boyunca yenilme tehlikesi ile karşı karşıya idi), "devrim" olarak anılamaz ve güya bu sebeple de emperyalizme yeni sosyoekonomik alanlar ve yağma olanakları açar. O halde yapılması gereken devrimin yenilmemesi adına politik ve askeri bir mücadele vermek

---

3 Bunun yanı sıra, bir devrimin devrim olması için gereken ölçütler Okuyan'ın önermesinde ifade edilen ölçütler ise, bizzat Okuyan'ın geldiği geleneğin Venezuelada Chavez'in iktidara gelmesini "Bolivarcı devrim" olarak tanımlaması da yanlışlanır. Zira sözde "Bolivarcı devrim" kapitalist üretim ilişkilerinin ne içeriğine ne de biçimine, hiçbir şekilde dokunmamıştır, aksine onu soldan muhafaza etmiş ve derinleştirmiştir.

değildir, onun yerine emperyalizmin bu yeni sosyoekonomik alanları ele geçirmesine karşı mücadele edilmelidir, yani devrim macerası derhal terk edilip eski rejimler koşulsuz desteklenmelidir.

Okuyan, yukarıda alıntılıdığımız ve içerisinde son derece antibolşevik bir mantığın yattığı yazısının yayımlanmasından 18 gün sonra, bu sefer *Ortadoğuda devrim filan yok!* başlıklı başka bir metin kaleme aldı. Bu metinde kendisi şöyle yazıyor:

“Yoksul halk kitlelerinin zalimlere ve diktatörlere karşı ayaklanışına ve bu ayaklanmanın ardındaki özgürlük, demokrasi arayışına, insanların yoksulluğa ve eşitsizliğe dönük öfkesine sahip çıkmadan yapamayız. Kahire sokaklarında cellatların kılıcına, kırbacına bağrını açarak direnenlerin boyun eğmeyen insanı simgelediklerinden emin olarak...”

“Öte yandan, pandoranın kutusunu neyin açtığını merak etmek de gerekiyor.”

“Halk kitleleri kapağı kaldırdı. Peki kapağın yıllara meydan okuyan paslı kilidini kim açtı?”

“Mübarek ve Bin Ali’yi emperyalistler neden korumasız bıraktı? (...)

“BOP olmadı, şimdi başka bir şeyi deniyorlar. Tutar mı sorusuna, ‘tutması için şimdilik bir neden yok’ yanıtını verebiliriz.”⁴

Alıntıda da fark edilebileceği üzere Okuyan, devrimlerin yenilme olasılıklarının onların aslında devrim olmadığı anlamına geldiği yönündeki argümanının doğal sonuçlarının tümüne, “pandora kutusunun” kimin tarafından açıldığını sorarak varıyor. Okuyan açısından kitleler, yenileceklerinin bir ihtimal olduğu devrimci bir seferberliğe kalkış(a)mayacağı için, “pandoranın kutusunun” ve “paslı kilitlerin” açılmasından bir başkası sorumlu olmalıdır. Elbette bu sorumlu, “her şeye kadir” emperyalizmden başkası olamaz. Kitlelerin, kendiliğinden eylemleri aracılığıyla kapitalist rejimlere karşı ayaklanamayacağı inancına veya işçi sınıfına duyulan inançsızlığa denk düşen bu komplocu yaklaşım, öncünün kitlesel seferberliğe devrimci müdahalesinin gerekliliğinin reddi anlamını taşımaktadır. Okuyan açısından yenilmeleri bir zorunluluk olan ve bu sebeple de aslında devrim olmayan devrimler, kitlelerin mücadelelerinin bir ifadesi olamaz ancak emperyalist kampın mistik operasyonları ve istihbarat servislerinin karanlık oyunları olabilir. Zira yenileceği mutlak olan bir devrimi ancak onlar kurgulamış olabilirler. Okuyan proleter kitlelerin açlık ve sefalet koşullarına ve rejimlerin türlü baskı aygıtlarına karşı, kendi

4 Bkz. <http://haber.sol.org.tr/yazarlar/kemal-okuyan/ortadoguda-devrim-filan-yok-39646>

kararıyla ve eylem kapasitesiyle ayaklanabileceğine inanmıyor. Bu mide bulandırıcı şüphecilik, Stalinizmin 20. yüzyıl boyunca, sosyalist devrimin merkezinde yer alan öncü toplumsal sınıf olarak işçi sınıfını ve onun çağdaş kapitalist toplum içindeki devrimci rolünü terk ve inkar edişinin çarpık bir sonucu. Okuyan proletarya ile onun tarihsel görevlerini reddediyor; onun açısından eyleme geçmiş bir işçi mevcutsa, bu işçinin ardındaki motor güç üretici güçlerin kapitalist üretim ilişkileriyle yaşadığı çelişki değildir, emperyalizmin istihbarat servislerinin birtakım komplocu rejim değiştirme operasyonlarının sahada yer alan temsilcileridir.

Bu noktada Okuyan'ın karşıdevrimci bir karaktere sahip olan çıkmasını kavramak mühimdir: Proletaryanın kendiliğinden bir şekilde eyleme geçmesi olasılıklar dâhilinde değildir ama bu eylemin devrimci bir sürece sığması, böylece de zorunlu olarak yenilmeye mahkûm olması olasılıklar dâhilindedir. Bu çelişki ancak ve ancak söz konusu gelişmelerin emperyalist birer "tasarım" olduğu söylenerek aşılabilir ve aslında somut seferberliklerin soyut tasarımların bir sonucu olduğunu söylemek, yeni bir düzeyde aşılması çok daha zor olan yeni çelişkiler doğurur. Teorinin olguları ve hareketi açıklamakta yetersiz kaldığı, hatta hatalı olduğu görüldüğü yerlerde, olgular ve hareket teoriye uydurulmalıdır ve bunun için de için sınıflar üstü, seferberlikler üstü, hatta madde üstü spekülatif iddialar ve metafiziğin kavramları olan "tasarımlar" ortaya atılmalıdır. Bu, kitlelerin mücadeleleri ile devrimlerini, Leninist parti inşası ile devrimci müdahale stratejilerini ve Marksizmi terk etme pahasına yapılmalıdır.

Halbuki kitlelerin çıplak elleriyle barikatlara sarılmaları, bir partileri ve önderlikleri olmadan hayatlarını savunmak için saldırıya geçmeleri mekanik bir şekilde yenilgiye ve yenilgiden de gerici restorasyon planlarına varmaz. Bu sözde ilişki düz bir çizgi şeklinde ilerlemez. Devrimci önderlikler, adından da anlaşılabilceği üzere, kitle seferberlikleri ve devrimler sırasında inşa edilir. Devrimci bir parti, devrimci olmayan dönemlerde üstün teorik ve politik altyapısıyla aritmetik bir büyümeyi ancak sınırlı bir çerçeve içerisinde başarabilir. Devrimci önderliğin kitleler nezdinde yayılması, devrimci dönemlerde aritmetik değil geometrik bir hat izler. Seferberlikler içerisinde inşa, devrimci öznenin kitleleşmesinin tek olanağıdır. Okuyan'ın teorisi, yenilgiyi mutlaklaştıran ve kitle seferberliklerine duyulan ihtiyacı ortadan kaldıran yönüyle, karşıdevrimci bir programın savunuculuğunu üstlenmektedir.

Ne var ki Okuyan'ın, Arap coğrafyasında bir devrim olmadığını kanıt-

lamak üzere öne sürdüğü akıl almaz iddialar, bunlarla sınırlı değil. Başka bir metninde, devrimci bir kabarışın varlığını yadsımak adına inanılması güç bir bir argüman kullanıyor:

“Mısırlı kapitalistler ve uluslararası tekeller, halk kalkışmasının yarattığı depremin yaralarını sarmak, kapanan borsanın değer kaybını telafi etmek için derhal kolları sıvamış, ülkenin geleceğine ilişkin ‘tasarım’ faaliyetlerine ağırlık koymuşlardır.

“Bu bir ‘devrim’ olabilir mi?”⁵

Bu tez ile bu tezin doğal sonuçları olan birtakım çıkarımlar, son derece vahim bir tablo izlenimi yaratan bir devrim anlayışına (daha doğrusu “devrimsizlik” anlayışına) işaret ediyor. Kapitalistlerin “halk kalkışması” karşısında “kolları sıvamaları” ve “ülkenin geleceğine” dair “tasarımlara” sahip olması, Mısırlı işçi-emekçilerin iktidarları koltuğundan düşürmesinin bir devrim olarak tanımlanmasının mümkün olamayacağına kanıt olarak gösteriliyor! O halde ideal bir devrim, kapitalistlerin karşısında “kollarını sıvamadığı” ve geleceğe dönük “tasarımlara” sahip olmadığı bir devrim olmalıdır. O halde ideal bir devrim, mülksüzleştirilme ihtimaline karşın buna dönük karşıdevrimci eylemlere girişmeyen bir kapitalist sınıfa ihtiyaç duyar! Böylesine bir sermaye grubu var mıdır? Daha doğrusu böyle bir sermaye grubunun var olabilmesi, dünya kapitalizminin nesnel koşulları altında mümkün müdür? Acaba Mısırlı kitleler, kendi devrimleri karşısında kapitalistler “kolları sıvadığı” için Okuyan’dan özür dilemeli midir? Sorular çoğaltılabilir... Ve Okuyan’ın kurduğu çökmeye mahkûm mantığı tersten işleterek şu denebilir: Tam olarak kapitalistler “kolları sıvadığı” ve geleceğe dönük “tasarımlar” ortaya attığı için, Mısır Devrimi, bir devrimdir!

Okuyan’ın bir devrimin varlığını tespit edebilmek adına öne sürdüğü şart, daha doğrusu kelimenin gerçek anlamıyla öne sürdüğü idealist mazet, emperyalist sosyoekonomik yasalar dizisi ile uzlaşması olanak dahilinde olmayan çelişkiler barındırmaktadır. Devrim gibi kitlesel ve derin bir eylemlilik sürecini geçtik, herhangi bir yereli kapsayan bir grev dalgası dahi kapitalistlerin “kollarını sıvamasını” beraberinde getirecektir. Grevi kırmak adına “kollarını sıvayan” bir patronun varlığı, söz konusu grevin aslında grev olmadığını bir işareti olarak kabul edilebilir mi? Okuyan ve temsil ettiği geleneğe göre evet, edilebilir. Bu bağlamda Chavezci gelenek için “gerçek” bir grev veya devrim (yani üretim ilişkilerini muhakkak ileri

5 Bkz. <http://haber.sol.org.tr/yazarlar/kemal-okuyan/devrimi-biz-mi-caldik-39693>

taşıyan, karşısında kapitalistlerin “kollarını sıvamadığı” ve emperyalistlerin karşısında tavır almadığı, soyut grevler ile devrimler) söz konusu olmadığı müddetçe, vuku bulan seferberlikleri desteklemek, kitleler içerisinde devrimci bir parti inşa etmek için savaşmak ve hareketi Bolşevik programa kazanmak anlamsız, hatta yanlışır.

Okuyan şu ilişkiyi göz ardı etmektedir veya anlamamaktadır: Devrimci bir öznenin görevi, işçi sınıfının da “kollarını sıvamasını” örgütlemektir ve bunun yanı sıra kapitalistler “kollarını sıvarken” bu kolları tutup, arkadan kelepçelemektir. Bu görevi üstlenmesi gereken bir devrimci partinin yokluğu, kitlesel bir devrimci kabarışın yokluğuna değil, bu kabarışın önündeki ciddi bir öznel eksikliğe işaret eder. Bu devrimci görevi yerine getirebilecek aktörlerin yokluğu karşısında kapitalistlerin “kolları sıvaması” devrimin yokluğuna değil, devrimin nihai zaferi önündeki ciddi bir engele ve dahası tehlikeye işaret eder. Bu engelin bilincinde olarak enter-nasyonalist bir devrimci önderliğin inşasının yakıcılığına vurgu yapmak yerine, engeli mazeret göstererek devrimin varlığının söz konusu olmadığını iddia etmek ve böylece bu hayati görevden kendini muaf tutmak, son derece bilinçli bir oportünist tercihtir.

Devrimci bir kabarış karşısında mücadele etmemesi beklenen hayali bir kapitalist sınıf beklentisinin ardından Okuyan, bir devrimin varlık ölçütlerini, başka bir metninde bu sefer aynı ilişkinin tersten kurulmuş olan sonuçlarına bağlıyor:

“Mısır’da işçi sınıfı örgütsel olarak zayıftır, Mısır solu öne çıkamamaktadır. Mısır’da ‘devrim’in ipleri Amerikancı orduda, Amerikancı liberal siyasi figürlerde ve ABD ile pazarlık yapmakta olan Müslüman Kardeşlerdedir. Halk hareketlerinde bunları dengeleyecek, önemsizleştirecek, tersinden söyleyecek olursak ‘devrimi bunlardan çalacak’ bir ağırlık, bir farklı yön vardır mı?”

“Bu yoksa, devrim de yok!”⁶

İlk olarak şu kayıt düşünülmelidir: İkinci Mısır Devrimi, tarihin tanıklık etmiş olduğu en kalabalık devrimci seferberlik biçimini alarak, Müslüman Kardeşleri tahtından etmiştir. Bu ikinci devrim momenti öylesine güçlüydü ki, söz konusu işçi hareketinin ilerlemesi Mısır kapitalizminin varlık şartlarının sorgulanmasına tarihsel bir ivme kazandıracığından dolayı, darbeci ordu yönetime el koymak zorunda kaldı. Dolayısıyla yukarıdaki satırlar Okuyan açısından bir utanç kaynağı olmalıdır; o, bu satırlarda

6 Bkz. <http://haber.sol.org.tr/yazarlar/kemal-okuyan/devrim-tuccarları-39890>

Mısır'ın emekçi sınıflarının, ABD emperyalizmiyle diyalog halinde olan Müslüman Kardeşler iktidarını, tıpkı Sisi'yi devirdiği gibi devirebileceğine dönük mutlak bir inançsızlık sergilemiştir. Okuyan açısından “halk hareketi”, bu karşıdevrimci güçler karşısında pozisyon alıp, onların egemenliğine zarar dahi veremezdi. Ve Mısır proletaryası Okuyan'ın küçük burjuva şüphecilüğünün bütün argümanlarını ve önkabullerini yerle bir etti. Öte yandan Okuyan'ın tutumu, devrimci bir uyarı niteliği de taşı-mıyordu. Şeylere isimleriyle hitap etmek gerekir: Okuyan'ın yaptığı, boz-gunculuktan başka bir şey değildi.

Yukarıdaki satırlar, devrimin varlık şartlarını devrimci önderliğin varlığına indirgemektedir. Hâlbuki tarih boyunca yanlış önderliklerin veya bir önderlik boşluğunun altında toplumsal patlamalar ile devrimci seferberlikler yaşanmıştır. Bu özellikleri onların, bir devrim olarak adlandırılmalarına engel olamaz. Zira bir devrimin ortaya çıkması ve zikzaklarla dolu bir yöneliş izlemesi, siyasal bir önderliği şart koşmaz. Ancak devrimin nihai hedeflerine varabilmesi, kalıcı çözüm önerilerini hayata geçirebilmesi ve iktidarı ele geçirmesi siyasal bir önderliği şart koşar. Eğer devrimin varlığı, devrimci önderliğin varlığına indirgenir ve bu bağlamdan da aslında kitlesel bir kalkışmanın var olmadığı, bunun bir komplo olduğu iddia edilirse, devrimci özne kendisinin varlık sebebi ve amacı olan kendiliğindeliğe müdahale etme misyonunu, kitlelerin burjuva önyargılarına rağmen onlara eşlik edip bilinçlerinde devrimci sıçramalar gerçekleştirme yeteneğini ve hedefini kaybeder. Okuyan'ın yaptığı budur. Okuyan ayaklanmanın içerisinde sosyalist alternatifler bina etme faaliyetine çağrı yapmadan ve devrimci bir önderliğin kendiliğinden bir biçimde bir anda ortaya çıkması beklentisine teorik bir anlam kazandırırken, kitleler daha seferberliğe geçip mücadeleden öğrenmeden, Arap devrimleri sırasında emekçilerin aleyhinde ve rejimler ile kapitalistlerin lehinde aldığı konumu aklamaya çalışıyor. Kendileri, Ortadoğu'da proleter kitlelerin eylemlerini destekleyemezlerdi çünkü bu proleterlerin devrimci bir önderlikleri yoktu. Ancak bu eksikliği belirtip, bahsettikleri devrimci önderliği inşa çabalarına da girişmediler aksine bu önderliğin inşası için mücadele edenleri katletme programını sahiplenmiş bulunan rejimlere koltuk değ-neği oldular. Okuyan ve geleneği, Kuzey Afrika ve Ortadoğu proletaryasına gerçekleştirdikleri devasa ihanet için ne gibi teorik ve spekülatif mazeretler üretirse üretsin; bu antimarksist mazeretlerin bütünü, neresinden tutulsa elde kalmaktadır, yüzeysel iddialarının yamalarının dikişleri sağlı

sollu sökülmetedir!

Devrimci bir parti, yukarıda da ifade ettiğimiz üzere seferberlikler içerisinde ve sırasında inşa edilir. Hiçbir devrim, daha kendisinin başlangıç aşamalarında kendi devrimci önderliğini mekanik bir şekilde doğrudan doğruya doğurmamıştır. Fransız Devrimi'nin pik noktasını ifade eden Jakobin örgütlenmesinin kendisi, 1789'dan sonra inşa edilmeye başlanmıştır. 1917 Şubat Devrimi sırasında ve sonrasında mütevazı güçlere sahip olan Bolşevik Parti, ancak kitlelerin aylar süren deneyime dayalı politik eğitimlerinin neticesinde Temmuz ayında ve ertesinde kitlesel bir etkiye ulaşmıştır. Okuyan'ın beklentisi, bu bağlamda laf gevezeliği ve mazeretten öte bir anlam taşımamaktadır. Devrimci bir alternatif, bilinçli müdahaleleri ve inşa çalışmalarını gerektirir. Bu disiplin ile sabır gerektiren zorlu ve uzun bir süreçtir. Ancak bu alternatifin yokluğu, kitlelerin kendiliğinden devrimlerini yargılamak, ona sırt çevirmek için asla mazeret olamaz. Tam tersine bu kendiliğindenlik, önderlik inşası görevinin yakıcılığına işaret eder ve seferberliklere daha sıkı sıkıya tutunulmasının gerekliliğini ifade eder. Seferberliklerin kendiliğindenliğine işaret edip, devrimci önderlik inşasının terk edilmesi, aslında yapılması gerekenin tam tersidir: Tam da bu devrimler, yanlış önderliklerin altında toplanmış bulunan veya önderliksiz kalan kitlelerin eylemleri sonucunda gerçekleştiği için, devrimci önderlik inşası tarihsel bir yakıcılık kazanmaktadır. Okuyan'ın sürreal şartları ile beklentilerini dikkate alacak olan bir kitle devrimi, şöyle gelişmelidir: İşçiler üretim alanlarından sokaklara akın ederler, bu sırada kendiliğinden bir biçimde Bolşevik bir parti hayat bulur. İşçiler böylece bütün gerici önyargılarından bir anda arınırlar ve tabi bu sırada emperyalistler ile kapitalistler karşıdevrimci eylem hazırlıklarına girişmezler ve işçiler doğrudan doğruya iktidar organlarını ele geçirip üretim ilişkilerini ilerletirler. Elbette kapitalist toplumsal örgütlenişin yasaları ve bu yasaları korumaya adanmış rejimler ile onların kolluk kuvvetleri (yani Okuyan'ın partisinin siyasal müttetikleri), bu tarz bir devrimin hayat bulmasını imkansız kılar.

b) Aydemir Güler'in teslimiyeti

Okuyan, devrimlerin kendiliğinden dinamiğini onların yokluğunu göstermek üzere bir argüman olarak kullanırken, TKP geleneğinden bir başka yazar olan Aydemir Güler, kendiliğindenlik karakterinin onlar için neler ifade ettiğini daha detaylı olacak şekilde açıklıyor:

“Peki ya bu kendiliğindenliği temsil edenler, kendilerine uzatılan mikrofon ve kameralara örgütlü değiliz, ideolojimiz yok, iktidarı talep etmiyoruz, örgütleri, ideoloji sahiplerini, iktidar meraklılarını da aramızda görmek istemiyoruz’ diyorlarsa ne olacak? Ya kendiliğinden denilen hareketin aklı o kadar da özgür değilse ve örneğin esas olarak El-Cezire tarafından enforme ediliyorsa, batı kökenli NGO ve STK’larca kucaklanıyorsa, en büyük desteği batı medyasından alıyorsa... Yani solun, kendisi müdahale etmezden önce tarafsız veya sola açık olduğunu varsaydığı söz konusu alan, solu, ancak politik karakterini dışarıda bırakma şartıyla kabul ediyorsa...”⁷

Okuyucunun hemen fark edebileceği üzere, burada rahatsız edici ve tembelliği meşrulaştıran belirli bir mazeretçi mantık vardır. Proleter kitleler seferberlik halindedir ve bu seferberlik hali de belirli politik mevziler açmaktadır. Ancak bu mevziler içerisinde solun seferberliğe müdahale denemeleri, kitleler tarafından değil ama “El-Cezire tarafından enforme edilen” birtakım STK temsilcileri tarafından hoş karşılanmamakta ve yine bu temsilciler, solun politik karakterini dışarıda bırakarak seferberliğe dahil olmasını talep etmektedir. Lenin’in bu tip bir suni zorluğa karşı cevabı, öncekinden on kat daha fazla bir enerjiyle seferberliğin içerisinde konumlanmaya ve müdahale etmeye çalışmak olurdu. Güler’in mantığı ise tam tersi yönde bir politik öneri geliştiriyor: Eğer böyle bir zorluk söz konusuysa, diye iddia ediyor Güler, sol, bırakalım müdahale denemelerini sıklaştırmayı, devrimi terk etmeli ve ona sırtını dönmelidir. TKP’nin Arap devrimleri karşısında oynadığı grev kırıcı rol, daha açık bir şekilde ifade edilemezdi.

Güler’in temel iddiası Arap devrimlerinin kendiliğinden karakterinin onların birer “devrim” olarak adlandırılmasını sosyolojik olarak olanaksız kılmasıdır. Ancak bu iddia oldukça karşıdevrimci ve antileninist bir yöntemin varlığına işaret eder. Zira Güler, batı merkezli olan ve emperyalizmin ideolojik üsleri olarak çalışan çeşitli düşünsel kuruluşların ve medyatik organların seferberlikler içerisinde kendi programlarının veya hedeflerinin egemen olması için çalışıyor olmasını, onların bu eylemlere dönük ılımlı açıklamalar yapıyor olmasını, devrimlerin terk edilmesi ve rejimlerin tarafına geçilmesi için yeterli bir mazeret olarak sunuyor. Hâl-

7 Bkz. Aydemir Güler, “Dalğanın birinci yılında”, <http://haber.sol.org.tr/yazarlar/aydemir-guler/dalganin-birinci-yilinda-49537> Ek olarak belirtmek gerekir ki, Güler bir laf salatası yaratarak argümanını kuvvetli göstermeye çalışsa da, NGO’lar ile STK’lar temelde aynı örgütlerdir.

buki sosyalist kadroların görevi tam tersine işaret eder. Burjuva ideolojik ve politik aygıtları doğaları gereği devrimci seferberliklerin içerisinde konumlandıkları izlenimi yaratarak onun ruhunu çalmaya çalışır. Onların bu karşıdevrimci eylemlerini gerçekleştirmeyecekleri bir devrim beklentisi, ölümün ertesinde var olduğu iddia edilen bir öteki dünya tahayyülü derecesinde soyut ve metafiziktir. Bu bağlamda Güler, devrimin kendi iç dinamikleri ile yasalarının ortaya çıkışını, bu devrimin var olmadığı yönünde yorumlamak eğilimindedir. Devrimin kendi çelişkilerinin diyalektikliğine, ihanet edilmektedir. Emperyalizmin var olması ve devrimlere müdahale etmek üzere ideolojik-politik bir faaliyet örgütlüyor olması, gerici rejimlerin saflarında yer almanın mazereti olarak kullanılmaktadır.

Bunun yanı sıra kendiliğindenlik hiçbir zaman “tarafsız ve sola açık olduğu” varsayılan bir “alan” olarak değerlendirilemez. Kitlelerin ve bireylerin bilinci, içerisinde yaşadıkları toplumsal ve ekonomik örgütlenmeyi meşrulaştıracak olan ideolojik önyargıların her yerde ve bütün yönleriyle üretilip yeniden üretilmesiyle görece şekillenir. Bir devrimin patlak vermesi veya devrimci bir durumun vuku bulması, bu önyargının bugünden yarına siyasal olarak çözüleceği anlamını taşımaz. Aynı zamanda bu anlamı taşıyor oluşu, devrimin var olmadığının göstergesi ve Bonapartist diktatörlüklerin politik savunuşuna girişmenin mazereti de olamaz. Gramsci'nin dediği üzere:

“Tarihte ‘saf’ kendiliğindenlik diye bir şey yoktur; böyle bir şey, ‘saf’ mekaniklikle aynı kapıya çıkar. ‘En kendiliğinden’ harekette bile aslında mesele ‘bilinçli önderlik’ unsurlarının denetleyemiyor oluşuyla, geride bıraktığı güvenilir bir izin bulunmamasıyla alakalıdır.”⁸

Güler'in sonuçsuz kalmaya mahkûm beklentilerine göre, onun “kendiliğindenliği temsil edenler” olarak tarif ettiği kitleler, toplumsal kalkışmanın şafağında “kendilerine uzatılan mikrofonlara” şöyle cevap vermelidir: “Örgütlüyük, ideolojimiz Marksizm, iktidarın devrimci fethini talep ediyoruz, yabancı sınıf önderliklerinin ideologlarını da aramızda görmek istemiyoruz.”⁹ Bu ifade, Güler'in devrimi kriminalize etmek için kullandığı yukarıdaki hayal ürünü diyalogun siyasal içerik bağlamında tam tersidir. Güler devrimin bir gerçeklik ve güncellik kazanmasıyla birlikte kitleler-

8 A. Gramsci, *Selections from the Prison Notebooks*, New York: International Publishers, 1971, says 196.

9 Elbette bu, ideal olan olurdu. Çalışmamızın ilerleyen bölümlerinde mevcut olan ile ideal olan arasındaki ilişkiyi ele alacağız.

den duyulan beklenti düzeyini soyut bir siyasal bilinç seviyesine yükselterek, kendiliğindenlik dinamiğine tersinden teslim olmaktadır. Kitlelerin kendiliğinden bilinçlerinin gerici ve burjuva demokratik önyargılar taşıyan yönlerine doğrudan teslim olmasa da, bu yönleri mazeret göstererek devrimci öznenin tarafının kitlelerin tarafının olmaması gerektiğini söylemekte ve böylece kendiliğindenliğe tersten teslim olmaktadır.

Öte yandan kitlelerin, yukarıda ifade ettiğimiz biçimdeki bir sınıf bilincine ulaşması olanaksız mıdır? Öncünün, yani proletaryanın en ileri unsurlarının, elbette devrimci komünist bir eylem programı etrafında örgütlenmesi gerektiği, daha doğrusu ancak bunu gerçekleştirebilirse, öncü sıfatını kazanabileceği aşıkardır. Ne var ki buradaki problem, öncüye ait olması gereken birçok devrimci sorumluluk ile misyonun, doğrudan doğruya kitleye atfedilmesidir. 1917 Şubat Devrimi sırasında sovyetlerde küçük bir azınlığı oluşturan Bolşevik kadrolar düşünüldüğünde ve bu kadroların temsil ettiği siyasal programın Ekim’de kitleselleşerek iktidara geldiği hesaba katıldığında, öncüye ait niteliklerin kitlelere atfedilerek devrimin yadsınamacağı açıklık kazanır.

Kendiliğindenlik, yani Lenin’in veciz deyişiyle “sendikal bilinç”, ancak ve ancak devrimci partinin politik müdahaleleri eşliğinde ve sonucunda, modern toplumun, uzlaşmaz karşıtlıkları bulunan iki sınıfın arasındaki mücadeleyle belirlendiği farkındalığıyla hareket eden sınıf bilincine sıçrayabilir. Hiçbir ama hiçbir kendiliğindenlik biçimi, iktidarın devrimci fethinin zorunluluktan doğan yapısal bir ihtiyaç olduğu bilincine, devrimci sürecin anlık vuku buluşunun otomatik ve mekanik bir sonucu olarak evrilmez, evrilemez. Devrimin varlık şartı bu bilinç değildir, bu bilinç devrimin zafere ulaşmasının varlık şartıdır. Bir fenomenin (devrimin) kendisinin varlık şartlarını yaratması ile kendisini mantıksal sonuçlarına dek vardırması (kendisini gerçekleştirmesi) arasında oldukça keskin bir ayrım vardır. Güler bu iki olguyu birbirlerine eşitleyerek, daha doğrusu ikisini de birbirlerine indirgeyerek devrimci süreci, bu sürecin doğasından ileri gelen niteliklerini kullanarak kriminalize etmeye çalışmaktadır.

Bununla beraber Arap işçilerinin kendiliğinden devrimlerinin biçimsel dışavurumunun ilk aşamada İslamcılarını görece olarak güçlendirmesinin (unutmamak gerekir ki bu devrimci kabarışın ikinci dalgası Tunus’tan Mısır’a siyasal İslamcı odakların toplumsal prestijini kendi tarihlerinin en düşük seviyelerine çekmiştir) faturası, neden aynı işçilerin gerçekleştirdiği devrimlerin günahı olarak ele alınıyor? Ortadoğu proletaryasının

İslamcılığın etkisinden kurtarmak yönünde ne gibi politik, sendikal ve örgütsel deneyimler yaşandı tarih boyunca? Avrupa proletaryasını kilisenin propaganda çemberinden koparmak için İngiliz ve Fransız devrimlerine, erken dönem ütopyacı sosyalistlere, 1. Enternasyonal örgütlenmesine, 1848 devrimlerine, Paris Komünü'ne, Avrupada geniş sendikal hareketlere, 2. Enternasyonale, Almanya-İspanya-İtalya-Fransa dâhil birçok ülkede devrim denemesine ve devrimci süreçlere, Üçüncü Enternasyonale ve dünya savaşlarına ihtiyaç oldu (ki bütün bunlara rağmen Avrupa proletaryasının Vatikan'ın, Katolik Kilisesi'nin ve Hristiyanlığın diğer fraksiyonlarının gerici vaazlarından geri dönüşü olmayan tam bir kopuş gerçekleştirdiği iddia edilemez). Ortadoğu proletaryası bu zengin deneyimlerin yüzde kaçını devrimci bir önderliğin varlığı altında tecrübe etti? Bu konudaki eksiklik, yine bizim eksikliğimiz, hata da bizim hatamızdır. Zira bu hatanın daha genelleştirilip derinleştirilmesi ancak ve ancak gerici eski rejimlerin; yani siyasal İslamın yükselmesine sebebiyet veren ekonomi politikalarının başlıca mimarlarının devrimler karşısında desteklenmesiyle başarılabilir. Castro-Chavizmin izlediği siyaset de tam olarak budur.

Aydemir Güler, Arap işçilerinin devrimlerinin kendiliğinden karakterini, onları terk ve teslim etmek üzere bir mazeret olarak kullanırken, kitlelerin benimsemiş oldukları rejim karşıtı taleplerin de, kendileri açısından ne derecede yetersiz ve yanlış olduğunu küstahça eklemeyi ihmal etmiyor:

“Eski liderlerin adını anarak ‘o gitsin başka bir şey istemiyoruz’ sözünün iyi niyete sığdırılması için makul bir neden bulamayız. Eski diktatörün gittesinin ötesini tartışma ve mücadele gündeminden çıkartmak, verili güç dengeleri içinde en önde kim varsa, onun ekmeğine yağ sürmek demektir.”¹⁰

Eğer devrimci bir ayaklanmanın meşruiyet kazanabilmesi, devrimcilerin “verili güç dengeleri içinde en önde” olmasını gerektiriyor ise, sosyalizm fikri toplumun ezici bir çoğunluğu tarafından düşünsel olarak benimsenmeden önce, kitlelerin kendiliğinden olan bütün grevleri, eylemleri ve seferberlikleri mevcut karşıdevrimci odakların “ekmeğine yağ sürmek” anlamına mı gelecek? İyi de grevler, seferberlikler ve devrimler yaşanmadan, devrimci parti verili güç dengeleri içerisinde en öne çıkan güç haline nasıl gelecek? Güler'in kendi karşıdevrimci pozisyonlarına mazeretler ararken açığa çıkardığı teorik yüzeysellik, kendi çelişkileri karşısında dahi çözülmeye mahkûm.

10 Aydemir Güler, agy.

Bunun yanı sıra Güler'in, kitlelerin rejimler karşısında ortaya koyduğu "eleştirel" talebi, aslında hiçbir devrimci içerik taşımadığı gerekçesiyle yermesi ve bu taleplerin, emekçilerin değil başkalarının "ekmeğine" yağ süreceğini iddia etmiş olması, akıllara 1917 Şubat Devrimi'nin ertesinde Menşeviklerin gerçekleştirdiği bir açıklamayı getiriyor:

"Bu nedenle, ekonomik kaosa karşı mücadelesinde devlete sanayinin düzenlenmesi ve denetimi yoluyla yardım etmek, dolaysız amacımız olmalıdır. Salt eleştiri ve 'Kahrolsun Kapitalistler' çığıllıkları bize ekmek sağlamayacaktır."¹¹

Bu açıklamadan neredeyse bir asır sonra, neo-Menşevizmin başka bir temsilcisinin, yine devrimci bir durum sırasında kitlelerin "salt eleştirel" tutumlarını doğru bulmuyor oluşu ve neredeyse kelimesi kelimesine aynı metafor üzerinden ("ekmeğine yağ sürmek" ve "bize ekmek sağlamayacak") pragmatik bir bakış açısıyla kendi çıkarlarını kitlelerin çıkarlarının üzerinde tutması, bir yargıç olarak tarihin eşsiz mahkumiyetlerinden biri olsa gerek.

Kitlelerin, rejimin temsilcisi rolünde olan diktatörlerin devrilmesi yönündeki taleplerini "iyi niyete sığdırmak" gibi antimarksist bir çaba, zaten söz konusu olamaz. Marksistler niyetlerle değil, karşılıklı pozisyonlar üzerinden yüz yüze gelen sınıfların nesnel çıkarlarıyla ilgilenir. Arap devrimlerinin en yaygın sloganı olan "halk rejimin gitmesini istiyor" ifadesinin, sosyoekonomik koşullarının sefaletini rejimin siyasi varlığı ile özdeşleştiren yığınlar açısından ne denli devrimci bir geçiş talebi olduğu yadsınamaz. Rejimin çökmesine dönük talep, diktatörlüğün ötesini tartışmayı ertelemek değil, aksine bu tartışmayı gündemin ilk sıralarına yerleştirmektir. Aydemir Güler'in asla anlayamayacağı dinamik, işçi sınıfının mevcut aygıtlara dönük bütün yıkıcı eylemleri ile devrimlerinin, içerisinde son derece yapıcı bir içerik barındırmasıdır. Bir işçi-emekçi devletinin yaratıcı inşası, üretimin kapitalist karakterinin gardiyanı olan siyasal rejimin — liberalizm ile Castro-Chavizmin hiç onay vermedikleri bir şekilde — şiddet yoluyla yıkılmasını şart koşar. Ve burjuva rejimin ötesinin tartışılmaya açılması ve gündeme gelmesi ise, ancak ve ancak bir geçiş talebi karakteri taşıyan despotların alaşağı edilmesini ifade eden sloganların sokakları ve meydanları doldurmasıyla hayat bulur. Kitlelerin, geçişsel taleplerine bir kesintisizlik kazandırması gereken özne, devrimci

11 Abraham Ascher, *Rus Devriminde Menşevikler*, Çeviren: Celal Kanat, Metis Yayınları, 1992, sayfa 113.

partidir. Bununla birlikte devrim sırasında yığınların dile getirdiği taleplerin geçişsel bir karakter taşıyor oluşu, o devrimin “verili güç dengeleri içinde en önde” olanın lehine ilerleyeceği yönündeki karşıdevrimci sanıya asla indirgenemez. Zira Arap işçilerinin “Bin Ali, aşağı!” diye haykırmak yerine, “Sovyet Sosyalist Tunus Cumhuriyeti!” diye fabrikalarından çıkıp iktidar organlarını ele geçirmek adına yürüyüşe geçeceği hayal ediliyorsa, yapılan doğrudur: Zira bu soyut beklenti zaten ancak hayal edilebilirdi. 1917’de tarihin ilk Sovyet Cumhuriyeti’ni inşa eden slogan “Toprak, Barış, Ekmek” idi. Bunun karşısında Arap işçilerini, Bin Ali’nin aşağı edilmesinin yeni Bin Alileri iktidardan uzak tutacağını garantileyemeyecek oluşuna ve ancak onların kendi öz örgütlenmelerinin yönetime el koyması durumunda yaşam şartlarında iyileşmeler yaşanabileceğine ikna etmeye çalışan bir devrimci parti, geleceğin Sovyet Sosyalist Tunus Cumhuriyeti için anlamlı bir çalışma yapıyor olacaktır.

Güler, Arap devrimlerinin karşısında neden gerici rejimlerin siyasal avukatlarına dönüştüklerinin mazereti olarak, devrimlerin kendiliğinden olan karakterleri üzerine yazmaya şöyle devam ediyor:

“Kendiliğindenliğin olumlanmasına güçlü bir rezerv konmalı, bu alana önsel olarak pozitif değil negatif bakılmalıdır. İçinde solcu ve dönüştürücü, yani güçlü bir özne olarak ‘bizim’ bulunmadığımız durumların, arafta durmayacağı, kim güçlüyse onun tarafından fethedileceği bilinmelidir. Emperyalizm çağında, hele kapitalizmin üçüncü dünya krizi koşullarında çıldıran emperyalistlerin çağında kimin güçlü olduğu bellidir.”¹²

Güler’in bu satırları akıllara hızlıca, 3. Enternasyonal’de Hollandalı sol komünistlere karşı Troçki’nin verdiği politik mücadeleden birtakım pasajlarını getiriyor:

“Gorter yoldaş, önderler işçi sınıfını düşünsel anlamda tarihsel görevini tamamen kavrayacak kadar ileri çekmediği takdirde devrimin başlamasının imkânsız olduğunu söylüyor. Ama bu safkan idealizmdir! Burada devrimin başlangıç ânı yalnızca proletaryanın aydınlanma derecesine bağlıymış gibi bir tablo çizilmektedir. Oysa devrimin başlangıç ânı gerek ulusal gerek uluslararası, gerek ekonomik gerekse de siyasi birçok etkene ve özellikle de yoksulluğun en yoksun durumdaki emekçi kitleler üzerindeki etkilerine bağlıdır. Zira proleter devriminin en önemli kaynağı —Gorter yoldaş müsaade buyurur mu bilmem ama— kitlelerin sıkıntılarıdır. Avrupadaki ekonomik durum daha da kötüleştiği takdirde, Hollanda Komünist Parti-

12 Aydemir Güler, agy.

si hâlâ küçük bir grubu temsil ediyor olsa bile Hollanda'da devrim patlak verebilir. Böyle bir durumda, devrim girdabının içine çekilen Hollandalı işçiler, Komünist Parti onları eğitip olaylara en bilinçli ve planlı bir şekilde katılmalarını sağlayacak düzeye getirene kadar beklemeyeceklerdir. İngiltere'nin proleter devrimi dönemine görece küçük bir Komünist Parti'yle girmesi oldukça muhtemeldir. Bu konuda yapacak bir şey yok, çünkü tarihteki tek etken komünist fikirlerin propagandası değildir. Buradan çıkan tek sonuç şudur: İngiliz işçi sınıfı — eğer en önemli tarihsel nedenlerin kesişmesi sonucu yakın gelecekte kendisini proleter devriminin içinde bulursa — kitle partisini bizatihi iktidar mücadelesinin seyri içinde ve iktidarın fethinden hemen sonraki dönemde yaratmak, büyütme ve sağlamlaştırmak zorunda kalacak; devrimin başlangıç safhasında nicel açıdan küçük olan Komünist Parti ise — kendisini hareketin kalbinden uzaklaştırmadan ve proletaryanın mevcut örgütlülük düzeyini ve sınıf bilincini dikkate alarak — gelişmekte olan devrime azami düzeyde komünist bilinç aşılama çalışacaktır.²¹³

Troçki'nin cümleleri, müthiş bir sadelikle benimsenmesi gereken Marksist perspektifi ortaya koyuyor. Bu perspektif, sınıf mücadelesinin yükseldiği kritik anlarda devrimci önderliğin nasıl, tam da bu yükselişlerin kendisine dayanarak bina edilebileceğine yaslanıyor. Okuyan ile Güler'in bir devrimi devrim olarak tanımlamak için öne sürdüğü şartları hatırlayalım: Öncelikle kitleler, kapitalist toplumun tortularını temsil eden bütün gerici önyargılarından bir gecede arınacaklar, ardından kapitalistler ve emperyalizm bu devrimin karşısında kendi ekonomik ve politik çıkarları uyarınca harekete geçmeyecek ve dahası, devrim kendi gelişim eğrisinin belirli bir noktasında bilinç kazanmayacak, daha en başında bu bilinçle donanmış olacak. Bu, bir devrimin Marksist tarifi değildir ama nazlı ve mazeretçi bir oportünist akımın devrimci eyleme geçmekten sakınmasının teorik açıklamasını sunabilmek için uydurduğu safsatalar bütünüdür. Kendiliğindenliğin, ortaya çıktığı şartlardan idealist bir tarzda soyutlanarak kategorik olarak karşıdevrimci bir reflekse indirgenmesi, Güler'in tarafını aklamak için zaten ortaya atmak durumunda kaldığı bir argüman. Güler'in yanlış çıkarımlarının hepsini rafa kaldırarak şekilde, Lenin şöyle yazmıştı:

“Kendiliğinden unsur, özünde, rüşeym halindeki bilinçlilikten başka bir şey değildir. İlkel başkaldırmalar bile bilinçliliğin belli bir ölçüde uyanmış

13 Bkz. <https://www.marxists.org/archive/trotsky/1924/ffyci-1/ch13.htm>

olduğunu ifade eder.”¹⁴

Lenin bu aşama için “işçiler kolektif direnişin gereğini, anlamaya demeyeceğim ama, hissetmeye başlamışlardır” diye yazar.¹⁵ Bu, bilinçsizliğin diyalektik olarak bilinçliliğin bir devrimci önşartı olduğu anlamına gelir. Öte yandan kitlelerin kendi devrimlerinin ilk adımlarını attıkları sırada, proleter bir sınıf bilinciyle dünden bugüne bilinçlenecekleri yanılığısı, hatalı olmasının yanı sıra zararlıdır da. Aslında bir kategori olarak, bilinçsiz eylemin varlığı söz konusu değildir, en az bilinçle yani asgari bir bilinçle girişilmiş eylem vardır. Bu gerçeklik devrimci partinin müdahalelerinin meşruluğunu ortadan kaldırmaz, aksine asgari bilinçli eylemlerin zorunlu kaderinin sistem içi mevzilere çekilecek olması bu meşruluğu daha da güçlendirir. Kendiliğinden mücadele, kapitalizmin istemsizce doğrudan yol açtığı bir dinamiktir. Onun varlığının reddedilmesinin eşanlamlısı, kurulu düzene dönük duyulan ilksek antikapitalist ayaklanma dürtüsünün, içeriğinde devrimci bir alternatif barındıran bu öfkenin reddedilmesidir. İşte bu ilksel antikapitalist ve rejim karşıtı ayaklanma dürtüsünün kendisi eğer kendiliğinden olduğu gerekçesiyle reddedilirse, devrimci bir alternatifi somut bir seçeneğe dönüşebileceği de inkâr edilir.

Zira sonuç da tam olarak bu olmuştur. Aydemir Güler, ‘Arap Baharı’ *Aldatmacası* başlıklı kitabın ikinci basımına yazdığı önsözde, aşağıdaki iddiayı ortaya koyuyor:

“Burada başka ülkelerin sol hareketleri için muhasebe yapacak değilim. Ne konumuz, ne de haddimiz... İşaret etmek istediğim yalnızca sürecin devrimci bir yol yerine emperyalist restorasyon olarak şekillenmesinde sorun güçsüzlüğünün payı olduğu.

“Sol, sürece ağırlık koyan emperyalizm ve gericiliğin alternatifi olamaz. Olamazdı da.”¹⁶

Güler’in sosyalist siyasetin bir alternatif derecesine yükselmesini imkânsız varsayan bu teslimiyetçi iddiası, akıllara Marx’ın yakın dostu Alman şair Heine’in bir şiirindeki ironik mısraları getiriyor:

“- tous frères, tous amis (bütün kardeşler, bütün dostlar)

Gelin akıntıya karşı yüzmeyelim

14 Bkz. Vladimir İ. Lenin, *Ne Yapmalı?*, Agora Kitaplığı, Türkçesi: Ferit Burak Aydar, 2010, sayfa xxxii

15 Lenin, agy. sayfa xxxii.

16 Alper Birdal - Yiğit Günay, “Arap Baharı” *Aldatmacası - Ortadoğu’da Emperyalist Restorasyon*, Yazılama Yayınevi, 2. baskı, sayfa 13.

*Beyhude bir çaba bu ey kardeşlerim!
Gelin Templo tepesine tırmanalım
Ve haykıralım: ‘Yaşasın Kral!’¹⁷*

Güler’in iddiasının kendisi, Bonapartist diktatörlüklerin savunulmasının, işçi düşmanı monarşist-burjuva rejimlerin seferberlikler karşısında meşrulaştırılmasının zorunlu bir sonucu. Zira kendileri solun bir alternatif olabileceğini söylemelerine rağmen eski rejimlerin aklanması faaliyetine soyunmuş olsalardı, politik ihanetlerini arkasına saklayabilecekleri idealist bir çarpıtma üretiminin de anlamı kalmayacaktı. Sosyalist siyasetin doğası gereği alternatif olamayacağını ifade eden “olamazdı da” iddiası, dolaysız bir şekilde karşıdevrimin, proletaryanın sömürücüsü çağdışı gerici rejimlerin politik düzlemde koşulsuz/şartsız savunulması anlamına gelmektedir ve o, bu utanmaz savununun çarpık bir sonucudur. İnsan merak etmeden duramıyor: Eğer devrimci sosyalist bir önderliğin Ortadoğudaki proleter seferberlikler karşısında somut bir seçeneğe dönüşebilme olanakları “olamaz” şeklinde özetlenebilirse, Güler ne için hâla içerisinde “komünist” sıfatı bulunan bir partinin içerisinde mücadele etme iddiasını sürdürüyor? Zira Güler’in yaptığı, komünistlerin etkisinin gerçekçi bir şekilde tahlil edilip, bu temel üzerinde yükselecek olan somut taktikler ile sloganları oluşturmak değil, politik teslimiyettir.

Komünist siyasetin en elverişsiz koşullarda dahi bağımsız bir politik ve örgütsel hat izlemesi gerektiği yönündeki Leninist ilke, Güler’in aslında “Yaşasın Kral!” şeklinde özetlenebilecek olan politik teslimiyeti ile terk ediyor. Aslında Güler’in oportünizmi Castro-Chavizmin geneline sınımış olan ve devrimci bir alternatifin yaratımına soyunmak yerine güya “kötünün iyisini” savunmayı amaçlayan bir siyasete işaret ediyor. Ancak matematiksel olarak 1 rakamının 0’a eşit olduğu ispatlanıncaya dek; yani nihilizm bilimsel bir temel kazanıncaya dek devrimci proleter bir siyasetin görevi daima politik ve örgütsel bağımsızlığını korumak olacaktır.

c) Chavez ile Castro’nun oportünizmi

Castro’nun Arap devrimlerine dönük neomenşevik yaklaşımı, siyasal hayatının başlangıcından bu yana izlediği küçük burjuva oportünist çizginin bir devamı olarak okunabilir. Nikaragua devrimi sırasında Sandinistlere kendi ulusal sermayedarlarını mülksüzleştirmemeleri gerektiğini vaaz eden, Che’nin uzlaşmaz bir biçimde karşı çıktığı ve Küba işçi sınıfının

17 Bkz. *Verkehrte Welt* (Tersine Dünya).

ürettiği artık değere el konulması üzerinden kendini var eden bürokrasinin temsilcisi rolünü oynayan ve son dönemlerde ABD emperyalizmi ve Vatikan gericiliği ile kol kola girmiş olan Castro, Arap dünyasında patlak veren seferberlik dalgasının karşısında, kendi parti bürokrasisinin derin ticari ve ekonomik ilişkilerinin bulunduğu gerici rejimlere koşulsuz bir siyasal destek sundu. Castro'nun, Marksist bir analiz ve politika olduğunu iddia ettiği kendi çıkarımları, son derece ampirik bir mazeretler bütününe tekabül eder ve devrimci durumun inkarı ile barbar rejimlerin desteklenmesi konusunda ürettiği argümanlar da, kendi iddialarının aksine antikomünist bir perspektiften oluşturulmuştur. Marksist metodolojinin kavranması veya ona sadık kalınması noktasında dikkate değer hiçbir yetenek ve çaba sarf etmeyen Castro'nun, yazılarında açığa çıkan yüzeyselliğin ve onun küçük burjuva düşünce sisteminin antikomünist altyapısının incelenmesi bir ihtiyaçtır. Özellikle komünist olduğu iddiasındaki birçok ulusal karşıdevrimci aparatın Castro'yu hâlâ referans aldığını düşünecek olursak, bu görev daha da yakıcı bir hal alır. Stalinist KP'lerin tahlillerini takip edip onlara sadık kaldıkları Fidel Castro, Libya'daki kalkışma sırasında devrimci potansiyelin kendisi ve rejimin önderi Kaddafi üzerine şöyle yazmıştı:

“(Onun) çok büyük ve yararlı enerji kaynaklarını keşfetmemiz, yavaş yavaş oldu. (...) Siyasi hayatına, tartışmasız bir şekilde devrimci olan eylemlerle başladı. (...) Libyalı önder, hem komünizme hem de kapitalizme muhalefet eden aşırı uçta kuramlar kaleme aldı. Onun bu kuramlaştırma sürecini bu tahlile dâhil etmem anlamsız olur; ama yine de 1969 Anayasal Bildirisi'nin ilk maddesinde, Libya Arap Halk Cemahiriyesi'nin 'sosyalist' karakterinin ilan edildiğini belirtmeliyim.”¹⁸

Kaddafi'nin küçük burjuva subaylar hareketinin tepeden inmece bir darbe aracılığıyla iktidarı ele geçirmesinin, Castro'nun kullandığı “devrimci olan eylemleri” ifadesinde kastedilen eylem olup olmadığı anlamlı bir soru işareti olarak kenarda dursun. Zira 1 Eylül 1969 tarihinde askeri bir darbe aracılığıyla iktidar koltuğuna yerleşmiş bulunan Kaddafi'nin kendisi ve haliyle “devrimci olan eylemleri” sadece altı gün sonra, 7 Eylül 1969'da emperyalist ABD tarafından resmen tanınmıştı. Bu, Lenin ile Troçki'nin önderliğindeki Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Federasyonu'nun tanınmasının seneler sürmesi ve bu resmi kabullenışten önce

---

18 Fidel Castro, “L'OTAN, la guerre, le mensonge et les affaires”, <http://www.legrandsoir.info/L-OTAN-la-guerre-le-mensonge-et-les-affaires.html>

uzun erimli şiddetli bir iç savaşın emperyalistler tarafından tercih edilmiş olması ile kıyaslandığında, tartışmasız bir “başarı” olarak görünüyor. Elbette bu parlak “başarı” ancak ve ancak Kaddafi’nin “tartışmasız bir şekilde devrimci olan eylemleri” ile açıklanabilir...

Castro’nun ifade ettiği şekliyle Kaddafi’nin “hem komünizme hem de kapitalizme muhalefet eden” pozisyonu ise beraberinde başka birtakım soru işaretleri getiriyor. İlk soru, bu tarzdaki bir “aşırı uçtaki kuramın”, kapitalist toplumun sınıflı yapısı düşünüldüğünde mümkün olup olmadığı? Castro, Kaddafi’nin bu kuramını kendi tahliline dâhil etmesinin “anlamsız” olduğunu söyleyerek, nesnel bir zemine oturan kapitalist üretim ve sömürü ilişkileri karşısında hem antikomünist hem de antikapitalist bir tutumun objektif olanaklarının var olup olmadığı veya mümkün olup olmadığı noktasında cevapsız kalıyor. Aslında bu sessizliğin arkasındaki sermaye yanlısı ideolojik ve teorik üretimin varlığı apaçık bir biçimde ortada. Komünist olmayan bir politik-teorik tutumun aynı zamanda kapitalist üretim ilişkileri karşısı da olamayacağı, keyfi kuramsal ilkelerin değil, toplumun sınıflı yapısı ile nesnel sömürü ilişkilerinin bir sonucudur. “Saf” bir politika, “arı” bir ideoloji yoktur.

Castro’nun, Kaddafi tarafından dile getirildiğini söylediği “ne kapitalist, ne de komünist” olan öneri ve Libya’nın “anayasal” olarak “sosyalist” sıfatıyla tanımlanması örneklerini, Arap devrimlerinin bütünü karşısında bir konum almak için kullanıyor oluşu dikkat çekicidir. Bu politik tercihin, Menşevizmin/Stalinizmin aşamacı devrim anlayışının 1960’ların sonu ile 1970’lerin başında Sovyet akademisyenleri eliyle gerçekleştirdiği dönüşümle ilgili olarak tarihsel kökenleri vardır. Profesör R. A. Ulyanovsky tarafından geliştirilen ve Sovyet Bilimler Akademisi Afrika Enstitüsü Başkanı V. G. Solodovnikov tarafından detaylandırılan “kapitalist olmayan yol” teorisi, Castro/Chavizmin Ortadoğu devrimlerine dönük aldığı ihanetçi tutumun kusursuz bir açıklamasını sunmaktadır. Solodovnikov’a göre “sosyalizme doğru kapitalist olmayan gelişme”, “devrimci halkın demokratik diktatörlüğünün” var olduğu Mısır, Suriye, Cezayir, Irak, Kongo, Gine, Somali ve Burma gibi “ulusal demokratik” rejimlerin izlediği ve izleyeceği yoldur. Solodovnikov’a göre bu “ulusal demokrasi” rejimleri, “ulusal burjuvazinin, radikal aydınların, köylülüğün ve proletaryanın çıkarlarını temsil eder” (Stalin’in 1925-1927 Çin Devrimi özelinde önerdiği sınıf işbirliği “dört sınıf bloğu” taktığının Arap ülkelerine uyarlanmış bir versiyonunu andırıyor, değil mi?). Solodovnikov devam ediyor: “Askeri

entelijansiya, en örgütlü antiemperyalist güçtür. Demokratik askeri entelijansiya, emperyalistlerin ve genel anlamda sömürücü sınıfların baskılarına karşı koymak için, siyasi iktidarı eline alır...”¹⁹

Castro-Chavizmin miras olarak kendisine kalan aşamacı devrim anlayışını Arap ülkeleri özelinde kuramsallaştıran Solodovnikov, bu akımın 21. yüzyılın Ortadoğu devrimlerine karşıt bir politik pozisyon alışının mantıksal temellerini seneler öncesinden yazıyor: “Şu anki aşamada” Arap ülkeleri “sömürücü sınıfların bütünüyle tasfiyesini ve sosyalizmin inşasını (...) başaramaz.” Söz konusu Arap rejimlerinin asıl görevi “sosyalist bir toplumun inşasına geçiş için gerekli olan siyasi, iktisadi ve toplumsal önkoşulları” hazırlamak ve “ekonominin gelecekteki sosyalist yeniden yapılanmasının (...) maddi ön gerekliliklerini” yaratmaktır.²⁰ Solodovnikov şahsında ifade edilen neomenşevik devrim stratejisi, 2011 senesinde ayaklanan ve devrimci bir kalkışmanın özneleri olarak hareket eden Arap proletaryasının eylemleri karşısında eski rejimlerin savunulmasının teorik açıklamaları rolünde günümüzde de hayat bulan bir görüşe tekabül ediyor. Söz konusu ülkelerin uluslararası kapitalist ekonominin bir parçası olduğu ve sermayenin değişik sektörleri tarafından yönetildiği teslim edilse de, bu ifadelerin arkasında yatan düşünce zinciri Arap proletaryasının antikapitalist bir yönelime girebilme olanağının nesnel olarak mümkün olmadığını iddia etmektedir; dahası bu işbirlikçi çizgi, proletaryanın asıl görevinin kendi rejimleriyle el ele vererek kapitalist üretim ilişkilerinin toplumun bütün köşelerine bütün yönleriyle yerleştirilmesi olduğunu ileri sürmektedir. Hemen şu çelişki akıllara geliyor: Arap proletaryası kendi çıkarları gereğince kapitalizmin yayılmasını ve derinleşmesini, kendi gerici rejimleri ile bütünleşerek desteklemelidir; ancak proletaryanın, Solodovnikov’un şablonlarına göre, rejime sunması gereken politik destek ile rejimden kaynaklanan iktisadi köleliği yan yana yaşayabilir mi? Sosyalizm için mücadele etmesi yasaklanan Arap işçisi genel greve çıktığında, devrimin sözde aşamalı yönelimine saygı duymak adına desteklemesi gerektiği rejim, işverenlerin yaygın lokavtına anayasal ve askeri desteğini sunduğunda, işçi ne yapmalıdır? Solodovnikov’dan Castro

---

19 V. G. Solodovnikov, *The Peasant Stage of the Non-Capitalist Development in Asia and Africa*, Budapeşte 1973, s. 13-21. Aktaran için bkz. Michael Löwy, *Sürekli Devrim Teorisi / Eşitsiz ve Bileşik Gelişim Siyaseti*, Ayrıntı Yayınları, Birinci Basım, Çeviren: Aslı Önal, sayfa 154.

20 Agy. sf. 13-26. Aktaran için bkz. agy. sf. 154-155.

ile Chavez'e dek uzanan aşamacı gelenek, bu temel problem karşısında Arap işçisinin fabrikayı devralmasını ve üretimi kendisinin örgütlemesini istememektedir.

Kautsky ile Bernstein'in oportünist hattından Menşevizmin aşamacılığı tarafından devralınan, 20. yüzyılın sonlarında Solodovnikov tarafından ifade edilen ve bugün de, Arap devrimleri patlak verdiğinde Castro tarafından sadık bir şekilde dillendirilmeye devam edilen işçi düşmanı bu politik mirasın, Ortadoğu'nun devrimci dinamiklerine dönük olarak benimsemiş olduğu programın mantıksal sosyopolitik sonuçları, açık bir yenilgiye ve dolayısıyla felakete işaret ediyor. Bu felaketin eş anlamlı karşılıklarının devrimlerin yıprattığı ve hırpaladığı burjuva devlet aygıtlarının, emperyalizmin bölge üzerindeki hegemonyasının ve ciddi bir tehditle karşı karşıya kalmış bulunan özel mülkiyet ile kapitalist üretim ilişkilerinin, finans kapital lehine onarılması ve restore edilmesi olduğunun bilincinde olmak önemli. Castro'nun temsil ettiği varlıklı Komünist Parti bürokrasisinin ve Chavez'in temsil ettiği Venezuela boliburjuvasinin²¹ Arap coğrafyasındaki gerici Bonapartist diktatörlüklerle sahip oldukları ticari çıkar ilişkilerinin, sözde bir "Marksist" teori ve politika bağlamında yeni bir "aşamalar teorisi" nezdinde utanmazca savunulmasına kalkışılması, Arap proleterlerinin kalkışmalarını emperyalist birer komplo oldukları gerekçesiyle yermenin arka planını oluşturmaktadır. Castro ile Chavez'in isimleriyle anılan yeni Menşevik akım, işte bu karşıdevrimci somut dinamiklerin bir sonucu olarak dünya solunun devrimlere destek vermemesi adına bir ikna çabasına girişmiş ve ne yazık ki belirli bir ölçüde de başarılı olmuştur.

Solodovnikov'un neomenşevizmini daha sağdan olmak üzere yeniden üreten, onun Arap ülkelerindeki devrimlerin görevleri üzerine olan yorumlarını postmodern literatür eşliğinde demokratik koşullarla süsleyen Castro-Chavizmin kuramcısı Dieterich, aynı ülkelerin devrimci öznelerinin toplumsal görevleri üzerine, Arap devrimleri patlak vermeden çok önce, şunları yazıyor:

"Afrika'da ise durum çok uç noktalardadır; çünkü orada katılımcı de-

---

21 Venezuelalı devrimci Marksistler, Chavez'in zenginleştirdiği ve "Bolivarcı devrimi" hiçbir çekince göstermeksizin sahiplenen Venezuela kapitalist sınıfını tarif etmek için Bolivarcı burjuvazi anlamına gelen "boliburjuvazi" tabirini kullanmaktadırlar. Bu elbette propagandist bir terimdir yoksa sınıfsal bir konunun ideolojik aidiyete indirgenmesi değildir.

*mokrası için gerekli koşullar henüz oluşmamıştır ve öncelikli olarak işlerlik kazanan ulusal devletlerin, toplumsal birleştiriciliğin, laik ve metafizik yapıların birbirinden ayrılmasının, ulusal kimliklerin ve birleştirici ekonomik alt sistemlerin oluşturulması zorunludur.*²²

İşçi sınıfının devrimci diktatörlüğü için henüz nesnel şartların olgunlaşmamış olduğu iddiası, liberal demokrat ideolojinin argümanları eşliğinde gericileşerek “katılımcı demokrasi” için “gerekli koşulların” oluşmamış olduğu hipotezine dönüşmüştür. Sınıfsal içeriği son derece belirsiz olan ve “katılımcı” sıfatıyla aslında liberal karakterini maskeleyen çalışan bir demokratik rejim hedefinin; yani yönetim aygıtlarının burjuva formlarının inşa edilmesinin dahi koşullar nezdinde belirli bir olgunluğa göya ulaşmamış olmasından dolayı ertelemeci ve aşamacı siyasi hattın mazereti haline gelmiş olması, sosyalizm adı altında işlenmeye çalışılan teorik-politik bir cinayettir. Dieterich’in engin demokratik yanılgıları, Castro-Chavizmin karşıdevrimci bir akım olarak programatik temellerinin bir temsilini oluşturmaktadır.

Şabloncu bir Marksizm anlayışının en ileri ve en dürüst, samimi teorisyeni Plehanov’dur. O, yüzyılımızda henüz kendi akımının politik ve mantıksal takipçilerinin dile getirmeye cesaret edemediği yargıyı dile getirmişti. Solodovnikov, Chavez, Castro ve Dieterich’in, kitlelerin basıncını hesaba katmadan ifade etmeyi arzuladıkları karşıdevrimci siyasal program, en açık ve samimi biçimiyle 1881 yılında Plehanov tarafından dile getirilmişti:

*“Rusya, kapitalizme giden yolda bir yol ayrımında bulunuyor ve diğer tüm çözüm yolları ona kapanmış durumda. Kapitalizmle savaşmak için geriye yalnızca tek bir yol kalmıştır: Mümkün olduğunca kapitalizmin gelişmesine yardım etmek.”*²³

Plehanov’un sadık öğrencisi Castro’nun, bir devrimin veya devrimci durumun gerçeklik kazanması karşısında esas aldığı ölçütlerin ne denli oportünist bir karaktere sahip olduğunu en iyi anlatan pasaj, Castro’nun aşağıda dile getirdiği ifadelerdir:

“Libya Devrimi ya yankee gizli servisleri tarafından ya da bizzat Kaddafi’nin kendi hataları sonucunda alevlendi, önemli olan halkların kendilerini aptal yerine koydurmamaları; çünkü dünya kamuoyu neyle karşı karşıya

22 Heinz Dieterich, agy. sf. 171.

23 *Liternaturnie nasledı*, G. V. Plekhanova, Cilt 1, Moskova 1939-40, sf. 206-207. Aktaran için bkz. Michael Löwy, agy. sf. 51.

olduğunu bilmek için çok yakında yeterli delile sahip olacaktır.”²⁴

Bir Marksist açısından, devrimci bir toplumsal dinamiğin kaynağının “gizli servisler” mi yoksa iktidarın “hataları” mı olduğu sorusu önemsiz midir? Ancak bunun da ötesinde, toplumsal bir seferberliği bir istihbarat servisinin tertipleri şeklinde okumayı öngören komplocu sığlığın, Marksist metodolojinin tarih felsefesi yorumu ile herhangi bir şekilde ilgisinin olmadığını belirtmek gerekir. Eğer Castro kitlesele devrimlerin, gizli istihbarat ağları tarafından “avevlenebileceğini” düşünüyorsa, Küba gizli servisini çeşitli ulusal yerelerde devrimci kalkışmalar “avevlendirmesi” için görevlendirmesi gerekirdi, değil mi? “Venezuelalı önder Hugo Chavez’in ve ALBA’nın cesur tutumlarını sonuna kadar paylaşıyorum.”²⁵ diye yazan Castro, Libya devrimi söz konusu olduğunda “Bingazi’de protesto yapan gençlerin, erkeklerin, başörtülü veya başörtüsüz kadınların yüzleri, hiç şüphesiz ki gerçek bir hoşnutsuzluğu ifade ediyor”²⁶ diyerek, devrimin **gerçek** (veya *nesnel*) olduğuna dair belirli bir kabullenmesi olduğunu da ifade etmiş oluyor. Ancak Libya devriminin neden desteklenemeyeceğini de, sık sık karşılaştığımız, artık sıkıcı bir tekrar olmaktan öteye gitmeyen o meşhur mazeretle açıklamaya çalışıyor:

“Ama Birleşik Devletleri’nin ve NATO’nun Libya’da olup bitenlerden değil, özellikle bütün Arap dünyasında yelken açmış olan ve her ne pahasına olursa olsun frenlemek istedikleri devrimci boşluktan endişelendikleri konusunda kesinlikle sabitim.

“Çünkü hiç şüphesiz ki, son senelerde, ABD’nin ve onun NATO’daki mütefiklerinin Libya ile olan ilişkileri mükemmeldi... Mısır ve Tunus’daki isyanlara kadar.”²⁷

Castro’nun Arap devrimlerinin karşısında diktatörlük rejimlerini savunmasının en temel sebebi, daha doğrusu en temel sebep olarak öne sürdüğü argümanı, kendisinin de dile getirdiği ve elbette inkâr edilmesi olanaksız bir gerçek olan “devrimci boşluktur”. Castro, ABD ile NATO’nun Arap devrimleri patlak verene dek Libya ile oldukça samimi ilişkileri olduğunu teslim ediyor²⁸, bunun yanı sıra emperyalizmin Orta-

24 Fidel Castro, agy.

25 Fidel Castro, agy.

26 Fidel Castro, “La guerre inevitable de l’OTAN”, <http://www.fidelcastro.cu/fr/articulos/la-guerre-inevitable-de-lotan>

27 Fidel Castro, “La guerre inevitable de l’OTAN - 2”, <http://www.fidelcastro.cu/fr/articulos/la-guerre-inevitable-de-lotan-ii>

28 Mesela başka bir yazısında Castro şöyle yazıyor: “SSCB ve Avrupa sosyalistleri orta-

doğu'daki devrimci olasılıklara dönük olarak duyduğu politik endişelerin kaynağını da kısmen doğru bir biçimde ifade ediyor. Ancak bu gerçekleri, devrimci sonuçlarına ulaştırmaktansa, onları, önderliğini üstlendiği Küba bürokrasisinin ve ayrıcalıklı sınıflarının ticari çıkarlarını uluslararası düzlemde meşrulaştırmak için kullanıyor. Söz konusu devrimci boşluğun emperyalizm tarafından kapatılma ve yabancı askeri müdahaleye alan açma potansiyelini, bütün kişi ve kurumlarıyla işçi düşmanı olan barbar rejimi savunmak için bir mazeret olarak kullanıyor. Bu düşünsel sonuç, komünistlerin sayısının bir elin parmaklarını geçmeyecek kadar az olduğu durumlarda dahi kendi bağımsız siyasal inşalarından vazgeçmemeleri ve onların proletaryayı yabancı sınıf önderliklerine asla terk etmemeleri gerektiği yönündeki Leninist stratejinin cepheden karşısındadır. Devrimci boşluğun karşıdevrimciler tarafından doldurulması ihtimali, bir hareket olarak seferberliğin ve devrimin içerisinde komünist inşa faaliyetleri yürütmemenin veya seferberlikler ile devrimleri kriminalize etmenin mazereti olamaz. Elbette Castro, Libyalı işçilerin kahramanca ayaklanması ve fiziksel varlıklarını kendi devrimleri adına ortaya koymaları gerçeği bir kenarda dururken, bu işçilerin aslında ayaklanmalarının birer komplo olduğunu iddia ederek ne kadar derin bir üzüntü duyduğunu da eklemeyi edemiyor: “Arap halkları çok çektikleri yağma ve baskı düzenine karşı artık boyun eğmedikleri için bir başka büyük riskle karşı karşıyalarken, bu olayları hatırlatmaktan dolayı üzüntü duyuyorum.”²⁹ “Kaddafi’yi hayatımız boyunca büyük bir savaşçı, devrimci ve şehit olarak hatırlayacağız”³⁰ diye konuşan Hugo Chavez’in, Venezuela burjuvazisinin petrol ihracı yapan kesimleri adına yaktığı ağıt ile Castro’nun “üzüntüsü” elbette, aynı karşıdevrimci kaynaktan doğan duygusal dışavurumlar olarak görülebilir.

Castro-Chavizmin aynı zamanda siyasal İslamcılığa karşı siyasal bir devrimci alternatif bina etmeye çalıştığı ve bu sebeple sözde “seküler” olan gerici rejimlere destek verdiği söylenebilir. Zira kendilerinin en yoğun kullandıkları argüman da, işte bu yüzeysel iddiadır. Öncelikle siyasal

---

dan kaybolmuşlardı ve Kaddafi, ABD ile NATO’nun taleplerini kabul etmeye karar vermişti.” Bkz. <http://www.legrandsoir.info/L-OTAN-la-guerre-le-mensonge-et-les-affaires.html> Castro aynı zamanda, 29. dipnotta kaynak gösterdiğimiz yazısında, Libya ekonomisinin en stratejik öğelerinin nasıl özelleştirildiğini ve kamu yararına herhangi bir kurumun nasıl kalmadığını da anlatıyor. Elbette bu farkındalık, kendisinin, bu neoliberal yağmayı örgütlemiş bulunan eski rejimi savunmasını engellemiyor.

29 Bkz. <http://www.fidelcastro.cu/fr/articulos/la-guerre-inevitable-de-lotan-ii>

30 Bkz. <http://www.bbc.co.uk/news/world-africa-15387872>

İslama karşı olmanın otomatik sonucunun, bölge rejimlerinin barbarlıklarını meşrulaştırmak olmadığı söylenmelidir. Aksine bugün siyasal ve köktenci İslam ile İslami faşizmin kendisini güçlendiren ekonomik ve sosyal şartları, Castro-Chavizmin koşulsuz politik destek sunduğu bu neoliberal rejimler yaratmışlardır. Bunun yanı sıra devrimci bir alternatifin en önemli şartı, görece ilerici olduğu söylenen çeşitli burjuva aygıtların kuyruğuna eklenmek değil, bağımsız bir proleter siyasal hat inşa etmek; yani işçi sınıfının siyasal ve örgütsel bağımsızlığını savunmaktır. Dinsel ve teokratik vurguların ölümcül bir ağırlıkta olduğu bir rejimin hâkim olduğu İranda Ahmedinejad 2009'da seçimleri hileyle kazanıp, demokratik taleplerle seferber olan kitleleri bastırduğunda, Chavez, "Ahmedinejadın zaferi, her yönden bir zafer" diye konuşmuştu. Chavez, Ahmedinejad'ı "İslami Devrim" ve "Üçüncü Dünyanın savunulması ve emperyalizme karşı mücadelenin cesur savaşı" olarak tanımlamıştı.³¹

d) Toplumsal kurtuluşun ertelenmesi

Mekanik bir biçimde kendi devrimci önderliğini doğurmayan, kapitalistlerin karşısında karşıdevrimci saldırı hazırlıklarına girişmediği, emperyalizmin kendi çıkarları uyarınca bir müdahale programı hazırlamadığı ve kitlelerin dünden bugüne gerici önyargılarını bir anda aşamadığı devrimleri "devrim" olarak nitelemenin yanlış olduğu iddiasındaki Castro-Chavizm, bu iddiasıyla işçilerin toplumsal kurtuluşunu, nihai hedef için verilecek savaşı belirsiz bir geleceğe ertelıyor. Nasıl ki çeşitli dini inançlar, emekçi sınıfların ekmek ve özgürleşme özlemlerini "öteki dünyaya" erteliyor ise, Castro-Chavizm de bu özlemleri "öteki" devrimlere erteliyor. Bu ertelemeci teolojik tutum, sosyal devrim için çürümeye yüz tutacak derecede olgunlaşmış olan nesnel koşulları, öznel boşluğu yani devrimci önderlik krizini mazeret göstererek reddetmenin veya görmezden gelmenin bir sonucu. Bunun da ötesinde, devrim ile karşıdevrimin karşılıklı olarak sahip oldukları diyalektik ilişki Castro-Chavizme, sosyal kurtuluşun ertelenmesi gerektiğini ifade eden argümanları adına daima uygun bir ampirik mazeretler yığını sunacak.

Bu mazeretler yığını, son derece "radikal" formlara ve sözde "devrimci" görüşlere sahip olabilir ancak bu özellikleri onları, teslimiyetçi niteliğinden arındıramaz. İşçilerin birdenbire kendi örgütlü kızıl terörünü

31 Bkz. <http://devrimciproletarya.net/nasil-oluyor-da-chavez-arap-diktatorleri-destekliyor/>

hayata geçirmemeleri sebebiyle, onların seferberliklerinin, devrimci anlamıyla sonuçsuz kalacağı ve hatta bir “komplu” olduğunun söylenmesi, devrimci politik müdahale aygıtlarının inşa edilmesi görevini kriminalize edip, işçileri liberal ve/veya faşizan burjuva mevizlere teslim etmek anlamını taşır. Karşıdevrimcilerin varlığını ve devrimci önderliğin yokluğunu mazeret göstererek devrimlerin var olmadığını söylemek, Castro-Chavizmin kendisini politik mücadeleden soyutlayarak oldukça rahat bir pozisyonda bulmasını sağlıyor. Ve çeşitli nazlanmalarla kendini politik mücadeleden “soyutlamanın” anlamı, kendini sermaye sınıfının çıkarları lehine “somutlamaktan” başka bir anlam ifade etmemektedir.

Örneğin, Türkiye Komünist Partisi Uluslararası İlişkiler Bürosu’nun hazırlanmış olduğu bir broşüre kısaca göz atalım:

“Bir kez daha emperyalizmin, kitlelerin samimi, meşru ve haklı taleplerini kendi çıkarları için boğuşuna tanık oluyoruz. Üstelik bu kez, mücadele eden kitlelerin yanında yer aldıkları yanılısamasını yaratma çabasındalar.”³²

Bu pasajdan anlaşılan, emperyalizmin karşısındaki toplumsal altüst oluşlara bir devrim olduklarının bilincinde olarak yaklaştığıdır. Yukarıda da söylendiği üzere, Batılı iktidar merkezlerinden kitlelerin yanlarında yer aldıklarına dönük yapılan açıklamalar bir “yanılısama yaratma çabası” olarak anlaşılmalıdır. Ancak Castro-Chavizm bunun ardından ilginç bir politik döngünün içerisine hapsolmektedir.

“Bize göre, öncesinden emperyalistlerce cesaretlendirilmiş grupların varlığının da bilinmesine rağmen, Tunus, Mısır ve hatta Suriye’deki sokak gösterilerinin nesnel ve halka dayalı bir zemini vardı. Ancak politik bilinç ve önderlikten yoksun kitle hareketlenmeleri emperyalist müdahaleye karşı korunaksızdır. Bu yüzden de meşru halk ayaklanmaları bölge halklarının çıkarlarına ve kazanımlarına doğru değil, emperyalist restorasyona doğru giden iktidar değişiklikleriyle sonuçlandılar.”³³

Fark edileceği üzere burada, önceki çıkarımdan elde edilen veriler üzerinden son derece idealist bir mantıksal sıçrama eşliğinde soyut bir devrim karşıtlığına geçiliyor. Zira toplumsal kalkışmaların devrim olarak tanınmalarının şartları olarak karşımıza oldukça “şımarık” diyebileceğimiz şu şartlar diziliyor: Emperyalizmin yaşanan süreci “devrim” olarak tanımlamayacak olması (“emperyalizmin bu süreci neden ‘Arap Baharı’ olarak tanımladığı ve ‘devrim’ kavramını nasıl bu kadar sık ve rahat kulla-

---

32 Bkz. <http://gelenek.org/arak-dunyasi-ve-orta-dogudaki-gelismelere-dair>

33 Bkz. agy.

nabildiği üzerine düşünmemiz gerekiyor”³⁴) ve kitle hareketlenmelerinin “politik bilinç ve önderlik” tam olarak bina edilmeksizin ortaya çıkmaması gerektiği... İşte tam olarak bu mazeretler eşliğinde proletaryanın toplumsal kurtuluşunun tamamen belirsiz bir geleceğe (emperyalizmin devrimi “devrim” olarak tanımlamayacağı ve işçilerin de Bolşevik bilince sahip Kızıl Muhafızlar olacağı bir geleceğe!) ertelendiğine tanıklık ediyoruz. Devrim olarak tanımlanan toplumsal-tarihsel ilişkiler temelinde vuku bulan somut bir diyalektik yasalar bütünüünün, üstyapının dahi öznel parçalarında konumlanan bir takım metafiziksel koşullar dizisi eşliğinde olumsuzlanması, burjuva diktatörlük rejimlerine verilen desteğin teorik arka planını oluşturmak adına bir ihtiyaçtır. Castro-Chavizmin birbirinden nazlı şartları da, bu ihtiyacın dolaysız bir ürünüdür. Onlar, devrim kavramının biricik bürokratları olarak emretmektedirler: Şablonları ezberlemeden ayaklanmayınız!

Seferberlik halindeki kitleler içinde devrimci çalışma yürütmek, emperyalizmin bu seferberlik içinde karşıdevrimci çalışmalar yürüttüğü söylenerek kriminalize edilir. Eğer karşıdevrimci aparatların ve onların uzantılarının içinde çalışmadığı ancak yine de kitlelerin içinde bulunduğu pirüpak bir alan aranıyorsa, bu asla bulunamayacak. Devrimler ve devrimci durumlar, seferberlik halindeki kitlelerin bilinç durumları ile eylemlerinin geri mevzilerde tutulabilmesi uğruna karşıdevrimci aygıtların yoğun müdahalesiyle yüzleşirler. Ve tam da bu tip karşıdevrimci müdahale çabaları, bizlere yaşanmakta olanın devrimci bir seferberlik olduğuna dair ipuçunu verir. TKP bu ipucunu tam tersine yormuştur:

---

34 Bkz. agy. Aynı zamanda Kemal Okuyan’ın argümanına bakalım: “Çünkü benim bildiğim, ‘devrim’ kodlaması hemen başında emperyalist basın organlarında belirdi, gelişmelere pozitif bir anlam yüklemekte hiç tereddüt etmediler.” Burada küçük bir parantez açarak emperyalizmin, Okuyan’ın deyişle neden “pozitif” (biz buna gerici veya müdahaleci demeyi tercih ederiz) bir tepki gösterdiğini kısaca açıklamaya çalışalım. Zira Irak ve Afganistan işgallerinin ardından askeri aparatı ve 2008 krizinden sonra ekonomik birikim mekanizmaları bir hayli hırpalanmış olan emperyalizmin, devrimlerin yaşadığı ülkelere kara harekatı (işgal) düzenleme gücü yoktu. Bunu Libya’da denemeye kalktılar ve başarısız oldular. Bu sebeple, devrimci kitleleri, kendilerinin onların yanlarında olduklarına inandırmak zorundaydılar. Böylece demokratik gericilik siyasetiyle orduyu değil, parlamentoyu kullanarak karşıdevrimi organize edebilirlerdi. Ancak Mısır örneğinde bu da sonuç vermedi ve darbeci Sisi’ye olağanca kuvvetleriyle mali ve askeri yardımda bulundular. Bkz. <http://gelenek.org/arap-dunyasinda-sozde-devrim-komunist-hareket-ve-yeni-osmanli-yuvarlak-masa>

Karşıdevrimci aygıtları kitle hareketi içinde çalışma sürdürüyorlarsa, bu hareketlerin kendisi otomatik olarak karşıdevrime teslim olmuş demektir. TKP'nin bunu ileri sürüyor olmasının sebebi, kendisinin tarihsel ve programatik olarak karşıdevrimci bir parti olmasıdır. TKP'nin önerdiği politikalar devrimlerin proletarya lehine derinleştirilmesini ve devrimci partinin inşasını öngörmez; işçi hareketinin karşıdevrimci aparatlara teslim edilmesini öngörür. Halbuki seferberlik içinde yenilgi için çalışan bu karşıdevrimci aparatlarla işçileri yanına çekmeye çalışarak göğüs göğüse çarpışmayan bir parti, devrimci bir parti olamaz.

TKP'nin söz konusu broşürü, karşıdevrimci tutumunun sebeplerini Marksist literatürün denizinde yüzerek aklamaya çabaladığı ölçüde, daha da gülünç soyutlamalarla karşımıza çıkıyor:

“İşte bu gerekçeyle, emperyalizm devrim kavramını ustalıklı kullanarak bölgede meşruiyet kazanmış ortaklar ‘yerleştirme’ fırsatını görmüş durumda. Başka bir bakış açısıyla, emperyalistlerin, kapitalist-emperyalist sistemin mevcut durumu düşünüldüğünde çok daha geçerli olan ‘devrim kozunu’ oynama riskini aldığı söylenebilir.”³⁵

Devrimci bir durum sırasında, emperyalist kampın, durumun devrimci doğasından kaynaklanan politik iktidar boşluğunu; yani kitlelerin devirdiklerinin ardından karşılıklarına çıkmış olan siyasal seçeneksizliği, kendi “ortakları” aracılığıyla doldurma stratejisi gütmesi, elbette karşıdevrimin hedeflerine ulaşmak adına icra etmek zorunda kaldığı politika sanatının özünde vardır. Burada kastımız, devrimler sırasında vücut bulan toplum durumunu kendi “ortaklarını” “yerleştirmek” için kullanmayacak olan bir karşıdevrim cephesinin olmadığı ve olamayacağıdır da. Zira karşıdevrim tam da bunu yapmak ve başarmak için oradadır. Eğer zaten kendi gerici politik programları aracılığıyla devrimci duruma negatif bir müdahaleye kalkışmayacak olsa, bütün devrimlere içkin olan karşıdevrimci siyasetler varoluşunun şartlarını nerede, nasıl bulacak ve ne yapacak? Devrimin gündeme getirdiği siyasal ölümlerinin ardından fiziksel ölüm şartlarının olgunlaşmasını, eylemsel bir felçliğin eşliğinde bekleyecek mi? Hayır. O halde devrimlerin içerisinde kendi programlarını muzaffer kılmaya çalışan bir emperyalizmin var olduğu gerçeği, o devrimlerin inkar edilmesi gerektiği şeklindeki ihanetçi varsayıma indirgenemez. İndirgenirse bunun anlamı, devrimin kendine özgün bir karakterinin, devrimin kendisinin reddi için kullanılması olur. Aslında emperyalizmin kendi “ortakları-

---

35 Bkz. <http://gelenek.org/arap-dunyasi-ve-orta-dogudaki-gelismelere-dair>

ni” “yerleştirme” kaygısı güdüyor olması, tersten bir biçimde, o devrimin ne denli sarsıcı depremlere ve derin çatlaklara yol açabileceğinin bir kanıtıdır.

Emperyalizmin, “kapitalist-emperyalist sistemin mevcut durumu düşünüldüğünde” (yani krizli ve patlamalı yapısı düşünüldüğünde) “devrim kozunu” oynayarak kendi çıkarlarını ve politik-ekonomik hegemonyasını yeniden inşa ettiğini ileri sürmek, ancak hem emperyalizmin hem de devrimin bir kavram ve gerçeklik olarak ne olduğunun bilinmemesiyle açıklanabilecek bir soyutlamayı ve kafa karışıklığını çağrıştırıyor. Parlamenter demokratik gericiliği, askeri işgal seçeneklerini, faşizan bir darbe örgütlemeyi veya ekonomik lobi faaliyetlerini bir yöntem olarak terk eden emperyalizm, kendi çıkarlarının aktarma kayışı rolünü oynayacak olan bir iktidar yaratımına soyunurken, bunun biricik yolu olarak “devrim kozunu” oynama riskini göze alıyor!

Öncelikle terminolojik probleme bir son verelim: Devrim onların değil, bizim kozumuzdur. Şimdi de devrim tanımını, kaba hatlarıyla beraber yeniden hatırlayalım: Kitlelerin siyaset arenasına aniden çıkış yapımlarıyla birlikte eskisi gibi yönetilmek istemediklerini deklare etmeleri ve bunun sonucunda egemen blokların eskisi gibi yönetememeye başlamaları; yani politik üstyapıda ve/veya iktisadi altyapıda eskisinden farklı tamamen yeni bir durumun ortaya çıkması. O halde karşımıza iki seçenek çıkıyor: Ya emperyalizm, kendi varlığının temel birimlerini oluşturan burjuva devlet aygıtıyla kapitalist üretim ilişkilerinin istikrarını ve hatta varlığını tehdit eden patlamalı süreçler olarak devrimleri aslında bir “koz” olarak kullanmıyor ya da bunu gerçekten yapıyor, ancak tam da bunu yapabilmemin politik yetisine kavuşabildiği için, o artık Lenin’in tarif ettiği anlamıyla hayat bulan aynı emperyalizm değil ve sonuç olarak da, farklı bir isimle anılmayı hak ediyor. Doğru cevap elbette, birinci seçenek.

4. Devrim ve karşıdevrim

Sürecin bir devrim olmadığını söyleyen iddiaların etrafında birleştikleri üç temel argüman var. Bu argümanları I.) “devrim, teorik şemalarımıza uymuyor”, II.) “iç savaş çok kanlı geçiyor” ve III.) “mevcut rejimlerden daha gerici bir gücün (misal İslamcılar) iktidara gelme olasılığı çok kuvvetli” şeklinde özetleyebiliriz. Ne var ki, biz, bu argümanların hiçbirinin, sürmekte olan devrimci sürecin, kendisini bir devrim yapan karakterini boğduğunu düşünmüyoruz.

Hiçbir devrim, devrimcilerin sınıf bilinçli sanayi proletaryasının elbet bir gün iktidar organlarını ele geçirmesini umut eden tembel beklentisini bekleyemez, beklemez. Öte yandan, tarih ve onun yasaları da, sırf kendi bürokratik şablonlarına uymuyor diye kimi kitlesel seferberlikleri ve devrimleri yok sayan veya onları “mistik” bir gücün komplocu pratikleri olarak görmeyi tercih eden politik odakları affetmez. Lenin, “saf bir devrim aramayın, hiçbir yerde bulamazsınız” diye yazarken bir mektubunda, tam olarak bunu kastediyordu.

Ortadoğu'da bir devrim olmadığını söyleyen kimseler ve gruplar, mazeret olarak orada bir devrimci önderliğin yokluğu ve özörgütlenme araçlarının azlığı gibi öznel eksikliklere işaret ediyorlar. Hâlbuki bu olgular, orada bir devrimin olmadığına değil, oradaki devrimin sınırlılıklarına ve gelecekte karşılaşacağı tehlikelere işaret etmekte. Ortadoğu'da yaşanan sınıf mücadelesine bir devrim niteliği kazandıran maddi koşullar, nesnel gerçekliklerdir. Bunlar, kitlelerin rejimi yıkmak istemeleri, yığınların siyaset arenasına çıkış yapmaları ve radikalleşip sokağa dökülen milyonlar gibi unsurlardır.

Arap devrimlerinde, devrimlerin silahlı mücadeleye sığırdığı noktalar da askerî kesimlerin önemli bir kısmını İslamcılarının oluşturuyor olması (ki bu, askerî mücadelenin başında değil, daha sonraki aşamalarında gelişmiş olan bir fenomendi), devrimin var olmadığını değil, devrimin önünde çok ciddi bir öznel politik engelin var olduğunun göstergesidir. Aynı engelin 1979'da İran devriminde de olması, elbette tarihsel bir tesadüf değil, devrimci sosyalist önderlik krizinin kristalize olmuş ve somutlanmış sonucudur.

İslamcılarının güç dengelerindeki anlık ağırlıklarından yola çıkarak daha gerici bir iktidarın ülkeye egemen olması ihtimalini, devrimin var olmadığını kanıtlamaya yönelik kullanmaya çalışmak ise birçok tarihsel boşluk bırakan bir hamle. Zira, bütün bir Avrupa kıtasını sarsan 1848 devrimlerinden sonra da, isyanın kıtası çok daha gerici iktidarlara ev sahipliği yapmıştı. Ancak bu Marx ve Engels'in barikattan barikata koşmasına engel olmadı. Aynı şekilde, sovyetlerin işçi meclisleri olarak tarihsel bakımdan ilk kez kurulduğu 1905 Rus Devrimi'nin ardından da, Duma'nın tasfiye edilmesiyle Stolipin'in kötü ünlü adıyla anımsanan gerici ve baskıcı bir dönem baş göstermişti. *No Pasaran!* sloganıyla özdeşleşen İspanya İç Savaşı, Franco'nun iktidarı ele geçirmesiyle sonlanmadı mı?¹

İç savaşların kanlı geçmekte oldukları da devrimleri devrim yapan karakterin üzerine gölge düşürmez. Bu gerçeklik üzerinden Ortadoğu'da bir devrimin yaşanmadığını iddia eden kimi politik odaklar Ekim Devrimi'nde iç savaşın 3 sene, Küba'da 4 sene, Çin'de inişleri ve çıkışlarıyla 20 sene, Vietnam'da ise 30 sene sürdüğünü unutuyorlar. Dahası, ezen-ezilen ayrımı yapmadan sosyal sınıfların varlığını yadsıyıp, salt şiddet karşıtlığına soyunarak ortaya çıkarılan siyasi hattın, sadece ve sadece karşıdevrime

1 İspanya'da Franco iktidarına götüren felaket getirici Halk Cephesi politikasının bilançosu, şimdilik bu çalışmanın konusu değil.

hizmet ettiğini de görmüyorlar.

a) Karşıtların birliği ilkesi

Hesperus Phosphorus'tur ilkesi, Antik Yunan'dan bugüne değin gelen meşhur bir deyiştir ve akşam yıldızı ile sabah yıldızının aynı olduğu anlamına gelir. Antik Yunan'da, kölelerin sağladığı maddi refah sayesinde oluşturulan sosyal boş zaman sırasında gökyüzünü inceleyen yurttaş statüsündeki düşünürler, sabahları ve geceleri, bahsi geçen yıldızın farklı konumlarda gözükmesine rağmen, aslında bir olduğunu keşfetmişlerdi. *Hesperus Phosphorus'tur* gözleminin ifade ettiği diyalektik, devrim ile karşıdevrim ilişkilerinin belirleyici karakteridir.

Akşam yıldızının sabah yıldızı olması gibi, devrime ve karşıdevrime alan yaratan toplumsal şartlar dizisi de, bu iki karşıt atılımın arasında benzer bir ilişki kurar. Benzer olan asla ve asla devrim ile karşıdevrim değildir, sadece bunlara yol açan sosyal şartlar dizisidir. Denebilir ki karşıdevrimci potansiyel ve olasılık ve aynı şekilde devrimci potansiyel ve olasılık, sınıflar mücadelelerinin benzer şartlarının yaratmış olduğu toplum durumunun karşılıklı *ex anankes on'*udur (zorunlu var olanıdır). Hegel, devrim ve karşıdevrim diyalektiğinin yasalarını rüşeym halinde içerisinde barındıran bu etkileşimi, “genel olan (...) kendisidir ve diğer kendisine çullanır. (...) Bu, kendisinden farklı olan kendisine yönelik bir müdahaledir” şeklinde özetlemişti.²

Devrimci kalkışmaların, politik iktidarın ele geçirilmediği ve karşıdevrimin siyasal ve fiziksel olarak bastırılmadığı her örnekte, bir radikal gericilik dönemine kapı aralamasının sebebi budur. Bu gerçekliğin arkasında yatan ilişki, kitlelerin radikal cevapları aradığı dönemlerin, Troçki'nin benzetmesiyle bir sarkaç misali salınmasından ileri gelir. Sola doğru salınan sarkacın anlamı, devrimci programın kitleler nezdinde kabul görme olasılığına, dahası potansiyeline işaret ederken, solda tutulamayan bir sarkaç gerisin geri sağa doğru, yani karşıdevrimci bir radikal cevap arayışına doğru yönelir. Sarkacın hem ilerici hem de gerici olanaklara ve seçeneklere kapı aralayan bu doğasını, devrimleri ve devrimci durumları inkâr etmek adına mazeret olarak öne sürmek, emekçi kitlelerin eylemlerine ve Bolşevik bir önderliğin inşasına duyulan inançsızlığın ve ayaklan-

---

2 Georg Wilhelm Friedrich Hegel, “Wissenschaft der Logik”, *Gesammelte Werke*, Band 12, Hamburg, 1981, sf. 35. Aktaran için bkz. Hans Heinz Holz, *Devrimin Cebiri*, Yordam Kitap, Çeviri: Sadık Usta, Birinci Basım, sf. 56.

maların içerisinde vuku bulduğu toplumsal koşulların soyutlanmasının utangaç bir dışavurumdur. Belirtmeye lüzum olmasa da eklememiz gerekirse; bu dışavurum son derece karşıdevrimci bir anlayışa ev sahipliği yapar.

20. yüzyılın karşıdevrimler tarihi, devrimler tarihi ile yapboz misali birleşir. Ekim Devrimi'nin ardından Avrupa'da patlak veren irili ufaklı bütün devrimci kalkışmalar, çeşitli öznel eksikliklerin ve engellerin sebebiyle, karşıdevrimlere kapı aralamıştır. Dahası, ulusal arenada başlamış olan bir sosyalist devrim, uluslararası arenada mantıksal sonuçlarına ulaştırılana değin, dışarıdan ve/veya içeriden daima burjuva karakterli askerî bir karşıdevrim ve/veya bürokratik yozlaşma sonucunda kapitalizmin tesis edilmesi riskiyle karşı karşıyadır. Bu kural, devrimin başladığı ulusal arenanın coğrafi, kültürel ve toplumsal özgünlüklerinin ve sayısız ampirik verinin sonuçlarının da hesaba katılabileceği mutlak bir formül sunmasa da, sınıflar mücadelesinin yapısı, onun gerçeği yansıtan özünü daima korur.

Devrim ve karşıdevrim etkileşimi üzerine Marksist ustalarımızdan Lev Troçki, 1926 yılında kaleme aldığı *Devrim ve Karşıdevrim Üzerine Tezler*'de şöyle yazıyor:

"Tarih boyunca devrimleri karşıdevrimler izlemiştir. Karşıdevrimler, toplumu devrimin hemen öncesindeki kadar olmasa da bir düzeye kadar geriletmişlerdir. Devrimlerin ve karşıdevrimlerin başarısı, gerçekleşme olanaklarının bulunduğu sınıflı toplumun belirli özgül işleyiş yasalarının ürünüdür."

Bolşevik bir partinin, nesnel olarak yakaladığı her fırsatın (nesnel devrimci durumlar), öznel "tehlikeleri" (paramiliter faşist çeteler, doğru anda doğru politikayla müdahale edemeyip parçalanma olasılıkları, vs.) vardır. Aynı ilişki tersten de kurulur. Her nesnel "tehlikenin" (faşistleri de iktidara taşıma potansiyeli olan öndeirimci bir durum) ardında, devrimci öznel fırsatlar (bu öndeirimci durumda örgüt inşasını sağlamlaştırma olasılıkları ve emekçi kitleler içinde genişleme imkânları) yatar. "Tehlikeler" ile "fırsatların" siyasal bağlamda bu denli bir araya girmiş olmaları hiçbir şekilde bir tesadüf değildir. Zira karmaşık bir sosyal tablo çiziyormuş gibi görünen bu ilişki, emperyalist üretim tarzının ve onun doğurduğu tarihsel şartların altında şekillenen devrim ve karşıdevrim etkileşiminin özgün bir kırılmasıdır.

Tehlikeler ile fırsatların sentezlenmesi riskleri doğurur ve bir sentez

olarak karşımıza dikilen riskleri minimize edebilmek ise işçi sınıfının ideolojik, politik ve örgütsel bağımsızlığının ısrarla savunulmasından ve bunun hayatın her alanına nüfuz edebilmesinden geçer.

Bu bağlamda, patlak veren kitlesel seferberliklerin potansiyel olarak barındırdıkları karşıdevrimci dinamiği, bu seferberliklere politik müdahalede bulunmamak için mazeret olarak öne sürmek, abestir. Devrim ve karşıdevrim diyalektiğinin doğası gereği, istisnasız her seferberliğin ve mücadelenin, karşıdevrim tarafından soğurulup çalınma olasılığı vardır. Ancak bu seferberlikler, burjuva mülkiyet ilişkilerini parçalayacak sosyalist devrime giden tüneli kazmak için de kullanılabilir. Bu, o anda doğru politikaları üretebilecek ve somut müdahalelerde bulunabilecek devrimci Leninist bir dünya partisinin varlığını gerektirir.

Troçki, yukarıda alıntıladiğımız tezlerinin devamında, devrimi yaratan somut koşullardan bahsediyor ve bu koşulların doğası ve sonuçları üzerine şunları yazıyor:

“Ancak yine aynı koşullar, karşıdevrimin en bilindik ve de en önemli belirtilerinden birini de ortaya çıkarır. Mücadelenin kazanımları, ilk kez devrim süreci içinde uykularından uyanan geri bilinçli kalabalıkların beklentilerini eşyanın doğası gereği anında karşılayamazlar. Bu kitlelerin devrimci heyecanlarını yitirerek gündelik hayata dönüşleri, ‘tatmin olmuş’ sınıfların ya da sınıfsal tabakaların ‘yasa ve düzen’ saflarına geçişleri kadar devrim sonrası dönemin bir karakteristiğidir.”

Öndevrimci süreçler burjuvazinin siyasal ve iktisadi krizi, proletaryanın yoğun seferberlikleri ve orta sınıfların radikalleşmesiyle belirlenir. Bu olgulardan hangileri, karşıdevrimi nasıl besler? Karşıdevrim kampının en radikal akımı olan faşizm, burjuvazinin siyasal krizini ve orta sınıfların radikalleşmesini, iktidara giden yolun taşlarını döşemek için kullanır. Faşizm burjuvazinin siyasal ve iktisadi krizini, bir olasılığa işaret ederek, iki toplumsal sınıfı (burjuvazi ve küçük burjuvazi) kendi yıkım programına ikna etmek için kullanır. Bu olasılık bir proleter devrimdir. Olası bir proleter devrimden canı pahasına sakınan burjuvaziye ve yine olası bir proleter devrimden korkan orta sınıfı, kendi zeminine çeker. Bu sosyal kesimlere, faşizmin devrimci sol siyasetin argümanlarını çaldığı durumlarda (dış borçların ödenmemesi ve benzeri gibi), işçi aristokrasisi de dâhil olabilir.

Troçki'nin veciz deyişiyle, faşizm, burjuvazinin “ağrıyan dişidir”. Burjuvazi dişi çekmek ister ancak bu daha acı verici olacaktır. Zira bunun

politik karşılığı sosyalist bir devrimin gerçekleşme ihtimalidir. Bu sebeple burjuvazi, ekonomik olarak mülksüzleştirilmemek için, politik olarak mülksüzleştirilmeyi tercih eder. Karşıdevrimci tehlikenin faşizm boyutuyla Almanya, İtalya ve İspanya'da iktidarı 20. yüzyılda gasp etmiş olması, nesnel bir zorunluluk olan bu tercihe çok şey borçludur.

b) Devrimci seferberlik ve karşıdevrimciler

Karşıdevrimcilerin, Bolşevik bir önderlik tarafından kontrol edil(e)meyen her türlü devrimci dalga ile olan ilişkileri, her zaman için basit bir fiziksel sindirme yöntemiyle sınırlı değildir. Elbette kitle hareketlerine saldırı ve özel mülkiyetin askerliğini üstlenme işlevleri yapısal bir karaktere sahiptir, ancak devrimci yükselişler ile karşıdevrimcilerin onlara müdahale edişleri ve ortaya çıkan ilişkiler, daha karmaşık görünimleri de doğurur. Kimi örneklerde karşıdevrimciler, bu devrimci dalganın içerisinde yer alırlar. Bu "içerisinde yer alma" ifadesinin anlamı kurcalanmalıdır. Karşıdevrimciler, devrimi ileriye götürmek için değil, aksine onu manipüle etmek için dalgaya katılırlar. Devrimci dalgayı kendi lehlerine çevirerek, onu kendi barbar amaçları uğruna kaldıraç olarak kullanmayı denerler.

Bunun nedeni açıktır. Zira faşistlerin önermelerinde yer alan toplum tipi, ekonomik ve toplumsal bir yıkımı ister istemez bir önşart olarak talep etmek durumundadır. Çünkü hiçbir toplum durduk yere, sosyal ve ekonomik şartlarda büyük yıkımlar gerçekleşmeksizin, radikal gericiliğin çeşitli akımlarını iktidara taşımaz ve ideolojik olarak faşizme veya şeriatla ikna edilemez. Bunlar ideolojik olmaktan çok, somut politik süreçlerdir. Faşizm, şeriat veya *sui generis* Bonapartist rejimler gibi, son derece keskin bir barbarlığı ifade eden bu radikal burjuva rejimlerinin hayat bulabilmesi için üretici güçlerin toplumsal krizinin fiziksel boyutlara taşması ve bu nesnel durumu yönlendirip, enerjiyi doğru kanallara aktaracak bir devrimci Marksist partinin eksikliği söz konusu olmalıdır. Ve bu şartlar, yüzyılımızda ayaklanmaların çıktığı her örnekte tedarik edilmiştir.

Karşıdevrimciler, ağacın yaşam fonksiyonlarından beslenip onu sömüren mantarlar gibidir. Eğer birisi onu baltasıyla kesip atmaz ise, ağaç büyüdükçe o da büyüyecektir. Ve büyüdükçe daha da güçlenip, ağacın yaşam fonksiyonlarını daha da soğuracaktır. Bu ilişki ağaç, yani devrimci dalga ölene kadar sürecektir.

Bugün Yunanistan'da faşist Altın Şafak, fabrika işgallerini neden ziyaret

ediyor? Cevap olarak “popülizm” demek yeterli ve doğru olmayacaktır. Bunu fabrikaların işçi denetiminde çalıştırılması için mi yapıyorlar? Elbette hayır! Tam tersine, fabrikalar işçi denetiminde işletilmesin diye, fabrika işgallerini ziyaret ediyorlar. Tıpkı kapitalizmin nesnel üretim ilişkilerini ve burjuva mülkiyet ilişkilerini tehlikeli bir nesnel durum içerisine sokmasın diye, ayaklanmaları “ziyaret” etmeleri gibi. Karşıdevrimcilerin, sınıfın seferberliğine kapitalizmin politik ajanları olarak dahi olma çabaları, işçi sınıfının uygulayacağı şiddet eliyle engellenmelidir.

Genel olarak karşıdevrimci akımlar ve özel olarak faşizan veya faşist odaklar, bünyeye, onu zayıf düşürmek için hücum ederler. Sınıf mücadelesinin yükseldiği ayaklanma anlarında, hareketi çarpıtmak ve onu yozlaştırmak için alanlarda bulunurlar. Amaçları, patlak veren öfkenin, politik bir mevzi ve somut bir kazanım elde edememesini garantilemektir. Proletaryanın bilincini ve örgütlülüğünü, ayaklanma öncesindeki seviyenin altına çekebilmek isterler ve öndevrimci veya devrimci yükselişler bunun yapılabilmesi için objektif zemini yaratır. Öznel zemin ise, devrimci Troçkist bir programın ve bu programı fabrikalara taşıyacak olan kararlı parti militanlarının varlığına ve inisiyatifine sınımsızca bağlıdır.

Arap devrimci dalgasının ilk döneminde, kitle hareketi daha en ilkel haliyle sokaklara devrimci enerjisini boşaltırken, karşıdevrimci İslamcı odaklar, Kur’an-ı Kerim okumaları yaptıkları küçük bürolarından dışarı çıkmadılar. Aynı şekilde, kitle mücadelelerinin önderliğini kazanmaya çalışmayı uzun süre önce terk etmiş olan ve o sıralarda despotik diktatörlükleri kendi aşamacı teorileriyle makyajlama derdinde olan Stalinist partiler de kepenk kapattılar ve hatta bir kısmı eski bürolarını terk edip hevesle Bakanlar Kurulu üyelerine bahşedilen geniş odalarına yerleştiler.

Temsil ettiği sınıflar ve politikalar bağlamında karşıdevrimci bir akım olan İslamcılık politik boşluğu, finans kapitali kutsayan ayetlerini işçi sınıfına ezberletmek için kullandı. Bunun örgütsel-politik anlamı, yükselen proleter dalganın sindirilmesi ve sınıf örgütlerinin paramparça edilmesi için uğraşılmasıydı. Karşıdevrimci odaklar, devrimci dalgayla büyüdü ve işçi sınıfı gerçek önderliğine, yani enternasyonalist önderliğine kavuşmasın diye, onların sahte önderliğine soyundu.

İslamcılar, bütün karşıdevrimci odaklar gibi, Troçki’nin tezlerinde büyük bir ustalıkla betimlediği şu ilişkiden yararlandılar:

“Ezilen kitlelerin hatırı sayılır bir bölümünün devrimci heyecanı yitirmelerinin (ve bununla doğrudan bağlantılı olarak devrimci sınıfın siyasal

enerji ve aktivitesindeki düşüşün) ardından karşıdevrimci sınıflarda (hem devrim tarafından alaşağı edilmiş ancak tamamen ortadan kaldırılmamış olanlarda hem de ilkin devrimin katılımcılarından daha sonra karşıdevrimin saflarına geçen kesimlerinde) yeniden bir özgüven artışı gözlemlenir.”

c) Devrimci durumun doğurduğu karşıdevrimci tehdit

Radikal karşıdevrimci önderliklerin (yani sosyal demokrasiden liberal-muhafazakâr sağa dek çeşitlilik gösteren değil, şeriatçı ve/veya faşist bir karakter taşıyan önderliklerin) toplumsal etkilerinin ve mevzilerinin, “istikrar” dönemlerinin “olağan” sınırlarını aşma durumuna gelmesi, çelişkili olarak kitlelerin radikal cevaplar aradığı anlamına gelir. Bu sınırların aşılması, devrim ile karşıdevrim arasındaki savaşıma yol açarken, savaşımın sonucu devrimci durumun ardından karşıdevrimci bir dönemin açılıp açılmayacağını belirler.

Bu bağlamda karşıdevrimcilerin —misal Arap devrimlerini mantıksal politik programlarından saptırmak üzere meydanlara dolan İslamcıların— varlıklarını, devrimi kriminalize etmek ve onu inkar etmek için kullanmak, bir tür oksimorondur. Kitlelerin yarı kendiliğinden eylemlerinin ve devrimlerinin, yine bu eylemlerin ve devrimlerin çelişkili olarak güçlendirdiği karşıdevrimci önderlikler tarafından çarpıtılma ve hedefinden saptırılma çabası, devrimin üzerinde etkili olduğu toplumların maruz kaldığı ve kalacağı kaçınılmaz bir yan etkidir. Bu “yan etki”, karşısında teslim olunacak değil, mücadele edilecek bir olgudur, dahası devrimci önderliğe duyulan ihtiyacı yaratan en önemli faktörlerden birisidir. Karşıdevrimci hareketlerin propaganda ve kurumsallaşma olanaklarını genişleten bir devrimci durum (dolayısıyla yenilmeye başlamış olan bir devrimci durumdan bahsediyoruz), devrimci önderlik tarafından belirlenmeyen ve kendi sınırlı ve yetersiz doğasının gerektirdiği tezatlar ve zikzaklarla dolu zorlu yolu izleyen bir devrimci durumdur. Bahsi geçen olanakların genişlemesi devrimin yokluğuna işaret etmez ancak devrimin ilerlemesinin önünde oldukça ciddi öznel etkenlerin olduğuna işaret eder. Karşıdevrimci programın, sokağa çıkan ve seferber olan kitlelerin mücadelelerini ve taleplerini sahiplenip ileri taşımamak için bir mazeret olarak kullanılması, kitlelerin bilincinde devrimci bir kopuş yaratmanın olanaklarını tüketmek ve bu mücadeleler ile talepleri altın tepside karşıdevrimci odaklara teslim etmek anlamına gelir.

Devrimci ve öndeirimci durumların, karşıdevrimci önderlikleri güçlendirebilme ve onların mevzilerini genişletebilme potansiyeline vurgu yaparak ve bunun dikkate alınması gerektiğini hatırlatarak devrimin savunulması ve ilerletilmesi gerektiğini deklare etmek, asla ve asla karşıdevrimi meşrulaştırma çabası olarak okunmamalı. Aksine bu, yüzyılımızın seferberliklerinin en temel niteliksel yönüne dönüşebilecek olan bir dinamığın, en çıplak haliyle teşhir edilmesi ve bu yolla bu dinamığe karşı olarak sosyalist stratejinin (kızıl terörün) hangi zorunluluklara ve ihtiyaçlara dönük olarak örgütlenmesi gerektiğini anlama çabasıdır.

Bütün bunların yanı sıra, hiçbir radikal gerici tehdit, görevi kapitalist ekonomi biçiminin kendisini yeniden üretmesini zor yoluyla sağlamak ve korumak olan burjuva rejimlerinin *politik* olarak savunulmasına mazeret oluşturamaz zira radikal gerici tehdidi doğuran zaten en başta ekonomik örgütlenmenin kapitalist karakterinin kendisidir. Geniş emekçi yığınlar, toplumsal üretim biçiminin mevcut durumunun olduğu gibi korunmasından çıkarları olmadığı bilincine vardıklarında (ve bu biçimin gardiyasını olarak gördükleri rejim aygıtına karşı ayaklandıklarında), tam da mücadele içerisinde bu bilince vardıklarından dolayı toplumsal bir gerçeklik halini alan demokratik veya fiziksel radikal gerici saldırılar tehdidini, kapitalist ekonominin bekçisi olan eski rejimin savunusu adına mazeret olarak kullanmak, tarihsel olarak Marksizmin pankartlarında değil, liberalizmin mezar taşlarında yer alan bir önermedir.

Devrimci bir kitle seferberliğinin, özne ve nesne rolünde olan kitlelerin kendisinden dolayı vuku bulan ideolojik ifadesi, bu devrimci seferberliğin gerçek ekonomik ve sınıfsal özü/içeriği ile karıştırılırsa, somut bir devrimci politikanın inşası soyut illüzyonların üretimi sürecine dönüşecektir. Bu soyut illüzyonların günümüzdeki karşılığı emperyalizmi gizemleştiren eden idealist komplocu anlayışın kendisidir.

İşçi sınıfı son tahlilde *nesnel* olarak toplumu dönüştürücü, yani devrimci bir potansiyele sahiptir. Bu nesnel özelliğinin *özel karşılığı* da bulması, devrimci önderliğin inşası sorunudur. Onun bu nesnel konumu, onun öznel olarak sosyalizme kazanılmasını olanaklı kılan en temel yönüdür. Kapitalizmi ilga edip yerine sosyalist bir toplumsal örgütleniş koyabilecek yegâne güç (özne) olan proletaryanın sınıf karakterinin bu devrimci özü, öznel, yani ideolojik ve kültürel düzlemde değil, nesnel, yani ekonominin toplumsal örgütlenişindeki ve üretim ve yeniden üretim sürecindeki pozisyonundan kaynaklanır. Tam olarak bu ilişkiler ağı se-

bebiyle, işçi sınıfının öznel olarak, burjuvazinin elindeki bütün araçlarla tarafsızlaştırılması ve gericileştirilmesi için, kendi sınıf bilincine ve gerçek politik önderliğine ulaşamaması için birçok toplumsal cephede ölümcül bir savaşım verilir. Milliyetçi barbarlık proletaryaya kendi çıkarları için değil, işverenlerinin pazarlar üzerindeki egemenlik mücadelesi anlamına gelen “anavatan” için hayatını ortaya koyması gerektiğini dayatır. Dinci barbarlık proletaryaya emek gücünün karşılığını almadan şükretmesi gerektiğini ve toplumsal özelemlerini komünal bir ekonomiye sahip ölümden sonraki hayata ertelemesi gerektiğini vaaz eder. Proletaryanın öncüsünü felçleştirmek için siyaset sahnesinde dönem dönem kendisine yer bulan hümanist/pasifist önerme, işçilerin silahlanmaması gerektiğini, şiddetin sınıflar üstü bir kötülük olduğunu deklare eder. Bu pasifist önermenin sahipleri, işçiler greve çıkınca veya seferberlik haline geçince, aynı silahları onlara doğrultmayı ve onlara karşı kullanmayı fanatikçe savunur. “Milli değerlerin”, kutsal kitapların ve toplumsal “barışın” şaşmaz savunucuları rolündeki bu ahlakçılar, işçi sınıfının nesnel düzlemde sahip olduğu yıkıcı sosyoekonomik potansiyelin öznel bir örgütlülüğe dönüşmemesi adına, apoletsiz bir generalin işlevini görürler.

d) Devrimci durumun çelişkileri

Devrimlerin en büyük çelişkisi, kendilerinin karşıdevrimci bir önderlik tarafından yönlendirilip kontrol edilebilecek olmalarıdır (20. yüzyıl sınıflar mücadelesi, bunların örnekleriyle doludur). Eğer bir dizi toplumsal hareketlenmenin ve olayın devrim olup olmadığını anlamak adına sadece önderlik düzeyindeki verili öznel koşulları ölçüt olarak ele alacak olsaydık, sınıflı toplumlar tarihinin neredeyse hiçbir devrime tanık olmadığını fark ederdik ve devrimler tarihinin neredeyse bütünü, egemen blokların mistik operasyonları görünümü kazanırdı. Hâlbuki devrim fenomeninin bir hareket ve olgu olarak kendisini gerçekleştirme şartları, içerisinde doğduğu ve içerisine çektiği kitlelerin gerici önyargıları ve bizzat kendisine karşıt olarak güçlenen karşıdevrimci odakların öznel varlıkları veya yokluklarından ziyade, sınıflı toplum örgütlenmesinin yol açtığı son derece nesnel etmenler dizisiyle belirlenir.

Bir metal fabrikasında greve çıkan işçilerin milliyetçi ve İslamcı politik önyargılara sahip olması, bu grevin “grev olma” karakterini törpüleyip yok eder mi? Hayır etmez çünkü ekonomik veya politik sebeplerle üretimi durdurmanın grev niteliği, işçilerin zihinlerindeki yanlış fikirler ta-

rafından, öznel üstyapının unsurları tarafından belirlenmez. Aynı şekilde bu greve, küçük burjuva ulusalcı veya muhafazakâr bir siyasal odak tarafından önderlik edildiği durumda da komünistlerin tavrı, grevin varlığını inkâr etmek ve ulusalcı muhafazakâr siyasal önderliği mazeret göstererek fabrika içerisindeki patron rejimini desteklemek olamaz.

Bu somut ilişki ile ilke, sınıflar mücadelesinin bütün aşamalarında, küçük bir direnişten orta çaplı bir greve, oradan da büyük bir devrime kadar, baskın bir yasa olarak kendisini dayatır. Bir devrimin “devrim” olması, daha kesin ve doğru bir şekilde ifade etmek gerekirse oluş halinde olması durumu, altyapının ve onun ögeleri olan ekonomik-toplumsal belirlemelerin ölçüt olarak benimsemesiyle anlaşılabilir. Seferberliklerin gerici önderliği veya önderlikleri, seferber olan kitlelerin burjuva demokratik veya dindar önyargılarıyla mekanik ve tek yönlü bir ilişkiye sahip değildir. Eğer öyle olsaydı, devrimciler proletaryanın en yakıcı ihtiyaçlarına kendi antikapitalist programları çerçevesinden cevap veren güncel politikalar üretmek yerine, kitlelerin çoğunluğunu sosyalizmin neden daha başarılı bir toplumsal örgütlenme olduğu yönünde düşündürecek olan, oldukça soyut bir ideolojik ikna çabasına girme sorumluluğuyla karşılaşılardı. Ve aslında Stalinist KP’lerin ezici bir çoğunluğu, “Bir ihtimal daha var: Sosyalizm” yazılı seçim afişleriyle, bunu uzun süredir yapmaktadırlar.

Oysa politik önderliğin kazanımı somut bir mücadele alanıdır, kitlelerin sözde bilinç gerilikleri önceden belirlenmez. Önderliğin ele geçirilmesi adına üretilen devrimci politikanın kendi içerisinde sahip olduğu amaç, tarihin belirli bir anında ve mekânında var olan verili koşulların işçiler lehine değiştirilmesidir. Verili koşulların nesnel zemini, 1914’ten bugüne olgunlaşmanın da ötesinde bir çürümeyle karşı karşıya iken, öznel düzlemin fethedilemediği her “fırsat” sınıflar mücadelesinin şiddetlenen evrelerinin biçimsel tezahürlerini artan seviyelerde çarpıklaştırır. Bu biçimsel çarpıklaşma, seferberliklerin karakterini belirleyen ve içgüdüsel olan, yani bir kendiliğinden sınıfsal tepki olan neoliberalizm karşıtı öfkenin Bolşevik bir program etrafında örgütlenmesi ihtiyacını hafifletmez, aksine olağanca ağırlığıyla güçlendirir. Mücadelelerin bir yabancı sınıf önderliği (mesela İslamcılar) altında kısmî olarak (tam değil) bir süreliğine toplanmış olması, başka bir yabancı sınıf önderliğinin (eski rejimlerin) savunulmasına politik dayanak sağlamaz. Neomenşevizmin günümüzdeki siyasal devamcısı olan Castro-Chavizm, komplo teorilerini bir savunma kalkanı ve mazereti olarak kullanarak, bu ihaneti gerçekleştirilmektedir.

5. Devrimin toplumsal karakteri

Devrimin tarifi zor bir olay ve olgu olduğu doğrudur. Onun pozitivist biçimde oluşturulabilecek mutlak ve sabit bir tanımı yoktur. Bu gerçek, devrim kavramının ve dūřüncesinin mistifike edildiği veya kendisinin “gizemli” olduğu anlamına gelmez. O, aslında kendi yasalarını ve buyruklarını son derece yalın olan toplumsal ilişkiler üzerinden dayatır ve talep ettiklerini gündelik hayatın gündemine taşır.

Bu toplumsal ilişkilerin ve onların aldıkları yönelişin titiz bir tahlili, metodolojik bir ayrıma, dolayısıyla da tercihe anlam kazandırır. Devrimin içerisinden çıktığı ve dahası değiştirdiği toplumsal ilişkilerin, çeşitli sosyal etkileşimlerin varlık Şartlarını yaratan temel nedir? Bu soru önemlidir çünkü bir devrimin, devrimci durumun ve devrimci seferberliğin karakterini belirleyen dinamik, sosyal yapının ve bileşiminin ne olduğudur (aslında ne olmak zorunda olduğu). Devrimin bir eylem olarak en

ateşli anında taraflar, kendilerini **salt** düşünsel bir ayrımın özneli olarak mı bulurlar? Öyle dahi olsa, bu düşünsel ayrımın doğumu hangi maddi süreçler sırasında hayat bulup olgunlaşır? Maddi süreçlerin bir tezahürü olan düşünsel belirlenimler, çarpık (radikal sağcı, faşizan, şeriatçı) ifadelere sahip olabilir mi?

Bu soruların cevabı bir gerçeklik olarak “devrim” kavramıyla tarif ettiğimiz dinamik ve değişken olgunun, toplumsal düzeyde sahip olduğu bağlama ve karaktere ilişkindir. Bu, elementlerin kimyasal bileşimlerinin belirlenmesine benzer bir keşif süreci olarak da (göreceli olsa da) anlaşılabilir. Farklı “sıcaklık” derecelerinin altında veya yan yana gelip etkileşime geçtiği değişik maddelerin neticesinde, verili ilk maddemizin kimyasal bileşimi olağanca saflığıyla kendisini dışarı vurmaz ancak “etkileşime” bizzat karakterini kazandıran “özne” ve “nesne” olarak varlığının ipuçları bütün deneysel süreçlerde gözlemlenebilir. Zikzaklarla dolu bir hareket olarak devrimin de karakterini ve yöneliş reflekslerini onun içeriğine işlemiş olan bir toplumsal nitelik gerçekliği mevcuttur.

Bu gerçekliğin toplumsal alanın **sınıfsal yapısı** tarafından oluşturulmuş olduğu, Arap devrimlerinde Castro-Chavizmin ve postmodernizmin inkar ettiği veya çarpıttığı bir somut ilişki olarak karşımıza çıkıyor. Böylelikle de muhafaza edilmesi gereken devrimci metodolojik anlayışın, hangi ilkeler ve süreçler sonucunda, Castro-Chavizm ile postmodernizmden farklılaştığını aktarmak bir gereksinim halini alıyor.

a) Devrimlerin “sınıfsızlaştırılması” veya eski rejimlere verilen desteğin arka planı

Bir devrimci sürecin sınıfsal (altyapısal) değil, ideolojik (öznel üstyapısal) ölçütlerle tanımlanmaya ve anlaşılmaya çalışılması, sosyalist stratejinin sınıfsızlaştırılması anlamını taşır. Castro-Chavizm ile radikal demokrasi akımı, sosyal ve tarihsel süreçlerin materyalist tahlilinden kopuş anlamına gelen (aslında bu kopuş, bir sonuç olarak da okunabilir) sınıfsızlaştırma projesinde ortaklaşmaktadırlar.

Devrimci sürecin sınıfsal bir kapsamda değil, sınıflar üstü olarak sunulan düşünsel (ideolojik) ve simgesel-sembolik bir kapsamda ele alınması, toplumsal kurtuluş mücadelesinde, maddi üretimi gerçekleştirenlere en iyi ihtimalle ikinci dereceden bir rol ve sorumluluk verilmesini getirir. Devrimler içerisinde sözde sosyalist bir stratejiyi inşa etme iddiasındaki ekollerin devrimleri sınıfsızlaştırması sonucunda örgütlenme, müda-

hale etme ve kolektif bir şekilde eyleme geçme kapasitesi geçici ve zayıf toplumsal çıkarılara ve ilişkilere bağlı olan ve ideolojik ortaklıkları ancak bir düzeyde kurulabilen yeni özneler esas alınmaktadır. Bu yeni özneler (aslında devrimci bağlamda “eylemsizliğe” mahkûm olduklarından dolayı “özne olamayanlar”), laik olduğu iddia edilen bir burjuva rejimden azınlıkta kalmış kimliklerin liberal bir şekilde kaynaştırılmasını ifade eden cephelere dek, “halk ittifakları” şeklindeki muğlak kavramın geniş yelpazesine tekabül ederler.

Dilin veya söylemin, toplumsal süreçlerin egemen ilkesi haline getirilmesi, elbette “İslamcı” olduğu söylenen işçi sınıfının karşısında “laik” rejimlerin savunulmasını beraberinde getirecektir.¹ Anlaşılan o ki, Castro-Chavizm de radikal demokrasi akımı da, ideolojiyi ve bilinci her türlü toplumsal ve tarihsel temelinden koparan antimarksist yapısalcı ekol ile benzer zaafılara sahiptir. Bunun karşıtı olarak devrimci Marksizm — parti örgütlenmesi değil devrimci kitle seferberlikleri söz konusu olduğunda — ideolojik inançları ölçüt olarak değil, üretim ilişkilerinden ve bu ilişkilerin sömürüye dayalı karakterinden yola çıkarak, işçi sınıfının potansiyel olarak devrimci olduğu önermesini geliştirir. Bu, metafizik soyutlamaların değil, materyalist yöntemin en açık sonuçlarından birisidir. Dikkat etmek gerekirse, Castro-Chavizm ve radikal demokrasi akımı, ideolojiye sadece özerk değil egemen bir konum atfederek, üstyapısalcı bir kaderciliğin batağına saplanmaktadır.

Peki bu özne söylemci sapma, devrim anlayışını ve teorisini nasıl şekillendirmekte ve revize etmektedir? Kitlelerin yarattıkları ve kendilerini içerisinde buldukları siyasal devrimci eylemi, bu kitlelerin kendisinden, yani ait oldukları sınıftan ve somut koşullardan özerk ve hatta bağımsız unsurlar olarak ele almak, gerçekleşmesi gereken bir devrimi toplumsal yapılardan bağımsız olduğu söylenen ideolojik ve kültürel mücadelelere kaydırma (daha doğrusu indirgeme) eğilimi taşır. O halde devrim, sosyo-ekonomik ihtiyaçları ile çıkarlarından hareketle, ilksel eyleme geçen bir sınıfın mücadelesi olarak kavranamaz olur. Devrim, tabanı alt sınıflarda

---

1 Burada Castro-Chavizmin, Arap Bonapartizmlerini aklamak adına, rejimlerin, “ile-rici” adını verdikleri yönlerini ampirik olarak öne çıkarmaya çalışmaları, Marksizm açısından nafi bir çabadır. Troçki zamanında şöyle yazmıştı: “Halbuki zamanımızda dünyanın herhangi bir yerinde kendisini koruması gereken ve kitleleri acımasızca bastırma yoluna gitmeyen bir rejimi boşuna ararız.” Bkz. Lev Troçki, Terörizm ve Komünizm, Epos Yayınları, Birinci Baskı, Çeviri: Onur Koyunlu, sf. 74.

olan bir mücadele biçimi olmaktan çıkar, emperyalist aygıtların belirli bir tarafı sahaya sürüp operasyonlar düzenlemeye çalıştığı ideolojik ve kültürel bir hegemonya rekabetine döner. Bu rekabet sırasında da, sınıfsal özü itibariyle ne kadar gerici ve proleter düşmanı olursa olsun, ideolojisi ve söylemleri itibariyle sözde “ilerici” olana destek verilir.

Devrim eğer sınıflar mücadelesinden ve maddi üretim ilişkilerinin niteliğinden koparılıp ideolojik ve kültürel müdahaleler ile mevzilenmeler şeklinde anlaşılıp çarpıtılırsa, bu kültürel mevzilenmede ilerencilik payesi verilen rejim ve onun temsilcisi olduğu egemen sınıflar, sözde bir “Kültür Devrimi’nin” veya sözde bir sekülerizm savunusunun özneli olarak öne çıkar. Özetle aşamacı devrim anlayışı, devrimin bir süreklilik halinde ilerleyen sınıflar mücadelesi olma içeriğini çarpıtıp ideolojik ve kültürel bir egemenlik rekabetine indirger ve bu sözde rekabet esnasında ilerencilik payesi rejime ve yabancı sınıf güçlerine verilir. İdeolojik ve kültürel mücadele, burjuva demokratik devrimin görevlerinin doğal bir uzantısı olarak ele alındığı için kültürel mücadele (yani burjuva demokratik devrim) başarıya ulaşmadan, sınıfsal özün (proletaryanın sınıf eylemlerinin) bir anlam taşımadığı söylenir.

Bir hareket ve olgu olarak devrimi, girdikleri üretim ilişkilerinde ortak bir konuma sahip sınıfların ve onların mücadelelerinin değil, toplumu dikey bir biçimde bölen ideolojik aidiyetlerin bağlamından yorumlamak, aşamacı devrim anlayışının günümüze tezahür etmiş şeklidir. Tam olarak bu sebeple, sosyalist stratejiyi *sınıfsızlaştırmak*, aslında onu sermaye sınıfı adına ve çıkarına *sınıflaştırmak* anlamını taşır. Devrimci sürecin sınıfsal özünü *saflaştırmak* (homojenleştirmek), sermaye sınıfının toplumsal egemenliği lehine işler, onu meşrulaştırır ve soldan olmak üzere yeniden üretir. Devrimler ile devrimci süreçleri sınıfsızlaştırma eylemi, sonucunda kapitalist sermaye birikim yasalarının veya karşıdevrimci burjuva rejimlerin desteklenmediği saf bir sınıflar üstü analize ve politikaya asla varmaz, varamaz ve varmıyor da.

b) Sınıfsal bölünme mi, ideolojik bölünme mi?

Sözde “laik” bir görünüm sergileyen gerici rejimlerin, sözde “İslamcı” bir görünüm sergileyen emekçi kitlelerin karşısında “laik” bir makyaja sahip oldukları gerekçesiyle desteklenmesi, sermaye ile emek gücü arasında üretim ilişkilerinden kaynaklanan uzlaşmaz ve gerçek çıkar farklılığının yerine, ideolojik bölünmelerin esas alındığını gösterir. Sömürüye

dayalı sınıf ilişkileri, bu ilişkilerin doğurduğu sınıf mücadelesi ve bu mücadele sırasında ortaya çıkan işçi sınıfının çıkarları, sentetik bir düşünsel ayrımın sonuçlarına kurban edilir. Üretim ve sömürü ilişkileri kaynaklı sınıfsal bölünmelerin yerini dikey bir şekilde vuku bulan ideolojik bölünmelerin alması, elbette emperyalist merkezlerden ulusal kapitalist iktidarlara dek, sermaye rejiminin çıkarıdır. O halde neomenşevizm açısından, söz konusu bir sınıf olarak proletaryanın eylemleri olduğunda, son kertede belirleyici olan üretim ve sömürü ilişkileri değildir. Bu bakış açısına göre siyasal veya ideolojik etmenler, “öncü” olan veya olabilecek olan toplumsal grubun belirlenmesinde öncelik taşır. Böylece ideolojik, hatta son derece görelî olan kültürel farklılaşmalar, sınıfların nesnel yapılanışı ile konumlanışını belirleyen toplumsal üretim sürecinin ve sömürü ilişkilerinin üzerinde bir yer işgal eder ve sömürünün somut sonuçları ile sınıfsal duvarlar ideolojik ve kültürel bölünmeler ölçüt alınarak yıkılır. Eski rejim taraftarlarınınca muhafaza edilmek istenen burjuva devlet iktidarının politik olarak soldan savunulmasının ve kitlelerin kendiliğinden devrimci kalkışmalarının yine soldan inkâr edilmesinin arkasında yatan ilişki, işte budur. Sınıflar mücadelesinin yerini sentetik “laik-dinci” çatışması alır ve bu, antimarksist bir yer değiştirme eylemidir.

Castro-Chavizmin “direniş cephesi” olarak adlandırdığı monarşik burjuva rejimleri, sözde bir “laisizm” veya “antiemperyalizm” söylemi benimsedikleri için (aslında bu da tamamen yanlıştır), neomenşevizm tarafından sınıflar mücadelesinin güya üzerinde olan özerk bir siyasal hegemonya hakkına lâıyk görülüyor. Bu gerici rejimlere, sınıflar mücadelesinin sözde üzerinde kalan dışsal bir özne kılıfı giydiriliyor. Ancak Marksizm bizlere, sınıflar mücadelesi karşısında “özerk” olanın, onun “üzerinde” olanın, “dışsal” bir özne olanın aslında hiçbir zaman “özerk”, “üzerinde” ve “dışsal” olmadığını göstermiştir. Bütün bu sıfatlar ve eylemler, proletaryaya ve onun iktidar mücadelesine edilen ihanetin makyajlanması için kullanılmaktadır.

Castro-Chavezci akımın, devrilmiş olan ve devrilecek olan diktatörlüklerin tarafında yer almalarının nedenlerinden birisi (kendi beyanlarına göre) bu diktatörlüklerin İslamcılar karşısında laikliğin mevzilerini savunuyor olmaları. Öncelikle şu belirtilmeli ki, bu tahlil zaten kesinlikle doğru değil. Bu diktatörlüklerin kendisi ve tüm kurumları, var oldukları günden itibaren işçi sınıfına sözde gökten inmiş ayetler okuyorlar. Bu gerçeğin kendisi bir kenara, Marksistler için dünyayı değiştirecek olan mü-

cadele asla ve asla dinciler ve laikler arasında yaşanan yapay mücadele değildir ve yine Marksistlerin politik tarafı “dinci-laik” ikilemi üzerinden değil, toplumsal sınıfların pozisyonu üzerinden belirlenir. Çar II. Nikola, Darwin’in *Türlerin Kökeni* kitabını okuyup Hıristiyanlık öğretilerinden vazgeçseydi de, Çarlık rejimine dönük Leninist-Troçkist stratejide herhangi bir politik revizyona gitmeye gerek olmayacaktı. Bir burjuva iktidar, laik olsa da olmasa işçi sınıfı düşmanıdır, bu nedenle Marksistlerin de düşmanıdır.

c) İdeal olanın var olandan soyutlanması

Sosyalist siyaset var olanı (mevcut toplumsal konjonktür ile bunun içerisinde öne çıkan çeşitli politik aktörlerin varlığını), ideal olanı (sınıfsız bir toplum örgütlenmesi) mazeret olarak kullanarak kriminalize ettiği müddetçe, işçilerin mücadeleye atılmadan önce kazanmış oldukları ve mücadelenin ilk nitel eşliğine dek de koruyacakları gerici önyargılara karşı sonuç alınabilir ve sağlam bir politik müdahale yeteneği geliştiremeyecek. Devrimci programın varlık amacı, dahası varlık önşartları, mevcut/verili olanın içerisinde bir potansiyel olarak barındırdığı ideal olanın olası egemenliğidir. Toplumsal olarak verili olanın egemenliğinin bilincinde olarak hareket edilmesi, bu egemenliğin meşrulaştırılması anlamına gelmez. Tersine bu bilinçli siyasal eylem, ideal olana geçiş için verilen savaşım da vazgeçilmez bir silah halini alır.

Potansiyel olarak vuku bulabilecek bütün seferberlikleri kriminalize etmek için kullanılacak olan bu gerici soyutlama faaliyeti, devrimci gerçekçilikten politik ve felsefi bir kopuşun sonucu olarak karşımıza çıkıyor. İdeal olanın, var olanın diyalektik olarak yadsınması ve yeniden yadsınması olduğu düşünüldüğünde, verili koşulların, “olanın olması gerektiği gibi olması gerektiği” teziyle kendini var eden burjuva ahlakçılığının karşıdevrimci penceresinden ele alınması, neomenşevizmin 21. yüzyılın ilk devrimci dalgasına dönük aldığı tutumun politik-felsefi kökenidir. Çünkü yüzyılımızın ilk devrimci dalgası “olması gerektiği gibi” olmamıştır. Bu seferberlik dalgası ve gelişen devrimci süreç, aşamacı bir hat öngören Menşevik-Stalinist devrim şablonlarının akademik çizgilerini ihlal etmiştir. Bu sözde ihlalin yaşandığı her yerde, şabloncular karşısında ayaklanılan rejimleri savunup eklemiştir: “Ayaklanacaksınız da, şablonlarımıza göre ayaklanın!”

Komünist hareketin varlık önkoşulu, öncelikle ideal olan ile var olan

arasındaki çelişkidir. Eğer bu çelişki olmasaydı, komünist bir programın varlığına da ihtiyaç duyulmazdı. İdeal olan ile var olan arasındaki zıtlığın, kutupsal bir birlik düzleminde çözüme kavuşabilir/aşılabilir olması, Leninist devrimci partinin inşası stratejisini doğrulayan en güçlü etmendir.

Devrimci özne, sınıflı toplumlar tarihinin, yani kendisinin varlık şartlarının kendisine duyulan ihtiyacı ortaya çıkaran toplumun tarihinin hiçbir evresinde veya aşamasında, öznel koşulları (örgütlenme ve bilinç) önceden hazırlanmış bir yemek misali karşısında bulamayacak. Ellerinde kutsal kitapları, dillerinde ayetleri ile proletaryaya fabrikalarına dönmeleri gerektiğini söyleyen veya İsa'nın gerildiği hacın, Muhammed'in benimsemediği hilalin altında birleşmeleri gerektiğini vaaz eden gerici ajitatörler ve kurumlar, sınıflı toplumların girdiği her virajda meydanlarda ve sokaklarda bulunacaklar. Bunun anlamı, kapitalist toplumun ideal olanı (sınıf bilinçli işçilerin sınıfsız toplum örgütlenmesine doğru ilerlemesi) kendi bağrından otomatik ve mekanik bir şekilde doğurmayacağıdır. *Proletarya sosyalist bilince kendiliğinden bir biçimde varamaz*. Castro-Chavizm *Ne Yapmalı*'nın bu en yaşamsal öğretisine ihanet etmektedir: Arap proletaryasına, onların kendiliğinden hareketinin (yani Lenin'in deyişiyle, bu kendiliğindenliğin ulaşabileceği son nokta olarak *sendikal bilincin*) neden otomatik olarak sosyalist bilince evrilmediğinin hesabını sormaya kalkışmaktadır.

Kapitalist toplumda ideal olan (devrimci önderliğin müdahalesiyle sosyalist bilincin geliştirilmesi) bir potansiyel olarak mevcuttur; bu potansiyelin somutlanabilecek olması, devrimci parti ihtiyacını yaratan zemindir. Ancak ideal olan, var olandan soyutlandığı anda, teoride devrimci önderliğe duyulan ihtiyaç da ortadan kalkar. Teoride bu ihtiyacın ortadan kalkmasının sonuçları, yabancı sınıf önderliklerine (diktatoryal Arap rejimlerine) gösterilen politik teslimiyettir ve bunun tersi de (politik teslimiyetin ardından teorinin çarpıtılması da) geçerlidir.

Bu bağlamda Lenin'in meşhur deyişini güncelleyebiliriz: Komünist hareket olmadan, komünizm olmaz. Komünist inşa olmadan, komünist hareket olmaz.

6. Devrim, kendiliğindenlik ve devrimci önderlik

a) Devrim ile devrimci önderlik ilişkisi üzerine yanılığlar

Devrimci sürecin mekanik ve otomatik bir şekilde devrimci önderlik doğurmamasını, karşıdevrim saflarına geçmek için bir mazeret olarak kullanan Okuyan'ın (ve Castro-Chavizmin diğer birçok isminin) oportünizmi, aslında skolastik bir önermeye bağlıdır: İşçi sınıfının devrimci birliği ve sosyalist eylemi, ideoloji veya politika alanlarından herhangi bir “dış müdahale” gerçekleştirilmeksizin, kapitalist gelişimin, üretim ve sömürü sürecinin doğal ve kendiliğinden bir gelişmesi olmalıdır; farklı bir biçimde ifade edersek, işçi sınıfının devrim sırasında sosyalizm için birleşik bir kuvvet haline gelmesi, kendiliğinden ve bir anda olmak durumundadır. Zira bu durum, bir anda ve kendiliğinden gerçekleşmez ise, o devrimi sahiplenmenin, savunmanın ve politik olarak ileriye taşımaya

çalışmanın bir anlamı yoktur. Okuyan proleter kitleleri azarlamaktadır çünkü onlar birdenbire, kapitalist gelişimin doğal sonuçlarının derslerini kendi kendilerine özümsemeyerek kendi sosyalist alternatiflerini yaratamamışlardır. Okuyan proleter kitleleri azarlamaktadır çünkü onlar, kendiliğinden olan eylemleri sırasında birtakım burjuva demokratik ve gerici önyargılarını bir anda terk edememişlerdir. Bütün bunların anlamı aslında Okuyan'ın kendiliğindenlik dinamiğine, tersten teslim olmasıdır. Arap proletaryası “aracılar” olmaksızın “bilimsel” ve “laik” bilgiye ulaşamayıp, “zorunlu” bir tarihsel dürtüyle hareket etmemiştir: Okuyan'ın bu şekilde özetlenebilecek olan bu çarpık varsayımı, kendisinin devrimleri kriminalize etmesinin sebebidir ve kendiliğindenliğe tersten nasıl teslim olduğunun da açıklamasıdır.

Okuyan, kendi düşünce akışının mantıksal arka planında yatan çıkarımların itkisiyle hareket ediyor. Zira eğer Arap işçi sınıfı, kendi “nesnel çıkarları” uyarınca hareket etmediyse (dünden bugüne gerici önyargılarından bir anda kurtulup, kendi kendine sosyalist bilince ulaşamadıysa) aslında bu, onların (işçilerin) bir takım nesnel çıkarlara hiçbir zaman sahip olmamış olduğu anlamına gelmez mi? “Nesnel” çıkarlar, nesnel olduklarından dolayısıdır ki onlara bağımlı olmadan hareket edilemez ve eğer işçiler, kendi “nesnel” çıkarlarından bağımsız hareket ettiler ise, bu onların “nesnel” çıkarlara sahip olmadığı anlamına gelir. Tam da bu düşünce zincirinin bir sonucu olarak Arap proletaryasının üretim ve sömürü ilişkilerinden ileri gelen sınıfsal çıkarları artık belirleyici olmaktan çıkar (çünkü aslında onlar yoktur) ve eski rejimlerin sözde “laisizmi”, devrim karşısında korunması gereken ve proletaryanın —var olmayan— “nesnel” çıkarlarından önce gelen bir konum kazanır.

Okuyan'ın düşünce sisteminde devrimci önderliğin kategorik yokluğunu bir kere daha fark ediyoruz. Nesnel çıkarlara sahip olan bir sınıfın, öznel düzlemde nesnel olana bağlı hareket etmiyor oluşu, bu çıkarların var olmadığı anlamına gelmez. *Maddi çıkarlar doğrudan doğruya siyasal hedeflere dönüşmezler.* Eğer bu dönüşüm otomatik bir karakter taşıyorsa, zaten devrimci partiye ihtiyaç kalmazdı. Proletaryanın nesnel (sınıfsal) çıkarları, kendiliğinden (*an sich*) bir biçimde, kendisi için olan (*für sich*) siyasal eyleme dönüşmez. Bunun yanı sıra maddi çıkarların, kendiliğinden bir biçimde, kendisi için olan siyasal eyleme otomatik olarak dönüşmemesi de, bu maddi çıkarların var olmadığı anlamına gelmez. Bu Gordion düğümünü çözebilecek, daha doğrusu Büyük İskender'in yaptığı

gibi onu kesebilecek tek araç, devrimci partidir. Bolşevik parti ve program, işçi sınıfının nesnel çıkarlarını nihai siyasal ve toplumsal sonuçlarına ulaştırabilecek yegâne savaş aracıdır. Okuyan'ın kaba materyalizmi çelişkiyi mutlak olarak ele almakta ve devrimci parti ile onun inşasının diyalektik rolünü gözardı etmektedir.

Ekonomik olanın (nesnel çıkarların) dolaysız ve müdahalesiz bir süreç sonunda kendisi için olan siyasal eyleme dönüşmesi, kapitalist toplum örgütlenmesinde (gazetelerin, üniversitelerin, televizyon kanallarının, reklamların ve daha bir çoğunun sermayenin elinde olduğu bir toplumsal örgütlenme modelinde) olanaklar dâhilinde değildir. Troçki 1928 yılında Preobrazhensky'ye yazdığı bir mektupta, siyasi eylemin “soyut bir mantıkla” ekonomik tabanla ilişkilendirilemeyeceğini, çünkü “ekonomik temeller üzerinde ortaya çıkan sınıf mücadelesi ve onun siyasi dışavurumlarının kendisine ait bir zorunlu gelişim mantığı taşıdığını” yazar.¹

b) Devrimci önderliğin inşasına dönük teorik-politik tahribat

Devrimci önderliklerin ancak kitlesel seferberlikler, devrimci ayaklanmalar ve devrimler içerisinde ve sırasında inşa edilebileceği anlayışının yokluğu ve reddi, otomatik olarak devrimlerin kendiliğinden bir biçimde devrimci önderlikleri doğurması beklentisine sürüklüyor. Bu soyut beklentinin altında yatan mantığı ise devrimci durumun patlak vermesinden çok önce nüfusun ezici çoğunluğunun sosyalizm fikrine ikna edilmesi gerektiği yanılıgısı oluşturuyor. “21. yüzyıl sosyalizmi” adındaki aldatmacanın ideolojik kurucusu ve Castro-Chavizmin ateşli savunucularından Heinz Dieterich şöyle yazıyor:

“Amaçlanan şey, çoğunluğun bilinçlendirilmesinin öyle bir düzeye ulaştırılmasıdır ki, dünya ölçeğindeki güçler dengesi demokratik güçlerin yarısına doğru kaysın, dolayısıyla küresel toplumun gelişme mantığını oldukça etkileyecek olan, kapitalist sistemin ve onun seçkinlerinin artan ölçülerde etkisizleştirilmesi sağlansın.”²

Bu pasaj, geniş kitlelerin seferberlikler ve devrimler karşısında *a priori* olarak, yani mücadele içerisinde ve sırasında değil öncesinde ideolojik olarak kazanılmasını bir zorunluluk olarak sunarak, bu misyonun yerine getirilememiş olduğu bütün kalkışmaları baştan yenik durumuna eşitlemeye zemin hazırlıyor. Aslında Dieterich'in stratejisinin temel sorunu,

---

1 Bkz., Lev Troçki, *Çin Üzerine* kitabında “Preobrajenski'ye Üç Mektup”.

2 Heinz Dieterich, agy. sayfa 166.

---

mücadeleci süreçlerin öğretici ve eğitici içeriğini yok saymasıyla sınırlı değil. Aynı zamanda nihai sonucu belirleyecek olan asıl mücadelenin politik değil ideolojik olduğunu söylemesi, kendi postmodern yanılığının en sorunlu boyutunu oluşturuyor. “Demokratik güçler” olarak tarif ettiği ve birtakım toplumsal gruplar ile kültürel kimliklerin konjonktürel yan yana gelişlerinden oluşan sınıflar arası sözde özneler, “çoğunluğun” (genel olarak bütün bir toplumun çoğunluğu mu yoksa belirli bir toplumsal sınıfın çoğunluğu mu ve bunun nicel bir ölçütü var mı?) bilinçlendirilmesiyle güçler dengesinde egemen konuma yükselmelidir. Ancak “demokratik güçlerin” egemen olması adına bilinçlenmesi gereken “çoğunluk”, sınıflar mücadelesinin somut dersleri içerisinde politik bir ilerlemeye değil, bu mücadeleden soyutlanmış ideolojik bir öğrenim sürecine tabi tutulmalıdır. “Bilinçlendirilme” “öyle bir düzeye ulaştırılmalıdır ki”, bu ideolojik öğrenim sürecinin sonunda kapitalist sistem “etkisizleştirilsin”. O halde Marksistler neden proletaryanın siyasal öğretmeni — ve aynı zamanda da öğrencisi — olan Leninist partinin inşasını bir kenara bırakıp, dünyanın her yanında üniversiteler açmasını ki?

Öte yandan Dieterich, öncü ile kitleyi birbirine karıştırıyor. Öncü, önce bilinçlenip ardından mücadeleye atılan bir kesim iken, onun bu niteliği kitleye atfediliyor. Hâlbuki kitle, ilk olarak mücadeleye atılır, kitaplardan değil kendi öz seferberliklerinden ders çıkarır ve ardından bu derslerin acımasız ancak öğretici olabilecek sonuçları itibarıyla bilinçlenir. Siyasal öncünün toplumsal sorumluluklarının ve politik görevlerinin geniş kitlelere (“çoğunluğa”) atfedilmesi ve bunun kapitalizmi “etkisizleştirmek” için bir siyasal önkoşul olarak ortaya konması, aslında bu sorumlulukları ve görevleri seferberlikleri ile devrimlerinin içerisinde tecrübe edecek olan kitlelerin eylemlerinin küçümsenmesi, kabullenilmemesi ve yok sayılması (komplo olarak ele alınması) için kullanışlı bir argüman olarak araçsallaştırılıyor. Zira Dieterich’in siyasal programı uyarınca Arap proleter kitleleri (özür dileriz; “çoğunluktaki” “demokratik güçler”) önce bilinçlenip ardından kapitalist sistemi “etkisizleştirmeye” (böyle yazıyoruz çünkü Dieterich’de kapitalizmin ilgasının yöntemi, devrim değildir) çalışmalıydı. Ancak kitleler ideolojik “hazırlıklarını” tamamlamadıkları ve buna rağmen seferber oldukları için Castro-Chavizm ve onun hain partileri, devrimlerin aslında devrim olmadıklarını savundu.

Castro-Chavizmin teorisyonu Dieterich’in metafizik beklentilerinin aksine kitlelerin bilinci ile toplumun devrimci atılımı arasındaki ilişki doğ-

rusal veya mekanik değildir. Bu, üretici güçlerin kapitalizm tarafından itildikleri nesnel krizle ilişkili bir gelişim modelidir: Bilinç, daima geriden gelir. Öncüden farklı olarak kitleler, devrimci eyleme geçmelerinin ardından bilinçlerinin dönüşmesine tanıklık ederler. Arap devrimlerinin içerisinde yer almış öznelerin sınıf bilinci durumlarını da, bu eşitsiz ama bileşik sıçramalı gelişimin doğası oluşturdu. Troçki bu yasayı ustalıkla özetler:

“Herhangi bir verili anda siyasi güç dengesi farklı etkililik derecesine sahip temel ve ikincil faktörlerin etkisi altında belirlenir ve yalnızca en temel niteliğinde üretim düzeyinin geldiği aşama ile belirlenir. Bir halkın toplumsal yapısı, üretici güçlerinin gelişiminin olağanüstü derecede gerisindedir. Aşağı orta sınıflar ve kısmen de köylülük, iktisadi yöntemleri toplumun üretici güçlerinin teknik gelişimince artık geçersiz kılınıp dışlandıktan çok sonra bile varlıklarını sürdürürler. Buna karşılık kitlelerin bilinci de, toplumsal ilişkilerinin gelişiminin olağanüstü derece gerisindedir (...)”³

Dieterich'in ifade ettiği Castro-Chavizmin demokratik yanılırları, sadece bu akıma özgü değil. Bu akımla birçok ortak karşıdevrimci noktada buluşan postmarksızmin önde gelen isimleri de, kapitalist toplumun küresel bir dönüşüm stratejisini ileri sürerlerken, benzer burjuva demokratik önyargıları yeniden üretmişlerdi. Arap devrimlerinin başlamasından sonra yazmış olduğu bir metinde Etienne Balibar, demokratik gericiliğin en üst ifadesi diyebileceğimiz bir önerme geliştirmişti:

*“Bir toplumun ya da (kapitalizm gibi) bir ekonomik sistemin, kendileri demokratik olmayan, hatta antidemokratik olan yollarla ya da usullerle demokratik dönüşümü kökten biçimde imkansızdır. (...) Böylece şu fikir yeniden kendini dayatır: Siyasi bir güç ya da hareketin toplumu demokratikleştirebilmesinin koşulu, bunların kendilerinin hem hedefleri hem de içsel işleyişleri bakımından, karşı çıktıkları sistemden daha demokratik olmalarıdır.”*⁴

“Siyasi bir güç ya da hareket” olarak bir devrimin değiştirmek istediği toplumu (kapitalizmi), değiştirebilmesinin ön şartı, liberalizmin ifade ettiği demokrasi anlayışından (hatta Arap devrimi örneklerinden görüldüğü üzere kimi durumlarda liberalizmin değil, adeta monarşist bir rejimin

3 Bkz. Lev Troçki, *Terörizm ve Komünizm*, Epos Yayınları, Birinci Baskı, Çeviri: Onur Koyunlu, sf. 74.

4 Bkz. Etienne Balibar, *Yurttaşlık*, Monokl Yayınları, Çeviren: Murat Erşen, 2016, sayfa 143.

demokrasi anlayışından) daha demokratik oluşu mudur? Aslında kapitalizmin demokrasi anlayışından daha demokratik bir hareketin esas olan dönüştürücü güç olduğunu deklare etmek, kapitalizmin ilgasını (veya Balibar'ın deyişiyle "demokratikleştirilebilmesini), ilga edilecek olan kapitalizmin demokratik mevzilerinin sınırları arasına hapsetmektir. Zira ondan daha "demokratik" olduğunu iddia eden bir siyasal hareket, nasıl olur da bu liberal demokratik (çoğunlukla Bonapartist) mevzileri ihlal etmeyi programatik olarak benimseyebilir ki? O halde Balibar şu çelişkili döngünün içerisinde boğulmaktadır: Kapitalizmi "demokratikleştirmek" isteyen hareketler, demokrasinin kapitalist karakterinin belirlediği mevzileri ihlal edemezler ancak bu mevziler ihlal edilmeden var olan antidemokratik yapı da hiçbir dönüşüme uğratılamaz. Balibar, postmodernizmin bir geleneğini daha yerine getirir ve öznesinin imkanlar dahilinde olmadığı ve kuramsal paradokslar arasında yok olduğu bir öznelcilik geliştirir. Dieterich'in demokratist reformculuğu ile Balibar'ın idealist öznelciği, bütün seviyelerde ortaklaşmaktadır.

Devrim ile devrimci önderlik arasındaki ilişkiye dönük yanılı tutumlara örnek verilebilecek bir diğer pasaj da, yine Castro-Chavizmin Türkiyeli temsilcilerinden Özgür Şen'in aşağıdaki sözlerinden okunabilir:

*"Marksist devrim kuramı açısından ikinci tartışmalı nokta ise devrimcisz devrim meselesi. Bu müdahalenin de iyi düşünülmüş ve inceltilmiş olduğu ortada."*⁵

Şen, Arap coğrafyasında yaşanan "restorasyoncu" süreç üzerinden emperyalizmin Marksist devrim kuramına "müdahale" ettiğini iddia etmektedir. "Devrimcisz devrim olmaz" argümanı yeni değil, yüksek ihtimalle karşımıza son çıkışı da değil. "Devrimcisz devrim, kendi nihai zaferine ulaşamaz" demekle, "devrimcisz devrim olmaz" arasında kalın bir çizgi vardır ki bu çizgi, proleter kitlelerin mi yoksa onların karşısında ayaklandıkları burjuva devlet aygıtının mı tarafında olunacağını belirler. Şen'in konuşmasının devamı aşağıdaki yargıda mantıksal sonucuna ulaşiyor:

*"Devrimi devrimciler yapar. İyi ki de böyledir. Devrimciler varsa, devrim de olacaktır."*⁶

Burada Castro-Chavizmin öznelci idealist yanılığlarının kemikleşmiş bir örneği ile karşı karşıyayız. Misal şu noktanın üzerinden bilinçli olarak

5 Bkz. <http://gelenek.org/arak-dunyasinda-sozde-devrim-komunist-hareket-ve-yeni-osmanli-yuvarlak-masa>

6 Bkz. agy.

atlanıyor: *Önce devrimler, devrimcileri yapar.* Hayatın bütün alanlarında olduğu üzere bu konuda da, verili olarak bulunan hareketin nesnel temeli, kendisini ileri taşıyacak ve çelişkilerini aşmasında ona bir program ve yön kazandıracak olan öznel faktörü yaratır. Devrimi devrimciler değil, devrimci geçiş programına kazanılmış olan proleter (işçiler ile emekçiler) ve yarıproleter (köylüler, kent yoksulları) kitleler gerçekleştirir. Devrimciler gerçekleşmekte olana kendi siyasal programları çerçevesinde müdahale ederek nitel sıçramayı, yani iktidarın fethini örgütlerler. İlk olarak düşünce maddeyi değil, madde düşünceyi yaratmaktadır. *Devrimciler devrimi değil, devrimler devrimcileri yaratmaktadır.* Ardından ise devrimciler, maddeye (devrime) yön ve şekil vermektedirler.

c) Koşullar, kitlelerin hedefleri ve sosyalist zafer

Devrimci önderliklerin bulunmadığı (daha doğrusu kitlesel bir alternatif dönüşemedikleri) devrimlerin, emperyalizmin sözde mutlak gücü mazeret olarak gösterilerek topyekûn reddedilmesi, bizi, mevcut koşullar ile nihai hedefler arasında taşıyıcı bir devrimci köprü kurma yeteneğinden ve olanaklarından yoksun bırakır. Böylece devrimin koşulları ile devrimin sosyalist bir zafere ulaşmasının koşulları bir ve aynı tutulur, birbirine karıştırılır. Devrimin koşulları ile devrimci zaferin koşullarının diyalektik bütün-parça ilişkisinin penceresinden değil, skolastik bütün varsayımı üzerinden değerlendirilmesi, kapitalist toplumun sosyoekonomik örgütlenişinin yapısal olarak devrimci kırılmalara somut olanaklar yarattığının reddi anlamına gelirken, proletaryanın enternasyonalist önderliği ve sosyalizm için verilen mücadelenin terk edilmesiyle sonuçlanır.

Castro-Chavizm, benimsediği milli ve/veya burjuva demokratik devrim benzeri aşamacı Stalinist şablonların dolaysız bir sonucu olarak devrimi, sürekliliği olan bir süreç olarak değil, kapalı bir sonuç olarak algılar. Devrimin koşulları ile devrimin zaferinin koşulları, devrimci bir sürecin özgün şartları ile iktidarın parti tarafından fethinin şartları özdeşleştirilir ve böylelikle kitlelerin hemen hemen bütün seferberliklerinin kriminalize edilmesinin yolu açılmış olur. Halbuki devrimci önderliğin varlık şartı, mevcut koşullar ve durum ile nihai hedefler ve zafer arasındaki açının kendisidir. Eğer bu açı bir gerçeklik olarak var olmasaydı, devrimci önderliğe duyulan toplumsal ve siyasal ihtiyaç da ortadan kalkardı.

Aslında Castro-Chavizmin Arap devrimlerine dönük getirdiği eleştirilerin ezici bir kısmının hareketin “eksikliklerinin” sıralandığı listeler ola-

rak boy göstermesi bir tesadüf değil. Bu akımın devrim tahayyülü, adeta devrimciler için hazırlanmış ve ardından da sunulmuş bir öznel ve nesnel ricalar-dilekler dizisini andırıyor. Bu eleştirilerin öngördüğü siyasal tez, bütün öznel ve nesnel şartların bir anda ve eksiksiz bir biçimde olgunluğa erişip meyvesini vereceği sanısıdır. Bu tez kendi içerisinde, sınıflar mücadelesinin nitelik açısından değişken dönemleri içerisinde dönüşen taktikler ve sloganlarla bir inşa faaliyetinin yapılmasını savunmaz. Zira üstyapısal ve altyapısal koşullar dizisi hazır bir halde bizleri bekleyecektir! Bu tez, aslında eski bir yanılgıya tekabül etmektedir ve bu eski yanılgıya bir cevap da, Komintern'in ilk dört kongresi sırasında Troçki tarafından verilmiştir:

“Lenin yoldaşın kongrede yaptığı bir konuşmada küçük bir partinin de belli koşullarda işçi sınıfının çoğunluğunu peşine takıp onlara önderlik edebileceğini söylediğine dikkat çekildi. Bu kesinlikle doğrudur. Devrim, nesnel etkenlerle öznel etkenlerin bir birleşimidir; nesnel etkenler önem bakımından birinci sırada gelse de bizden bağımsızdır, öznel etkenler ise az çok bize bağlıdır. Tarih her zaman, ya da daha doğru bir ifadeyle, neredeyse hiçbir zaman önce nesnel koşulları hazırlamaz, yani tarih önce sofrayı hazırlayıp sonra konukları buyur etmeye benzemez. Tarih, bu göreve uygun sınıf (bizim örneğimizde proletarya) örgütlensin, bilincini netleştirsin, çelik bir iradeye kavuşsun diye beklemez. Tarihin bu koşullar oluşana kadar oyalanıp, ardından proletaryayı toplumsal ve ekonomik açıdan olgunlaşmış koşullar temelinde devrimi yapmaya davet edeceğini düşünmek saflık olur. Tarih farklı bir şekilde ilerler. Devrim nesnel açıdan zorunlu hâle gelmiş olabilir. Fakat işçi sınıfı — yalnızca bu sınıftan bahsediyoruz, çünkü şu anda yalnızca proleter devrimiyle ilgileniyoruz — tümüyle hazır olmayabilir ya da Komünist Parti bu sırada işçi sınıfının küçük bir azınlığını kucaklayabilir. O zaman ne olacak, yoldaşlar? O zaman çok uzun ve kanlı bir devrim süreci başlayacak, parti ve işçi sınıfı bu eksikliği devrimin seyri içinde telafi etmek zorunda kalacaktır.”

d) İhanete uğrayan diyalektik

Kendiliğindenlik karakteri taşıyan (aslında saf bir kendiliğindenlik asla mümkün olamayacağı için kapitalizmin doğurduğu gericiliğin ufkunun aşılımadığı bir yarı kendiliğindenlikten bahsediyoruz) devrimler sırasında ve içerisinde, devrimci partinin öneminin hayati olduğu, çağımızın

7 Aktaran için bkz. <http://www.militan.net/?p=5416#8>

seferberliklerinin gösterdiği en çıplak gerçeklerden birisi olarak karşımızda duruyor. Ancak devrimci partinin toplumsal ve politik yokluğu mekanik bir biçimde sınıf hareketinin emperyalist bir sorunsuz restorasyon projesi ile soğurulacağı ve sönümlendirileceği anlamını taşımaz. Elbette burjuva devleti ve özel mülkiyeti yıkım programını hedefine koymayan toplumsal mücadelelerin nihai olarak görece sonuçsuz ve başarısız kalacağı bariz olsa da, partisiz bir devrimci süreç (partili devrimci süreçte de olduğu gibi) düz bir çizgi üzerinde ilerlemez ve zikzaklarla, sıçrayışlarla, atılımlar ve geri çekilişlerle pürüzlü bir zaman dilimine işaret eder. Yerel ve uluslararası sermaye çevrelerinin aleyhine işleyen bir sürtünme kuvveti, sınıflı toplumun mantıksal doğası gereği, işçi sınıfının gerçek önderliğinin programatik ağırlığını koyamadığı devrimci süreçlerde de kendisini gösterir. Ekonominin toplumsal örgütleniş tarzından dolayı doğası gereği antikapitalist bir karakter taşıyan bu sınıfsal sürtünme kuvvetinin yok sayılması, konjonktürün analizi ve politikanın üretiminde politik öznenin karşıdevrimci saflara katılmasıyla sonuçlanır. Dahası bahsettiğimiz bu sürtünme kuvvetinin belirlediği sosyal mevziler, geçiş talepleri ve taktikleriyle bir devrimci partiye kendisini inşa etme ve kitlesel önderlik olma fırsatını yaratır.

Devrimci Marksist bir önderlik tarafından yönlendirilmeyen devrimler, kelimenin nihai anlamıyla bir başarı değil, potansiyeldir. “Başıboş” kalmış devrimlerin (aslında hiçbir devrim “başıboş”, yani önderliksiz kalmaz, sadece devrimci önderliğin dolduramadığı boşlukları gerici odaklar doldurur) karakterini ve yönünü belirleyen bu potansiyel son derece çelişkili ve dinamik bir içeriği barındırır. Bu içeriğin çelişkili yapısı, önderlik edecek olan devrimci öznenin yokluğunda, devrimin biçimine olağanca gücüyle yansır. Gerçekliği, yani asıl olanı belirleyen çelişkili ve dinamik içeriğin değil de, biçimsel tezahürlerin, formel yansımaların temel olarak alınması, şeylerin özleri ne olursa olsun görünürde oldukları gibi olduklarını söyleyen teolojik argümanın bir uzantısıdır ve bu uzantı, bilimsel yöntemin somut yelpazesi içerisinde yer almaz. Marksizm, şeylerin ve bu şeylerin birbirleriyle karşılıklı etkileşimleri ile hareketlerinin nasıl görüldüğünün yanı sıra, nasıl olduğunun da açıklamasını verir.

Karşıdevrim, devrimin *causa sui*'sidir (kendi kendisinin nedeni). Devrim olarak adlandırılan somut ilişkiler ve hareketler toplamına içkin olan bu diyalektiğin devrimin yokluğu, onun muhakkak emperyalizmin inisiyatifine geçeceği veya asla başarıya ulaşamayacağı yönünde son derece

karşıdevrimci bir yöntemle yorumlanması, küçük burjuva dar kafalılığın ve donmuş bir mutlakçı düşünce yapısının sol görünümlü çirkin bir sonucudur. Proleterler adına devrimci bir alternatif üretme iddiasında olup da, toplumların devrimci potansiyellerine içkin olan bu diyalektiği devrimci alternatifin inşasından vazgeçmenin mazereti olarak kullananlar, Augeas'ın ahırını asla temizleyemeyecekler veya bir Herkül'ün gelip ahırını bugünden yarına temizlemesini bekleyerek ihanetlerini Mesih'in geç kaldığını söyleyerek makyajlayacaklar.

Karşıdevrimci potansiyelin devrimci durumun *causa sui*'si olma durumunu, Hobbes'un "İnsan, insanın kurdudur." söylemindeki liberal tezi, "Devrim, devrimin kurdudur." biçiminde katı bir mutlaklığa doğru sentezlemek için kullananlar; işte asıl onlar Leninist öncünün, Bolşevik bir partinin yaşamsal olan varlığının ve müdahalelerinin, ona duyulan ihtiyacın siyasal ve teorik temellerini dinamitliyorlar.

Freud, psikanaliz biliminin derinliklerinde yeni keşiflerin izini sürerken, kendisinin tespit ettiği insan bilinci ve davranışları yasalarının, geçmişte tiyatro oyunu yazarları ve edebiyatçılar tarafından bilinçsizce de olsa yazılı eserlerde işlendiğini fark eder ve şöyle yazar: "Nereye gidersem gideyim, benden önce bir şairin oraya gittiğini görüyorum." Diyalektik felsefenin 21. yüzyılın ilk devrimci dalgası karşısında siyasal bir ihanete uğramış olması için de aynı ilke geçerli olabilir. Zira Brecht *Diyalektiğe övgü* başlıklı şiirinde, uzun süre önce şöyle sesleniyordu:

*Haksızlık bugün güvenli adımlarla ortalıkta dolaşiyor.
Ezenler hazırlıyorlar planlarını on bin yıl için.
Güç doğruluyor: Her şey nasılsa, öyle kalacak
Bir ses çıkmıyor hükmedenlerin sesinden başka
Ve pazarlarda sömürü haykırıyor: Şimdi başlıyorum asıl.
Ama ezilenlerden birçok kişi artık diyor:
Bizim istediğimiz asla gelmeyecek.
Hala yaşayan, demesin: hiçbir zaman!
Güvencede olan kesin değildir.
Şeyler oldukları gibi kalmazlar
Hükmedenler konuştuktan sonra
Hükmettikleri konuşacaktır.
Kim cüret edebilir demeye: hiçbir zaman?
Zulüm sürüp gidiyorsa kimin yüzünden? Bizim.
Yıkılıp gitmesi kime bağlı? Bize.*

Kim yıkılmışsa, ayağa kalksın!

Kim yenilmişse, dövüşsün!

Kim kendi bilincine varmışsa, nasıl durdurulabilir o artık?

Çünkü bugünün yenilmişleri (mağlupları) yarının yenenleridir (galipleridir)

Ve hiçbir zaman olur: bugün!

e) Kitlelerin psikolojisinin diyalektiği

Devrim, aynı zamanda muhafazakâr bir eylemdir. Ancak devrimin taşıdığı çelişkiler, muhafazakârlığın biçim olarak kalmasını ve özün devrimci bir atılımı öngörmesini sağlar. Devrimin, kitlelerin toplumsal psikolojisinden ileri gelen çelişkisi şudur: Kitleler, eskiyi muhafaza etmek adına ileri atılırlar. Burada muhafaza edilmek istenen eski, rejimler değil hayatta kalmanın ekonomik ve politik şartlarıdır. Kitlelerin hayat koşulları radikal bir şekilde kötüleşmiştir ve sözde eski “refahlarına” kavuşabilmek adına, eski olanı bugün de muhafaza edebilmek adına gündelik hayatın olağan akışını, bu akışın gerici karakterini parçalama ihtiyacı hissederler. Eski şartları yeniden kazanmak için, ileriye sıçramak zorunda kalırlar. Devrimci sürecin çelişkili bir şekilde muhafazakar bir psikolojiye dayanması ve onun bu diyalektik tarafını oluşturan ilişki, devrimci öznenin rehberliği eşliğinde aşılması zorunlu bir bilinç seviyesine işaret eder. Aşılıp ulaşılmaması gereken bilinç, üretimin kapitalist karakteri altında “eski” “refahın” daima kötüleşeceği ve kapitalist sistem altında kalıcı bir çözümün üretilmeyeceğidir. Bu noktada partinin rolü, mevcut rejimden devrimci bir kopuş hedefiyle kitleleri seferber etmek ve onların seferberliğine bir rehber olarak eşlik etmektir. Sayısız ampirik mazeretin eşliğinde, rejimlerin silah arkadaşı olmak değildir.

Devrimci önderlikten yoksun kalmış bir devrim *caballero de la tristissimo figura*'dır (en mahzun görümlü şövalye). Ancak devrimci bir önderlik bu şövalyenin zırhını parlatıp, atını tımarlayıp, mızrağını bileyebilir.

Kapitalist toplumun işleyiş yasalarının doğrudan bir sonucu, insan psikolojisinin son derece tutucu bir karakter taşımasıdır. Hiçbir işçi, sonunda kazanacağı garantisi olmadan veya hayat şartları ona bunu mecbur bırakmadan grev yaparak sınırlı ücretinden ve işinden vazgeçmeyi, bunları riske atmayı sevmez ve istemez. Bu pasif, muhafazakâr ve tutucu psikoloji, tarih boyunca patlak vermiş birçok devrimin daha derinlerdeki nedenlerden biridir. Devrimler sadece proleter yığınlar artık dayanamayarak ayaklandıkları için değil, diyalektik bir tarzda bu proleter yığınlar tutucu oldukları için de gerçekleşir.

7. Devrim ve felsefi metodolojimiz

“Bütün bulgular Arap halklarındaki hoşnutsuzluğun farkında olan, buradaki mevcut rejimlerin sürdürülebilir olmadığını kavrayan ve İslam coğrafyasına farklı bir müdahale için zemin hazırlayan ABD'nin hoşnutsuzluğun açık protestolara dönüş noktasında etkili bir müdahale yaptığı yönündedir. (...) Dikkatli bir göz, söz konusu ülkelerdeki emekçi kitlelerin bu kaderi değiştirecek ağırlığa sahip olmadığını da hemen anlayabilirdi.

Şimdi hangi düzlemden bakarsak bakalım, ister tek tek ülkelere isterse bölgenin bütününe, ortada bir devrim filan yoktur. Ortada bir emperyalist restorasyon süreci vardır ve bu süreç gerici, karşıdevrimci dönemin ruhuna bütünüyle sadıktır.”¹

Bu sözler Kemal Okuyan'a ait. Kendisi ilk olarak Arap Bonapartizminin

---

1 Bkz. <http://gelenek.org/arap-dunyasinda-sozde-devrim-komunist-hareket-ve-yeni-osmanli-yuvarlak-masa>

---

gardiyanlığını yapmakta olduğu Ortadoğu kapitalizminin altında can çekişen kitlelerin salt kendi hoşnutsuzluklarını odak alarak ayaklanamayacaklarını, bunu ancak ABD'nin örgütlemiş olabileceğini söylüyor; üzerine Arap proletaryasının “bu kaderi değiştirecek ağırlığa sahip olmadığını” deklare ederek mücadeleciler işçilere inançsızlığını açıklıyor ve son olarak da ortada bir devrimin değil, emperyalist restorasyonun olduğunu iddia ediyor. Okuyan'ın, şaşırtıcı olmayan bir şekilde Marksist bir tahlil denemesinden ziyade istihbarat servislerinin gerçek dışı komplocu argümanlarını veya yeraltından çıkmayan mistik metafizik ekollerinin temelsiz ayetlerini anımsatan bu “tespitleri”, salt bir politik yanılığa değil, aynı zamanda, arka planda olmak kaydıyla, felsefi olarak materyalist kavrayıştan yaşanan derin ve radikal bir kopuşa da denk düşüyor.

Ortada çok açık bir gerçek var: Kuzey Afrika'da, Hong Kong'da ve Ukrayna'da, yığınlar çıplak elleriyle mücadeleye atılmışken ve meydanlar dolup milyonlar bir anda siyaset sahnesine hayatlarında söz söyleme hakkı için çıkmışken, seferberliklerin bütününe “karanlık” güçlerin gerçekleştirdiği bir “komplo” gözüyle bakmak, kendi oportünist ihanetlerini komplo teorileri aracılığıyla maskelemek istemenin bir sonucudur. “Komplo” teorileri, aslında işçi sınıfının önderliği için mücadele etmekten vazgeçmek ve emekçilere dönük sektör kayıtsızlığı saklamak için öne sürülen kullanışlı aparatlardır. Komploculuk, devrimci öznenin kendini inkâr teorisidir.

Komplolar ardına saklanan oportünist siyasetin, devrimci gerçekçilik ile uzaktan yakından ilgisi yoktur. Fark edileceği üzere bu siyasetler, söylem düzeyinde oldukça radikaldirler. Eski komünist partilerin (KP) bütünü, emekçilerin yakıcı ihtiyaçlarına dönük talepler ve sloganlar geliştirmek-tense, topluma oldukça muğlak bir “sosyalizm” önermesi sunarlar. Halbuki, işçi sınıfının karşısına soyut bir “sosyalizm” önermesi koymak, kendini kitlelerin karşısına koymak ve böylece sosyalizmin kurulması için yaratılması zorunlu zemini hazırlama fırsatını kaçırmak demektir. Sosyalizmi gökyüzünden indirmeden talep etmek, tıpkı komplo teorilerini kalkan olarak kullanmak gibi, sınıf savaşımından ve onun somut görevlerinden vazgeçmenin diğer adıdır. Dahası, sosyalizmi olağan dönemlerde bağıra çağıra talep edenler, bu talebin altı gerçekten de nesnel bir gerçeklik kazandığında, yani Ortadoğu coğrafyasında olduğu gibi devrimler patlak verdiğinde, sosyalizmin inşasına giden yola setler örmek için ellerinden geleni yapıyorlar.

İşçi sınıfının enternasyonalist çıkarlarından derin bir uçurumla ay-

rılmış olan eski ve yeni KP'ler ve Stalinizmin çeşitli türevleri toplumsal patlamaların günümüzde bilinçli Bolşevik olmayan karakterini (ki onların “Bolşevik” karakterden kastı aslında radikal reformizmden başka bir şey değildir) ve patlamalar esnasında kitlelerin dünden bugüne, bir anda *Komünist Manifesto*'yu kutsal kitapları ilan etmemelerini bir bahane olarak kullanarak, emekçilerin çoğunluğunu kazanmaya yönelik esas mücadeleyi — uzun süre önce yaptıkları gibi — terk ediyorlar. Özünde karşıdevrimcilerin çıkarları ile paralellik gösteren bu sekter ve oportünist tavırlarını ise “komplö” sosuna batırarak siyaseten günah çıkardıklarını düşünüyorlar. Fakat kitlelerdeki burjuva demokratik önyargılar ne kadar derin olursa olsun, politik müdahalede bulunmak için kitlelerin yanında yer almayan bir parti, devrimci bir parti değildir.

Stalinist-Chavezci önderliklerin bu yeni ihanetlerinin teorisinin ve daha da önemlisi bir bütün olarak benimsemiş oldukları yöntemin ve yönelişin, tarihsel olarak materyalist değil idealist anlayışın bir devamcısı olduğunu ve bu geleneğin taşıyıcılığını da oldukça ustaca yaptıklarını fark edebilmemiz gerekiyor.

Mistisizmin bir alt kolu olan ezoterizm, daima var olanın, olmuş olanın dışında ve haricinde, içe yönelik metafizik bir anlamın ve iletinin var olduğunu, bu derin bilgilerin ve sırların gizlenmiş olduğunu iddia eder. Hiç çekinmeden söyleyebiliriz ki, bu tütsülenmiş gerici ideolojinin düşünsel sonuçları ile karşıdevrimci bir odak olan Stalinizmin kuramsal sonuçları ve analiz ölçütleri benzemektedir.

Arap devrimci süreçleri, Ukrayna ve Hong Kong seferberlikleri süresince çağdaş Stalinizm mevcut rejimlerin sınıfsal karakterine, emekçi sınıfların sosyoekonomik durumlarına, kitlelerin sahip olduğu mevcut bilince ve öne sürdükleri taleplere, grevlere ve grevlerin sayılarına, işçi sınıfının militanlaşmasının nesnel sebeplerine, sendikal örgütlenme oranlarına ve olanaklarına, politik alternatiflerin hangi programlara sahip olduğuna, emperyalizmin siyasi önermelerine; kısaca sınıf mücadelesinin sıcak gerçeklerine bakmadı.

Stalinizm ayaklanan kitlelere, daha burjuva programlara sahip gerici önderlikler alanlara çıkmadan dahi önce, inanamayan gözlerle baktı ve bu dinamiğin arkasında, “olmuş olanın dışında ve haricinde” “derin bilgilerin ve sırların gizlenmiş olduğunu”, yani “metafizik bir anlamın ve iletinin” var olduğunu iddia etmek zorunda kaldı. Bu iddianın politik karşılığı “emperyalizmin komploları” teorisiydi ve Marksist gerçekçiliğin kırıntısı-

nı bile içinde bulundurmuyordu. Zira yukarıda sayılan somut dinamikler ve olgular tamamen göz ardı edilmişti. Castro-Chavizm, somut durumun somut analizi şeklinde özetlenebilecek olan materyalist yorumlamayı uzun süre önce terk etmiş olmasından dolayı, devrimler ile seferberlikler içerisinde, öznelci bir idealizmi çağrıştırırcasına, daima bir **reservatio mentalis** (gizli tinsel koşul) aradı.

a) Bilgi teorisi ile politik yöneliş arasındaki ilişki üzerine bir örnek

Bilgi teorimizin ve epistemolojik yöntemimizin esaslarının ortaya konması, sınıflar mücadelesinin içerisinde alacağımız konum ve benimseyeceğimiz strateji açısından yaşamsaldır. Olguların, onların hareketlerinin ve bu hareketin açığa çıkardığı çelişkilerin maddeci bir çerçevede işlenip yorumlanması, doğru politika ile sloganların tespit edilmesinde birincil şart olarak karşımıza çıkıyor. Zira Castro-Chavizmin Ortadoğu ve Kuzey Afrika'da yaşanan süreçlere dair geliştirdiği tespitler karşıdevrimci ve komplocu bir mazeretler yığınına işaret ederken, aynı zamanda bir başka tartışma konusunu da gündeme getiriyor: Emperyalizmin bir ülkeye veya bölgeye askerî müdahalesi gerçekten söz konusu ise tavrımız ne olmalı?

Castro-Chavizm Arap devrimleri içerisinde ortaya çıkan silahlı veya silahsız isyancı gruplarını doğrudan doğruya emperyalizmin askerî kara hareketinin organik birer parçası olarak yorumladı. Bu akıma göre isyancılar emperyalizmin güdümünde dahi değildi, doğrudan doğruya onun kadrolarının sahaya inmiş biçimleriydi. Devrim şeklinde lanse edilen eylemler aslında bu ülkelerin askerî olarak işgal edilme programlarının dolaysız bir tezahürüydü. Bu durumda emperyalizmin askerî işgali söz konusuysa, rejimlerin tarafında tutum almak devrimci partiler için yegâne seçenekti.

Bu bağlamda tarihsel materyalist yöntemin olayları ve ilişkileri yorumlama biçiminin önemi, bütün yönleri ve ağırlığıyla karşımıza dikilir. Zira eğer gerçekten emperyalist olmayan bir ülkeye veya ülkelere, emperyalist kampın içerisinden gelen bir askerî işgal denemesi var ise, devrimci Marksizm rejim ve onun çeşitli bileşenleri ile *askerî eylem birliklerine* gidebilir ve gitmelidir de. Ancak bu noktada dâhi Leninist strateji, Castro-Chavizmin teslimiyetçi küçük burjuva programından ayrışır. Kornilov'un darbeci ordusu Rus devriminin merkezi olan şehirlere yürürken Lenin, Kerenski ve onun hükümet güçleriyle yalnızca ve yalnızca *askerî bir eylem birliğine* gitmişti. Troçki'nin defalarca ve ısrarla vurguladığı

üzere bu taktik, rejimle *politik* değil, *askerî* bir *konjonktürel* eylem birlik-teliğine gitmek anlamını taşıyordu ve bu taktik devrimci işçi partisinin içerisinde programatik olarak eridiği bir *cephelenme* değil, nesnel olarak karşıdevrimci olan siyasal programlar ile devrimci partinin arasındaki korunması gereken siyasal mesafenin korunduğu bir *eylem birliği* idi. Bu Leninist taktiğin doğasına karşıt olarak Castro-Chavizm, askerî işgal altında olduğunu iddia ettiği rejimlerle *politik* işbirliklerine giderek, onların karşıdevrimci, işçi düşmanı ve neoliberalizm yanlısı barbar karakterlerini soldan yeniden üretmek meşrulaştırdı. Castro-Chavizmin desteği, devrimlerin patlak verdiği andan itibaren siyasal bir cepheleşme halini aldı. Öyle ki, Stalinist partiler (Suriye Komünist Partisi örneğinde yaşandığı üzere), bu rejimlerin bakanlık koltuklarına oturmakta hiçbir beis görmedi! Castro-Chavizm, Leninist askerî eylem birliği taktiğiyle değil, Bonapartist diktatörlükler biçiminde varolan burjuva rejimlerle siyasal cepheleşme yönelimiyle hareket ederek işçi sınıfının siyaset sahnesinde bağımsız bir aktör olması ve onun bağımsız politik örgütlenmelerinin yaratılması görevlerine ihanet etti. Çağdışı rejimlere dönük politik eleştiri silahını, bilinçli bir tercihle, kendi elleriyle proletaryanın düşmanlarına teslim etti.

Devrimci Marksizm, Irak işgali örneğine benzer bir şekilde eğer emperyalizmin doğrudan askerî işgali söz konusu olsaydı, bağımsız politik inşaa hakkını teslim etmemek anlamını taşıyan rejimle askerî eylem birliklerini gündemine taşırdı. Ancak, konumuza geri dönecek olursak, tartışmanın odak noktasını, bu eylemler ile seferberliklerin bir devrim mi yoksa emperyalist bir işgal denemesi mi olduğu sorunsalı oluşturuyor. İşte tam olarak bu noktada, materyalist bilgi teorimizin esaslarını tartışmak bir zorunluluk halini alıyor: Yaşananlar devrim mi, yoksa emperyalizm merkezli bir askerî komplotu mu?

Sınıflar mücadelesi içerisinde devrimci ve karşıdevrimci güçler arasında daima bir politik hegemonya mücadelesi verilir. Bu, sınıflı toplum örgütlenmesinin doğası gereği açığa çıkardığı bir çatışmadır. Emperyalizm de dahil olmak üzere karşıdevrimci güçlerin, gerek baskılarla gerekse de demokratik yalanlarla üzerinde egemenlik kurmaya çalışmadığı, onu kendi burjuva siyasal programının güdümüne sokmak için çabalamadığı bir sınıflar mücadelesi biçimi yoktur. Ancak önderlik için verilen bu siyasal (ve bir süre sonra askerî) mücadelenin bütün aşamalarını ve biçimlerini emperyalizmin “karşı konulamaz” askerî işgal müdahaleleri olarak oku-

mak somut durumun somut tahlili değil, somut durumun soyut çarpıtılmasıdır. Açıkçası bu çarpıtma, önderlik mücadelesinin terk edilip teslim edilmesi yönündeki Castro-Chavezci stratejinin bir parçasıdır.

Ortadoğu ve Kuzey Afrika'da vuku bulan sınıf mücadeleleri bir devrim niteliğine sahiplerdi, hala da sahipler. Emperyalizmin seferberlikler organize ettiği yönündeki iddia, aslında bir mantık paradoksu olma özelliği taşımaktadır. Zira emperyalizmin kendi çıkarlarını hayata geçirebilmek için kitleleri diktatörlük karşıtı demokratik talepler etrafında seferber edip (ki bu diktatörlükler emperyalizmin taleplerinin aktarma kayışı rolündedir), ardından onları silahlandırdığı tezi, emperyalizmin uluslararası varlık şartları ile çelişmektedir. Eğer emperyalizm, geçmişteki Vietnam, Cezayir, Afganistan ve Irak gibi örneklerin aksine askerî işgal planlarını kitleleri talepler etrafında seferber ederek somutlaştırmaya çalışıyorsa, o artık “emperyalizm” değildir ve başka bir isim ve tanımla anılmalıdır. Ama o eğer hala Lenin'in tanımladığı emperyalizm ise, hiçbir koşul altında kitlelerin seferber olmasını tercih etmeyecektir. Ama kitleler bir kere sokakları ele geçirincede hareketin önderliğini ele geçirmek, onu sistem içi mevzilere çekmek ve seferberliğin üzerinde kendi gerici programını egemen kılabilmek için her şeyi yapacaktır. Emperyalizm, dünya solunun ezici çoğunluğunun aksine, Arap devrimlerinin ilk şokunu atlattığında, tam olarak bunu yapmıştır.

b) Marksizmden “epistemolojik kopuş”

Daha birçok coğrafya ile birlikte Kuzey Afrika ve Ortadoğu'da da devrimci bir kabarışın var olmadığını ispatlama girişimleri, teorik-politik bir çerçeve sunmaktan ziyade komplo teorilerine zemin hazırlayan sözde somut bilgi parçacıklarının yan yana sıralanmasıyla açıklanmaya çalışıldı. Bu sözde bilgi parçacıklarının birikiminin içeriği Beyaz Saray ile “muhalliflerin” ilişki durumlarını, isyancıların burjuva önyargılarına işaret eden söylevlerini, emperyalist merkezlerden devrimlere dönük yapılan açıklamaların “ılımlı” karakterini ve devrilen rejimlerin “ilerici” olduklarına kanıt gösterilen çeşitli tarihsel devlet politikalarını kapsıyor. Ne var ki bu kapsam, sınıfsal ve politik-teorik bir bağlam üzerinden sunulmayarak, yüzeysel bir ampimizmin örneği olarak kalıyor. Aslında savundukları muğlak hipotez ve onun sonuçları itibariyle de, öyle kalmaya mahkûm. Arap devrimlerinin aslında neden devrim olmadıklarına dair kapsamlı bir teorik-metodolojik çalışma asla üretilmedi ve asla da üretilemeyecek.

Politik sonuçları olacak olan teorik-metodolojik bir çerçeve sunma ihtiyacını, ampirik bir komplocu gazetecilik faaliyetiyle kapatma refleksi ilginçtir. Daha önce de birçok kez, toplumların sahip olduğu ve açığa çıkardığı devrimci dinamiklerin, teoriyi dönüştürücü ve zenginleştirici içeriklerini kavramsallaştırma-anlamlandırma uğraşlarına karşıt olarak, ampirizm ekolünün fırtınalardan uzak güvenli limanları önerilmişti. Marx ve Engels'in sürekli devrim anlayışlarını oldukça açık ve tutarlı bir şekilde dile getirdikleri ve kendilerinin kaleme aldıkları *Merkez Komitesinin Komünist Birliğe Çağrısı* metninin, Bernstein'dan aldığı tepki bu konuyla ilgili olarak verimli bir örnek teşkil eder. "Savaş naraları 'Sürekli Devrim' olmalıdır." çağrısı ile sonlanan metin, Bernstein tarafından "Blanquizm" olarak yorumlanmıştı. Bernstein, *Sosyalizmin Önkoşulları ve Sosyal Demokrasinin Görevleri* başlıklı kitabında, Marx ile Engels'in çelişkileri daha üst bir aşamada sentezleyen ve tarihsel nitel sıçramaların varlığına olanak tanıyan yaklaşımı karşısında "korkunç hatalara düşmekten kaçınmanın tek yolu" olarak "ampirizme bir geri dönüşü" savunmuştu. Bernstein, sosyalizmin devrimci inşa metotlarına karşı ortaya koyduğu küçük burjuva muhalefetin felsefi kaynaklarını ampirizmde bulmaya çalıştı. Castro-Chavizmin Arap devrimci süreci karşısındaki sınıfsal refleksi de, Bernstein'in felsefi yönelimiyle benzerlik göstermiştir.

Bu, tarihin hoş bir tesadüfü değil. Castro-Chavizmin Arap devrimleri karşısında, tıpkı Bernstein'in önerdiği üzere ampirizme bir geri dönüşü gerçekleştiriyor oluşu, Althusserci postmarksist ekolün sözcülerinden Etienne Balibar'ı "Doğrusu Bernstein, kapitalizmle bir uzlaşma aramak anlamında bir 'reformcu' değildi (her halükarda Lenin'in 'Yeni Ekonomi Politikası' döneminde olduğundan daha fazla değil), o daha ziyade sınıflar arası güç ilişkilerinin dönüşümünün bir teorisyeniydi."² diye yazmaya iten bir politik düşünceler zincirinin tarihsel dışavurumlarının kendisidir. Bernstein'ın Marksizmden felsefi bir kopuş gerçekleştirilmesi ile ampirizm ekolüne sapması, tarih boyunca bir kesintisizlik gösteren yöntemsel ve politik bir mantığa işaret ediyor. Bu politik mantık tarih boyunca farklı biçimler ve argümanlarla, fakat aynı gerici içerikle (Lenin'in parti içerisinde Bogdanov ile gerçekleştirdiği mücadeleyi hatırlayalım) ortaya çıktı. Nedir bu gerici içerik ve 21. yüzyılın devrimci süreçlerinin sol tarafından yorumlanmasında ne gibi etkileri vardır?

Bu ampirik gerici içerik, bir fenomenin nasıl görüldüğü ile nasıl oldu-

2 Etienne Balibar, agy. sayfa 141.

ğu arasındaki ayrımı yok saymanın ismidir. Sayısız ampirik veri eşliğinde ve politik-metodolojik bir içeriğin yokluğunda, yapılan aslında budur. Tam olarak bu politik-metodolojik kapsamın eksikliği sebebiyle, olgular kurgu halini alır. Hâlbuki olgu, algıdan güçlüdür. Kemal Okuyan, tam bu materyalist ilkeden uzun süre önce kopmuş olduğu için, 1994'te şöyle yazıyordu: “Toplumsal süreçleri bilinç ögesinden bağımsız bir biçimde ele alamıyoruz.”³ Hâlbuki esas olan tam tersidir, yani bilinç ögesinin, toplumsal süreçlerden bağımsız bir biçimde ele alınamayacak oluşudur! Arap işçilerinin içerisine girdikleri toplumsal sürecin bilinçlerini değil, bilinçlerinin dolaysız olarak toplumsal süreci belirlediği yargısı; yani “İslamcı” önyargıları olan proleter bir kitlenin seferberliğinin “İslamcı” bir bilinç taşıyacağı yanlıgısı, gerici bir idealizmin en keskin sonucudur. Bu durumda politik olarak söz konusu olan toplumsal olgular olmaktan çıkar ve işçi sınıfının yanlıgı bilincinden çıkartılabilecek olan unvanlar ile etiketler halini alır. *Çin'de Köylü Savaşı ve Proletarya* başlıklı metninde Troçki, “Politikada toplumsal olgularla değil, unvanlarla ya da etiketlerle yargıya varanlar kaybederler.” diye yazarken, her zaman olduğu gibi yine son derece isabetli bir şekilde, esas olan materyalist ilkeyi hatırlatıyordu.

Arap devrimlerini bilimsel ölçütlerle değil duyular yoluyla algılamaya çalışma hali, emperyalizmin restorasyon stratejisi doğrultusunda iktidara İslamcı siyasetleri getirdiği görünümüne yol açan izlenimci hattın başlangıç noktasıdır. Castro-Chavizmin Türkiyeli takipçileri tarafından izlenimci bir perspektiften türetilmiş olan ampirik eserlerden birini *Arap Baharı Aldatmacası* isimli kitap oluşturuyor. Zira Aydemir Güler de, bu kitabın teorik-politik bir çerçeveden yoksun oluşunun (daha doğrusu yoksun olmak zorunda oluşunun) farkında olacak ki, yazmış olduğu ön-sözde, yazarların aslında gazetecilik yaptıklarını ancak bu eserin, yaygın örneklerinkine benzer bir “gazetecilik kitabı” olmadığını belirtiyor. Ardında bu kitabın aslında “sağlam bir teorik kavramsal çerçeveye sahip olduğu” yönünde okuyucuyu ikna etmeye çalışıyor.⁴ Ne var ki “objektif” bir olgusal aktarım olduğu söylenen çalışma, bir yeniden tarih yazımı olarak, tarihsel ilişkilerin, kitlelerin içerisinde buldukları şartlarla belirlenen faaliyetlerinden tamamıyla kopuk olarak ele alınması dolayısıyla gerici ve idealist bir nitelik taşıyor.

Ancak daha da önemlisi, yazarların kendisi dahi, Arap devrimlerinin ne-

---

3 Kemal Okuyan, “*Ne Yapmacı*”lar Kitabı, Yazılama Yayınevi, 6. Baskı, sayfa 25.

4 Alper Birdal - Yiğit Günay, agy. sayfa 15.

---

den birer “aldatmaca” olduğunu açıklama iddiasındaki bu kitabın içerisinde herhangi bir politik-metodolojik kavramsal anlayışa sahip olmadığını ve ampirik verilerin gelişigüzel bir toparlanması olduğunun bilincinde olduklarını itiraf ediyorlar:

“Akla şu sorular geliyor ister istemez: Çok sayıda olayı, kişiyi ve olguyu kapsayan, güncellikle bağlantısı bu denli güçlü bir süreç hakkında yazmak başlı başına bir risk değil mi? Başka bir ifadeyle bu çalışma, kitapçıların raf-larına ulaştığı anda eskimiş olmayacak mı? (...) Amacımız artık bir buçuk yılı aşkın bir süreyi kapsayan bu zaman diliminde gerçekleşen yüzlerce olayı ve olguyu aktarmak değil, okura bu kitabın ana teziyle doğrudan ilişkili va-kaları aktarmak, somut durumun mümkün olduğunda bütünlüklü bir fotoğ-rafini sunmaktı.”⁵

“Vaka aktarmak”, “bütünlüklü bir fotoğraf” sunmak, “çok sayıda olayı, kişiyi ve olguyu” kapsamak: Hepsi de, aslında Marksizmi sahiplendiği iddiasındaki bir politik akımın, birtakım devrimci süreçlerin neden devrimci olmadığını teorik-politik bir çerçeve eşliğinde açıklamadan kaçınmasının ampirik ma-zeretlerini oluşturuyor. Bu karşıdevrimci ampirik sinizmin bütün yönlerine, aynı zamanda Castro’nun da hemen hemen bütün yazılarında rastlanabilir. Kemal Okuyan, kendi akımının Arap devrimlerinin neden devrim olmadıklarının teorik açıklanmasında yöneleceği hattın rotasını, daha en başından itibaren metodolojik ve politik bir temele değil, ampirizmin yüzeyselliğine oturtmayı öneriyordu: “Sol genel olarak çok az ‘haber’ üretiyor. Bu çok can sıkıcı...”⁶ Ancak yukarıda da ifade ettiğimiz üzere bu şaşılacak bir durum değil: Devrimci Marksizmin olguları ve onların hareketlerini tahlil meto-dundan yola çıkarak Arap devrimci sürecinin neden emperyalist komplolar zinciri olduğu açıklanamaz; bu ancak, komplocu önyargıları yaratabilecek biricik tahrif mekanizması olan ampirik bir “habercilik” veya “gazetecilikle” başarılı olabilir ki, Castro-Chavizmin cephanesi tükenmeye yüz tutmuş tek savunma aracı da, düşünsel olarak artık çağdışı bir nitelik kazanmış bu silahtır.

c) Fenomenolojik yanılsamalara karşı tarihsel materyalizm

Nesnenin, yani öznenin kendisini içerisinde ve karşısında bulup onun-

5 Alper Birdal - Yiğit Günay, agy. sayfa 299. Doğruyu söylemem gerekirse, bu itirafı kitabın sonunda değil başında yapsalardı, beni oldukça sıkıntı ve acı verici bir okuma zorunluluğundan da kurtarmış olurlardı.

6 Bkz. <http://gelenek.org/arap-dunyasinda-sozde-devrim-komunist-hareket-ve-yeni-osmanli-yuvarlak-masa>

la ilişki kurduğu özerk gerçekliğin, öznenin dış dünyayla kurduğu ilişkilerinde algıladığı ve deneyimlediği bir fenomene indirgenmesi, Arap devrimlerinin idrak edilmesi noktasında Castro-Chavizm ile birlikte postmodernizmin de içerisine düştüğü fenomenolojik bir yanılğı oldu. Adı üzerinde “görüngülerin bilimi” olma iddiasındaki bu felsefi ekol, özü değil özü “görüleyn” bilincin bilimi olmayı hedefler.⁷ Husserl nesnelere tek tek ele alındığında rastlantı kavramıyla açıklanabileceğini söylemişti. Kendisinin kurduğu fenomenoloji ekolü gerçekliğin kendiliğini reddetti ve gerçekliğin ancak kendisine yönelmiş bir bilinç aracılığıyla var olabileceğini savundu. Bu metodoloji aslında Arap devrimlerinin reddi noktasında kullanılan temel düşünsel araçlar arasında olsa da, kendisini bu devrimlerle sınırlı tutmuyor ve 21. yüzyılın bütün sınıf mücadelelerinde, siyasal olarak bilinçli olmayan bir sınıfın aslında sosyoekonomik bir kategori olarak “sınıf” adıyla tanımlanamayacağını söylüyor. Özetle nesnel düzlemdeki sınıfsal konumunun mantıksal sonucu olan öznel bilince sahip olmayanların, nesnel olarak da aslında bu sınıfsal konuma ait olmadıkları ileri sürülüyor. Fenomenolojik yanılğının siyasal boyutları, gerçekliğin kendisi olarak bir sınıfın kendisini kendi sınıf ideolojisi ile ifade etmediği durumlarda, o sınıfın aslında hiç var olmadığını iddia ediyor.

Bir sınıf olarak proletaryanın parti ve politika tercihleriyle, onun ekonomik karakterinin ve ihtiyaçlarının, onun toplumsal pozisyonunun tek yönlü, mutlak ve mekanik bir ilişkisi yoktur. Bu gerçek ile proletaryanın ekonomik-politik değil, salt ideolojik bir aktör olarak algılanması arasında derin bir anlayış ve yöntem uçurumu vardır. Unutmamakta fayda var ki, belirli bir tarih ve mekan çerçevesindeki işçi sınıfının karşısındaki siyasal seçenekler, aynı zamanda tarihsel olgulardır da. Ne proletaryanın mevcut sınıf bilinci, ne de sahip olduğu siyasal alternatifler tarihsel ve sosyal şartlardan ve ilişkilerden bağımsız ve eksiksiz bir hâlde doğmazlar. Aynı şekilde proletarya da işlenmemiş, ham bir madde değildir; aksine tarihsel ve toplumsal birer varlıktır.

Yukarıda ifade edilenlerin aksine Castro-Chavizm, maddi çıkarların anlamlı ideolojik ifadeler-biçimler haricinde birer hedef olarak var olmadıklarını ve maddi çıkarların siyasal hedefler olarak var olabilmesi için öncelikle algılanması gerektiğini; başka bir deyişle, Arap devrimleri sırasında işçi

---

⁷ Genç Hegel en azından, fenomenoloji üzerine meşhur ve diyalektik açıdan müthiş olan eserini kaleme aldığı anda, kendi içinde tutarlı kalarak, zaten dış dünyayı “görüleyn” bu bilincin haricinde bir dış dünya olmadığını ileri sürecekti.

sınıfı kusursuz ve gelişmiş bir yüksek sınıf bilincine sahip olmadığı için, aslında onların maddi çıkarlarının da var olmadığını savundu. Toplumsal bir sınıfın toplumsal konumundan ileri gelen nesnel gereksinimleri ile çıkarları fenomenolojik bir indirgemeyle bir kere yok edildiğinde, o sınıfın düşmanları olan gerici rejimleri desteklemenin önünde ne gibi bir engel kalıyor ki?

Husserl 1907 senesinde Göttingen Üniversitesi'nde verdiği bir derste şöyle konuşuyor: “Daha ilk ve en basit durumlarda, bilginin en alt biçimlerinde, saf çözümlenmelerin ve öz incelemelerinin karşısına büyük güçlükler dikilir; genel olarak bağlantı üzerine konuşmak kolaydır, ama bir bilgi nesnesinin, kendisini bilgide ne şekilde kurduğunu açıklığa kavuşturmak zordur.”⁸ Dikkat edilecek olursa burada bilgi nesnede değil, “bilgi nesnesi” bilgide kurulur. Bu idealist yargının politik düzlemdeki tezahürü, maddi çıkarların ideoloji ve bilinç tarafından oluşturulmadıkları sürece bağımsız bir varlığa sahip olmadıkları argümanıdır. Bu gerici varsayımın pratikteki ifadesi ise maddi çıkarların (sınıfların nesnel konumlanışlarından ileri gelen ihtiyaçlarının) hiç var olmadığıdır. Bu fenomenolojik çerçeve içerisinde hiçbir devrim, yani var olmayan sınıfların var olmayan çıkar çatışmalarının en şiddetli ifadesi, elbette mümkün değildir ve onun varlığı da söz konusu olamaz. Kemal Okuyan'ın ifadesiyle “proletaryanın nesnel ve dolayısıyla kaçınılmaz bir biçimde mücadele sürekliliğine sahip olduğu iddiasının akılcı olmadığına”⁹, böyle varılır.

d) Devrimler karşısında öznelci felsefenin çöküşü

Yukarıda postmodernist akımlar ile Castro-Chavizmin, işçi sınıfının devrimci potansiyeli ile birlikte bu potansiyelin açığa çıkmış bulunan örneklerini (Arap devrimleri ve benzerleri) hangi politik temel üzerinden reddettiğini özetlemeye çalışmıştık. Ancak bu politik-ideolojik temelin yanı sıra, devrimlerin somut temellerinin reddedilişinin aynı zamanda felsefi de olan bir yönü var. Sınıfın nesnel varlığının inkârını, sınıfın nesnel çıkarlarının ancak ve ancak ideolojik bir özne aracılığıyla ifade edildiği sürece var olabileceği tezinden hareketle gerçekleştiren postmodernizm ve Castro-Chavizm, nesnel olanı, öznel olanın bilincindeki konumuyla sınırlandırıyor. Bunun anlamı, şeylerin bizim bilinçlerimizden bağımsız ola-

8 Edmund Husserl, *Fenomenoloji Üzerine Beş Ders*, Çeviren: Harun Tepe, BilgeSu Yayıncılık, 3. baskı, sayfa 10.

9 Kemal Okuyan, agy. sayfa 33.

rak var olmadıkları veya olamadıklarıdır. Tıpkı devrimlerin de (kendiliğinden dahi olsa), sosyalist bir bütünsel bilinç nüfusun çoğunluğunda oluşturulmadan, olamayacağı gibi (halbuki tam da, kapitalizmin sefalet seviyelerinde dolaşan sosyal entelektüel ufku nedeniyle, yani nüfusun *eziçi çoğunluğunu* hiçbir zaman sosyalist bilinçle silahlandıramayacağımız için, devrimlere ihtiyaç duyarız).

Antik Yunan'ın sofist filozoflarından Protagoras aşağıdaki yorumda bulunuyordu:

“Eğer göz, ona etki eden renkli bir nesne olmadığı zaman kör ise nesne de onu algılanmasını sağlayacak göz olmadığı sürece renksizdir; öyleyse, hiçbir nesne kendi başına ve kendi için şu an olduğu ve olacağı şey olamaz; sadece onu algılayan birey için vardır ve doğal olarak birey onu, içinde bulunduğu duruma göre farklı olarak algılar. Her birey için, şeyler sadece ona göründükleri gibidir ve ona sadece içinde bulunduğu duruma göre görünmek zorundaymış gibidirler; sonuç olarak insan her şeyin ölçütüdür, var olan şeylerin veya var olmadıklarını bilmesi konusunda var olmayan şeylerin ölçütüdür.”¹⁰

Bu pasajda, öznel idealizm olarak adlandırdığımız bir ekolün temelleri atılmıştır. Bu ekolün iddiası, nesnelere insan bilincinin temas etmemesi veya bu bilincin onlara bir ifade kazandırmaması durumunda, o nesnelere var olmadıklarıydı. Bu felsefi inancın (zira inançtan başka bir isimle anılamaz), 21. yüzyılın devrimleri ile devrimci seferberliklerinin varlık şartları ve ölçütü bağlamında tartışılmasının konuyla ilgisiz olduğu söylenebilir. Ancak bu doğru değil. Zira postmodernizm de Castro-Chavizm de, kendiliğinden devrimlerin komünist bir ideolojik ifadeye kavuşmamış olmasından dolayı, yani sosyalist sınıf bilincinin bu kalkışmalara ifade kazandıran unsur haline gelememiş oluşunu, bu devrimlerin var olmadıklarını ispatlamaya çalışmak üzere kullandılar. Sofizmin insan bilincinin dışarısındaki maddi dünyayı reddeden mantığı, devrimlerin ontolojik koşullarına uyarlanması için bilinçsizce de olsa kullanıldı.

Arap devrimci sürecinin soldan gerçekleşen inkârlarının temelinde yatan idealist özü, bu öznelci mantık oluşturmaktadır. Platon “Bir atın

---

10 Aktaran için bkz. Paul Lafargue, Burjuvazi Öldürür, Zeplin Kitap, Çeviren: Mehmet Köle, sayfa 14. Protagoras'ın bu tezinin, dönemi itibarıyla oldukça ilerici yanları vardır ancak bu çalışma, bunları incelemenin yeri değil. Sadece şunu söylemekle yetinelim: Protagoras'ın ortaya attığı görelilik ilkesi toplumsal düzleme uygulanacak olduğunda, kölelik taraftarı filozoflar bir hayli sinirlenmişlerdi.

kavram olarak bilinmesi ata özgü nitelikleri ortaya koyar.”¹¹ diyordu. Bu idealist filozofa göre gerçekler kavramları değil, kavramlar gerçekleri içerisinde barındırıyordu ve şeyleri kendileri yapan da madde değil, maddenin formuna karar veren fikirlerdi. Hâlbuki bir devrim veya devrimci seferberlik, onun “algılanmasını sağlayacak bir göz” olsa da olmasa, yine de kendi başına olduğu ve olacağı şeydir. Aynı şekilde farklı ulusal özgünlükler içerisinde ve farklı tarihsel paradigmlar kapsamında başlayabilecek olan bir devrim de, önceden determinist bir şekilde belirlenmiş bir devrim kavramı etrafından bütün niteliklerini ortaya koymaz (Ekim Devrimi klasik Marksizmin devrim kavramı tarafından belirlenmedi ama klasik, yani devrimci Marksizmin bugünkü devrim kavramının oluşumunda Ekim’in rolü başattır).

Kavram ve bilinç, sürecin somutluğuna oranla geriden gelir ve bu somutluğun etkileri derecesinde kendine özgü nitelikleri kazanmaya başlar. Maddi ve nesnel dünyanın “kavramlar” ile “algılayan öznelere” bu denli bağımlı kılınması, onun kavramlar ve algılayan zihinler haricinde varlığının söz konusu olmadığına iddia edilmesi, postmodernizmin, bütün yapıları söylemlerin inşa ettiği yolundaki zayıf ve yüzeysel teziyle çağımızdaki ifadesine kavuştu. Castro-Chavizm tarafından da paylaşılan “gerçeği söylem inşa eder” yönündeki idealist hokkabazlık, Arap devrimlerinin toplumsal ve sınıfsal temellerinin tamamen yadsınması ve üstyapısal ideolojik söylemler arasından “kötünün iyisi” olarak gözükenin sahiplenilmesi ile sonuçlandı. Bu sonuca yol açan yöntemin ve programın da, bu sonucun kendisinin de son derece karşıdevrimci bir hatta işaret ettiğini hatırlatmaya gerek var mı?

Kant’ın saf aklının deneyimler yoluyla (ampirik bir tarzda) gerçeğin tek kaynağına ulaşmaya çalışması, idealizmin öznelci metodolojisinin yaşadığı düşünsel buhrana bir çözüm getirmeyi hedefliyordu. Ne var ki o da, bilinç dışında olanı salt duyular ve deneyimler yoluyla algılamaya çalışmanın sayısız kurbanlarından biri oldu. Bu bağlamda Protagoras haksızdır: Her şeyin ölçütü insan değildir. Antik Mısır’da insanlar tarlalarını ölçerken kendi gözlerini değil (yani duyularını değil), sopalarını ölçüt aldılar. İlk tüccarlar mallarını duyularıyla, yani elleriyle değil terazilerle ölçmeye karar verdiler. İnsanlık cıva çubuğuyla sıcaklığı ölçmeye, turnusol kağıdıyla asit oranını hesaplamaya başladı. Suya daldırılan bir kayıkçı küreğini bize kırıkmiş gibi gösteren duyularımız, hiçbir şeyin ölçütü değildir. Bu ilke

11 Aktaran için bkz. agy. sayfa 17.

doğa olaylarında olduğu kadar, toplumsal süreçlerde ve altüst oluşlarda da geçerlidir. Bu sebeple Marksizmin bilgi teorisi söylemlerin esas alınmasına, sosyal kalkışmaların insanda yarattığı duygu durumuna göre ele alınmasına, izlenimci yöntem ve her şeyin ölçütünün duyular olmasına karşıdır. Bizim bilgi teorimiz birbirlerinin diyalektik olarak ölçütü olan nesnelere bilgisine, zıt kutupların birliğinde sentezlenen özne-nesne ilişkisinin bilimine dayanır.

e) Devrimin ontolojisi ve Castro-Chavist izlenimcilik

Marksizmin devrim olarak isimlendirilen toplumsal fenomene yaklaşımı, epistemolojik ve ampirik olmaktan önce metodolojik ve politik bir tavrın izlerini taşır. Castro-Chavizmin, Ortadoğu'daki devrimci süreç ampirik bir izlenimciliğin perspektifinden yaklaşması, onun antikomünist konumunu kesin bir biçimde belirledi. Devrimin biçimsel görüntülerinin “medyatik” yansımalarının yapısını; bir şeyin kendi görüntüsünün kendisine yansımalarının yanılgılı ampirik sonuçlarını, proletaryanın sınıf savaşımını yermek ve bu savaşımında onun karşısına geçmek için, yanlış bir biçimde mazeret olarak araçsallaştırdı. Halbuki devrimin bütünlüğü ve siyasal ontolojisi, ampirizmin sonlu bilincinde ancak görüntüler ve fragmanlar olarak kendisini ortaya koyabilir. Castro-Chavizmin yöntemi olarak ampirizm, olması gerekenle yansıma düzeyinde ortaya çıkan kurgusal yanılgının arasındaki açı ve ilişki üzerinden var olarak, sınıflar mücadelesinin hemen hemen bütün aşamalarında devrim kırıncılarının saflarında konum almanın karşıdevrimci argümanlarını üretebilmektedir. Bu durum aslında, Antik Yunan mitolojisinde suyun yüzeyindeki kendi yansımalarına bakarak kendisine aşık olan Narsis'in tutumudur: İmgelerin ideal fenomenolojik koşullarını mutlak ve sonsuz olan olarak ele alarak, var olandan ve onun somut ontolojik olasılıklarından gerici bir kopuş gerçekleştirmek.

Edinilen her bilgi, sürekli olarak, bilgiye sahip olma sürecinin sınıfsal kaynaklarıyla ilgilidir. Bu bağlamda, gerçeklerin daima devrimci bir karakter taşıyan doğası, devrimci olmayan sınıfların ve onların siyasal-düşünsel aygıtlarının epistemolojik üretiminin sonuçları olarak var olan ampirik bilgi birikiminin, gerçekliğe ait olmayan başka şeyler de içerdiğine dikkat çeker. Devrimci Marksizm için Arap devrimlerinin deneyimi, onları yok etmeye çalışanların değil, onlara katılan öznelerin deneyimidir: Bir eylemi ve bir durumu belirleyen epistemolojik anlamlar, eylemi

ve durumu yaratan toplumsal olanın maddesel hareketidir ve başka hiçbir şey de değildir.

Ancak Castro-Chavizmin devrimleri inkar ettiği yüzeysel metinlerinde ne ile karşılaşılıyor? Devrimlerin içselliğinin, devrimlerin biçimsel ve dışsal yansımalarına indirgenmesiyle karşılaşılıyor. Ve bunun sonucunda **öznenesne** olarak öznenin de nesnenin de, tıpkı postmodern ekolde yaşandığı üzere, yok olmasıyla ve geriye yalnızca ideal bilinç durumlarının, daha doğrusu onların kırıntılarının kalmasıyla karşılaşılıyor.

Olduğu gibi veya olması gerektiği gibi kalabilen bir devrim yoktur. Bütün devrimlerin ortak noktası, sınıflı toplumun aygıtlarının da etkisiyle, muhtemel olan devrimlerin içinden en iyisi olamamış olmalarıdır. Ancak muhtemel olanların arasından en iyisi olamamış olmaları, aslında en iyisi olabilecek olmalarını bir olasılık olarak yaratır ki, bu da, her devrimin kendine özgü yasaları eşliğinde muhtemel olanın en iyisine dönüştürülebilmesini, devrimci önderlik krizine indirger. Bir model ve pusula olarak sahip olduğumuz Ekim Devrimi metodolojisi, mevcut devrimleri dönüştürebileceğimizi ve bir devrimin kendi mantıksal sosyoekonomik sonuçlarına ulaşabilmek için değişikliklere açık olduğunu kanıtlamaktadır.

Mevcut ilk aşamasında sıkışıp kalan, Bolşevik önderliksiz karakterinin olduğu gibi kaldığı ve durağanlaşmış felçleşen bir devrim, muhtemel olanlarının en iyisi durumuna ulaşamaz. Kitlelerin tecrübeleriyle tanıklık ettikleri karşıdevrimci olumsuzluklar nefes almayı sürdürürler. Ancak her devrim bağrında mevcut olanın gerçekliğini taşıdığı gibi, en iyi olanın olasılığını da taşır. Bu olasılıklık ideolojik olmaktan önce, toplumsal ve siyasaldır, bir somutluk olarak tarihsel yasanın kendisidir. Devrimci durumun açığa çıkardığı toplum durumu ve sosyal ilişkiler dizisi, bunların karşılıklı etkileşimleri, birbirlerini içererek olumsuzlamaları ve kendilerini doğurarak koruyarak ve muhafaza ederek de olsa aşmaları (çünkü aşma eylemi ancak koruyarak gerçekleşebilir), yeni olanın zuhur etmesi için gerekli şartların bir ihtimal olarak somut gerçeklik kazanmasıdır. Bu bağlamda bir devrimin anlayış düzeyinde kavramsal olarak tanımlanabilmesi, gerçekliklerin ve olasılıkların titiz bir incelenmesini, ardından da Bolşevikçe sentezlenmesini gerektirir. Devrim de, her fenomen gibi zaman içerisinde ileriye doğru, **sonraya** doğru hareket eder ve ileriye doğru ucu açık bir gelişimin öznesi olarak kendisini, kendi varlığını yeniden ve yeniden üreterek gerçekleştirir.

Castro-Chavizm ile postmodernizmin, bu vasıfsız ve uyuşuk iki akımın

metodolojik-teorik bir yanılıya denk düşen derin sapmaları, devrimin fenomenal bir “mutlak” olanın içerisinde, kendi kendisini bir şeyde kılmamasının aşkınsal beklentisiyle başlar. Halbuki hiçbir sınıfın, yalnız başına ve kendinde bir şekilde devrim üzerinde nesnel bir **actus purus**’u (saf etkisi) yoktur. Leninist bir ilke olarak “saf bir devrim aramayın” önermesi böyle hayat bulmuştur. Eğer söz konusu olan, devrimin tanımının bir parçası olan toplumsal bir altüst oluş ise parça bütünden, özgün olan ideal olandan, olması gereken olmamış olandan edinilemez. Komünist olasılığın gerçekleşme imkanı eğer sadece süreç içerisinde mümkün ise (ki öyledir), sürecin reddi (devrimin inkarı), olasılığın (komünizmin) da mezarını kazmaktır. Süreç ise çelişkili doğası gereği asla her şeyin birbirleriyle uyumlu ve karşılıklı sonsuz ilişkiler kurduğu, varlıkların kendiliğinden birleşmeleriyle senteze ulaştıkları bir *harmonia universalis* (evrensel harmoni) olmayacaktır.

Bunun nedeni açıktır. Bütün devrimlerin temelinde, kendilerine sebebiyet vermiş olanı ortadan kaldırmak vardır. Böylece bir devrimin, kendisine sebep olanı yok etme noktasında gösterdiği başarı, aynı sebebe uyguladığı şiddet ve zor ile doğru orantılıdır. Ve devrim, aslında kendisine sebebiyet vereni ortadan kaldırmak isteyerek, kendisini de ortadan kaldırmak istemektedir.

8. Devrim, devrimci durumlar ve tarihin öğrettikleri

Castro-Chavizmin, çağımızın sınıflar mücadeleleri yasalarını inkar etmek veya çarpıtmak üzere kullanışlı araçlar olarak öne sürdüğü tezlerin varoluş koşullarının, salt günümüzün özgünlüğünden kaynaklanmadığını; aslında günümüzün, geçmişin kopuk ancak süreklilik taşıyan bir devamı olduğunu hatırlamak gerekiyor. Bugün bu akımın devrimlerin reddi noktasında ileri sürdüğü birçok iddia, geçtiğimiz yüzyıl sırasında da yoğun bir şekilde karşıdevrimci propaganda amacıyla kullanıldı. Bu bağlamda 21. yüzyılın ilk devrimci dalgasının bu karşıdevrimci akım tarafından bir tehdit olarak algılanması, kendi siyasal varlıklarını bu devrimci kabarişin otomatik olarak karşılarında bulmuş olmaları, bir tesadüf değil. Öncelikle, devrimleri neden kendi siyasal programlarına dönük ontolojik

bir tehdit olarak algıladıkları sorusu çıkıyor karşımıza.

“Devrim kavramı, aynı zamanda konumlanışa dair kuvvetli bir ipucu veriyor. Konumlanışın ise ülkeden ülkeye değişmesi gerektiği anlaşılıyor. Örneğin emperyalizmin jandarması olarak Suudi Arabistan’ın müdahale ettiği Bahreyn’de durum farklıdır, emperyalizmin muhalefetle birlikte hükümet devirmeye yöneldiği Libya’da farklı... Devrim kavramı bu açıdan tahammül edilemeyecek kadar riskli hale geldi.”¹

Aydemir Güler’in bu itirafı değerlidir. “Devrim” kavramının kendileri açısından neden “tahammül edilemeyecek kadar riskli” bir hale geldiğini açıklamaktadır: Bütün devrimlerin, kendi coğrafi konumlanışlarından ve kendilerine ait sayısız ampirik veriden dolayı, ulusal özgünlükleri vardır ve bu özgünlükler uluslararası ve bölgesel düzlemlerde farklı reaksiyonlar ile karşılaşabilir. İşte bu toplumsal yasa gereğince, devrim “tahammül edilemeyecek” olan bir “risktir”! Güler’in ölçütleri üzerinden bir “risk” analizi yapacak olsak, hem ABD’nin yanı başında gerçekleştirilen 1959 Küba devrimi, hem de ardından gelen bir işgal denemesi olarak karşıdevrimci Domuzlar Körfezi Çıkarması, enteresan bir “konumlanışa dair kuvvetli bir ipucu” verirdi... Bunun yanı sıra devrimin “konumlanışına dair kuvvetli bir ipucu” arayan bir kişi, 1871 senesinde etrafı Fransız ve Prusya imparatorluklarının ordularıyla çevrili Parisli işçilerin iktidarı ele geçirmelerinin, Versailles Sarayı açısından ne derecede “tahammül edilemeyecek kadar riskli” olduğunu gözlemleyebilirler...

Aslında ilginçtir; 18. 19. ve 20. yüzyıl boyunca dahi, devrime bir metot ve kavram olarak karşı çıkmış bulunan muhafazakar ve liberal tarihçilerin veya yorumcuların ezici bir çoğunluğu, onu, toplumun gündemine taşıdığı “risk” dolayısıyla reddetmişlerdir. Fransız Devrimi’nin ardından bir klişe halini almış olan karşıdevrimci “giyotin riski” (yahut kızıl terör “riski”) argümanının, bu sefer Castro-Chavizm tarafından emperyal bir temas veya müdahale “riskine” doğru genişletilerek kullanılıyor olması, bu sebeple de Castro-Chavizmin, tıpkı bir devrimci ayaklanmanın sonuçlarını egemen aygıtlar tarafından katledilmeye indirgeyen Victor Hugo gibi devrime değil karşıdevrime çağrı yapıyor olması, hiç şüphesiz gerici bir siyasal devamlılığın ve geleneğin ortaklıklarıdır. Madem devrimin kendi doğası gereği getirdiği “riskleri” kabullenmeyecek, proletarya açısından bu riskleri devrimci bir fırsata çevirmek için savaşmayacak ve ardından

---

1 Bkz. <http://gelenek.org/arap-dunyasinda-sozde-devrim-komunist-hareket-ve-yeni-osmanli-yuvarlak-masa>

bu riskleri karşıdevrime katılmak uğruna bir mazeret olarak kullanacaklar, o halde devrim hakkında konuşmaktan da vazgeçmelidir!

Güler'in bahsini ettiği "risk" faktörü devrimci öznenin karşısına ilk defa çıkmıyor; yüksek olasılıkla bu sonuncu da değil. Devrimci durumun yarattığı karşıdevrimci ve (her ne kadar Güler buna kulaklarını tıkamak istese de) devrimci "riski", tarihsel bir seyir halinde farklı zaman ve mekanlarda karşımızda bulmak mümkün. Ve bugünün sınıf bilincinden yoksun, ancak ilerleme eğilimi gösteren güncel devrim dalgası, tarihsel olanın derslerinden öğrenmeye muhtaç bir vaziyette. Bu elbette, Castro-Chavizmin üstlenebileceği bir görev değil.

Bu bağlamda 21. yüzyılın sınıflar mücadelelerinin doğası ve onun açığa çıkardığı dinamiğin içeriği ile biçimi arasındaki ilişkinin karakteri, hiç şüphe yok ki ortodoks Marksist metodolojinin alanına girmektedir. Ancak yüzyılımızın seferberliklerinin doğasının, basit bir biçimsel farklılıktan öte bir anlamı olmayan "yüzyıl" değişikliğinden ileri gelmediğini, aksine geçmişin devrimleri ile devrimci durumlarının günümüzün mücadelelerinin anlaşılması noktasında son derece zengin ve öğretici derslere ev sahipliği yaptığını unutmamak gerekir. Bugün Arap devrimleri özelinde karşılaşılan somut tablonun birtakım noktalarda benzerleri, geçmişin seferberlik dalgalarında da kendisine yer edinebilmişti. Bu, daha önce de sözünü ettiğimiz üzere, sınıflı toplumun aslında saf bir kendiliğindenlik anlamı taşımayan yarı kendiliğinden seferberliklerinin ve devrimci kriz anlarının politik müdahaleye açık doğasından ileri gelen bir yer edinmeydi.

Özetle, 21. yüzyılın sınıflar mücadelelerini belirleyen yasalar ile geçtiğimiz dönemlerin mücadelelerine yön veren nesnellik birçok noktada siyasal ve toplumsal bir ortaklığa işaret ediyor. Bu ortaklığın anlamı elbette basit karşılaştırmalarla veya yüzeysel metaforlarla sınırlı değil, olamaz da. Bu ortaklığın bizim eğileceğimiz siyasal sonuçları; yani devrimci bir durum içerisindeki devrimci önderliğin varlığının anlamı, sosyalist programın yabancı sınıf önderliklerinin egemen olduğu bir devrimci durumda ne gibi potansiyellere sahip olduğu ve kültürel veya ideolojik zıtlasma gibi gözükebilen biçimsel vakaların aslında nasıl ekonomik çıkar çatışmalarının bir yansıması olarak gözükebileceği gibi siyasal sonuçlar, kritik bir öneme sahiptir. Bu bağlamdaki tarihsel deneyimlerden çıkarılabilecek metodolojik dersleri sorgulamak ve birkaç örneği incelemek faydalı olacaktır.

a) Sepoy İsyanı: Biçim ile içeriğin karşıtlığı

1857 tarihinde İngiltere sömürgesi olan Hindistan'da patlak veren devrimci seferberlik dalgası, değerli bir siyasal okul olma özelliğini hala taşımaktadır. Britanya emperyalizminin büyük Ganj Nehri ovası üzerindeki hegemonyasını kırmakla tehdit eden bu seferberlik dalgası ordunun içerisindeki bir protestonun dışarıya sıçramasıyla büyümüştür. 19. yüzyılda tüfeklerin mermileri kağıt kartuşlar içine konulan barut ve bilyeler aracılığıyla oluşturuluyordu ve bunların tepelerine de yağ ilave ediliyordu. Askerler bu paketleri açabilmek için dişlerini kullanmak zorundaydı. Sepoylara bu tüfekler dağıtıldığında, bu silahların mermilerinin bulunduğu paketlerin Hindular ve Müslümanlar için yasak olan sığır ve domuz yağıyla kaplandığı söylentisi yayıldı. Sonuç, Büyük Hint Ayaklanması olarak da anılan Sepoy İsyanı'nın bütün bir ülkeyi sarmasıydı.

Çoğu tarihçinin Hindistan'ın ilk bağımsızlık savaşı niteliğini atadığı bu ayaklanma, basit bir kültürel, hatta dinî bir çatışmadan ortaya çıkmış dahi olsa ardında yatan devrimci dinamik son derece sınıfsal olan bir toplumsal mücadeleler dizisini ortaya çıkardı. İnsanlık için gerici bir karakter kazanmasının üzerinden uzun bir süre geçmiş bulunan bir sınıflı toplum unsuru olarak din kurumunun öngördüğü bir ritüelin yerine getirilememesi sonucunda, sömürge bir ulusun ezilenlerinin en yaşamsal taleplerini silahlar kuşanarak savunmaya başlamaları, devrimci durumlar söz konusu olduğunda biçim-içerik diyalektiğine yaklaşımımızda titiz olunması gerektiğini hatırlatıyor.

Sepoy'un politik derslerinin sadık öğrencileri olmak Arap devrimlerinin Marksist bir perspektiften yorumlanıp anlaşılması özelinde anlam taşımaktadır. Öncelikle ısrarla belirtmekte fayda vardır ki Arap devrimlerinin başlangıç tarzı ve sebepleri ile 1857 Hint Ayaklanması'nın ortaya çıkış sebepleri ve yöntemleri arasında neredeyse hiç benzerlik yoktur. Arap proletaryası ekonomik sömürü mekanizmalarının yok ettiği hayatlarını savunmak adına siyasal rejimlerin devrilmesini doğrudan doğruya talep ederek mücadeleye atılmışlardır. Yine de Hindistan'ın barındırdığı çeşitli mezheplerden emekçi sınıfların, kültürel bir çatışmanın yangını başlatan kıvılcımı çakmasıyla birlikçi bir mücadele sürecini örmeye girişmeleri, devrimci durumların doğalarının kendiliğinden bir şekilde mekanik olarak karşıdevrimci bir karaktere indirgenemeyeceğinin verimli bir örneğidir. Gerçekten de dinî ve aslında çağdışı olan bir ritüelin engellenmesiyle açığa çıkan ulusal bir isyan manzarasının toplumsal dinamikleri, sınıflar

arası mücadelede sömürüye maruz kalan sınıfların kendiliğinden eylemlerinin zorakî olan ilerici doğasına ışık tutmaktadır.

Bu çıkarımın devrimci Marksist akımlar için anlamı; kaynağı, sebebi ve yöntemi ne gibi biçimsel yanlışlıklar ve önyargılar barındırıyor olursa olsun devrimci durumlar ile devrimci seferberliklerin **a priori** reddinin karşıdevrimci bir tutum olacağıdır. Sepoy'dan Arap devrimlerine dek uzanan sınıf seferberliklerinin yasaları bize bunu göstermektedir.

b) Lenin'in 1905 dersleri

Troçki tarafından işçilerin isteklerinin örgütlenmiş birer ifadeleri olarak tarif edilen sovyetlerin ilk olarak ortaya çıkışlarına işaret eden 1905 Rus devrimi, 21. yüzyılın Arap devrimci dalgasında Castro-Chavizmin benimsemiş olduğu siyasal ihanete dönük dersler çıkartılması bakımından zengin bir içerik sunar. Arap proletaryasının devrimci kalkışması, dünya solunun ezici bir çoğunluğu tarafından sözde İslamcı önyargılar taşıdığı gerekçesiyle yerildi ve desteklenmedi. Daha da ileri gidilerek bunun aslında ne devrimci ne de bir kalkışma olduğu söylendi. Arap işçilerini harekete geçiren dinamiğin, kapitalizmin yağmacı politikalarının karşısında insanca yaşam talebinin değil, adeta şeriat arzulayan gerici İslamcı reflekslerin olduğu söylendi. Bu mazeretten yola çıkılarak Kuzey Afrika ve Ortadoğu proletaryasına sırt çevrildi, onların eylemleri lanetlendi ve bu proletaryanın nesnel düşmanlarıyla stratejik bir nitelik taşıyan politik işbirlikleri yapıldı. Lenin ise 1905'te çok daha farklı bir siyasal yönelimin savunuculuğunu üstlenmişti.

Öncelikle tarihte yer alan birçok devrim arasından neden 1905 devriminin derslerinin, yüzyılımızın devrimlerini idrak etmekte daha işlevsel bir rolü olduğu anlaşılmalı. 1905 senesinde Kışlık Saray'a doğru yürüyüşe geçmiş bulunan Petersburg işçileri, Çarlık'a verecekleri dilekçede ifade ettikleri taleplerin hayata geçirilmesi için verecekleri mücadelede, önderliği bir din adamına, Papaz Gapon'a teslim etmişlerdi. İleride Kanlı Pazar olarak anılacak o gün Petersburg şehrinin proletaryası, biçimsel olarak son derece gerici formlara sahip olmasına karşın içerik olarak güçlü bir antikapitalist iradenin varlığını sergilemekte olan dilekçelerinin saraya iletilmesi noktasında hareketin başını bir papazın çekmesini istemişti.

Lenin, söz konusu bu binlerce işçiyi "sosyal demokrat değil, Tanrı korkusu olan sadık özneler" olarak tarif ediyordu ve şöyle devam ediyordu: "Çar'a gönderilen mektupta, [işçilerin] o zamanki liderleri Gapon, kişisel

güvenliğini garanti altına almış ve kendisinin halktan önce görünmesini istemişti.”² Özetle Lenin işçilerin dinî önyargular taşıyan, önderliğini dahi ruhban sınıfından seçen ve hatta Arap proleterlerinden farklı olarak kendi rejimlerine bir dilekçe ileterek kazanabileceklerini düşünecek derecede gerici demokratik önyargılara sahip olan bir toplumdan oluştuğunun bilincindeydi. İşçilerin verdikleri dilekçe, Çar’ın bizzat kendisi kastedilerek şöyle sonlanıyordu:

“Efendimiz, halkınıza yardım etmeyi reddetmeyin! Sizi halkınızdan ayıran duvarı yıkın. Taleplerimizin yerine getirileceğini emredin ve söz verin, ve böylece Rusya’yı mutlu edin; eğer bu olmazsa, biz burada ölmeye hazırız. Yalnızca iki yolumuz var: Özgürlük ve mutluluk ya da mezar.”³

Lenin 1917 senesinde Petersburglu işçilerin bu dilekçesi üzerine konuşurken, dilekçenin barındırdığı gerici formların bahsini açmaktan hiçbir şekilde çekinmiyordu: “Şimdi okunduğunda, ataerkil bir rahip tarafından yönlendirilen eğitimsiz, okuma yazma bilmeyen işçilerin bu dilekçesi tuhaf bir izlenim yaratıyor. İnsan istemeden bu saf dilekçeyi, sosyal pasifistlerin ve gerçekte burjuva ifadelerin müdürü olan sözüm ona güya sosyalist olanların barış kararlarıyla karşılaştırıyor.”⁴ Buna karşın Lenin 22 Ocak 1905 tarihinde Rus kitlelerin geri döndürülemez bir politik bilinçle devrimci mücadeleye uyanmış olduklarını teslim ediyordu.

Lenin’in bütün bu göstergeler ışığında 1905 devrimi sırasında ve sonrasında almış olduğu politik tavır önemlidir. O sıralarda sürgünde olan Lenin, kendi Bolşevik Merkez Komitesi’ni, seferberliğin başını bir papazın çektiği mazeretiyle bu devrimci kalkışmanın içerisinde yer almama ve ona müdahale etmeme kararı almış olmasından dolayı sert bir dille yerden yere vurdu. Lenin önderliğin Menşevik ajitatörlerin eline geçmesinin başlıca sorumlusunu, içeriği itibariyle devrimci olan bu seferberlik dalgasının önderliğinin bir papaz tarafından oluşturuluyor olmasından yola çıkarak karşıdevrimci bir sekterizme batmış olan kendi Merkez Komitesi’nde aradı. Lenin, başını ruhban sınıfından bir gericinin çekiyor olmasına rağmen yürüyüşe geçmiş olan işçilerin halkı silahlı bir ayaklanmaya götürdüğünü ve kendi Merkez Komitesi’nin bunu göremediğini yazdı. Kendisi bununla da sınırlı kalmayarak Cenevre’ye kaçmış bulunan Papaz Gapon ile bir görüşme organize etti.

---

2 Bkz. <https://www.marxists.org/archive/lenin/works/1917/jan/09.htm>

3 Aktaran için bkz. Lenin, agy.

4 Lenin, agy.

Lenin, Gapon'un temsil ettiği Kilise kurumunun ideolojik ve politik argümanlarına herhangi bir tavizi gündeme dahi getirmeyecek olan siyasal bir tutumla⁵, yanlış bir önderlik altında toplanmış bulunan Petersburg proletaryasının seferberliğinin devrimci ve sosyalist özüne koşulsuz destek sundu. Onun verdiği destek Rus işçilerinin mücadelesi sırasında öne çıkan aldatıcı biçimlere değil, bu mücadelenin kendiliğinden bir karaktere sahip olan antikapitalist doğasına dönüktü. Castro-Chavizm Lenin'in 1905'te izlemiş olduğu bu devrimci Marksist taktiği, daha doğrusu ilkeyi asla anlayamadı ya da anlasa da kasten anlamamazlıktan geldi. Arap devrimleri sırasında kitlelerin seferberliğinin sınıfsal içeriğine, diyalektik olarak sahip olduğu politik doğaya bakılmaksızın hareketin o andaki önderlikleri ve söylemsel dışavurumları üzerinden bir karalama kampanyası başlatıldı. Lenin kitle hareketlerinin anlık önderliklerinin yabancı sınıfsal karakterlerine saplanıp kalmanın, devrimci siyasetin felçleşmesi anlamını taşıdığını ve bu trajik felçleşmenin de seferberliğin doğurduğu devrimci durumun doğasında büyük boşluklar bıraktığının bilincindeydi.

Lenin 1905 devrimci seferberliğinin başını ilk evresinde bir papazın çektiği gerçeğinden hareket ederek, göreceli dahi olsa da daha "ilerici" olabilecek olan (ancak aslında hiçbir şekilde olmayan) Çarlık rejimine siyasi bir destek vermeyi asla aklının ucundan geçirmede. Aydemir Güler sol siyasetin bir alternatifine dönüşebilme potansiyelini "olamazdı da" kelimeleriyle aktarırken, Lenin önderliklerinden bağımsız olarak kitlelerin siyasal eylemlerinin ne denli öğretici olabileceğini vurguluyordu. Lenin rejimin tarafında verilen mücadeleden değil, kitlelerin kendi öz eylemlerinden ve mücadelelerinden bahsediyordu:

*"Kitlelerin gerçek eğitimi, hiçbir zaman bağımsız siyasi, özellikle de devrimci mücadelelerinden ayrılamaz. Sadece mücadele sömürülen sınıfı eğitir. Yalnızca mücadele, kendi gücünün büyüklüğünü, kendi ufkunu genişletir, yeteneklerini geliştirir, zihnini aydınlatır, iradesini hazırlar. Bu yüzden gericiler bile istemeyerek de olsa, mücadele yılını, o 'deli yılı', 1905 yılını ataerkil Rusya'nın kesinlikle gömüldüğü yıl olduğunu itiraf ediyorlar."*⁶

1905'in Rusya'sında yaşananlar Lenin tarafından, Çarlık rejimini devrememiş olsa da ve kitleler ruhban sınıfının bir üyesinin ardından harekete geçmiş olsalar da, bir devrim olarak tanımlandı. Zira Marksizmin bu büyük yorumlayıcısı açısından belirleyici olan; yani nihai sonucu tayin

5 Bkz. <https://www.marxists.org/archive/lenin/works/1905/rd/5.htm>

6 Lenin, agy.

eden ilişki seferberliğin patlak vermesine neden olan altyapısal dinamiklerin kendisiydi. Kalabalıkların harekete geğtiği gün en önde yürüyen isim Papaz Gapon olsa da, Gapon'un arkasından yürüyenlerin sınıfsal aidiyeti, onların eylemlerinin karakterine karar veren temel belirleyiciydi. Kitle seferberliklerine Leninist yaklaşım da, bu ilkesel önerme üzerinden somutlaşıp gelişti.

9. Devrimleri anlamlandırma noktasında sınıflandırmak

a) Sosyal devrim ve politik devrim

Ortodoks Marksist literatürde sosyal (toplumsal) devrim, *mülkiyet ilişkilerini*, yani *ekonomik altyapıyı* dönüştüren devrimler olarak tanımlanır. Bu devrimler yalnızca siyasal değil, ekonomik rejimlerin de değişmesi bağlamında özgünlerdir. Dolayısıyla bir sosyal devrim, hükümetlerin veya rejimlerin ötesinde, *yöneten toplumsal sınıfların* değiştiği bir devrimdir. Marx'ın sosyal devrim yorumu, genellikle 1789 Fransız devrimi örneği üzerinden bina edilmişti. Onun için sosyal devrim, ekonomik temellerdeki değişimin politik ve hukuki üstyapının temellerinde hızlı dönüşümlere yol açmasıydı. Karl Kautsky 1902 senesinde Hollandalı bir grup akademisyene verdiği konferans sırasında bu tanıma mühim bir katkıda bulundu. Kautsky, Marx'ın tarifine katılıyor ancak buhar makinesi ile Amerikan'ın keşfinin bir devrim değil, devrimin nedenleri olduğunu söylüyor ve sosyal devrimin aynı zamanda bir metoda işaret ettiğini ekliyordu.¹

---

1 Kautsky'nin 1914 emperyalist paylaşım savaşının ardından değişen pozisyonunu ve

Politik devrimden veya toplumsal reformdan farklı olarak sosyal devrimin metodolojisi, iktidar aygıtının sahiplerinin isimsel değil, sınıfsal değişimini şart koşar. Politik devrim ancak ve ancak, toplumsal olarak sömürülen ve baskılanan sınıfın egemenliğinin kurulması üzerinden bir sosyal devrime dönüşebilir. Örneğin üretimin kapitalist karakteri altında, proletaryanın politik kurtuluşu, onun toplumsal iktidarının tesis edilmesiyle tamamlanmak zorundadır. Aksi halde siyasal özgürleşme eylemi, bir ütopyanın imkansızlığı eşliğinde sönmülenecektir. Neden mi? Zira proletaryanın olası bir politik egemenliği, onun önceki sosyal konumuyla uzlaşmaz bir tezatlık içerisindedir. Siyasal kurtuluşun ekonomik egemenliği zorunlu kılıyor olması, sürekli devrim stratejisinin de temelini oluşturan diyalektik ilişkidir.

Sınıflı toplumların ilk ortaya çıkışından antik Yunan ile Roma'ya, imparatorluklar döneminden geç Ortaçağ dönemine değin, tarihin birçok kritik sınıflar mücadelesi virajında, iç savaş ve toplumsal yıkım örnekleriyle karşılaşsak dahi, burada kullandığımız anlamıyla bir sosyal devrim gerçekliğine sıkça rastlayamıyoruz. Antik dönemde ve Ortaçağ'da gözlemlediğimiz birçok toplumsal sınıf mücadeleleri, mülkiyetin ve sosyal örgütlenme tarzlarının yeni biçimlerini yaratamadan, yeni ekonomik koşullar doğurmadan sönmülmüşlerdir. Bunun sebepleri, 1.) o sıradaki yerel ve sınırlı sanayi ve ticaret merkezlerinde üretici güçlerin ve üretim ilişkilerinin kendi kendilerine yeterlilik göstererek, kendilerini yeniden üretebilmelerinde ve 2.) antik kentlerin, kapitalist şehirlere oranla dışarıya çok daha gevşek bağlarla bağımlı olmalarında aranabilir. İmparatorluklar dahi bir hanedan ve o hanedanın zor yoluyla tahakküme aldığı ve farklı bir iktisadi gerçekliği olan topluluklardan oluşuyordu. Böylece geniş coğrafyalara yayılmış bulunan imparatorlukların barındırdığı her topluluk kendi ekonomik gelişim düzeyleri uyarınca kendilerine özel bir sınıflar mücadelesine tanıklık ediyordu ki, bu da bütün bir coğrafyadaki mülkiyet ilişkilerini altüst edecek bir sosyal devrimi olanaksız kılıyordu. Köle ve zanaat ekonomisinin gelişiminin yavaşlığı, her türden devrimin önündeki

---

Troçki'nin bunun, onun devrim teorisinde ne gibi değişiklikler yarattığını anlattığı pasajını da hatırlatalım: "Bugün Kautsky'nin hiçbir sosyal devrim teorisi yoktur. Ne zaman devrime ve proletarya diktatörlüğüne kara çalmalarını genelleştirmeye kalksa, sadece Jaurèsçiliğin ve Bernsteinçiliğin önyargılarının kabak tadı veren bir halini (réchauffé) üretmiş olur." Bkz. Leon Trotskiy, Terörizm ve Komünizm, Epos Yayınları, Çeviri: Onur Koyunlu, Birinci Baskı, sayfa 82.

---

en büyük engeldi. Sınırlı ve sığ kalan teknik gelişimin ise mülkiyetin yeni biçimlerini yaratması olanaksızdı. Antik çağlarda ve Ortaçağ'da sermayenin temel biçimleri faiz (tefecilik) ve ticari sermayeleriydi. Bu kapital çeşitleri ekonomik gelişmeleri tetiklese dahi, bu değişimler ticaretin ve iş bölümünün geleneksel formlarının yeni versiyonlarını yaratmaktan öteye varmıyordu. Tüccarlık ve tefecilik sermayelerine karşıt olarak verilen politik mücadeleler, sosyal devrimi andıran sosyal durumlara yol açabilseler de, bunlar yeni bir toplum durumu yaratmaktan ziyade, eski koşulların revize edilmesiyle veya restore edilmesiyle sonuçlanıyordu.

O halde burada kullanılan anlamıyla sosyal devrim, 17. ve 18. yüzyıl İngiliz ve Fransız sosyal devrimlerinin ardından, üretim tarzının kapitalist bir nitelik taşımaya başlamasıyla ortaya çıkmıştır. Tarihte sosyal devrimleri iki geçiş aşamasında gözlemleyebiliriz: Birincisi feodalizmden ve kölecilikten kapitalizme geçişte (İngiliz, Amerikan ve Fransız devrimleri), ikincisi ise kapitalizmden sosyalizme geçiş sırasında (Rus devrimi, Çin ve Küba devrimi ve benzerleri). Bu yönüyle sosyal devrim, kapitalist toplumsal-tarihsel gelişimin aşamalarına özgü bir dinamiktir. Böylece o, tarihsel düzlemde kapitalizmle birlikte yok olacaktır çünkü proletarya, ancak bütün sınıfların varlık koşullarını ilga ederek kendi kurtuluşunu örgütleyebilecek olan biricik sınıftır.

Politik devrimler ise üretim ve mülkiyet ilişkilerinin karakterine dokunmayan, ekonominin toplumsal örgütlenişini değiştirmeyen ancak *politik rejimi* dönüştüren; yani iktisadi altyapıda değil, *siyasal üstyapıda* dönüşüm gerçekleştiren devrimler olarak kategorize edilir. Politik devrimler, devletin ve üretim araçlarının mülkiyetinin sınıf karakteri bağlamında bir devrim değildir; yalnızca özelde hükümet ve genelde rejimin türü ve biçimi bağlamında bir devrimdir. Örneğin 1907 İran devrimi (yeni bir anayasa eşliğinde meclis açılmıştır) ve 1908'de Osmanlı Devleti'nde yaşanan devrim (İkinci Meşrutiyet'in ilan edilmesiyle sonuçlanmıştır) politik devrimler olarak rejimleri değiştirmiş ancak mülkiyet ilişkilerini dönüştürememiştir.

2011 Ortadoğu devrimlerinin, başlangıçları ve devamlılıkları itibariyle içerlerinde sosyal devrime dönüşme potansiyeli (ve aslında görevlerinin nihai başarısı adına zorunluluğu) taşıyan politik devrimler olduklarının anlaşılması önemlidir. Örneğin Kemal Okuyan, devrim kavramını yalnızca iktisadi altyapıda gerçekleşen dönüşümlerin biçimine verilen bir isme indirirken ve kitlesel seferberlikler sonucu politik iktidardaki de-

ğışimlerin bir devrim olarak adlandırılmayacağını ileri sürerken, Mısır devriminin geçici olarak iktidara getirdiği burjuva gericiliğini mazeret olarak kullanıyordu:

“Mısır’da ‘sözde devrim’ sonucu iktidara gelen geçici hükümet Mübarek dönemini aratan uygulamalara imza atıyor...”²

Belirtmekte yarar var ki, Okuyan’ın anlayışına göre 1917 Şubat devrimi de bir devrim değildir. Neden mi? Çünkü orada da Geçici Hükümet, Çar otokrasisini “aratan uygulamalara”; mesela savaşın sürdürülmesine, toprakların köylülere dağıtılmamasına, grevlerin ve gösterilerin yasaklanmasına ve ekmeğe zam getirilmesine “imza atmıştı.” Dahası Şubat Devrimi Çarlık kapitalizminin mülkiyet ilişkilerini hiçbir şekilde değiştirmemişti. Rus burjuvazisinin partisi olan Kadetler, bu sebeple Şubat Devrimi’nin sınırını belirlediği alandan siyasal bir memnuniyet duyuyorlardı. Yalnız onların (gericilerin) duydukları bu memnuniyet, Lenin ile Troçki’nin Şubat’ı kriminalize etmelerine neden olmadı, aksine ikisi de bu sayede Şubat’ın mantıksal sonuçlarına ulaştırılması gerektiği sonucuna vardı. Leninizm ile Castro-Chavizm arasındaki derin siyasal ve metodolojik uçurumun en keskin örneği işte burada yatmaktadır: Birisi Ekim’e giden yolu açma hedefini taşır, diğeri Ekim’e giden yolu kapama refleksi gösterir.

b) Demokratik devrim ve sosyalist devrim

Kabaca ifade edilecek olursa, demokratik devrimler, karşısında sosyalist görevlerden önce burjuva demokratik sorumlulukları bulacak olan; yani sömürge ve yarısömürge ülkelerde yaşanacak devrimlerin ilksel karakteri olarak görülen devrimlerdir. Demokratik devrim tanımı, Kautskyci ekonomik şablonculuğun egemen duruma geldiği II. Enternasyonal oportünizmi ve ardından da aşamacı Stalinist devrim şablonlarına hapsedilmiş olan Komintern tarafından sömürge ve yarısömürge ülkelerde proletarya diktatörlüğü rejiminin inşasına ve inşa çabalarına muhalefet etmenin ma-

---

2 Bkz. <http://gelenek.org/arap-dunyasinda-sozde-devrim-komunist-hareket-ve-yeni-osmanli-yuvarlak-masa> Bu arada ilginçtir, Okuyan’ın bu cümleyi sarf ettiği yuvarlak masa etkinliği sırasında, kendisinden sonra söz alan Özgür Şen şöyle konuşuyor: “Kemal gülererek ‘sözde devrim’ dedi, isterseniz, buradan başlayalım.” On seneler süren bir Bonapartist diktatörlüğün kafasını koparıp atmış olan seçeneksiz Mısır proletaryasının bu tarihi başarısından, pişkince gülererek (!) “sözde” devrim olarak bahsedebilmek, ancak ve ancak işçi sınıfına duyduğu inançsızlığı ve güvensizliği politik üretiminin her aşamasında bir katalizör olarak kullanan ve bu nedenle de liberal kibrinden kurtulamayan bir radikal reformistin, yani bir Castro-Chavistin eseri olabilir.

zereti durumuna getirildi. Bu akımlara göre demokratik nitelikli devrimler, “demokratik” görevlerinin belirlemiş olduğu sınırı aşmamalıydı.

Nedir şablonculara göre “aşılmaması” gereken bu burjuva demokratik görevler? Genel olarak bir gruplandırma yapılacaksa eğer burjuva demokratik görevlerin siyasal demokrasi, tarım-toprak reformu, ulusal sorun ve ekonomik bağımsızlık (emperyalizmden kopuş) noktalarında yoğunlaşmış bulunan politik görevler olduğu söylenebilir. Sınai bir “kalkınma” bağlamında geri kalmış ulusların kırdı yarıfeodal üretim ilişkilerini ortadan kaldırması, kurucu bir meclis etrafında siyasal demokrasinin asgari programını somutlaması, azınlık durumundaki ezilen ulusların kendi kaderlerini tayin hakkının tanınması ve emperyalist egemenliğin ekonomik ve politik gündemlerinden ve yapısal reform programlarından bağımsızlaşması, demokratik devrim tanımının özünü yansıtan atılımlardır.

Sosyalist devrim ise, anlaşılacağı üzere ücretli kölelik sisteminin yok edilmesi üzerinden yükselen sorumluluklara ve görevlere (üretim araçlarının işçi denetiminde kamulaştırılması, kapitalistlerin mülksüzleştirilmesi, üreticilerin yönetime geçmesi ve benzer tedbirler gibi) sahip devrim biçimidir. Bu devrim, modern devlet aygıtına emperyalist çağdaki biçimini kazandıran ekonominin kapitalist örgütlenişinin temellerine dönüktür ve yıkıcı olduğu kadar yapıcıdır da. Bu devrim en yüksek teorik ifadesine Marx, Lenin ve Troçki'nin eserlerinde ve metodolojisinde kavuşmuştur.

Bu bağlamda, yapmış olduğumuz tanımlamalar sonucunda, anlayış düzeyinde soyut birtakım ölçütlere sahip olabiliriz. Hiçbir demokratik devrim, bir sosyal devrim değildir. Demokratik devrimler, kavrama özünü kazandıran nitelikleri dolayısıyla, teorik düzlemde bir politik devrim olmasına daha yatkındırlar; yöneten sosyal sınıfları değil, politik rejimleri değiştirmeyi öngörürler. Sosyalist devrim ise bir sosyal devrimdir zira bu devrim, mülkiyet ilişkilerinin dönüşmesi anlamını taşımaktadır; o, aynı zamanda bir politik devrimdir çünkü mantıksal olarak, politik rejim alaşağı edilmeden sosyal mülkiyet ilişkileri değiştirilemeyecektir.

Bunun yanı sıra, diktatörlükleri deviren kitlesel seferberlikler de, ulusun karşısına burjuva demokratik görevlerin tamamlanamamış olması sorunsalını diktiği için, asgari demokratik sorumlulukları bir sorunlar dizisi olarak gündeme taşıdığı için, birer demokratik devrim olma karakteri taşırlar. Bir demokratik devrim, gündeme getirdiği sorunların niteliği itibariyle de bu karakterini perçinler. Ancak emperyalizm çağında bur-

juva demokratik görevleri gündeme getirenin işçi sınıfı olması, demokratik biçimin kendiliğinden sosyalist bir öze sahip olmasını beraberinde getirir. Böylelikle sorunların karakteri her ne kadar burjuva demokratik olsa da, sorunların çözüm yöntemi ve bu yöntemin sahibi olan biricik sınıf olarak işçi sınıfının sosyoekonomik konumu, durumun bütününe kendinde olan devrimci sosyalist potansiyeller yükler. Castro-Chavizmin sınıfta kaldığı birçok konudan birisi de budur. TKP'nin teorik dergisi *Genel*'te Özgür Şen'in şöyle konuştuğu aktarılmaktadır:

“Aydemir kısaca tanımsal olarak devrim tartışmalarına da girdi; artık biliyoruz ortada ne bir ‘devrim’ var, ne de ‘tarihsel ilerleme’..”

“Ama önümüze tekrar tekrar ya ‘devrim’ geliyor, ya da ‘tarihsel ilerleme’..”

“Birkaç diktatörün iktidardan uzaklaştırılmasının devrim olarak görülmesi ya da bunların tarihsel bir ilerleme olarak nitelendirilmesine sakın aceleyle ortaya atılmış tezler olarak bakmayalım. Bunu aceleyle ve cahilce yapanlar da var, ama bunun son derece sistematik bir saldırı, Marksizmin merkezini hedef alan bir müdahale olduğunu atlamayalım.”³

“Birkaç diktatörün iktidardan uzaklaştırılmasının” devrim olarak görülemeyeceğini, hatta görülmesinin de “Marksizmin merkezini hedef alan” bir saldırı olarak okunması gerektiğini belirten yazarın, demokratik ve/veya politik devrimin Marksist tanımından bilinçli olarak habersizmiş gibi davranması; dahası diktatörlüklerin devrilmesinin toplumun gündemine taşıdığı demokratik sorunların çözümünün ancak antikapitalist tedbirlerde yatmasının yarattığı potansiyel devrimci rezervin üzerinden atlanması, ancak oportünizm olarak adlandırılabilir. “Birkaç diktatörün iktidardan uzaklaştırılmasını” devrim olarak görmeyen bu liberal-Stalinist kibir, her devrimci işçinin midasını bulandıracaktır.

Aslında sıfatların ve tanımlamaların nihai anlamı çerçevesinde “demokratik devrim” ve “sosyalist devrim” kategorilendirmeleri, emperyalist ekonomik örgütlenişinin eşitsiz ve bileşik yapısına terslik teşkil etmesi bağlamında teorik bir yanılgıya işaret eder. Çağımızın devrimleri, demokratik ve sosyalist görevleri ile sorumlulukları bağlamında *kaynaşmış* bir birleşik sürece işaret eder. Demokratik bir devrimin ardından gelecek olan sosyalist bir devrim yönündeki aşamacı anlayış ve beklenti, devrimin, içerisinde demokratik ve sosyalist görevlerin birbirlerini şart koştuğu diyalektik bir bütün olduğu gerçeğini kavrayamaz ya da çarpıtır.

---

3 Bkz. <http://gelenek.org/arap-dunyasinda-sozde-devrim-komunist-hareket-ve-yeni-osmanli-yuvarlak-masa>

Üstyapısal (demokratik) sorunlar üzerinden gündeme gelen bir devrimci durumun veya devrimin (ki bu sorunlar da varlık şartlarını ekonomik duruma borçludur), demokratik gündemleri mantıksal sonuçlarına erdirerek aşma yönünde göstereceği irade, altyapıda (ekonomide) alınacak olan tedbirlerin antikapitalist karakterince belirlenir. Böylece devrimin demokratik gündemleri bir kesintisizlik (süreklilik) içerisinde ekonominin toplumsal örgütlenişi sorununu (sosyalist görevleri) toplumun karşısına diker.

Bunun ismi *sürekli devrimdir*. Sürekli devrim, kapitalizmin emperyalist aşamasında en basit demokratik sorunların çözümünün dahi proletaryanın sosyalist görevleriyle iç içe geçtiğini belirtir. Dahası, artık ekonomide birtakım kapsamlı sosyalist önlemler alınmaksızın, başlıca demokratik görevlerin hayata geçirilmesi de mümkün olamayacaktır. Çağımızda patlak veren bütün demokratik seferberliklere ve devrimlere bir Ekim olma potansiyeli kazandıran dinamik, işte bu sürekli devrimci dinamiktir.

c) Şubat devrimi ve Ekim devrimi

Şubat ve Ekim tanımlamaları esas olarak, 1917 devrimlerinin ardından yaşanan 20. yüzyıl devrimlerinin kategorilendirilmesinde yardımcı olması ve anlaşılması hedefiyle Nahuel Moreno tarafından ortaya atılmış kavramlardır. Moreno için Şubat ve Ekim arasındaki açı esas olarak önderliğin niteliğinde ve kitlesel özörgütlenme organlarının varlığında yatmaktaydı. Bu bağlamda Moreno Şubat devrimine, 1917'deki Rus Şubat'ından yola çıkan ancak ondan da farklılaşan bir özellik yükledi. Onun yüklediği bu özelliğin çıkış noktası, temel olarak İkinci Dünya Savaşı'nın ertesinde gerçekleşmiş bulunan mülksüzleştirilmelerle, bir Kızıl Ekim arasındaki mühim açıdan kaynaklanıyordu. Kendisi şöyle yazıyordu:

*"Bu konuya devam etmeden önce bir Ekim Devrimi ile burjuvazinin mülksüzleştirilmesi arasındaki farkı vurgulayalım çünkü İkinci Dünya Savaşı öncesinde burjuvaziyi mülksüzleştiren tek devrim 1917 Ekim devrimi olmuştur ve bu gerçek de bizi yanlış bir analogiye, iki terimin de aynı anlamda olduğunu kabul etmemize götürebilir. Oysa İkinci Dünya Savaşı sonrasında deneyimi, bir Ekim Devrimi ile burjuvazinin mülksüzleştirilmesinin aynı şey olmadığını göstermiştir."*⁴

Anlaşıldığı üzere Moreno, son derece haklı bir şekilde, Leninist-Troç-

4 Bkz. Nahuel Moreno, Geçiş Programının Güncellenmesi, h2o Yayınları, Kasım 2014, Çeviri: Enternasyonal Yayıncılık Çeviri Grubu, sf. 142.

kist bir önderliğin yüzyılın başında gerçekleştirmiş olduğu sosyal devrim ile, dünya savaşının ardından farklı politik karakterlere sahip olan önderliklerin gerçekleştirmek zorunda kalmış oldukları mülksüzleştirmeler arasında kategorik bir farklılık koyuyordu. Moreno için Ekim'in farkı, ilk olarak "işçi ve kitle iktidarının devrimci organlarının, örneğin Sovyetlerin ortaya çıkışıdır."⁵ Ekim'in, bu ilk farkla yakında ilgili olan ikinci ayrıştırıcı niteliği ise Moreno tarafından "ayaklanmayı ve silahlı mücadeleyi yöneten, kitlelerin seferberliğini ve uluslararası sosyalist devrimi geliştirmenin sadece bir aracı olarak iktidarı alan devrimci Marksist bir partinin varlığı"⁶ olarak belirlenir.

Moreno'nun Ekim tanımı keskin köşelere sahip olması bakımından fark edilebileceği üzere ikinci emperyalist paylaşım savaşının sonrasında vuku bulmuş olan sosyal devrimlerden kategorik olarak ayrılır. 20. yüzyıl devrimci literatürü içerisinde bu ayrımı koyabilmiş biricik Marksist olan Moreno, kendine özgün Şubat'ın tarifine, aşağıdaki gibi bir giriş yapar:

*"Şubat devrimi, Ekim devriminden farklıdır ama ona yakından bağlıdır. Şubat devriminin ilerleyebilmesi için bu devrimin ancak Ekim devriminden önceki zorunlu bir giriş niteliğinde olması gereklidir."*⁷

Moreno açısından Şubat'ın kendisi, yani 20. yüzyılın ikinci yarısında sermayeyi mülksüzleştirmiş olan devrimler hiçbir şekilde, sonlu ve kapalı bir sürece işaret etmiyordu. Aksine bunlar, teorik tarifi yukarıda yapılmış bulunan Ekim'e "zorunlu bir giriş niteliğinde" olmak zorundaydı. Bu tutum, Lenin'in *Nisan Tezlerin*'de Kerenskici Bonapartizmin Marksist politikada yaratma eğilimi taşıdığı yanlısamalara karşı açmış olduğu savaşın ardındaki mantığın, metodolojik yapısının korunarak sınıflar mücadelesinin güncel aşamasına ve sorunlarına uygulanmasından başka bir şey değildi. Lenin'den Moreno'ya devamlılık gösteren bu metodolojik anlayış, özellikle bugün bir Ekim'in yoktan var edilmesi beklentisini taşıdığını deklare ederek mevcut "zorunlu girişleri" inkar eden ve onların karşısına geçen Castro-Chavizmin, neden antileninist bir mantık üzerinden kendisini var ettiğine açıklık kazandırabilir: Zira bu akım, kitlelerin "Ekim devriminden önceki zorunlu bir giriş niteliğinde" olması gereken ilksel antikapitalist reflekslerle ve burjuva önyargılarla bezenmiş devrimlerini, tam da bu "zorunlu giriş" karakteri sebebiyle kriminalize etti. Halbuki

---

5 Bkz. agy. sf. 142.

6 Bkz. agy. sf. 142.

7 Bkz. agy. sf. 143.

Morenist tutumun da belirlediği üzere, Arap devrimleri sonlu ve kapalı bir sürece denk gelmiyordu. Aksine onun, sonluluğu önceden emperyalizm tarafından belirlenmiş ve organize edilmiş bir restorasyon olduğunu iddia etmek, bir devrimin sönümlendirilmesinde karşıdevrimcilerin deşirmenine su taşımak anlamını taşıyordu.

Moreno, bu girişin ardından Şubat tanımını, Rus düşünür Herzen'in "devrimin cebiri" olarak özetlediği Hegel diyalektiğinin kavramları aracılığıyla, en saf ve köşeli haliyle ortaya koyuyor:

*"Şubat devrimi, emperyalizmin sömürücüleriyle, burjuvaziyle ve burjuvaziye bağlı toprak sahipleriyle yüzleşen bir işçi ve halk devrimidir; bu devrim, burjuva devlet aygıtını tahrip eder ve onu krize sürükler. Sınıf dinamikleri ve yüzleştikleri düşman açısından her iki devrim de, Şubat devrimi de Ekim devrimi de, sosyalisttir. Aralarındaki fark, kitle hareketinin farklı bilinçlilik düzeyinde ve esas olarak devrimci Marksist partiyle kitle hareketi ve akmakta olan devrimci süreç arasındaki ilişkide yatmaktadır. Özetlersek, Şubat devrimi, bilinçsiz bir sosyalist devrim iken Ekim devrimi bilinçli bir sosyalist devrimdir. Biraz Hegel ve Marks gibi konuşursak şöyle diyebiliriz: Şubat devrimi 'an sich' (kendinde) bir sosyalist devrimdir ve Ekim devrimiyse 'für sich' (kendisi için) bir sosyalist devrimdir."*⁸

Şubat'ın kendinde sosyalist karakteri, tam da oportünist partileri programları ve amaçları ötesinde eyleme geçmeye iten olgudur. Moreno'nun ustalıkla belirttiği üzere proleter ve yarıproleter kitlelerin olağanüstü basınçları sonucu var olan bu sosyalist karakter, oportünist önderlikleri burjuvaziyle kopma noktasına dahi taşımayı başabilmektedir.

"Şubat devrimleri, devrimci yükselişin bu aşamasındaki işçi ve kitle hareketini yansıtan bir mantığa sahiptir. Neredeyse bütün devrimler, kitle hareketinin derin nesnel ihtiyaçları tahammül edilemez bir hal aldıklarında ortaya çıkmışlardır. Fakat proletaryanın ve onun önderlerinin bilinçlilik seviyesi, devrime yol açan nesnel durumla kıyaslandığında geri bir seviyede kalmaya devam etmektedir. Lakin bu geriliğe rağmen devrimler gerçekleşmektedir. (...)

"Proletaryanın düşük bilinçlilik seviyesinin ve bir devrim yapmayı başaramadık kadar yaygınlaşmış olan devrimci seferberliğinin bu bileşimi Şubat devrimini yaratmaktadır. İşçi hareketinin devrim esnasında bile mevcut olan bu düşük bilinçliliği, karşıdevrimci aygıtların ve programlarıyla yaklaşımını açısından reformist olan küçük burjuva akımların devrime uyum

8 Bkz. agy. sf. 143.

sağlamasını ve bir aşama boyunca bu devrimi yönetmelerini olanaklı kılmaktadır.”⁹

şubat, kitle hareketinin devrimci organları tarafından militan düzeyde desteklenen bir Bolşevik partinin iktidarı zapt etmediği ancak küçükburjuva aygıtların ve programların, tam da Ekim seçeneğinin gerçekleşmesinin önüne geçmek adına hedeflerinden (kitle hareketini sonlandırmak ve ulusal pazarın özel mülkiyet temelindeki birliğini korumak) tavizler vererek sermayeyi mülksüzleştirmek zorunda kaldıkları devrimlerdir. O halde şubat'ın önderliğini gasp eden küçükburjuva programların nihai hedefi, devrimin sürekliliğini parçalamaktır. şubat, Ekim olmayan bir sosyal devrimdir. Çin, Küba, Kore ve Doğu Avrupa işçi devletlerinin kuruluş süreci, bu tanımlamanın kümesine giren devrimlerdir. Bunların Ekim ile başlıca farklılıkları, devrimlerin bir Bolşevik parti tarafından değil, küçükburjuva önderlikler tarafından yönetilmiş olmasıdır. Ekim'in özgün yanı, işçi hareketi içinde inşa edilmiş ve ona dayanmakta olan Bolşevik önderliktir.

---

⁹ Bkz. agy. sf. 143, 144.

10. Aşamaları ve durumları sınıflandırmak

a) Devrim, devrimci durum ve devrimci seferberlik

Devrim, devrimci durum ve devrimci seferberlik farklı eğilimlere ve karakterlere sahip farklı gerçeklikler olarak, birbirlerinden hem bağımsız şekilde tanımlanması gereken, hem de daima birlikte ele alınması gereken üç kavramdır. Bu üç farklı olguya işaret eden üç kavram, sınıflar mücadelesinin mevcut aşamasının karakteri veya olasılıkları düşünüldüğünde dikkatlice ele alınmalıdır. Burada ise kavramların tanımlamalarının yanı sıra birbirleriyle olan ilişkilerini de ele alarak tartışmaya açacağız.

Öncelikle devrimci bir durumun öne çıkan üç ögesiyle başlayalım: Burjuvazinin ve toprak sahiplerinin yönetim krizi, orta sınıfların (köylülükten kentli küçük burjuvalara dek) radikalleşmesi ve işçi sınıfının devrimci seferberliği. Eğer bu üç nesnel önşarta, bir öznel koşul olarak devrimci önderliğin (Bolşevik partinin) varlığı da eklenirse, Moreno'nun ifadesiyle bu "Ekim devrimci durumu" olarak karşımıza çıkar. Öznel koşul olarak

devrimci partinin mevcut olmadığı ancak üç nesnel önşartın söz konusu olduğu durumlara ise Moreno “Şubat devrimci durumu” der.

Devrimci durum tanımlamasının yukarıda çizdiğimiz çerçevesi içerisinde devrimin, sürecin içerisinde yaşanan bir nitel sıçrama olduğunun anlaşılması gerekir. Nedir bu nitel sıçrama? Hükümetin düşmesi, bir rejim boşluğunun oluşması, iktidarın ele geçirilmesi ve benzerleri gibi birçok olasılık, devrimin devrimci durumun içerisinde ifade ettiği nitel sıçramaya bir örnek olarak gösterilebilir. Devrim, devrimci durumun sonlandığı anlamına gelmez. Aksine çoğu durumda, devrimle beraber devrimci durum derinleşir. Bir nitel sıçrama olarak devrimin ifade ettiği dönüşümün kendisini sosyopolitik düzlemde gerçekleştirmesi, devrimci durumun sonunun gelmiş bulunduğu anlamına asla gelmez ki bu da aslında nitel sıçramalar (devrimler) olasılığının bir somut kesintisizlik olarak kendisini var etmesi anlamını taşır. Bu bağlamda devrim, devrimci duruma içkindir ancak karşıdevrimci bir dönemin sonunu ifade eden olaylar dizisi de bir devrim olarak kendisini gerçekleştirebilir ve devrimci veya öndevrimci bir durumun doğumunun ebeliğini yapabilir. Özetle devrimci durumlar — her ne kadar bu tarihsel ve toplumsal bir zorunluluk olmasa da — devrimleri yaratabilir ve tersinden, bir devrim de, devrimci olmayan bir durumdan çıkışı örgütleyerek devrimci durumun varlığını egemen kılabilir. Ancak belirttiğimiz üzere, devrimci seferberliklerin yaratmış oldukları devrimci veya öndevrimci durum, bir nitel sıçramaya (yani devrim anlamını taşıyan hükümetlerin düşmesine, yönetim krizinin rejim boşluğu oluşturmasına veya iktidara el konmasına) tanıklık etmeyebilir de.

Bu belirlenimlerden yola çıkarak devrimci seferberliği nasıl tarif edebiliriz? Öncelikle kitlelerin devrimci seferberlikleri olgusu, bir devrimin de devrimci veya öndevrimci durumun da en temel ve ortak önşartlarından birisini oluşturmaktadır. Seferberlik, proleter ve yarıproleter kitlelerin salt ekonomik veya ekonomik olanı siyasi olanla kaynaştıran bilinçli veya yarıbilinçli-yarıkendiliğinden talepleri eşliğinde eylemliliğe geçme durumlarına denir. Ancak devrimci seferberliğin bir devrim durumu yaratabilmesi, kitlelerin ekonomik ve toplumsal hoşnutsuzluklarını doğrudan doğruya burjuva devlet aygıtının ve onun yönetim biçiminin — yani rejimin — varlığına, doğru bir biçimde indirgemeleriyle olanaklı olabilir. Bunun anlamı ekmek talebinin, gerici rejimin ancak alaşağı edilmesiyle karşılanabileceğinin farkında olan bir bilinçlilik durumudur. Arap devrimci sürecinde yaşanan da tam olarak bu olmuştur. Tunuslu işçiler

ekmek ve su talep ederlerken Bin Ali'nin defolmasını da sloganlarının sonuna eklemişlerdir. Mısır halkı adalet ve onur şiarını yükseltirken Mübarek'in devrilmesini taleplerinin mantıksal bir uzantısı olarak şart koştur. Bu sebeple Arap proleter kitlelerinin devrimci seferberlikleri bir devrimci durum yaratmış (yani egemen blokları bir hükümet krizinin içerisine sokmuş ve orta sınıfları radikalleştirmiş) ve ardından bu devrimci durumun içerisinde bir devrim (nitel sıçrama), yani Bonapartist diktatörlüklerin kafalarının kopartılması mümkün olmuştur.

Eğer yukarıda aktardıklarımızı özetlememiz gerekirse şöyle diyebiliriz: Devrim, devrimci durum içerisindeki nitel sıçramayı temsil eder. Her devrim, muhakkak bir devrimci durum yaratır ancak her devrimci durum, bir devrimle sonuçlanmayabilir. Devrimci seferberlik, devrim ve devrimci durum olarak tanımlanabilecek toplumsal durumların en önemli şartıdır; kitlelerin seferberliği yoksa, devrim de yoktur. Aynı şekilde her devrim, kitlelerin devrimci seferberliğinin varlığına gereksinim hissederken, kitlelerin her devrimci seferberliği bir devrimle taçlanmayabilir. Hatta bu seferberlikler yerel ve kısmî de kalabilirler.

b) Devrimci durum ve devrimci kriz

Devrimci durum ile devrimci kriz, sınıflar mücadelesinin ve toplumsal aşamanın birçok durumda farklı safhalarına ve olasılıklarına işaret eder. Öngördükleri taktiklerin, politikaların ve sloganların farklılaşması bağlamında devrimci durum ile devrimci krizin kategorik ayrılıklarının anlaşılması mühimdir. Basit bir örnek vermemiz gerekirse, devrimci durum esnasında ancak bir ihanet anlamına gelebilecek olan Kurucu Meclis sloganı, devrimci krizin kısa süreli parlaması sırasında kitleleri seferber edici bir işlev görebilir.

Mevcut problemimize dönük en yetkin yorumlamayı Nahuel Moreno, o sıralarda LIT-CI'nin (Uluslararası İşçi Birliği - Dördüncü Enternasyonal) Brezilya seksiyonu olan siyasi partinin gençlik grubu *Alicerce*'yle girdiği tartışma sırasında gerçekleştirmiştir. Moreno 11 Mayıs 1984 tarihli mektubunda şöyle yazmaktadır:

“Bir yılı aşkın süredir özel olarak Figueiredo'nun rejimi bir politik krizin içerisinde ve kapitalist Brezilya rejimi de ekonomik krizin içerisinde. Her iki kriz de artarak akutlaşmaktadır ve aynı zamanda, nüfus artan oranlarda kitlesel olarak muhalefete ve Figueiredo rejimiyle yüzleşmeye kaymaktadır. Son olarak, biz durumu devrimci olarak tarif ettik çünkü yal-

nızca bir rejim krizi olsaydı, bu öndevrimci durum olurdu.

“Siz devrimci durumu ‘hükümetin durum üzerindeki kontrolünü tamamen kaybetmesi’ olarak tanımlıyorsunuz. Eğer bu, tıpkı geçen sene Brezilyada yaşandığı gibi yaşanırsa, yani acımasız bir rejim krizi ve buna karşı kitlesel bir nüfus kayışı olursa, ama hükümet olayların kontrolünü tamamen kaybetmemiş ise, sizin için devrimci durum yoktur. Ancak bizim için vardır.

“Bu farklılık, devrimci kriz sorununa dönüşmektedir.

“Bizim için, ‘durumun kontrolü kaybedildiğinde’ biz sadece basitçe devrimci durum öncesinde değil, aynı zamanda devrimci kriz öncesindeyizdir de. Ve Rio de Janeiro seferberliğinden beri yaşanan budur.”¹

Moreno’nun tanımladığı şekliyle devrimci kriz, kimi durumlarda kitlelerin seferberliklerine ihtiyaç dahi kalmadan burjuva rejiminin kendi içsel kriz dinamikleri sonucunda parçalanması ve ulusal bir yönetim boşluğunun oluşmasıdır. Devrimci sınıfın yıkıcı eylemliliği ve orta sınıfların radikalleşmesi gerçekleşmeden de, kendi kronikleşmiş siyasal ve ekonomik yapısal sorunları dolayısıyla kendi iflasını deklare etmiş bir rejim, ardında bıraktığı politik ve yönetsel boşluk dolayısıyla devrimci bir kriz anına sebebiyet verebilir. Devrimci durumun ise tanımı farklıdır. Brezilya partisinin gençlik örgütlenmesinin tarif ettiği üzere egemen blokların kontrolü “tamamen” kaybetmelerinden ziyade, bir yönetememe krizine saplanmış olmaları dahi devrimci durumun varlığına olanak tanıyabilir. Devrimci kriz, tam da bu anlık ve spontane karakteri dolayısıyla, devrimci durumda gözlemlenenden farklı olarak, kısa süreli bir yaşama sahip olur. Moreno şöyle yazmaktadır:

“Çünkü devrimci kriz tam da durumun kontrolünün tamamen kaybedilmesidir. Bu, tam da onun çok uzun sürememesinin sebebidir, haftalar veya en fazla bir veya iki ay sürebilir.”²

Moreno devrimci kriz üzerine yaptığı yorumlamayı, egemen sınıfların kontrol kaybı ve kitlelerin seferberliği gibi dinamikler üzerinden derinleştirmek suretiyle aşağıdaki gibi sürdürür:

“Sizin yaptığımız tanıma göre, parlamentodaki oylamadan sonra, hükümet oylamadan ve seferberliklerden önceki halinden çok daha kötü bir durumdadır. Eğer istikrarlı olsaydınız, hükümetin ‘durumun üzerindeki

---

1 Bkz. Nahuel Moreno, *Revolutions of the XXth Century*, Editions El Socialista, Buenos Aires, 2014, İngilizce Çeviri: Daniel Iglesias, sf. 44.

2 Bkz. agy. sf. 44.

*kontrolünü kaybetmeye devam ettiğini' yazmalıydınız. Ancak Rio seferberliğinden günümüze dek 'devrimci durum' olarak tarif ettiğiniz süreçte, bir devrimci kriz olarak tanımlayabileceğiniz hiçbir şey bulamayacaksınız.*³

Bu bağlamda devrimci krizi, sadece devrimci ve öndeirimci durumlarda değil, aslında devrimci olmayan ve hatta karşıdevrimci durumlarda dahi patlak verebilecek olan anlık ve spontane bir radikal rejim krizi (daha doğrusu rejim boşluğu) olarak tarif edebiliriz. Burjuva devlet aygıtının kendi iç çelişkilerinin doğrudan bir sonucu olarak rejiminin çöküşüne tanıklık etmesinin yol açtığı krizi devrimci olarak kategorilendirmemizin temelinde ise, tam da bu krizin ifade ettiği iktidar boşluğu yatmaktadır. Halbuki devrimci durum, önceden belirlenmiş mekanik bir iktidar boşluğu anlamını taşımaz. Devrimci kriz ile devrimci durum arasındaki nitel fark, kapitalist egemen sınıfın yönetim krizinin boyutları ile kitlelerin devrimci seferberliğinin varlığının yanı sıra, iktidar boşluğu probleminde de ortaya çıkmaktadır.

c) Öndeirimci, devrimci olmayan veya karşıdevrimci durum

Devrim, devrimci seferberlik, devrimci kriz ve devrimci durum gibi kategorilendirmeler bizlere, sınıflar mücadelesinin hangi aşamada olduğunu anlamamıza, sonrasında da bu aşamaya özgü politikaları, taktikleri ve sloganları geliştirmemize yardımcı olmaktadır. Ancak son derece zengin bir içerik sunmakta olan sınıflar mücadelesinin bütün safhaları bunlarla sınırlı değildir. Misal, ilk Mısır devriminin ardından iktidarı haksız yere gasp etmiş bulunan Müslüman Kardeşler, tarihin görmüş olduğu en kitlesel devrimci dalgayla (30 milyon insanın seferber olmasıyla) devrildi ve ardından darbeci Sisi, ordu aracılığıyla seferberliklerin önünü kesebilmek umuduyla, yine yabancı ve düşman bir sınıf önderliği olarak iktidarı gasp etti. Olayların bu şekilde gelişmiş olmasını, devrimci durumun devamı olarak okuyabilmek mümkün müdür? Bu noktada, farklı kategorilendirmelere de ihtiyaç vardır.

Bu kategorilendirmelerden birisi öndeirimci durum tanımıdır. Devrimci durumun alametifarikası olan egemenlerin yönetim krizi, orta sınıfların radikalleşmesi ve işçi sınıfının devrimci seferberliği, öndeirimci durum söz konusu olduğunda, bir bütün olarak var olmazlar Bir rejim krizinden ve orta sınıfların savruluşundan söz ediyorsak ancak proletarya sokakları kendi devrimci enerjisiyle henüz doldurmamışsa bu bir dev-

3 Bkz. agy. sf. 44.

rimci değil, ancak öndeirimci durum olarak tarif edilebilir. Aynı şekilde işçiler eylemlilik durumuna geçmiş olmasına rağmen, rejim siyasal bir krize sürüklenmenin önüne geçip yönetim aygıtlarını konsolide etmeyi başarabilirdiyse, ama bu sırada orta sınıflar radikalleşme eğiliminden çekilip kurtarılamamışsa, bu da yine devrimci değil ancak öndeirimci bir durum olarak anlaşılabilir.

Devrimci olmayan durum ise aslında bütün yönleriyle bir geçiş aşamasıdır. Zira hem karşıdevrimci hem de öndeirimci veya devrimci duruma geçiş aşamasında bir durağı temsil etmektedir. Bu durumda işçi sınıfı dağınık ve örgütsüzdür. Orta sınıflar siyasal olarak hoşnutsuz olmalarına rağmen, toplumsal olarak seçeneksiz kalmışlardır. İktidar aygıtı ise kendi içerisinde krizli ve patlamalı bir süreç yaşamasına rağmen, alternatif başka burjuva siyasal veya devrimci programların yokluğunda kendisini sürekli olarak yeniden konsolide etmek zorunda hissetmektedir ve bunu başarmaktadır. Devrimci olmayan durum, farklı sınıfsal veya siyasal içerikteki kurumlar ile aygıtların toplum üzerinde şüphesiz ve tam bir hegemonya kurmak noktasında başarısız oldukları bir pat durumuna ve belirsizliğe de işaret edebilir. Bu belirsizlik işçi sınıfının eylemsizliği, güçsüzlüğü ve örgütsüzlüğüyle yoğun olarak belirlenmiş olacaktır. Hakim bloklar derin bir kriz dahi yaşasalar eğer proletarya bir eylemlilik içerisinde değilse, burjuvazi orta sınıfı kendi düzen içi argümanlarına ve programlarına ikna ederek devrimci olmayan durumun tesis edilmesinde başarılı olabilir.

Karşıdevrimci durumun nitelikleri ise en belirgin olanlarıdır: İşçi sınıfının, onun örgütlerinin ve onun öncüsünün iç savaş metotlarıyla fiziksel olarak imha edilmesi. Devrimci duruma benzer şekilde kapitalist sınıfların politik krizinden ve devrimci durumdan farklı olarak bu krizin sonucu olarak soykırımcı faşizan programların iktidara gelmesinden bahsedebiliriz. Yine aynı şekilde orta sınıfların radikalleşmesinden ancak bu radikalleşmenin de barbar gericiliğin toplum nezdinde meşrulaştırılmak için kullanılmasından söz edebiliriz. Ancak karşıdevrimci durumun asıl hedefi, devrimci potansiyeli egemen kapitalist sınıf için imha edilmesi bir zorunluluk halini almış olan işçi sınıfının en ufak siyasal hücrelerine dek şiddet ve zorla parçalanmasıdır.

11. Bir devrim ve devrimci durum tanımına doğru

a) Lenin'in katkısı

Birinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesinden bir sene sonra, 1915 tarihli *İkinci Enternasyonal'in Çöküşü* isimli makalesinde Lenin "bir devrim, devrimci durum olmaksızın imkansızdır; dahası, her devrimci durum, devrime doğru ilerlemez"¹ diye yazıyordu. Böylece devrimci bir durum ile onun içerisinde nitel bir sıçramayı temsil eden devrim arasında bir ayrımı da ortaya koyuyordu. Lenin'in yorumu bununla da sınırlı değildi:

1 V. I. Lenin, *The Collapse of the Second International*, 1915, Lenin Collected Works, Progress Publishers, 1974, 21. cilt, sf. 212-217. Biz bu tanımlamaya şu şerhi zaten düşmüştük: Devrimler, devrimci durumlar olmaksızın patlak verebilirler.

Devrimlerin tanınabilmesinin önceliğini, bir devrimci durumun varlığının tespit edilmesine bağlıyordu (aslında böylece, devrimlerin, devrimci olmayan durumları dönüştürebildiğini de kabul ediyordu). Lenin devrimci durum tanımını aşağıdaki gibi yapıyordu:

“1.) hakim sınıfın kendi egemenliğini herhangi bir değişikliğe gitmeden sürdürmesi imkansız olduğunda; belirli veya farklı bir biçimde ‘üst sınıfların’ arasında bir kriz olduğunda, egemen sınıfın politikasında var olan bir kriz (...) Bir devrimin yaşanması için, genellikle ‘alt sınıfların’ eskisi gibi yaşamak ‘istememeleri’ yetersizdir, aynı zamanda ‘üst sınıfın’ eskisi gibi yaşamaktan ‘aciz’ olması da gerekir; 2.) baskı gören sınıfların acıları ile isteklerinin olağan olandan daha da akutlaşması; 3.) bütün bunların sonucu olarak, kitlelerin hareketliliğinde hatırı sayılır bir yükselme olduğunda (...)”²

Lenin’in devrimci durum tespiti, fark edileceği üzere nesnel bir karakter taşıyan üç bileşenden oluşur: Egemen kapitalist sınıfın krizi, ezilen sınıfların hayatta kalma şartlarının kronik ve derin yıkıcılığı ve kitlelerin seferberlik haline geçmiş olması. Castro-Chavizmin, devrimlere ihanet etmenin gerekçesi olarak öne sürdüğü “devrimci önderliğin varlığı” şartının Lenin’in devrimci durum formülasyonunda yeri yoktur. Zira devrimci bir durum ve hatta nitel bir sıçrama olarak devrim, devrimci önderliğin henüz bina edilememiş olduğu aşamalarda da gerçekleşir (hatta çoğunlukla böyle durumlarda gerçekleşir). Lenin’de bir devrimin gerçekleşmiş olması ile zafere ulaşmış olması kategorik olarak aynı değildir. Var olan bir devrim, mekanik olarak zafere ulaşmaz. Ancak bunu yapamaması, onun var olmadığı anlamına da gelmez.

Lenin’in devrim tanımının nesnelliği, onun bir yönetememe ve yönetilememe krizini şart koşan anlayışından ileri gelir. Bu yönüyle Lenin’in tanımlaması, eski durumun ve koşulların, eski araçlar ve yollarla sürdürülmesinin olanaksız hale gelmesinin yol açtığı patlamalı süreçler üzerinden inşa edilir. Bu oldukça isabetli bir gözlemdir zira kitlelerin, kendi özgüçleriyle ve seferberlikleriyle mülkiyet ilişkilerini dönüştürme noktasında başarısız dahi olsalar yarattıkları tamamen farklı ve yeni durumun bir devrimci atılıma işaret ettiğine parmak basar. Tıpkı Bin Ali’nin ve Mübarek’in, ardından da Müslüman Kardeşler ve benzerlerinin, eski koşulları ve biçimleri eski araçlar ve yöntemlerle sürdürmeye çalıştıklarında yerle bir olmalarında görüldüğü gibi, Lenin’in ölçütleri, devrimci dinamizmin

---

2 Bkz. agy. sf. 212-217.

belirli bir süreklilik içerisinde zikzaklarla gelişim gösterip sıçramalar gerçekleştirdiğinin açıklamasını verir.

Lenin'in bu tanımı 1917'den önce, özellikle 1905 Rus devriminin dersleri eşliğinde oluşturduğunu unutmamak gerekir. Zira Lenin de kendi tanımına örnek ararken 1905 Rusya'sını, 1860'lar Almanya'sını ve yine 1859-61 ile 1879-80 Rusya'sını tercih ediyor. Lenin, devrimci durumdan devrime yaşanan sıçramanın, yukarıda sayılan üç nesnel koşula bir öznel şart eklenmesiyle başarılabileceğini belirtiyor: "Devrimci sınıfın, eski hükümeti parçalayacak derecede kitlesel devrimci eyleme geçmesi." Burada üzerinde durulması gereken nokta, Lenin'in devrimci sınıf tanımının, sınıfın öznel önderliğinin karakterinden değil, ancak sınıfın kapitalist yapılanma içerisindeki nesnel sosyoekonomik pozisyonundan ileri gelmesidir. Leninist yöntem, burjuva veya küçükburjuva önderliğe sahip dahi olsa, proletaryanın bir sınıf olarak kendiliğinden devrimci potansiyele ve sosyalist bir eylem özüne sahip olduğunu açıkça kabul etmektedir. Lenin'in öznel önderliğe yüklediği anlam, yani "bütün sosyalistlerin temel görevleri" olarak gördüğü hedefler şunlardır: "Kitlelere devrimci durumun ve onun kapsamı ile derinliğinin açığa vurulması, proletaryanın devrimci bilincini ve devrimci kararlılığını uyandırmak, onun devrimci eyleme geçmesine yardımcı olmak ve bu amaçla devrimci duruma uygun örgütlenmelerini yaratmak."³

Lenin 1915'te çizmiş olduğu bu çerçeveyi, 1917'nin tecrübelerinin de aktarıldığı 1920 tarihli bir metninde derinleştirecek ve güçlendirecektir:

"(...) bir devrimin olabilmesi için, ilkin, işçilerin çoğunluğunun (hiç değilse, bilinçlenmiş olan ve akli eren, siyasal bakımdan etkin işçilerin çoğunluğunun) devrimin gereğini tam olarak anlamış olmaları ve devrim uğruna yaşamlarını feda etmeye hazır olmaları gerekir."⁴

Açıkça görüleceği üzere Lenin'in devrimci önderliğe yüklediği öznel görevler, devrimin ontolojik şartlarına indirgenmiş metafizik ölçütler değil, devrimin somut yönelimini ve etkilerini belirleyecek olan politik müdahalelerdir. Ortodoks Leninist kriter, devrimci öznenin örgütlü varlığını, toplumsal düzlemde nesnel bir varlığa sahip olan devrimci durumun ve devrimin varlık veya yokluk durumlarının şartları olarak ele almaz. Ancak bu durumun, kendi mantığı içerisinde kendisini gerçekleştirebil-

3 Bkz. agy. 212-217.

4 V. I. Lenin, *Left-Wing Communism: an Infantile Disorder*, 1920, Lenin Collected Works, Progress Publishers, 1964, Moscow, 31. cilt, sf 117-118.

mesinin biricik koşulu olarak örgütlü devrimci öncünün politik-programatik müdahalesini öne sürer. Her iki durumda da Lenin'in metodolojisi ve yaklaşımı, Castro-Chavizmin soyut şablonlara dayanan ihanetçi çizgisinden keskin ve radikal çizgilerle ayrılır ve devrimci süreçlerin Marksist ilkeler eşliğinde yorumlanabilmesinin olanaklarını üretir.

Lenin'in devrimci durum ve devrim saptamaları, 2011 senesinde Kuzey Afrika coğrafyasında patlak vermiş bulunan Arap devrimci sürecinin varlığının tespit edilmesinde kullanabilecek olan tahlillerdir. Tam olarak bu bağlamda, Castro-Chavizmin, Lenin'in bir devrimin veya devrimlerin varlıklarını tanımak ve anlayış düzeyinde politik bir biçimde ele almak noktasında ortaya koyduğu Marksist ilkeleri terk etmesi, Arap devrimlerinin inkarının sonuçları bakımından bir zorunluluktur. Bu ilişkinin tersi, yani Leninist devrim teorisinin kabulü ile Arap devrimlerinin var olmadıkları argümanının ileri sürülmesi, yan yana gelmesi olanaklı olmayan iki karşıt tavidir. Bu iki karşıtlığı uzlaştırmak için Okuyan'ın ve Güler'in yüzeysel ve metafizik çıkarımları sahneye çıkarıldığında, ortaya çıkan tablo ancak komedi olarak adlandırılabilir.

b) Troçki'nin katkısı

Troçki, 1905 devrimi ile 1917 Şubat ve Ekim devrimlerinin önderi, teorisini ve komutanı olarak, bir devrimin ve devrimci durumun varlığına dönük en keskin ölçütleri geliştirmiş Marksisttir. Ancak onun teorik katkısı, devrimci durumun varlığının tespit edilmesinden de öte, bir Ekim devrimci durumunun ve hatta bir Ekim'in yaratılmasının şartlarının belirlenmesi olarak okunmalıdır. Kendisi 1940'da şöyle yazıyordu:

“Proletarya devriminin zaferinin temel koşulları belirgin teorik ve tarihsel deneyim tarafından ortaya konmuştur: 1) Burjuvazinin çıkmazı ve ege-men sınıfın sonuç verici kargaşası; 2) kendini devam ettiremeyen büyük burjuvaziye destek vermeksizin küçük burjuvazinin saflarında keskin bir tatminsizlik ve kararlı değişimlerde zorlanma; 3) proletaryanın saflarında devrimci eyleme hazırlık ve katlanılmaz durumun bilinçliliği; 4) proleter öncünün sıkı bir önderliği ve açık bir program — bunlar proletarya devriminin dört şartıdır.”⁵

Troçki burada, proleter karakterli bir *devrimin* varlık koşullarını değil,

5 Bkz. Leon Trotsky, “Manifesto of the Fourth International on the imperialist war and the proletarian world revolution”, May 1940, *Writings of Leon Trotsky (1939-40)*, Pathfinder Press, New York, 1974, sf. 212-217.

ancak aynı devrimin *zaferinin* varlık koşullarını incelemektedir. Zaferden anladığımız nedir? Vuku bulan devrimin kendi görevleri ile sorumluluklarını, bu görevlerin ve sorumlulukların bir daha ortaya çıkmayacağı bir nesnel toplum durumu yaratarak; yani kendi doğal sonuçlarını tamamlayıp kendi kendisini sönmümlendirerek kendisini gerçekleştirmesidir. Bu devrimin, nihai anlamdaki zaferidir; acil veya görelî olan anlık ve konjonktürel zaferi değil. Troçki'nin katkısında *zaferin* temel koşullarına değinilmesi, tam da dördüncü şartın, yani Bolşevik öncünün parti ve program eşliğinde militan müdahalesinin bir koşul olarak not düşülmesinin sebebidir. Lenin de, Moreno da bu noktada bir devrim veya devrimci durumun varlığı ile bu devrimin veya devrimci durumun kendi mantıksal sonuçları anlamına gelen zaferine ulaşması arasına bir ayırım koyarak, bütün toplumsal kalkışmaların bir Ekim'e dönüşmemesi halinde *a priori* olarak reddedilmelerinin önüne politik bir engel koymuşlardır.⁶ Aslında bu tam da, Troçki'nin İrlanda Paskalya Ayaklanması tartışmasında Lenin'in safında Kautsky'e karşı verdiği polemğin metodolojisidir. Moreno'nun bu metodolojiyi ne derecede zenginleştirdiğine bir göz atalım:

“Dolayısıyla, iki tip devrimci durumla karşı karşıya olduğumuzu ifade ederek Troçki'nin klasik analizini zenginleştirebiliriz: Bir Ekim-öncesi devrimci durumu ve bir de Şubat-öncesi devrimci durumu. Her ikisinin de, birini diğerinden farklı kılan ve net bir şekilde tanımlanmış kendi özellikleri vardır. Troçki'nin öndevrimci durum olarak tanımladığı, üç nesnel etkenin proletaryanın devrimci önderlik bunalımı ile birleştiği duruma biz Şubat-öncesi devrimci durumu diyoruz. Bu durum muzaffer olduğunda, teorinin sergilediği ve tarihin de kanıtladığı üzere kendi sınırlı ve ulusal hedefleri eşliğinde tamamlanmamış bir devrim gerçekleşmiş olur. Genel olarak toparlarsak, bu devrim bir ‘Şubat devrimi’ olacaktır, burjuvaziyi mülksüzleştirecek fakat tam da o noktada duracaktır.

“Diğer taraftan, Ekim-öncesi devrimci durumda, kitlesel etkiye sahip bir Bolşevik partinin öncü varlığını da eklemeliyiz. Eğer ‘Ekim’ devrimci zaferi gerçekleşirse, sadece burjuvazinin mülksüzleştirilmesiyle durmayacaktır; bu devrim, dünya proletaryasının örgütlenmesiyle, seferberliğiyle ve devrimin tüm gezegene yayılmasıyla ilerleyecektir.”⁷

Moreno, Troçki'nin dördüncü şart olarak ortaya koyduğu öznel etkeni,

6 Bunu Troçki'nin de yaptığını yukarıda görmüştük.

7 Bkz. Nahuel Moreno, *Geçiş Programının Güncellenmesi*, h2o Yayınları, Kasım 2014, Çeviri: Enternasyonal Yayıncılık Çeviri Grubu, sf. 178.

sınıflar mücadelesinin güncel deneyimlerinin ışığında güncelleyerek, isabetli bir biçimde “Şubat-öncesi devrimci durum” ve “Ekim-öncesi devrimci durum” tanımlamalarını bir kategorik ayırım olarak teorikleştirmiştir. Bunun yanı sıra Troçki’nin devrimin zaferinin koşullarının tanımı ile Lenin’in devrimci durum tespiti birçok yerde birleşik bir küme oluşturmaktadır: Egemen sınıfların kronik krizinin yakıcı bir şekilde derinleşmesi, orta veya orta-alt kitlelerin dayanılmayacak boyutlara ulaşan sefalet ve kriz karşısında önü alnamayacak oranda radikalleşmeleri ve nesnel devrimci sınıf olarak proletaryanın süreklileşmiş bulunan seferberlikleri ile eylemleri. Bu üç nesnel koşula, tıpkı Lenin’in yaptığı üzere Troçki de, devrimci önderlik şeklindeki öznel şartı ekleyerek, devrimci durumun değil devrimci durumun mantıksal zaferinin şartlarını tanımlamış olur. Troçki, bu ayırım üzerinden yaşanan tartışmaya, Marksizmin devrim teorisinin en saf ve net ifadesi olarak okunabilecek aşağıdaki satırlarla müdahale etmiştir:

“Olgunlaşan politik koşullarda, en yavaş gelişen proletaryanın devrimci partisidir. Proletarya ve orta sınıfın genel devrimci değişimi ve egemen sınıfın politik parçalanmasının, Komünist Parti’nin olgunlaşmasından daha hızlı gelişeceği hesaba katılmalıdır. Bu, yarından sonra, uygun bir devrimci parti olmadan gerçek bir devrimci durumun oluşabileceğinin dışlanmadığı anlamına gelir. (...)

Parti’nin gelişiminin devrimci durumun diğer unsurları karşısında gecikmiş kalabileceğinin hesaba katılmasını söyleriz. Ancak bu, her durumda kaçınılmaz değildir. Bu meselede kesin öngörüler yapamayız. Ancak sorun, sadece, öngörü sorunu değildir. Bizim kendi eylemimiz meselesidir. (...)

Komünist Parti’nin doğru politikasıyla, diğer partilerin iflasi ve çözülmesine oranla onun büyümesinin gerçekleşmesi tamamen mümkündür. Bizim amacımız budur; bu olasılığı gerçekleştirmek bizim görevimizdir.”⁸

Troçki’nin metodu ve bu metodun getirdiği öngörülerini, Castro-Chavizmin Arap devrimlerini inkar etme noktasında ileri sürmekte olduğu argümanların tepesine şiddetle inmektedir. Öncelikle sınıflı toplumun karşıdevrimci aygıtlarının, birçok unsurca desteklenen ve korunan merkezi ve örgütlü yapılarının, devrimci bir durum içerisinde; yani şartların hızla olgunlaştığı bir viraj sırasında, devrimci partiye oranla kendisini çok daha güçlü kılabilir olmasının imkanına vurgu yapılır. Bu önemlidir

8 Bkz. Leon Trotsky, “What is a revolutionary situation?”, 17 November 1931, *Writings of Leon Trotsky (1930-31)*, Pathfinder Press, New York, 1974, sf. 352-355.

zira “devrimci durum, mekanik olarak devrimci önderliği güçlendirir” beklentisinin politik bir yanılgı olduğuna parmak basar. Troçki, devrimci durumun otomatik olarak devrimci öznenin kaslarını güçlendireceğini yönünde bir yasa koymaz ortaya. Ona göre bu, yine öznel alanın politik düzleminde çözülecek olan bir mücadele sürecidir. Troçki bu durumu, yukarıdaki enfes özetıyla açıklar: Bu “bizim kendi eylemimiz meselesidir.”

Bunlar bir kenara, Troçki'nin analizinin ikinci bir kısmı da vardır: Devrimci durumun, düzen partilerini ve geleneksel burjuva siyasi önerileri artan oranlarda çürümeye yüz tutmaya bırakması ve sistem içi öneriler tek tek iflas ederken, radikal devrimci programın kendi somut gerçekliğini bir olasılık olarak toplumun gündeminde kristalize etmesi. Castro-Chavist politika, bu olasılığa sırtını dönmek ve hatta bu olasılığı fiziksel olarak yok etme ajandasıyla hareket eden aygıtlara eklemektir; Troçkist politika ise kendisini şöyle ifade etmektedir: “Bizim amacımız budur; bu olasılığı gerçekleştirmek bizim görevimizdir.” Bu görevin gerçekleştirilmesinin tarihsel bir zorunluluk olarak tezahür eden yapısı, Aydemir Güler'in öne sürdüğü mazeretin de belirttiği üzere komünistlerin kaç kişi oldukları veya kaç tane “kültür merkezine” sahip oldukları üzerinden kendisini var etmez. Bu görev tarihsel bir zorunluluktur çünkü üretici güçler ile üretim tarzlarının arasında yaşanan savaşta, insanlığın sınıfsız bir geleceğinin bina edilmesi programı daima ama daima, üretici güçlerin isyanlarının ilerletilmesi ve süreklileştirilmesi ihtiyacına vurgu yapar; eski üretim tarzının gardiyanı rolündeki eski rejimlerin bakanlık koltuklarına oturmaya değil.

c) Moreno'nun katkısı

20. yüzyılın ikinci yarısının en yetkin ve derinlikli Marksist eserlerinin üretimi noktasında, tek başına son derece güçlü bir kutbu temsil eden Moreno'nun devrim, devrimci durum, sınıflar mücadelesinin değişik safhalarının ayrıntılı tahlilleri noktasında oldukça zengin bir içeriğe sahip geniş bir literatürü vardır. Birçok değerli katkısının yanı sıra Moreno'nun burada işleyeceğimiz vurgusu, bir devrimin, karşısında konumlandığı ve dönüştürdüğü nesneye bağlı olarak taşıdığı ve taşıma potansiyeli bulunduğu görece karakteridir.

Devrimin, ilişkiye geçtiği gerçeklik parçasının karşısında görece bir esnek kavram olduğunun vurgulanması, Latin Amerika özelinde askerî diktatörlüklerin çözülmeye başlamasıyla alevlenen bir tartışmanın ürü-

nüdüdür. Moreno öncelikle, devrimin tanımında ortaklaşılın noktılardan hareket eder:

“Bazıları diyor ki, bir devrim, tıpkı Nikaragua’da olduğu gibi, sadece kitle hareketi silahlı güçleri ve devlet veya rejimi yok ettiğinde vardır. Diğerleri devrimi, 1917 Ekim’inin Rusya’sında yaşandığı üzere devletin karakterinin değişmesi, yani iktidarın başka bir sınıfa geçmesi olarak tanımlıyor. Son olarak, örneğin Castro’nun zaferinden bir seneyi aşkın süre sonra Küba’da gerçekleştiği üzere, devrim, egemen sınıflar mülksüzleştirildiğinde ortaya çıkar diyenler de var.

“Bunlar bir devrimin ne olduğuna dair üç farklı konsepttir. Mantıksal olarak, bu fenomenlerin bir devrim olarak adlandırılması gerektiğine katılıyoruz.”

Moreno, devrimin bu üç farklı konseptinin teorik tanımlamalarına katılırken, kavramın görelil yapısının bunlarla sınırlı olmadığını da hatırlatma ihtiyacı hissediyor. Zira silahlı kuvvetleri ve rejimi yok edememiş, devletin sınıf karakterini değiştirememiş ve kapitalist sınıfları mülksüzleştirememiş ancak yine de devrim olarak adlandırılması gereken (ve aslında 1905 Rus devrimin örneğinde olduğu üzere adlandırılan) toplumsal kalkışmalar mevcuttur. Moreno sınıflar mücadelelerinin deneyimlerine ve derslerine dayanarak, devrimin diyalektik göreliliğinin üzerinde durmaktadır. Aslında bunu yaparak, Marx’ın 1848 olaylarını bir devrim olarak tanımlayan metodolojisini kendi doğal sonuçlarına vordırmaktadır. Ancak Moreno’nun görelilik üzerinden bina ettiği derin tahlilinden önce, genel olarak devrimin tanımında nasıl bir bilimsel yöntem izlediğine bakalım:

“Reform ve devrim, var olan, en azından yaşamakta olan her şeyin içerisinde gerçekleşen fenomenlerdir. Reform, isminden de anlaşılacağı üzere, bir şeyin varlığının sürdürülebilmesi için geliştirilmesi, adapte edilmesidir. Devrim ise, eski olanın sonu ve tamamen yeni, farklı bir şeyin ortaya çıkışıdır. (...)

“Bütün Marksist veya bilimsel tanımlamalarda olduğu gibi, reform ve devrim incelenmekte olan gerçekliğin, yani bu kategorileri uygulayarak ilişkiye geçtiğimiz nesnenin segmentine göre görelidir.”⁹¹⁰

Burada Moreno’nun “nesnenin segmentine”, yani tümel bir gerçekli-

9 Bkz. Nahuel Moreno, *Revolutions of the XXth Century*, Editions El Socialista, Buenos Aires, 2014, İngilizce Çeviri: Daniel Iglesias, sf. 6.

10 Bkz. agy. sf. 6, 7.

ğin tikel bir parçasına yaptığı özgün vurgu, devrimin bir hareket olarak varlığının tespit edilebilmesi bağlamında ciddi bir teorik eşiktir. Devrimin nesnesi, yani onun bir “öznenesne” olarak müdahale ettiği gerçeklik nelerdir? Bunlar kabaca ekonomik altyapı, bu altyapının yaratmış olduğu egemen sınıf, bu sınıfların yönetmek için kullandıkları devlet aygıtı, bu aygıtın yönetim biçimi olan rejim ve rejimin başına geçirilen, onun savunulmasından sorumlu tutulan hükümettir. Kitleler eliyle yaratılan devrimci bir dönüşüm, tümel nitelikteki ekonomik altyapıdan salt hükümetin kendisine dek, bu gerçeklik parçalarının yalnızca birine veya bir bölümüne karşı gelişebilir ve ardından bu kısıtlı ancak devrimci olan doğasının sönmülmesine tanıklık edebilir. Moreno'nun önceliği, sadece ekonomik altyapıda değil, devlet aygıtında, rejim biçiminde ve hükümetin kendisinde de, eski olanı sonlandırıp, kendi deyişiyle “tamamen yeni, farklı bir şeyi” ortaya çıkararak kitlesel seferberliklerin birer devrim olarak tanımlanması gerekliliğidir.

Moreno'da görelilik burada başlar. Sömürülen sınıflar aracılığıyla toplumun gündemine devrimci bir tarzda getirilmiş olan bir politik dönüşüm, devletin sınıf karakteri, yani mülkiyet ilişkileri karşısında bir devrim olmayabilir. Ancak eğer o, devletin burjuva sınırlar içerisinde dahi olsa yönetim biçimini (rejimi) ileriye doğru dönüştürebilmeyi başardıysa, bu bağlamda bu dönüşüm, politik rejim karşısında bir devrimdir. Burada zühür eden fenomen, sosyal altyapının karakteri bağlamında değil, ancak politik rejimin niteliği bağlamında bir devrimdir, yani görelî bir karakter taşımaktadır. Kitle hareketinin bir hükümeti düşürmesi, rejim eski biçimlerini korumayı başarabilirse, rejim tipinin karşısında bir devrim değildir ancak yöneticilerin düşürülmesi, yani belirli bir siyasi elitin hükmetme yetkilerinin ellerinden alınması bağlamında, yani hükümetin karşısında bir devrimdir. Kitlelerin devrimci seferberliğinin sonucu hükümetin düşmesi ancak rejimin değişmemiş olmasıysa, bu yine de (kurum olarak hükümet karşısında) bir devrimdir. Kitlelerin başkaldırısı rejimi dönüştürmüş ancak mülkiyet ilişkilerine etki edememişse, bu yine de (kurum olarak eski rejiminin karşısında) bir devrimdir. Moreno'nun görelilik katkısı, tam da Arap devrimlerinin neden birer devrim ve devrimci süreç olarak tanımlandıklarını açıklamaktadır: Bunlar eski Bonapartist diktatörlüklerin kurumları ve aygıtları karşısında, eski olanı sonlandırıp tamamen yeni ve farklı bir durum yaratmaları bağlamında, birer devrimlerdir.

Moreno kendi pozisyonunu şöyle özetlemektedir:

“Eğer toplumun yapısına, sosyal sınıflara gönderme yapıyorsak, tek devrim eski egemen sınıfın devrimci sınıf tarafından mlkszleştirilmesidir. Bu mülksüzleştirme toplumu tamamen değiştirir nk daha düne kadar üretimi ve bölüşümü domine eden sınıfı yok eder ve bu rolü başka bir sınıf üstlenir. (...)

Eğer devlete gönderme yapıyorsak, tek olası devrim bir sınıfın başka bir sınıfın devletini yok etmesi, onu devletten kovması ve onu kendi ellerine alarak farklı bir devlet inşa etmesidir. Çağımızda bu sosyalist veya sosyal devrimdir. (...)

Ancak biz aynı yasanın, politik rejimlerle ilişki içerisinde de geçerli olduğunu savunuyoruz. Politik rejimler de reform veya devrim sahibi olabilir. Bu, aynı devletin içerisinde (burjuva devlet), politik rejimde geerleşen değişimlerin iki tarzda hayat bulabileceği demektir: Reformist veya devrimci. Devletle ilişkili olarak o aynıdır: Hepsi reformdur nk devlet hala burjuvadır. Ancak rejimle ilişkili olarak o aynı değildir.”¹¹

Yukarıda da tarif ettiğimiz üzere Moreno, politik rejimin veya başka bir “segmentin” karşısında girdiği ilişkinin görelili niteliği yoluyla kitlelerin devrimci kakışmalarının somut bir panaromasını çizmeyi hedefleyerek bu tahlili geliştirir. Bu, her Şeyden önce, son derece sekterce, yalnızca ve yalnızca bir Ekim Devrimi’nin vuku bulması halinde bir devrimden bahsedilebileceğini iddia eden oportünist Castro-Chavizmin, bu mazeretinin radikal formlarının altında yatan teslimiyetçi ve konformist içeriği açığa ikarması bağlamında dikkate değerlidir. Zira Rus proleterlerin Ekim’e varmalarının biricik koşulu, öncelikle 1905’i, ardından 1917’nin Şubat’ını ve bunlarla beraber sayısız ihanetçi nderliği tecrübe düzeyinde tketmele-riydi.

---

11 Bkz. agy. sf. 7.

12. Moreno'nun 15. tezine katkı: Ekim, 1917'deki anlamını geri kazanmıştır

1) ağımızın devrimlerinin sürekli bir karaktere sahip olan yapıları, bu özelliklerinin kaynağını, kendilerinin nihai hedeflerine ulaşmalarının var olma şartını doğrudan doğruya bir Ekim'e dönüşme zorunluluğunda hissetmelerinde bulur.

Bir devrimin kendinde sahip olduğu başarı potansiyeli ya da sınırları ile kendi için (yani devrimci bir nderliğin altında) sahip olduğu hedefler çoğunlukla birbirine karıştırılır. Devrim ve ayaklanma, devlet aygıtını ve toplumu karşı karşıya bıraktığı dönüşüm stratejisinin yönteminin ve doğasının bütün araçlarını *a priori* olarak içerisinde barındırabilir ancak onun kendi kendisini gerçekleştirmesinin kendiliğinde olasılıkları hiçbir biçimde mevcut değildir. Devletin de toplumun da yaşayacağı dönüşüm/değişim, devrim tarafından önceden biimlendirilmemiştir. Devrimin

bu potansiyeli ancak politika aracılığıyla açığa çıkarılıp yönlendirilebilir. Sosyalist bir özün barındığı bu potansiyel, kendinde olan bir toplumsal hareketin sonucunda, zengin ve devrimci içeriğini açığa çıkarmadan yeniden uykuya çekilebilir. Ne var ki, tarihin bu acımasız yasasının varlığı, devrimlerin kategorik inkarının teorik mazereti haline dönüşemez (Arap devrimlerinde yapılan bu olmuştur). Bunun anlamı şudur: Devrimlerin felçleşmesi veya yenilmesi sorunu, devrimci önderliğin inşası krizine indirgenmiştir. Hiçbir kendinde devrim, iktidara doğrudan doğruya hakim olmak için gerekli siyasal kaynaklara mekanik bir şekilde, kendi kendiliğindenliği içerisinde sahip değildir.

Emperyalizm çağının altında gerçekleşen seferberliklerin tümünün, önderliklerinden bağımsız olarak, iki nesnel sebep dolayısıyla kendiliğinden sosyalist karakterlere sahip olduğunu söylüyoruz. Bu nesnel sebeplerden birincisi, seferberlikler sırasında sahip olunan mevcut sınıf bilincinin düzeyi, sınıf örgütlenmesinin durumu ve öne sürülen taleplerin eksikliği-yanlılığı veya gerçekçiliği ne olursa olsun, finans kapitalin ve onun yağmacı burjuva rejimlerinin objektif düşman olmasıdır. Kitleler, kimi örneklerde bunun bilincinde olmasa bile, aç kalmamak ve yoksullaşmamak için seferber olduklarında, sınıflı toplum örgütlenmesinin doğası gereği nesnel olarak burjuvaziyle ve bu sınıfın gardiyanlarıyla savaşıma girerler. Ayaklanmaların kendiliğinden bir sosyalist karakter kazanmasına yol açan ikinci nesnel etken, fiziksel varlıklarını tehlikeye atarak seferber olan kitlelerin sosyoekonomik konumlarından, yani ait oldukları sınıftan kaynaklanmaktadır. İşçilerin, emekçilerin ve yoksul halk kesimleri ile kent fakirlerinin doğrudan doğruya ve önderliklerinden bağımsız olarak (!) bu seferberliklere koyduğu sınıfsal ağırlık, “sosyalist” karakterin hayat bulmasının ikinci nesnel koşulu olarak kendisini gösterir.

O hâlde diyebiliriz ki, bu kendiliğinden sosyalist karakterin iki kaynağı, seferberliklerin özneleri ve nesneleri tarafından oluşturuluyor. Kimler, kime karşı sokağa çıkıyor? Siviller, askerlere karşı mı? Yoksa gerici dinciler, ilerici laiklere karşı mı? Hayır, üstyapısal yaklaşan ve sınıf aidiyetini tamamen gizleyen bu sahte kutuplaştırmalardan hiçbirisi doğru değil ve dahası bunların Marksizmin metodolojisiyle herhangi bir ilgisi de yok. İşçiler, burjuvalara karşı sokağa çıkıyor.

Ancak tartışmanın odağı farklı bir alanda tezahür ediyor. O da, kendiliğinden sosyalist seferberliklerin, kendiliğinden karakterinin, sosyalist özü ortadan kaldırıp kaldırmadığı sorunsalıdır. Bu sorunsalın cevabı,

yukarıda belirtilen nesnel sebepler dolayısıyla, sosyalist özün ortadan kalkmadığı yönünde olacaktır. Kendiliğinden dahi olsa kitle hareketinin devrimci doğası mantıksal sonuçlarına ancak kapitalist ekonomik örgütlenmeden kopulması şartıyla ulaşabilir. Aynı ilişki, rejimlerin ortadan kalkması şeklindeki talep eşiliğinde sokaklara dökülmüş olan Arap proleterler için de geçerlidir: Zira Arap proletaryasının çıkmış olduğu yolda, demokratik taleplerinin somutlaşmasını sağlayabilmesinin koşulu, bu rejimlerin doğum şartlarını yaratmış olan kapitalizmi mülksüzleştirilmesi; yani Kızıl bir Ortadoğu Ekim'i yaratmasıdır. Arap devrimlerine sürekli karakterini kazandıran da, bu yasadır: Ya Ekim'in inşası, ya da eski olanın kaotik ve trajik yeniden üretimi.

Bu bağlamda mevcut seferberlikler ile bir Ekim Devrimi arasındaki farkın yakıcı önemi üzerinde durmamız gerekiyor. Bu farkın yakıcı önemi, kendiliğinden sosyalist bir dinamik ile **kendisi için**, yani bilinçli sosyalist bir dinamiğin, birbirleri karşısında sahip oldukları farklı örgütsel ve siyasal anlamlardan doğmaktadır. Moreno'nun ustalıkla ifade ettiği üzere, Ekim, doğası gereği bilinçli bir tercihtir. Seferberlik dalgasına partinin ve öncünün rehberlik etmesi, ona eşlik etmesi ve bunu yaparken de iktidarı zapt etmesidir. Bu bağlamda Arap devrimleri, tamamlanmamış Şubat devrimleri; yani kendi demokratik hedeflerinin gerektirdiği antikapitalist önlemleri hayata geçirememiş devrimler olarak kategorize edilebilir. Ne var ki bu noktada, 21. yüzyılın özgül dinamikleri içerisinde bir Şubat devriminin kendi içsel hedefleri açısından dahi olsa tamamlanıp tamamlanamayacağı sorunsalı ile karşı karşıya kalıyoruz. Arap devrimleri, devrimci Marksist bir partinin önderliğinin yokluğu altında, Küba devriminde yaşandığı üzere, kendi despotik rejimlerini yıkıp ardından ulusal sermayedarlarını mülksüzleştirmeyi başarabilir miydi? Bu sorunun cevabı, 21. yüzyılın değişen sosyopolitik paradigması dolayısıyla olumsuz olacaktır.

II) Moreno'nun kullandığı anlamıyla, yani mülkiyet ilişkilerini dönüştürebilme yetisi olan Şubat devrimlerinin çağı kapanmıştır. Şubat, dolayısıyla onunla birlikte Ekim de, devrim tipleri olarak 1917'deki anlamlarını geri kazanmışlardır.

Proleter kitlelerin basıncı altında gerçekleşen, açılmış olan devrimci veya öndevrimci durumun içinde yaşanan, küçük burjuva önderliklerin başını çektiği ve sermayenin mülksüzleştirildiği Şubat devrimlerinin çağı kapandı. Zira Şubat devrimleri sadece bu özgül nesnel ve öznel şartla-

ra dayanmıyordu. Aynı zamanda 1917’de Rusya’da bir Leninist-Troçkist parti tarafından gerçekleştirilmiş bulunan bir Ekim’in uluslararası mevzilerine ve birikimine de dayanıyordu. Kerensky’nin başını çektiği küçük burjuva karakterdeki Geçici Hükümet neden Fidel Castro gibi Rusya burjuvazisini mülksüzleştirememiştir? Sebebi Rus proletaryasının Geçici Hükümet üzerinde kurduğu sosyal ve politik basıncın yetersizliği miydi? Elbette hayır! Sebebi Kerenski’nin küçük burjuva önderliğinin sırtını yaslayacağı bir Ekim Devrimi kazanımının, uluslararası düzeyde henüz var olmamasıydı. 21. yüzyılda; yani Lenin ile Troçki’nin önderliğinde Rus işçi sınıfının gerçekleştirmiş olduğu Ekim’in bütün kazanımları ile mevzilerinin toplumsal alandan ve politik güç ilişkilerinden silinmiş olduğu bir yüzyılda Tito, Castro, Mao, Ho Chi Minh ve benzeri ulusal küçük burjuva önderliklerin kendi milli sermayelerini mülksüzleştirmelerinin somut olanakları ile şartları yok edilmiş durumdadır. Saydığımız bütün bu çeşitli Kerenskyler’in ulusal kapitalizmlerini mülksüzleştirebilmelerinin nedeni, Ekim’in fiilen açtığı uluslararası sosyalist mevzilerin kendisiydi. Ancak artık bugün proleter kitlelerin basıncı ve açılmış olan dönemin devrimci karakteri mülksüzleştirme eylemi adına yeterlilik sağlayamamaktadır. Zira bu küçük burjuva önderliklerin uluslararası ekonomi ve politika alanlarında ayaklarını üzerine basacakları bir Ekim zemini ve mevzisi var değildir. Yüzyılımızın devrimlerinin kaderini, son derece basit ancak hayati bir ikilem belirlemektedir: Ya Bolşevik-Troçkist bir parti önderliğindeki Ekim devrimi ya da karşıdevrimci odaklarca sönmümlendirilen devrimler (Tunus’taki Halk Cephesi’nin yaptığı üzere) ile süresiz bir iç savaşlara dönüştürülen (Suriye’de Esad’ın yaptığı üzere) yeni gerici dönemler. Mevcut paradigmadan Mevşevik-Stalinist veya Castro-Chavezci bir politik-askerî çıkış yolu mümkün değildir. Arap devrimleri ekolünün sadık birer öğrencisi olan bütün komünist akımlar, kaçınılmaz bir şekilde bu nihai politik sonuca ulaşacaklardır.

Yüzyılımızda Moreno’nun kullandığı anlamıyla yeni Şubat devrimlerinin yaşanamayacak oluşunu anlamak önemlidir. Zira Arap devrimlerine sol içerisinden gösterilen düşmanlığın temel mazereti, bu ülkelerde devrimci bir alternatifin var olmamasıydı. Bunun ardından, Stalinizmin torunu Castro-Chavizm, kötünün iyisi olarak etiketlediği siyasi odaklara; yani güya “laiklik” için direnen “ilerici” rejimlere desteğini açıkladı. Zira kendi savunmalarına göre rejimin haricinde ulusal bir ilerici örgütlenme bulunmamaktaydı. Böylece Arap ülkelerindeki devrimci parti inşa

faaliyetleri de terk edilmiş olunuyordu. Ancak Castro-Chavizmin soyut teorik beklentilerinin aksine ulusal burjuvaziyi mülksüzleştirebilecek ve demokratik talepleri hayata geçirebilmek adına ekonomide antikapitalist önlemleri alabilecek; yani bir Şubat devrimini gerçekleştirebilecek ulusalcı küçük burjuva önderliklerin çağı, Ekim Devrimi'nin kapitalist restorasyon ile sonuçlanması dolayısıyla kapanmıştır. Bugün itibariyle bu görevleri ancak devrimci Marksist bir parti, yani 1917 Rusya'sında var olan Lenin'in partisi yerine getirebilir. Bu bağlamda sınıflar mücadelesinin yasaları, 1917 Ekim'inin öncesine geri dönmüştür.

Castro-Chavizm bir yarı Şubat niteliği çizmekte olan Arap devrimlerinin bu çerçeve içerisinde tamamlanamıyor oluşlarını, aslında onların gerçek birer devrim olmadıkları yönünde yorumlamıştır. Halbuki SSCB'de Ekim'in kazanımları 1980'lerin başlarında itibaren kapitalist restorasyon aracılığıyla yok edildiğinden bugüne, herhangi bir yarı Şubat devriminin, bir Şubat devriminin öngördükleri bağlamında tamamlanmasının da olanakları yok edilmiş oldu. 1979'da gerçekleşen İran ve Nikaragua devrimleri, bu yönde erken denilebilecek bir dönemde verilmiş olan uyarılardı. Sandinistler Nikaragua'yı Castro'nun talimatlarıyla "yeni bir Küba'ya" çevirmediler ve İran devrimi son derece gerici bir rejimin bina edilmesiyle sonuçlandı. Kitlelerin devrimci basıncı ve seferberlikleri ve açılmış bulunan ulusal devrimci durum bir gerçeklikti ancak bu örneklerde küçük burjuva önderlikler arkalarını yaslayacakları Ekim'in yok edilmiş olduğuna tanıklık ettiler. Bu bağlamda yüzyılımızın devrimlerinin yönelişini ve kaderini belirleyen tarihsel yasalar, yetkilerini ilk olarak İran ve Nikaragua devrimleri üzerinde denediler ve başarılı da oldular.

Günümüzde hâlâ 1917 Şubat'ında Çarlığı deviren anlamıyla Şubat devrimleri yeni Ekimlerin öncülü ve aslında önkoşulunu oluşturmaya devam ediyor. Ancak Moreno'nun tarif ettiğinden farklı olarak artık hiçbir Şubat'ın kendi burjuvazisini mülksüzleştirecek toplumsal ve politik yeteneğe sahip olmadığını gözlemleyebiliriz. Kapitalizmi ilga eden Şubat'ların varlık koşulları, kendilerinden önce gerçekleşmiş olan bir Ekim'in somut gerçekliği içerisinde hayat buluyordu. 1917 Ekim'inin somut mevzileri ise emperyalizm ve Stalinist bürokrasi eliyle geçtiğimiz yüzyılda yok edildi. Böylece özel mülkiyet kurumunu ortadan kaldıran Şubat'ların da tarihsel sonu gelmiş oldu.

III) *Çağımızda Şubat'ın 1917'deki anlamını geri kazanması dolayısıyla, özel mülkiyet ilişkilerini parçalayacak olan bir sosyal devrimin gerçekleşme şartları, Kızıl Ekim'in yaratılmasının şartlarına indirgenmiştir. Küçük burjuva önderlikler, sermayeyi 20. yüzyılda mülksüzleştirmelerini sağlayan objektif koşullardan yoksundur. Bu misyonu ancak bir Leninist-Troçkist parti-ordu yerine getirebilir.*

Bugün yeniden inşa edilmesi gereken bir gerçeklikle karşı karşıyayız. Uluslararası işçi hareketinin bugün çizmekte olduğu profil ve yönelim, 19. yüzyılın ilk yarısında karanlıkta el yordamıyla yolunu arayan Avrupa proletaryasının ilksel mücadele deneyimlerini andırıyor. Tıpkı 1848 devrimleri gibi Arap devrimleri de hiçbir yeni devlet ve toplum biçimi yaratamadı ancak ikisi de genel bir başkaldırı olması, farklı ülkelere göre bir takım değişiklikler göstermesi, rejimlerin ilgası yönünde kolektif dışavurumları açığa çıkarması ve despotik aygıtlara karşı vuku bulan ayaklanmanın proleter karakterde olması yönünde ortaklıklar sergiledi. Çıplak ellerinin haricinde hiçbir silahları ve aygıtları olmayan kalabalıkların kapitalist ekonomilerin muhafızları rolündeki rejimlere dönük engellenemez bir öfke seli anlamını taşıyan günümüz devrimleri ile ayaklanmaları, Stalinizmin günahları sonucu prestijini yitiren komünizm hayaletini yeniden ve yeniden sahneye çağırıyor.

Erken dönem ütopyacı sosyalistlerin ve ardından da Marx'la Engels'in açtığı yolda bilimsel sosyalizmin, bununla beraber Ekim Devrimi ile ondan ilham alan işçi hareketlerinin uluslararası çapta tarihsel olarak kazanmış olduğu mevzilerin neredeyse bütünü, 1980'ler boyunca Reagan-Thatcher ikilisi ve onların işbirlikçisi Stalinist bürokrasi eliyle yok edildi. Ancak bütün bu deneyimlerin politik-ideolojik kazanımları Dördüncü Enternasyonal hareketinin programı ile politikalarında korundu. Bugün kitleler o mevzileri, kendiliğinden bir şekilde yeniden talep ediyor. Kitleler bunu bu şekilde ifade edemiyorlar çünkü bunu formüle edecek önderliklerden henüz yoksunlar. Ancak Arap devrimleri, tıpkı 1848 devrimleri ve 1905 Rus devrimi gibi, kitlelerin bu yönde yaptıkları çağrının yankılarıdır.

Troçki, *Çin Üzerine* başlıklı metninde şöyle yazmıştı:

"Pek çok kez söylendiği gibi devrimlerin kendilerine ait bir mantığı vardır. Ancak bu Aristoteles mantığı değildir, 'sağduyunun' pragmatik yarı mantığı ise hiç değil. Bu düşüncenin daha yüksek bir işlevidir: Gelişmenin ve onun ilişkilerinin mantığı, yani diyalektik."

21. yüzyılın devrimleri ile seferberliklerinin Aristotelesçi mantığın teorik ve politik kurbanları durumuna düşürülmesi görevini Castro-Chavizm, büyük bir hevesle üstlendi. Arap devrimlerinin kendi içlerinde ve kendilerine ait olan mantığı bu akım tarafından kavranamadı ya da bu mantık karşıdevrimci çarpıtmalar eşliğinde inkâr edildi. Ekim'in hayaleti adeta, bir antik Roma hukuk ilkesi olan **jus utendi et abutendi** (kendine ait olanı kullanma ve tüketme, kötüye kullanma hakkı) çerçevesi içerisinde karşıdevrimci rejimlerin katil olduğu bir cinayete terk edildi. Ancak Arap devrimlerinin diyalektik mantığı artık yeni Şubat devrimlerinin nesnel bağlamda olanaklı olamamasıyla ve Bolşevik bir önderliğin yokluğuyla belirlenmişti. Arap devrimlerinin açığa çıkardığı enerji ve ardından dünya genelinde baş gösteren seferberlikler dalgası yeni bir tarihsel ayaklanmalar dönemine; yeni bir devrimci döneme ve çağa giriş yaptığımızın ve bu sebeple de kitlelerin yeni politik aygıtlara ve örgütlenmelere ihtiyaç duyduğunun bir işareti. Çağımızın devrimci niteliğinin en belirleyici özelliği ise bu ihtiyacın ancak ve ancak ortodoks Troçkizm tarafından giderilebileceğidir. Emperyalizm tarihinin en yoğun ekonomik, politik ve askerî krizi ile boğuşmaktayken, Stalinist Castro-Chavizm ve post-modernizm nesnel olarak karşıdevrimci bir akım olduğunu uluslararası proletaryaya ilan etmişken ve eli çıplak yığınlar tarihin görmüş olduğu en büyük ayaklanmalara ve devrimlere cüret etmişken, devrimci bir çıkış reçetesinin anahtarı olan Dördüncü Enternasyonal'in programı kitlelilik kazanmayı beklemektedir.

21. yüzyılın devrimleri ile sınıflar mücadelelerinin, kendilerinin doğal (mantıksal) sosyopolitik sonuçları olan hedeflerine ulaşabilmelerinin biricik metodunun Leninist-Troçkist programda yatmakta olduğunu neden söylüyoruz? Bunun tek nedeni, çağımızın Şubat devrimlerinin 1917'deki anlamını geri kazanmasıyla, burjuvazinin mülksüzleştirilmesi anlamına gelen sosyal devrimin yaratılmasının şartlarının, bir Ekim'in bina edilmesinin koşullarına indirgenmiş olmasıdır. Arap devrimleri örneğinde de görülebileceği üzere, Ortadoğu'daki isyan dalgasına, onu bir Ekim'e dönüştürme yönündeki talepleri, sloganları, siyasi hattı ve programı öneren tek akım enternasyonalizm, yani Leninist-Troçkist kutup olmuştur. Başka hiçbir akım, bu devrimlerin, devletin sınıf karakterinin değişeceği ve özel mülkiyetin paramparça edileceği bir toplum durumuna sıçratılması adına politikalar üretmemiştir. Onlar, ya ilk devrimci dalganın ardından başa gelen burjuva hükümetler üzerinde kurulan uluslararası neoliberal

mutabakatın ya da kitlelerin devirmek adına ayaklandıkları eski rejim ile onun aygıtlarının avukatları rolüne soyunmuştur. Ekim Devrimi sadece kapitalist egemen blokları değil, Stalinizmin kalıntıları ile postmodern ekolü de karşısına alacaktır ve almalıdır. Leninist-Troçkist parti-ordunun, burjuvaziyi mülksüzleştirebilecek tek özne olarak varlığını gerçekleştirmesi, çağımızın sosyal devrimlerinin, birer Ekim olma zorunluluklarıyla iç içe geçmiş bir gerçekliktir.

IV) Ekim Devrimi'nin kazanımları ile yarattığı konjonktürün yok edildiği yeni gerçeklik içerisinde, artık, yok etmeye çalıştığı bir Ekim'in üzerinde yükselmeyen Stalinizmin çağımızdaki varyantı olan Castro-Chavizm, nesnel olarak karşıdevrimcidir. Ekim'in yok edilmesi noktasında emperyalizmin ajanı rolünü oynayan Stalinizmin günümüzdeki mirasçısı Castro/Chavizmin güncel görevi, yeni Kızıl Ekim'lerin yaratılmasının önüne geçmektir.

Castro-Chavizm, 20. yüzyıl Stalinizminin yüzyılımızdaki varyantı ve mirasçısı olarak, bu karşıdevrimci geleneğin devamlılığını üstlenmiştir. Ondan farkı, artık Stalinizmin mezarını kazmış olduğu Rus Ekim'inin üzerinde değil, yok edilmiş bulunan Küba Şubat'ının prestijinden faydalanıp Küba ile Venezuela kapitalizmlerinin üzerinde yükselmesidir. Bu akım, dünya-tarihsel gelişmelere proleter enternasyonalizminin cephesinden değil, emperyalist ekonomik hiyerarşiyle uyumlu bölgesel bir kapitalizmin cephesinden cevaplar üretmektedir. Bu belirleyici özelliğinin doğrudan bir sonucu olarak Castro-Chavezci politik akımlar ve partiler, programlarından proletarya diktatörlüğünü derhal kaldırmış ve "sosyalizm" önermelerini kapitalizmin "sosyalleştirilmesi" diyebileceğimiz "güler yüzlü kapitalizme" dayandırmışlardır. Zira Chavezci yöntemin kendisi, proletarya diktatörlüğü altında eski ekonomik ve siyasal mülkiyet rejiminin dönüştürülmesine değil, verili gerici rejim ve onun burjuva organları altında anayasal reformlar üretmeye dayanmaktadır.

Castro-Chavizm, 20. yüzyılın Fransa ve İspanya'sında Menşevik-Stalinizmin gerçekleştirdiği üzere, Arap devrimci süreçleri içerisinde işçi partileri ile eski rejim partilerinin bir koalisyonu anlamını taşıyacak olan Halk Cepheleleri dahi önerememiştir. Tunus'taki Halk Cephesi dahi kendisini iktidara geçmek üzerinden değil, iktidarı "denetlemek" üzerinden kurmaktadır. Bu elbette sayısız farklı koşulun da bileşeni olduğu bir denklemdir ancak işçi örgütleri ile gerici burjuva partilerinin bir cephe oluşturmasının önerilmesinden, bu işçi örgütlerini ve proleter hareketi iç

savaş metotlarıyla yok etmeyi hedefleyen parti-devlet diktatörlüklerinin koşulsuz desteklenişine yaşanan sıçrama, yeni bir ihanet eşliğinin varlığına ışık tutmaktadır. Bu yeni eşik, Ekim'in ve onun uluslararası mevzilerinin emperyalizm ve Stalinizmin işbirliğiyle ortadan kaldırılmış olmasıyla yakından ilgilidir.

Stalinizmin 20. yüzyıldaki sosyopolitik misyonu ikiye ayrılıyordu: İlk olarak Ekim Devrimi'nin yaratmış olduğu toplumsal mülkiyet biçimini, işçi devletini, devrimin kazanımlarını yeryüzü üzerinden silmek veya başarabildiği ölçüde onu yozlaştırmak ve çarpıtmak; ikinci olarak da uluslararası devrimin çeşitli ulusal atılımlarını fiziksel olarak sindirmek, bu başarılamiyorsa da onları politik olarak Şubat'ın mevzilerinde dondurmak ve felç etmek. Kautskyciliğin ve Menşevizmin mantıksal ve programatik mirasçısı ve elinin altında bir devlet iktidarı olduğu için daha üst bir ifadesi (ve tam da bu sebeple daha gerici bir ifadesi) olarak Stalinizm, emperyalist merkezlere dönük oluşturduğu “barış içerisinde bir arada yaşam” şeklindeki işbirlikçi politikasıyla, bu misyonlarını yerine getirerek tarihsel rolünü oynadı.

Castro-Chavizm, sol içerisinde sınıflar mücadelelerine gösterilen yeni ihanet eşliğini bir hayli yukarılara taşıırken, bunu, akıl almaz mazeretler ve metafizik çıkarımlar sonucunda yaptı. Böylece Kautskycilik, Menşevizm ve Stalinizm şeklinde kronolojik bir hat izleyen mantıksal oportünist dalga, bu yüzyıldaki sesine Castro-Chavizmin teslimiyetçi önderlikleri ve önerileri aracılığıyla kavuşmuş oldu. Bu akımın argümanlarının nihai anlamı, Arap devrimlerinin ve aslında bununla beraber bir bütün olarak 21. yüzyıl sınıflar mücadelesinin seyirinin, devrimci önderliğin örgütlenmesine ve müdahalesine müsait şartlar yaratmadığı ve bu sebeple de bunların devrimler veya devrimci durumlar olarak tanımlanamayacağıydı. Castro-Chavizm, kitlelerin kendilerinin önüne hazır ve sıcak bir yemek koymasını talep etti ve ek olarak, bunun gerçekleşmesinin nesnel olarak imkansız olduğunu bilen komünist akımlar yemeği kendisi hazırlamaya koyulduğunda, yemeğin malzemelerinin toplanması çağrısı yaptığında bu çağrıya katılmayarak, hedefi yemeği fırında yakmak olan karşıdevrimci aygıtların kuyruklarına eklemelendi. Yeni reformist oportünizm, devrimleri yaratan koşulları ve devrimlerin yaratmış olduğu koşulları kriminalize etme yoluyla kendi karşıdevrimciliğini meşrulaştırma çabası içerisine girdi. Lev Troçki, bu sakat anlayışın tarihsel olarak gerici olan bu yönünü şöyle özetlemişti:

“Proleter devrimine tatminkâr koşullardayken yardım etmeye çalışıp, gerçekten yardıma ihtiyacı olduğu ânda önüne her türlü engeli çıkarmak Kautskiciliğin kaderidir. (...) Ve öte yandan geleneksel etkisinden yararlanan, etrafında ne olup bittiğini değerlendirmeyen, devrimci durumu anlamayan ve bu nedenle ona çözüm bulmayan, ne proletaryaya ne de kendisine inanan türden bir sosyalist parti, zamanımızda, tarihteki en zorlu engeldir ve kafa karışıklığının ve kaçınılmaz kaosun kaynağıdır.”¹

21. yüzyıl Stalinizmi de, sokaklarda çıplak elleriyle egemen duruma gelen kitlelerin ve onların devrimci seferberliklerinin önüne, devrimin en ihtiyaç duyduğu anda, her türlü engeli çıkartmakta bir beis görmedi. Aslında yeni oportünizmin bu yönü, tam olarak ona emperyalizm tarafından biçilen yeni rolünün bir sonucu: Yeni Ekim’lerin yaratılmasının önüne geçmek, bu olasılığı gerekirse fiziksel tasfiye metotlarıyla yok etmek. 20. yüzyılın başında bu misyonu sol içerisinde Almanya’da Kautskycilik, Rusya’da ise Menşevizm üstlenmişti. Bolşevizmin Ekim’e cüret etmesinin ardında bu sıçrayışın yaratmış olduğu yeni küresel gerçekliği yok etme misyonunu da Stalinist karşıdevrim üstlenmişti. Bu bağlamda Castro-Chavizm, Alman Kautskyciliğinin ve Rus Menşevizminin; yani burjuvazinin proleterler tarafından mülksüzleştirilmesini sol içerisinde engelleme yönündeki karşıdevrimci sorumluluğu üstlenmiş olan geleneğin, Stalinizmin eski aygıtlarından geriye kalan güçleri ve yöntemiyle sentezleyen çocuğudur. Tam da bu yönüyle o, emperyalizmin işbirlikçisi ve nesnel olarak karşıdevrimcidir.

Devrimci Marksizmin görevi, proletaryayı burjuva devlet aygıtını paramparça ederek iktidarı ele geçirmeye ve devrimi sürekli kılmaya ikna etmek, bu yönde ona rehberlik etmek ve sınıflar mücadelesine müdahale etmektir. Bu görevin nihai başarısı uğruna 21. yüzyılın Menşevik-Stalinist odakları, işçilerin gözü önünde ve uluslararası çapta teorik ve politik olarak boks torbasından farksız bir yığına dönüştürülmelidir.

V) *Yeni gerçekliğin biricik devrimci kutbu Dördüncü Enternasyonal ve onun programıdır. Çağımızın geçiş dönemi karakterinin yol açtığı olasılıklar karşımıza nihai olarak şu ayrımı dikmektedir: Ya yok oluş, ya da Troçkizm.*

İnsanlığın, altıncı toplu yok oluş tehdidiyle karşı karşıya olduğu bilimsel

1 Bkz. Lev Troçki, *Terörizm ve Komünizm*, Epos Yayınları, Birinci Baskı, Çeviri: Onur Koyunlu, syf. 69, 77.

bir veridir. Dünya üzerindeki yaşam ilk defa, bir canlının eylemleri sonucunda yok olma tehlikesiyle karşı karşıya. Bu, kapitalist üretim tarzının, üretici güçleri (doğayı, tekniği ve insanları) toplu bir yok oluşa götüren barbar karakterinin dolaysız bir sonucudur. Yıkıcılaşan üretici güçler, yüzyılımıza uluslararası etkilere sahip olan ayaklanmalarla, kalkışmalarla ve devrimlerle giriş yapmıştır. Emperyalizm de, bürokratik önderlikler de, insanlığın ve onun kültürel birikiminin kapitalist ekonomi ilişkileri altında yok olma tehdidiyle karşı karşıya oluşuna nihai bir çözüm olmuyor, aksine bu varoluşsal krizi, derinleştiriyor. Onların ayağa kalkan üretici güçlere getirdiği öneriler ikiye ayrılmaktadır: Ya fiziksel olarak yol edilmeleri, ya da karşısında ayaklanılan eski olana yeniden itaat etmeleri. Ancak kapitalist yıkımın katlanılmaz sonuçlarına baş kaldıran üretici güçlerin, kendilerini köleleştiren üretim ilişkilerini yok etme yönünde ortaya koydukları kararlı irade, devrimci bir çıkışın programlaştırılmasının ve hayata geçirilmesinin ihtiyacına vurgu yapmaktadır. Bu program, emperyalist tahakkümden ve onun ulusal veya yerel düzeydeki işbirlikçileri ile aktarma kayışı rolündeki hain önderliklerinden keskin ve radikal bir siyasal kopuşun izleriyle bezenmelidir.

Çağımızı hangi toplumsal ve siyasal dinamikler karakterize etmektedir? Bunlar; 1) emperyalizm aşamasındaki kapitalizmin üretici güçlerin krizine nihai bir çözüm bulamaması, aksine bu güçleri giderek yok oluşa taşınması, 2) radikalleşen üretici güçlerin yıkıcılaşmaları sonucunda tekrar ve tekrar seferberliğe geçmeleri ve devrimci önderliksiz bir kendiliğindenlik içerisinde antikapitalist reflekslerle tarih ve siyaset sahnesine adım atmaları, 3) sol içi bürokratik önderliklerin kitleler karşısında devrilmek istenenin tarafında saf tutmaları ve son tahlilde finans kapitalin gönüllü avukatları rolüne soyunmaları ve 4) patlak veren devrimci süreçlerin, enternasyonalist önderliklerinden yoksun olmaları sonucunda felçleşmeleri, geri çekilmeleri, iç savaflara dönüşmeleri veya soğurulmalarıdır. Bu dört bileşenin ortaya koyduğu paradigma, hiçbir şüpheye yer bırakmayacak şekilde çağımızın, bir geçiş dönemi karakteri taşıdığıнын altını çizmektedir. Ancak bu geçişin nereye doğru olacağı, yönünün ne olduğu, sonucunun ne olacağı bir belirsizlik olarak kendi muğlaklığını hala muhafaza etmektedir: Kendisiyle beraber bütün yaşamı yok etme refleksiyle hareket eden kapitalizmin enkazları arasında yok oluşa mı sürükleneceğiz, yoksa sınıfsız bir toplum örgütlenmesinin sorumluluklarını üstlenen bir programın eşliğinde sosyalizmin bina edilmesine mi soyunacağız. Gündelik

olandan tarihsel olana dek, dönemimizin bütün mücadelelerinin niteliğini belirleyen ve belirleyecek olan işte bu ikilemdir.

Yüzyılımızın, kendi sosyopolitik ve hatta biyolojik olasılıklarını bu derece net ve sade bir formül üzerinden ifade edebiliyor olması, onun kendisinde yaşanmakta olan savaşımın sadeliğinin ve keskinliğinin bir sonucudur. Ne işçi sınıfı ne de devrimler, salt geride kalan yüzyıla ait nostaljik hatıralar veya ölmüş fenomenler değildir. Bugün sadece Güney Kore'nin işçi sınıfı bile, Marx'ın öldüğü 1883 yılının uluslararası proletaryasının sayıca birkaç katıdır. Ancak nicel üstünlüğü dahi gölgeyen asıl dinamik, bugünün uluslararası proletaryasının, geçmiş yüzyıldaki sınıf kardeşlerine oranla çok daha fazla artı değer üretiyor olması, yani ekonomideki rolünün daha da yoğunlaşmış, bununla birlikte de toplumsal gücünün daha da artmış olmasıdır. Liberal sığlık dilediği kadar tarihin sonunun geldiğinin propagandasını yapsın, işçi sınıfı ve onun devrimci eylemini var eden koşullar (kapitalist üretim ilişkileri) yok edilmedikçe, ne bu sınıf ne de onun toplumları dönüştüren müthiş özgücü ortadan kalkacaktır.

Yüzyılımızın inanılmaz derece temerküze edilmiş üretici güçleri, çürümeye yüz tutmuş bulunan objektif koşulların itkiyle kendilerini devrimci bir çağın kapısını ararlarken buldular. Ancak bunu gerçekleştirdikleri anda devrimci bir çıkış önerisinden ve önderlikten yoksun olduklarına da tanıklık ettiler. İşte söz konusu olan bu mevcut durum, hem emperyalizmin hem de karşıdevrimci bürokratik akımların krizlerinin de derinleşmesiyle, yeni Ekimler hedefine sahip Troçkist kitle partilerinin inşası için devasa olanaklar yaratmaktadır. Zira nesnel durumun devrimci doğası süreklilik kazandıkça, emperyalizmin ve işbirlikçi önderliklerin krizi de kesintisizleşerek sarsıcı depremelere yol açmayı sürdürmektedir. Zira dünya devrimci mücadelelerinin yükselişi engellenememekte, aksine bu tarihsel seferberlikler giderek daha da derinleşmekte ve böylece devrim ve karşıdevrim arasındaki gerilim giderek daha berrak bir kutuplaşmayı açığa çıkarmaktadır. Çağımızın karakterine nefes üfleyen etkenlerin bileşimi, Troçkist programın güç kazanmasının eşsiz olanaklarını var etmektedir.

Sadece Dördüncü Enternasyonal'in programı olarak Troçkizm, proletaryanın ve onun yarıproleter müttefiklerinin sürekli seferberliğini tesis ederek bir Ekim Devrimi'ne ilerleyebilir ve bununla paralel olarak devrim önderlik etmesi için partilerini bu temel üzerinden kitleselleştirip inşa edebilir. Zira emperyalist kapitalizmi mülksüzleştirme ve iktidarı zapt

etme perspektifiyle hareket eden biricik akım enternasyonalizm, yani Troçkizmdir. Bugün itibariyle Troçkizm, insanlığın kendi tarihi boyunca karşılaşmış olduğu en büyük sıçramanın olanaklarının politik programını ve metodolojisi temsil etmektedir. Bu nedenle de bir geçiş çağı olan yüzyılımızın olasılıkları, Moreno'nun ifadesiyle, son derece keskin bir yol ayırımına işaret etmektedir: Ya yok oluş, ya da Troçkizm.

22 Mayıs 2017

Ekler

Ukrayna ve Suriye bize ne anlatıyor?¹

Yüzyılımızın sınıf mücadeleleri isyan dalgalarını yaygınlaştırıp derinleştirirken, tarih karşımıza daha önce tecrübe edip teorik düzleme yatırma fırsatımızın olmadığı yeni somut gerçeklikler çıkarmaya devam ediyor. Suriye’de sınıf mücadelesi zorlu bir iç savaşa dönüşürken, kitleler, önceki süreçte bir kesimin altında toplandığı İslamcı önderlikler ile tecrübelerini tüketerek geniş protestolar hayata geçiriyor. Ukraynalı yığınlar ise, “ironik” bir biçimde Avrupa Birliği ile yapılacak ortaklık antlaşmasının iptali üzerine sokaklara dökülüyorlar. Bu enerji polis devletine karşı bir eyleme dönüşürken, “Hükümet istifa!” sloganı geniş kesimlerce benimseniyor.

Hayat, masaya, politik olarak dolduramadığımız boşlukların faturasını

1 Bu yazı, 7 Aralık 2013’te, *Gazete Nisan*’ın öncülü olan *İşçi Cephesi*’nde yayımlanmıştır.

bırakıyor.

Bürokratik sol yapılar, maddi yaşamın karşısına çıkardığı her yeni mücadele ve toplumsal kabarış deneyimini, gerçekliklerden kopuk kendi mutlak şablonları ile uyuşmadığı gerekçesiyle kriminalize etmeye uğraşıyorlar ve kitlelere geçmişte yaptıkları gibi sırtlarını dönüyorlar. Toplumu sınıflara değil, siviller ve askerler olmak üzere iki “meslek” grubuna bölen “yeni” sol ise, kendi ülke burjuvazilerinin jeostratejik kaygılarını paylaşarak, neoliberal saldırıları “gök kuşağı” rengine boyamayı tercih ediyor.

Ekonomik krizden bu yana dünya burjuvazisi birçok ülkede aynı zamanda politik bir krize de, eskisi gibi yönetemedikleri bir konjonktüre de, ister istemez yuvarlandı. Alternatif burjuva önderliklerin, bu yuvarlanışı bir çığa dönüşmeden durdurabilecek potansiyel dinamiklere sahip olmayışı, egemen sınıfları kendi demokrasilerinin makyajını akitıp teknokrat yöneticiler atayarak (!) aristokratik reçetelerle krizden çıkışın yollarını aramaya itti.

Ne var ki, güncel maddi örnekler üzerinden de gösterilebileceği üzere, alternatif bir önderliği tutarlı bir şekilde kitlelere sunamayan tek kesim emperyalistler değil. Sanayi Devrimi ile tarih sahnesine tamamen çıkmış bulunan uluslararası işçi sınıfı için, daha önce eşi benzerine az rastlanır bir sürecin içerisinde geçmekteyiz. Zira proletarya, uluslararası etkileri sarsıcı karakterde olan ve bu denli büyük yankılara yol açan toplumsal ayaklanmalara ve devrimlere, bir Enternasyonal'e sahip olmadan, kendi sosyalist dünya partisinin yokluğunda yakalanıyor.

Suriye ve Ukrayna'da siyasal kriz

Ukrayna ve Suriye, her ne kadar tarihsel olarak bambaşka arka planlara sahip olsalar ve egemen ideolojiler ile toplumsal altyapılar olarak farklılık gösterebilirler de, bugün gelinen noktada siyaset arenasına aniden çıkış yapmış olan kitlelerinin karşılaştığı siyasi boşluk ve alternatifsizlik hususunda ortaklaşıyorlar.

Zira Suriye Komünist Partisi'nin (SKP) karşıdevrimin gönüllü bir aygıtı olmayı tercih ettiği ortada. SKP'nin bölündüğü üç fraksiyondan birinin başını çeken Kadri Cemil'in, Esad'ın başbakan yardımcısı olarak atanması, bu partinin kitle hareketinin gözünde herhangi bir prestij kırıntısına bile sahip olmadığını düşünmek için yeterli bir neden. Kalan iki fraksiyonun da, despotik rejimin monarşist atama geleneğiyle bakanlık koltuklarına yerleştiğini eklemek gerekir.

Ukrayna Komünist Partisi (UKP) ise güncel politika üretemeyerek sınıf mücadelesine müdahale etmekten bir hayli uzakta. Gündelik hayatta kayda değer bir siyasal ağırlığa sahip olmayan parti, binaları önünde açtıkları Stalin heykeli ve Rusça dilinin rahatça kullanılabilmesi için reklam panolarına verdikleri ilanlarla kendisini ifade ediyor. Bütün propaganda çalışmalarını SSCB'ye geri dönüş üzerinden inşa eden yapının çoğunluğunu 60 yaş üzeri insanlar oluşturuyor. UKP, ülkenin emekçi sınıflarının içerisinde bulunduğu ekonomik koşullardan ve bu koşulları sonlandırmayı öngören devrimci bir programın oluşturulmasından çok, dejenere olmuş işçi devletine duyulan nostaljik özlem üzerinden kurmayı denerken parti politikasını, kitlelerin dile getirdikleri talepleri ve sokağa çıkma nedenlerini büyük ölçüde ıskalıyor.

Kitleleri ve yaptıkları siyasi odak tercihlerini, içerlerinde buldukları ve mücadele verdikleri nesnel sosyoekonomik ve öznel politik şartlardan soyutlayarak ele alan ve “yeterince devrimci olmayan” ifade araçları kullanılması üzerinden onları suçlamayı görevleri bilen siyasetler, protestolara katılan insanların eline haç veya muska verenlerin dolaylı olarak kendileri olduklarının bilincinde değiller. Bugün seferberlik halindeki kitlelerin taşıdıkları bayraklarda Avrupa Birliği'nin yıldızları ve İslamcılığın hilali var ise, bu onların emperyalizmin “komplolarına” fiziksel araç olduklarına veya karşıdevrimci olduklarına değil, ama sosyalist bir işçi alternatifinin yokluğuna işaret eder.

Ukrayna'da ve Suriye'de tanık olduğumuz yeni gerçeklikler, açıkça, devrimci bir politikanın yokluğunu yansıtıyor ve bu nedenle de sürekli bir mücadeleyi gerektiriyor.

Kitleler neden sokakta?

Ukrayna'da ve Suriye'de milyonların alanları doldurmalarının sebebi nedir? Yığınlar, emperyalist burjuvazinin uydusu rolünde mi, yoksa neoliberalizmin sosyal ve demokratik haklar ile sınıfsal kazanımları parçalayarak belirsiz bir geleceğe sürüklediği ezilenler rolünde mi mücadeleye atılıyorlar?

Bu soruların cevabını aramak, somut durumun somut tahlilini yapmaktan, üretim araçları üzerindeki özel mülkiyetin emekçi sınıfların ekonomik ve toplumsal hayat şartlarında ne gibi tahribatlara yol açtığını anlamaktan geçiyor. Bu metot, Suriye ve Ukrayna hakkında neleri idrak etmemizi sağlıyor?

Suriye, neoliberalizmin etkilerinin radikalleşip doruklara ulaştığı bir örnek olma özelliğini taşıyor. Gayrisafi yurtiçi hasılanın içerisindeki sermaye payının %72'yi bulduğu ülkede, nüfusun üçte biri mutlak yoksulluk sınırı olan günde 1 doların altında gelikle geçiyor. İşsizlik oranı %25'lere dayanıyor. Nüfusun %65'inin 30 yaşın altında olduğu bir ülke olan Suriye'de, 25 yaşın altındakiler arasındaki işsizlik oranı %55'lerde. "Antiemperyalist" Esad'ın (!) işçi sınıfı ve emek düşmanı neoliberal ekonomi politikaları, sadece on yıl içerisinde yoksulluk sınırı altında hayatını devam ettirenleri üçe katladı.

Ukraynalı eylemcilerin televizyon röportajlarında dile getirdikleri somut kaygılarına kulak kabarttığımızda ise, çocuklarının ve kendilerinin geleceklerinin muğlaklıklar ile örtülü oluşundan duydukları korkuyu ifade ettiklerini görüyoruz. Gençlik, gerçekçi çözümü, ekonomik krizin enkaza çevirdiği ülkeyi terk etmekte görüyor. Orta üst sınıfa tekabül eden meslek gruplarının aylık ücretleri 250 dolar seviyesinde. Söz konusu emekliler olunca bu seviye 150 dolara inebiliyor. Birçok tüketim aracına ve maddesine duyulan yakıcı ihtiyacı, ithalat üzerinden karşılamaya çalışmak, hayat pahalılığını önemli oranda katlıyor. Mevcut bir sosyal güvence sisteminin var olmayışı ile insanların en temel sağlık hizmetlerine bile ulaşabilmesi için bütün maddi birikimlerini harcamak zorunda oluşları, Ukrayna'da yaşamının tuzu biberi...

Yukarıda çizilen tablonun ortaya serdiği toplumsal ve ekonomik yıkımın kitlelerde yol açtığı potansiyel öfkenin, sokağa hangi kanallar aracılığıyla ve hangi belirleyici nedenle döküleceğini önceden bilebilmek, çoğu zaman olanaklar dahilinde değildir. Bu, servis edilen yemeğin kurtlu olması da olabilir, bir ağacın talan edilmesinin amaçlanması da olabilir, rejim karşıtı yazılama yapan gençlerin tutuklanması da olabilir.

İnsanları siyaset yapmaya iten endişeler son derece maddi ve ekonomik temellere sahip. Bu endişelerin, emperyalist burjuvazi tarafından kitlesel kabarışlar yaratılması adına kullanıldığını ifade etmek, son derece idealist bir çıkarım olur. Marx, "burjuvazi kendi mezarını kazıyor" diye yazarken, egemen sınıflar bilinçli olarak kitleleri kendisine karşı ayaklandırmaya çabılıyor demek istememişti!

Kitleler ve önderlikleri

Ukrayna'da sokağa dökülen geniş kesimler, neden Avrupa Birliği bayrağına sarıldılar? Aynı şekilde, Suriyeli, Mısırlı ve Tunuslu emekçilerin ço-

ęunluęu temsil etmeyen belirli kesimleri, neden önceki dönemde (çünkü içerisinde geçtiğimiz süreç İslamcı önderliklerle tecrübelerin tüketilmiş olduğu bir zaman dilimidir), İslam dininin siyasal bayrağını “tercih” ettiler?

Bu kritik soruyu Ukrayna özelinde cevaplamadan önce, kitlelerin en acil gereksinimleri ile şu an sahip oldukları sınıf bilinci düzeyi arasındaki ilişkiyi sentezlememiz gerekir. Avrupa Birliği, Ukraynalı milyonlar için ne ifade ediyor, ne anlama geliyor?

Ukraynalı emekçiler, enflasyon karşısında erimeye yüz tutan ücretlerinin geleceklerini belirsizleştirmesini izlerken, Avrupa Birliği ile imzalanacak olan bir ortaklık antlaşmasının, kendilerinin varsıllaşması yönünde bir seçenek olarak görüyorlar. Yoksullaşan milyonlar, Cumhurbaşkanı Yanukoviç’e, AB yanlısı oldukları için değil, aslında bir neoliberal saldırı anlamına gelen bu ortaklık antlaşmasını bir “ekonomik yardım paketi” olarak gördükleri ve Cumhurbaşkanı’nın da bu yardımı “bencilce” geri çevirdiklerini düşündükleri için öfkeliler. Bariz bir biçimde, kitleler, çalışma şartlarında, ücretlerde ve ekonomik durumda yapılabilecek olan iyileştirmelerle gelişmelerin, AB kapılarından gelecek yardımlarla mümkün olabileceğini düşünüyorlar. Bu konuda yalnız olduklarını söylemek de, doğru olmaz. Zira AB’ye girişin ve/ya bu birlik ile imzalanan herhangi bir ticari antlaşmanın, burjuva medyasının organlarıncı, nasıl daha “refah” ve “huzurlu-istikrarlı” bir topluma doğru gidişatta önemli bir basamak olduğunun kara propagandasının yapılmasına, bizzat Türkiye’de de rastlamıyor muyuz?

Ancak bu paradigmadan Ukrayna hükümetinin, AB ile ortaklık antlaşmasını imzalamayarak, işçi sınıfı lehine bir tutum aldığı düşünülmesin. Hükümetin temel kaygısı, kendi burjuvazisinin stratejik olarak en önemli kesimlerinin ekonomik krizin faturasından olabildiğince az etkilenmesini sağlamak. Cumhurbaşkanı’nın, AB bankalarından defalarca mali yardım aldıktan sonra iflas eden Yunanistan burjuvazisine bakarak, AB’nin değil, Rus bankalarının sermaye ihracına odaklanması son derece olağan.

Devrimci sosyalistler, hareketin öncülüğünün, politik olarak burjuva programlara sahip yapılarca üstlenildiği durumlarda, kitleleri önderliklerinden bağımsız olarak desteklerler. Mısır Devrimi esnasında “iş, ekmek, özgürlük” talepleriyle mobilize olan emekçi sınıflara verilen siyasal destek, asla ama asla Müslüman Kardeşler’e verilen bir destek halini alamaz. Öte yandan, diğer ülkelerin kapitalist iktidarları bu taktiği tersten uygula-

layarak, kitle hareketini değil, onların emperyalizm yanlısı önderliklerini desteklerler. Tıpkı başbakan Erdoğan'ın, greve çıkan Mısır proleteryasını değil, Mursi'yi desteklemesi gibi.

İşçi sınıfının ve yoksul halk kitlelerinin karşlarına, verili neoliberal önderliklerin asla sahiplenip hayata geçiremeyeceği rasyonel somut çözüm önerileriyle ve yakıcı kitlesel ihtiyaçlara hitap eden doğru talepler ve sloganlarla çıkmak yerine, alternatifsizlik sebebiyle altında toplandıkları burjuva bayağı göstererek onlara tek bir gerici kitle gözüyle bakmak, fabrikalara ve emekçi semtlerine papazları ve mollaları kendi kutsal kitaplarından ayetler okumaları için davet etmek kadar vahim ve affedilmez bir hatadır.

9 Ocak 1905 tarihinde, 200 bin Petersburg işçisi Çar'ın Kışlık Sarayı'na doğru kortejler halinde harekete geçtiğinde, öfkeli kalabalığın başını Papaz Gapon çekiyordu. Askerler, dilekçelerini sunmaya gelen işçilere ateş açınca, 112 sanayi şehri ile 10 demiryolu hattında genel grev ilan edilmişti. Lenin, bir papazın arkasında yürüdüğü gerekçesiyle, 1905 ayaklanmasını kriminalize mi etmeye çalışmıştı? Aslında o, tam tersini yaparak, 1905 ilkbaharında Cenevre'ye geçen Gapon ile bir buluşma organize etti. Bu papaz ile konuşmaya istekli tek sosyalist kendisiydi. Lenin'in bu davranışını sorgulayanlara, Kuruspkaya "çünkü emekçi kitlelere bu kadar yakın olan herkes konuşulmaya değerdir!" diye cevap vermişti. Dahası, Lenin'in kendi partisinin Merkez Komitesi onu, Gapon'un "şaibeli bir karakter" olduğu yolunda uyardı. Lenin, daha sonra, kitle hareketinin potansiyel dinamikleriyle kendi Merkez Komitesi'nin sekter tavrı üzerine, bugünkü devrimci önderlik krizi üzerine çok şey anlatan şu bilançoğu çıkardı: "Tabii grevci işçiler Gapon'un getirdiği yerde durmayıp, halkı silahlı ayaklanmaya kadar götürdüler! Bizim Rusya'daki Bolşevik merkez komitemiz bunu zamanında fark edemedi. O yüzden de önderliği Menşevik ajitatörler ele geçirdiler!"

Lenin'in bu pasaj aracılığıyla aktarılan analizinin ortaya koyduğu ders açıktır: Kitle hareketinin sahiplendiği gerici önderliğe pratikte saplanıp kalarak ve bu öznel politik engeli mutlaklaştırarak, sokaklara enerjisini boşaltan sınıf savaşımının gebe olduğu ayaklanmaları ıskalamak ve bu savaşıma müdahale edemeyecek oranda programatik olarak felçleşmek, mücadelenin doğasında büyük boşluklar bırakan bir hamledir. Bu hamle ile açılan boşluklar ise, karşıdevrimci odaklar tarafından doldurulmaya mahkûmdur.

Ukrayna'daki ayaklanma Suriye devrimi için neden önemli?

Dünya devrimi, düz bir çizgi üzerinde ilerleyen stabil bir süreç değildir. İnişleri çıkışları bulunan, zikzaklı ve daha da önemlisi, eşitsiz ve bileşik tarzda gelişen bir süreçtir. Dünyanın iki ayrı ucundaki sınıf mücadeleleri, organik olarak kaynaşmışlığın ve emperyalist bir tarzda örgütlenen ekonominin iç içe geçmişliğinin en verimli örneklerini sunabilirler.

Ukrayna, coğrafi konumu gereği olsun, geçmişte yaşanan sınıf mücadeleleri ve sayısız ampirik olgu dolayısıyla olsun, Rus burjuvazisinin mali yatırım alanları arasında önemini muhafaza eden bir ülke. Bu bağlamda, ülke ekonomisini felçe uğratabilecek ve politik bir krizin doğmasına sebebiyet verecek sosyal hareketlenmelere kayıtsız kalamayacağı bir pozisyonu var Rus burjuvazisinin.

Ukrayna'da sınıf mücadelesinin daha da tırmanması ve kâr oranlarını tehdit eder bir boyuta varması, Esad diktatörlüğüne askerî, ekonomik ve lojistik destek sunan Putin hükümetini, bütçe planlamalarında yeniden yapılandırmalara götürebilir. Sermaye akışının sekteye uğraması, bir diktatöre verilen mali desteği bir hayli masraflı kılabılır. Bu yönüyle, Ukrayna ayaklanması ile Suriye devrimi, birleşik bir sürecin farklı iki coğrafi ayağı olma özelliğini taşıyor.

Mevcut durum karşısında yapılması gerekenler

Suriye'de ve Ukrayna'da tanık olduğumuz, verili önderliklerin emperyalizm yanlısı burjuva bir karaktere sahip olması durumunu, sınıf mücadelesini gündeme almamak ve onu dönüştürmeye çalışıp ona kılavuzluk etmemek için mazeret olarak kullanamayız. Bunun adı, siyasi tembelliğin kendisi olur.

Aynı durumda bunun tersi bir pratik tutum da doğru değildir. Eksiklikleriyle ve hatalarıyla bir mücadelenin var olması, politik programımızdan vazgeçmek ve bahsi geçen mücadelenin verili önderliğine boyun eğip onun küçükburjuva önyargılarına teslim olmak için yeterli değildir.

Ukraynalı kitlelere, "Siz orak-çekiç bayraklarının üzerinde yürüdünüz ve AB yanlısı sloganlar kullandınız. Bu nedenlerle sizler karşıdevrimcilersiniz!" demek, ayaklanmanın önderliğini altın tepside hâkim sınıfların temsilcilerine sunmakla eşdeğerdir.

Nesnel ve öznel koşulların bütün yönleriyle eksiksiz ve hatasız olduğu bir mücadele alanı bulmak imkânsıza yakındır. Gerçeklik, daima devrimci bir tarzla dönüştürülmeyi bekler, asla mükemmel bir hâlde önümüze

konmaz. 1905'te bir papazın arkasından yürüyen işçi sınıfıyla, 1917'de militan bir ruhla kilise kurumunu paramparça etmek isteyen işçi sınıfı, aynı sınıftı.

Bugün bizim sokağa dökülen kalabalıkların gerici önderliklerini teşhir etmemiz zorunludur. Kalabalıklara şöyle seslenmeliyiz: “Kaygılarının ve seni siyaset yapmaya iten somut sorunlarının kaynağı olan geleceğin belirsizliği, ekonomik yıkım ve çalışma şartları gibi unsurların nihai çözümlü, ancak politik programımızın dile getirdiği taleplerin hayata geçirilmesiyle mümkündür. Bu ise şu an destek verdiğin önderliğin niyetli olmadığı ve yapısı gereği de gerçekleştiremeyeceği bir politikadır çünkü benimsemiş bulunduğun bu önderlik, şu an içerisinde bulunduğun zorlu hayat şartlarının sebebi olan emperyalizmin taleplerinin aktarma kayışı rolündedir. Bu önderlik, ekonomik krizin faturasını sana ödetmeye ve temsil ettiği varlıklı sınıfların omuzlarındaki yükü hafifletmeyi öngörmektedir. En acil gereksinimlerine cevap veren taleplerini dile getirdiğinde, bu önderlik sana demokrasiden bahsetmeye başlayacak ve senden ülken için günde 10-12 saat çalışmanı isteyecek. Özetle, bu haklı taleplerinin altında ezilerek, sömürü ilişkilerini ve kurumlarını muhafaza edip derinleştirmeye devam edecek.”

Eğer kitleler, ekonomik enkaza toplumsal bir alternatifi AB kurumlarında arıyorlarsa, bizim pankartlarımızda bu enkazın sorumlularından sosyal bir çözümün beklenemeyeceğini ifşa etmemiz gerekir. Troçki'nin “Avrupa'yı birleştirmek için her şeyden önce iktidarı sizin elinizden çekip almak gerekir” çıkarımının arkasında yatan teorik haklılığı, kitlelere önerdiğimiz sloganların içerisinde kristalize etmeli ve bu sanatı, yoğun bir kuramsal ve politik titizlikle yapmalıyız.

Sınıf savaşımı ve mevcut politik güç dengeleri (ki ikisi birbirlerinden bağımsız olgular değildir), bugün iki seçeneğin varlığını sunuyor; ya mevcut önderlik boşluğu, kitlesel bir işçi partisinin devrimci politikalarıyla doldurulacak, ya da bu boşluk hepimizi yutana kadar genişleyerek sağcı politikaların temsilcilerine yolu açacak.

Bir yöntem sorunu veya sınıfsız solun acizlięi²

23 Haziran'da Birleşik Krallık'ta yapılan, Avrupa Birliği'nde kalınıp kalınmayacağını belirleyen ve ismine de Brexit denilen referandumun ardından liberal basın ile birlikte dünya solunun çoğunluğunun benimse-diği politik tutum, tartişılması zorunlu olan bir dizi metodolojik problem ile ayrılığa ışık tuttu. Referanduma katılanların %51,9'unun AB'den ayrılık yönünde oy kullanmalarıyla birlikte ada ülkelerinin Avrupa kıtasının sözde ekonomik "birliğinden" kopuşunun gündeme gelmesi, siyasi yelpazenin solunda konumlandığını iddia eden birtakım özneler tarafından adeta dehşetle karşılandı. Bu hatalı ve olumsuz, dahası devrimci olmayan tepkiye mazeret olarak sunulan ideolojik ve politik argümanların arka planlarında yatan siyasal mantık bütün yönleriyle incelenmeli ve ardından da acımasız bir eleştiriye tabi tutulmalı. Aksi halde, aşağıda sıralayacağımız sebepler dolayısıyla, bu mantık yürütme biçiminin sol içerisinde egemen hale gelmesi ile birlikte devrimci siyasetin işçi ve emekçi kitleler-

---

² Bu yazı, 28 Haziran 2016'da, *Gazete Nisan*'ın öncülü olan *İşçi Cephesi*'nde yayımlanmıştır.

den geri dönüşsüz bir şekilde izole olması, onların son derece yakıcı bir hal alan sınıf gündemlerine yabancılaşması bir ihtimal olarak daha da derinleşecek.

Brexit'in ardından İngiltere solunun büyük bir bölümünün liberal basınla kol kola girerek AB'den çıkış yönünde oy kullanan kitleyi sürekli olarak aşağılama yönünde politikalar üretmeye başlaması, kitleler ile yana yürümeyi tercih etmek yerine devrimci olmayan elitist metotlarla işçilere AB'den çıkıldığı takdirde başlarına neler geleceğini sayarak toplumsal bir şantaj ve tehdit kampanyasına yönelmesi, AB'den çıkmak yönünde eğilim gösteren bütün emekçileri mülteci karşıtı kaba bir sağcı insan profiline indirgeyerek ada yoksullarına düşmanca bir tavır alması ve onları seviyesiz bir mizahın alay konusu yapması, bahsi geçen solun işçilerden yana somut bir alternatif yaratmaktan ziyade pişkince "umut tacirliği" rolüne soyunmayı tercih ettiğini gösteriyor.

İngiltere solunun büyük bir kısmının referandumda AB'de kalınması yönünde oy kullanmaya çağrı yapması ve çağrının bu yönde olmasının nedeni olarak da ayrılık yönünde oy kullanmaya çağırın siyasetlerin aşırı sağcı/faşizan bir karakter taşıyor olmalarını göstermesi, benzer bir skolaistik mantık yürütme ile varılan karşıdevrimci sonuçlardan ne ilkiydi, ne de yüksek ihtimalle sonucusu olacak. Türkiyede 12 Eylül 2010 tarihinde yapılan referandum öncesinde de, kimi sol akımlar CHP ve MHP gibi ulusalçı/milliyetçi partilerin "Hayır" oyu çağrısı yapması sebebiyle, sosyalistlerin "Hayır" oyu kullanamayacağını, bu nedenle batıda "Evet" denmesi gerektiğini, doğuda ise referandumun boykot edilmesi gerektiğini dile getirmişlerdi. Ne yazık ki, buna benzer örnekleri çoğaltmak mümkün: Rojava'daki başkaldırış da dâhil olmak üzere Arap devrimleri desteklenmemeliydi çünkü ABD başta olmak üzere çeşitli emperyalist merkezler bu devrimlere dönük "ılımlı" bir tutum almıştı ya da Bursa'da patlak veren metal sektöründeki devasa grevin etkileri abartılmamalıydı çünkü grevci işçilerin oy verdiği partiler hâlâ AKP ile MHP idi.

İngiltere solu, nasıl ki mazeret olarak sunduğu protofaşist odakların "önlenez" yükselişinin sebebinin, Cameron ile birlikte savundukları AB'nin kemer sıkma politikaları olduğunu anlayamıyorsa, aynı şekilde Liverpool'da yaşayan bir liman işçisinin neden AB'den çıkış yönünde oy kullandığını da asla anlayamayacak. Kıta proletaryası da dâhil olmakla birlikte uluslararası işçi sınıfının ürettiği değerlerden daha yüksek oranda bir artı-değer sömürebilmek ve pazar hacmini savaşlar pahasına büyüte-

bilmek için, sosyalist solun asla savunamayacağı bir “birlikteliğe” giden Avrupalı sermayedarların bu projesini “demokratik” ve “kozmpolit” yanılığlarla süsleyip savunmak, oldukça eski bir inanca, burjuva demokrasisinin genişleyerek ve derinleşerek barışçıl bir yoldan sosyalizme evrileceği inancına dayanıyor.

AB’ye sunulan bu destek, bir bağlamda, yeni halk cepheciliğinin de bir uzantısı. Avrokomünizm, burjuva demokratik devleti ve bu devlet yapılanması temelinde oluşturulan Avrupa Birliği’ni proleter mücadelelerin içerisinde temsil edilemeyeceği ve ancak dışarıdan, işçilerin uygulayacağı zor yoluyla yıkabileceği bir kurum olarak değil, “halk” güçlerini bir araya getirerek en geniş ittifakı mümkün kılan ve böylece aşamalı bir şekilde “ileri demokrasiye” hayat verecek bir oluşum olarak gördüler. Bu nedenle onlar, mücadele partileri olmaktan çok “hükümet” partileri oldular. Zira Brexit’in ardından ortaya çıkan tablo, Avrokomünizmin tarihsel dönüşümün kaynağı olarak işçi sınıfına yüklenen rolü reddettiğini ve bu rolü başka bir sınıfa yamak bir kenara, bütün tuğlaları işçilerin kanı ve teri ile dizilmiş Avrupa Birliği parlamentosuna atfettiğini gösteriyor. Kapitalizmin, barbarlığın makyajlı kurumları olan AB ve benzeri yanılığlar aracılığıyla demokratikleştirilebileceğine dair duydukları “iyimserlik”, işçi sınıfının dönüştürücü potansiyeline dair duydukları “kötümserliğin” mantıksal bir sonucudur. Avrupa Birliği’nin savunulması, “halk ittifakları/cephesi” denilen işçi düşmanı doktrine içkindir.

Ancak yazının başlığında da sözünü ettiğimiz yöntemsel problem bununla sınırlı değil. Yukarıda da bahsettiğimiz üzere, siyasal düzlemde sahiplenilen ilkelerin ve önerilerin, sol dışı özneler tarafından kullanılmaya başlanması ile bu ilkeler ile önerilerin terk edilmesi söz konusu. Bu tarz bir felsefi idealizmin, bayağı bir öznelci liğin devrimci politika üzerindeki etkileri yıkıcı olmakla kalmıyor, aynı zamanda üzerine geçirdiği radikal formlar sebebiyle son derece teslimiyetçi ve reformist olan içeriği de saklı kalıyor.

Devrimci programın savunduklarının, öngördüklerinin ve önerdiklerinin burjuva ve/veya faşizan odaklar tarafından dile getirilmesi veya kullanılması, bu programı siyasal olarak terk etmenin ne öznel ne de nesnel koşullarını yaratmaz. Aksine programın gerçek sahibinin daha çok öne çıkmasını gerektirir. Sağın, solun argümanlarını kullanıyor olmasını bu argümanların terk edilmesi için gerekçe sayan sığ bir mantık, devrimci öznenin kendi kendini inkâr etmesinin mantığıdır. Bunun yanı sıra, sağ

siyasetlerin bu argümanları kullanmaya başlamış olmasının, toplumsal düzlemde sınıflar mücadelesi açısından “durgun” diyebileceğimiz süreçlerin sonuna yaklaşıldığının bir işaretçisi olduğunu düşünürsek, solun kendi programından gerçekleştirdiği bu kopuşun trajik boyutu daha iyi anlaşılabilir.

Aslında sağ siyasetler, sosyalist solun tezlerini değiştirmeksizin kopyalamıyor. Kendi gerici hedefleri doğrultusunda bu somut önermeleri çarpıklaştırıyorlar ve kendi programlarının arzuladıkları toplum modeline ulaşmada geçici ancak kullanışlı birer kaldıraç olarak bu talepleri sahiplenmek zorunda kalıyorlar. Sağın bu ikiyüzlülüğü teşhir edilmediği veya anlaşılmadığı müddetçe solun, AB’den kopuş benzeri işçi sınıfının gündemini oluşturan yakıcı ihtiyaçlara politik cevaplar üretebilmesi bir hayli zorlaşacak. İngiltere aşırı sağ AB’den çıkışı, işçileri ve halkları birbirine düşürmek için savundu. İngiltere solu ise buna karşı olarak, patronların AB’sinden çıkışı işçileri ve halkları birleştirmek için savunmalıydı.

21. yüzyılın ilk devrimci dalgası karşısında liberalizm ile aynı safta konumunu almış olan Avrokomünizmin, burjuva demokratik önyargılarından siyasi öznelciliğine kadar metodolojik olarak devrimci Marksizmden ayrı düştüğü bir gerçek. Bu durum aynı zamanda sınıfsız kalmış bir solun, “halk ittifakları” ile “toplumsal hareketlere” dayanan bir solun, bu tercihleri sebebiyle sosyal konjonktürü okumada ne denli beceriksizleştiğini ve kıta ezilenlerinin gerçek çıkarlarından ne denli uzaklaştığını da açıklıyor. Avrokomünizmin hem savunulacak hiçbir tarafı olmayan sermaye birliğine karşı, hem de sınıfsal bileşeni yine sermaye olan aşırı sağcı gerici tehdide karşı sınıf bağımsızlığı temelinde inşa edilecek birleşik bir işçi cephesinin çağrısına soyunmayacağı, bu görevi yerine getirmekten aciz olduğu bariz. O halde bu cephenin hayat bulabilmesi adına Avrupa’da emekçi mücadelelerinin en acil politik görevlerinin neler olduğunun tespit edilmesi bir ihtiyaç olarak bizleri bekliyor. Bu politik görevler tespit edildikçe, bu görevleri sonuca bağlamak için en yakıcı devrimci somut hedefler belirlendikçe ve geniş işçi örgütleri ile sendikalar bu görevler ile hedefler etrafında toplanmaya başladıkça temelleri ortaya çıkmış olacak bir işçi cephesinin varlığı, yapay kutuplaşmalara bir son vererek, devrim ile karşıdevrim cephesini bütün çıplaklığıyla gözler önüne sermeye başlayacaktır.

Emperyalizm, Suriye ve sol: Gerçeklere dair 3 nokta³

1) Emperyalizm ve sol

6 Nisan'ı 7 Nisan'a bağlayan gece ABD, Akdeniz'de bulunan savaş gemileri aracılığıyla Suriye rejimine ait bir havaalanını vurması için 59 füze ateşledi. ABD, iç savaşın 7. yılına girdiğı Suriye'de Esad rejiminin topraklarına, askeri üslerine ve aparatlarına ilk kez saldırı düzenledi. Füzeler Şinsar ve El Şayrat hava üslerini hedef almıştı. Bir süre önce İdlip'te yoksulların üzerinde kullanılan kimyasal silahlı uçakların bu üstten havalanmış olmaları ABD müdahalesinin mazereti oldu. Trump kimyasal silaha maruz kalmış olan çocukların fotoğraflarını gördüğünü, bunun kendisini çok etkilediğini ve bu sebeple de saldırı emrini verdiğini söylüyor. İlginçtir aynı "duygusal" Trump, o çocukların ABD'ye girişini de yasakladı...

Bu saldırı, ABD'nin Suriye'ye düzenlediğı ne ilk hava saldırısıydı, ne de -ne yazık ki- sonuncusu oldu. Zira hava üssünün vurulmasının hemen

3 Bu yazı, 6 Mayıs 2017'de, *Gazete Nisan*'ın öncülü olan *İşçi Cephesi*'nde yayımlanmıştır.

ardından Kürt askeri kampları da –ABD’nin açıklamasına göre– “yanlışlıkla” bombalandı ve sol siyaset bunu yine görmezden geldi.⁴ ABD Suriye topraklarına ilk olarak 2014 senesinde askeri olarak müdahale etti. O günden bugüne tamı tamına 7899 (yedi bin sekiz yüz doksan dokuz!) defa ABD Suriye’yi bombaladı.⁵ 59 füzenin vurduğu havaalanı Esad rejiminin elindeydi ve rejime askeri müdahale bağlamında bu saldırı bir ilkti. O halde şimdi düşünelim: Bundan önceki 7898 hava saldırısı kime karşıydı ve neden yapılmıştı? ABD, Suriye halkını, işçilerini ve köylülerini defalarca bombaladı. Bombalamalar sırasında binlerce Suriyeli sivil yoksul hayatını kaybetti.⁶ Emperyalist Birleşik Devletler daha geçtiğimiz hafta rejimin ve Rusya’nın elinde olmayan Batı Halep’i bombaladı ve 57 sivil hayatını kaybetti. Rusya bu saldırının ardından ABD’nin “teröristleri” vurduğunu açıklayarak katliama alkış tuttu.⁷ Bunun yanı sıra başını ABD’nin çektiği hava güçleri geçtiğimiz haftalarda Musul’u da bombaladı ve 200 sivil bu saldırıda hayatını kaybetti. Solun, Bonapartist rejimden kopuş yönünde irade göstermiş olan yoksulların üzerine yağdırılan bombalar karşısında rezil bir sessizliğe gömülmüş olması ve yarı-boşaltılmış⁸ bir rejim üssünün vurulmuş olmasını adeta ilk emperyalist müdahale olarak bütün “antiemperyalist” duygularını seferber ederek lanse ediyor olması, ikiyüzlülüğün de ötesinde doğrudan doğruya politik bir tercihe işaret etmektedir. Halbuki sadece ulusal diktatoryal rejimin askeri güç merkezlerinin değil, Suriye’nin her karşının emperyalizmin militer ve siyasal aparatı tarafından yağmalanmasına cepheden karşı çıkılmalıdır. Emperyalist saldırı hangi biçimlere ve gerekçelere bürünürse bürünsün, hedefi kim ve ne olursa olsun, ilkesel düzeyde taviz verilmeksizin politik olarak reddedilmesi ve acımasızca topa tutulması gereken bir barbarlık olarak anlaşılmalıdır ise “antiemperyalizmin” anlamı ancak ve ancak yabancı sınıf önderliklerinin çıkarlı uyarınca alevlenip sönen bir illüzyon olarak

4 Bkz. <https://www.almasdarnews.com/article/us-airstrike-mistakenly-hits-kurdish-base-northern-al-raqa-al-amaq/>

5 Bkz. <https://mkaradjis.wordpress.com/2017/04/07/no-us-bombing-of-syria-did-not-begin-today/>

6 Bkz. agy.

7 Bkz. agy.

8 Görgü tanıkları ABD saldırısının Esad rejiminin ciddi bir kayıp yaşamayacak şekilde organize edildiğini ve rejimin, saldırı hakkında önceden bilgilendirilerek üssü temizleme fırsatını kullanmış olduğunu söylüyor. Kaynak için bkz. <http://abcnews.go.com/International/eyewitness-syrian-military-anticipated-us-raid/story?id=46641107>

kalmaya mahkum edilir.

2) Üçüncü Dünya Savaşı ve sol

Hem ABD'nin Suriye rejimini bir kereliğine vurmasını, hem de Kuzey Kore'yle zaten süreklileşmiş olan savaş retorikini tekrar gündeme getirmiş olmasını solun bir bölümü Üçüncü Dünya Savaşı'nın yaklaşan adımları olarak okudu. Halbuki ABD Dış İşleri Bakanı Rex Tillerson saldırının, ABD'nin Suriye politikasını değiştirmeyeceğini ve Rus yetkililer de saldırının kendilerine haber verildiğini ve üsteki Rus güçlerinin 35 dakika içinde boşaltıldığını açıklamıştı.⁹ Pentagon da yaptığı açıklamada, saldırının bir istisna olduğunu ve devamının gelmeyeceğini belirtti. Rusya saldırının istisnai niteliğine ikna edilirse (yani ABD'nin oturulacak masada son sözü söyleyen belirleyici rolünü şartlarla da olsa kabul ederse veya “yarı tarafsız” bir konuma kayarsa), ABD'nin saldırıların devamını organize etme ihtiyacı hafifleyebilir ve “demokratik geçiş” farklı araçlarla örmeyi deneyebilir. Her şeye rağmen Rusya'nın sahada yanıt vermek yerine, saldırının diplomatik meşruiyetini sorgulamayı yeğleyeceğini öngörebiliriz. İspanyol gazetesi *El Pais* 9 Nisan'da şöyle yazmıştı: “Moskova'nın hava üssünü S-300 ve S-400 füzeleriyle korumamış olması, Amerikan ordusuna karşı savaşmak istemediğini gösteriyor.”¹⁰ Rusya ile ABD arasında yapılan hava koordinasyonu anlaşması da geçerliliğini korurken, iki gücün birbirlerini vurmamak üzerine sözlü bir anlayışa varmış oldukları görülebilir.

Trump Suriye'yi vuran füzelerin ateşlenmesi emrini Çin devlet başkanı Xi Jinping'le görüşmesi sırasında verdi. Basın açıklamasını vermesinin ardından Çin devlet başkanıyla olan görüşmesini sürdürdü. Buluşmanın ardından “Çin, Kuzey Kore sorununu çözmezse, biz çözeriz” açıklamasını yaptı. Bunun üzerine Çin Komünist Partisi Kuzey Kore'nin nükleer aktivitelerinin durdurulması gerektiği yönünde çağrı yaptı. Trump'ın Suriye ve Kuzey Kore meselelerini aynı diplomatik görüşme üzerinden dile getirmesi ve askerî pratiklerini yoğunlaştırması, onun dış politika tercihlerinin, küreselleşmecî kliğin Clintoncu programı uyarınca gerçekleşme eğilimlerini ortaya koydu. Kuzey Kore'yi bilinçli olarak gündeme getiren ABD, Obama'dan bu yana daha yoğun olarak güttüğü Pasifik'teki askerî

---

9 Bkz. <https://syriafreedomforever.wordpress.com/2017/04/14/assad-must-fall/>

10 Aktaran için bkz. <http://izquierdasocialista.org.ar/index.php/noticias/internacionales/5412-se-viene-la-tercera-guerra-mundial>

---

varlıklarını güçlendirme hedefini bu mazeret üzerinden yeniden bina etmeyi deniyor. Çin ise Japonya emperyalizmine karşıt olarak pazarlarını korumak adına yer yer Kuzey Kore'yle eylem birliklerine gitmişti ve böylece bir taktik olarak Kuzey Kore'nin varlığını kullanmıştı.

Ancak Üçüncü Dünya Savaşı'nın bir gerçeklik olarak var olma olasılıklarının önüne geçen tek olgu, ABD açısından Suriye ve Kuzey Kore sorunlarının taşımakta oldukları taktiksel karakter değil. Yeni bir paylaşım savaşının önündeki en ciddi engel, ABD'ye rakip olabilecek derecede tekelleşmiş ve askerileşmiş yeni bir gücün henüz ortaya çıkmamış olması. ABD emperyalizminin gücü her ne kadar düşüşte de olsa, ulusal ve uluslararası pazarlar üzerindeki askerî ve ekonomik egemenliğinin tekeli biçimlerini korumayı sürdürüyor. AB'nin de, Rusya'nın da, Çin'in de mevcut durumda uluslararası neoliberal rezonansı ve sömürü-üretim ilişkilerini korumak ve sürdürmek adına başlıca jandarma olan ABD'ye ihtiyaçları var. Dünya kapitalist güçleri, altında toplanabilecekleri ABD'ye eş güçteki yeni bir emperyal saldırgan bulamadıkları müddetçe dünya sa-vaşı çıkarmaktan kaçınacaklardır.

3) Esad rejimi ve sol

ABD'nin gerçekleştirmiş olduğu hava saldırısının mazereti İdlib'de kullanılan kimyasal silahları ateşleyen uçağın bir rejim üssünden havalanmış olmasaydı. Emperyalist saldırının gözdağı verme amacı taşıdığını, saldırıdan 24 saat sonra vurulan üstün yeni rejim uçaklarının havalanmış olmasından anlıyoruz.¹¹ Ancak hem ABD'nin hem de solun ikiyüzlülüğü, İdlib dışındaki ve öncesindeki kimyasal saldırıları görmemek veya görmemezlikten gelmek oldu. Eylül 2013'ten bu yana Suriye'de rejim tarafından 167 defa kimyasal silah kullanıldı. Bunların 45'i Ağustos 2015'ten sonraydı. 2017 senesi içerisinde ise rejim 9 kere kimyasal silah kullandı.¹² Kullanılan kimyasal silahların %3'ü IŞİD bölgelerine, %97'si ise sivil halkın yaşamakta olduğu yoksul emekçi semtlerine yapıldı.¹³

Kimyasal silahların rejim tarafından kullanılmamış olduğu argümanını Castro-Chavezci cenah yoğunlukla şu soru etrafında savundu: Esad zafer kazanırken neden kimyasal silah kullansın ki? Bu soru, babadan oğula geçen monarşist karakterli Bonapartist bir burjuva diktatörlüğün, kendisine

11 Bkz. <https://syriafreedomforever.wordpress.com/2017/04/14/assad-must-fall/>

12 Bkz. agy.

13 Bkz. agy.

karşı ayaklanmış olan yoksulları katletme potansiyelinin gerçekliğine inanamayan, aslında inanmamayı kendi çıkarları doğrultusunda tercih eden çarpık bir anlayışın kendi yüzüzlüğünü meşru kılma noktasında varabileceği boyutlara işaret etmekte. Belirtmekte fayda var ki, Suriye rejiminin kimyasal bir katliama girişmemiş olduğunu savunan solun bir bölümü ile Osmanlı devlet aygıtının 1915 senesinde bir Ermeni Soykırımı organize etmemiş olduğunu iddia edenler geniş bir birleşik küme oluşturuyorlar. Yani söz konusu olan devlet aygıtları, halklar ve onların aralarındaki ilişki olunca, metodolojik bir yanıyla karşı karşıya bulunuyoruz. Zafer kazanmakta olanın katliama girişmesi olasılığını imkansız olarak adledenler, Birleşik Devletler'in ikinci emperyalist paylaşım savaşından zaferle çıkmasının ardından Japonya'nın iki şehrini neden atom bombasıyla vurmuş olduğunu da açıklamalı. Zira 1945'te ABD'nin, 2017'de de Esad'ın böylesine bir saldırıya girişmesinin tek sebebi, uluslararası burjuva hukuksal kırmızı çizgilerin kendilerinin ne kadar ileriye gitmelerine izin verebileceğini test etmektir. Esad girişebileceği katliamların boyutunu, Obama'nın ardından gelen yeni Trump yönetiminin gözetiminde test ederek, askerî aparatını ne derecelerde kullanabileceğini denedi. Bunlar bir kenara Esad'ın zafer kazanmakta olduğunu kendisi bile bir yalandı. Kimyasal silah saldırısını önceleyen birkaç hafta boyunca Esad Şam kırsalında ciddi mevziler kaybetmişti ve kıyı şeridine doğru çekilmesi hızlanmıştı.

Ancak, diyelim ki, olaylar Esad'ın Dış İşleri Bakanı'nın açıkladığı yönde gelişti. Yani kimyasal silahı rejim kullanmadı, ancak rejimden kurtarılmış bölgedeki bir kimyasal silah deposu rejimin uçakları tarafından vuruldu ve sivillerin ölümüne sebebiyet verdi. Rejimin bu argümanının niteliğini anlatan eski bir deyiş vardır: Özrün kabahatten büyük olması! Zira sadece uzmanlar değil, hemen hemen herkes kimyasal silahların bulunduğu ve etrafının sivil halkla çevrili olduğu bir deponun vurulmaması gerektiğini bilir. Çünkü o deponun vurulmasının anlamı kimyasal silahsızlandırma değil, barbar bir katliam olacaktır, başka bir şey değil!

Trump ve Arap-Sünni “Beyaz Ordu”: “Ne bir insan, ne de bir kuruş!”¹⁴

Birleşik Devletler Başkanı Donald Trump’ın geçtiğimiz haftalarda Suudi Arabistan’a gerçekleştirdiğı ziyaret ile bu ziyaret sırasında verdiği demeçler ve imzaladığı anlaşmalar, uluslararası basında uzun tartışmalara ve yer yer endişelere sebep oldu. Trump, yine oldukça güneşli bir Pazar günü Suudi despotlar ve monarşinin üyeleriyle meclis toplantısı almadan

---

¹⁴ Bu yazı, 10 Haziran 2017’de, *Gazete Nisan*’ın öncülü olan *İşçi Cephesi*’nde yayımlanmıştır.

önce yapmış olduğu konuşmayla, Ortadoğu'da ABD militarizminin tırmanacağı ve İran'a dönük geçmiş dönemlere oranla daha farklı ancak "zora dayalı" önlemlerin alınacağı mesajını verdi. Belirtmekte yarar var ki Trump'ın konuşması, Amerikan faşizan sağının ideoloğu olan ve 7 adet Müslüman ülkeden insanların ABD'ye girişini yasaklayan yasanın ardındaki beyin olduğu iddia edilen Stephen Miller tarafından yazılmıştı.

Öncelikle bir gözlem olarak derhal belirtilmesi gerekir ki, Trump'ın Suudi Arabistan'daki konuşması, Obama'nın 8 sene önce Mısır'da gerçekleştirmiş olduğu demeçten tam bir kopuş değildir, ancak onun revizyonudur. Trump'ın ifade ettikleri, Obama'nın formüle ettiği programın karşı karşıya geldiği patlamalı süreçler ve krizler sonucunda vermiş olduğu bir siyasi refleksi andırmaktadır. Bu notu unutmamak kaydıyla, Trump'ın ve Obama'nın Ortadoğu siyasetlerinin bir ve eş olacağı yönündeki yanılığın düşünceyi de hızla terk etmek gerekmektedir: Zira ABD emperyalizminin ihtiyaçları değişmiş, bununla beraber ihtiyaçlara cevap arayan politik reçeteler dönüşmüş ve son olarak politik reçeteleri somutlaması hedeflenen araçlar da farklılaşmıştır. 8 sene önce farklı gereksinimlere vurgu yapan Mısır konuşmasıyla, bugünün saldırgan Suudi demeci arasındaki niteliksel nüansı yaratan biricik dinamik şudur: Arap devrimlerinin patlak vermiş olması!

Obama yönetiminin birincil görevi, Bush barbarlığının Ortadoğu'da yok etmiş olduğu emperyalist prestiji yeniden bina etmektir. Böylece onun döneminde Beyaz Saray "güler yüzlü emperyalizmin" demokratik gerici programları eşliğinde İran'la 2015 nükleer anlaşmasını imzalamak zorunda kalmıştı. Halef Trump, selefinin öngördüğü yönelimden belirli derecelerde yaşanacak olan bir kopuşu-revizyonu, sadece bu bağlamda gerçekleşmesi şartıyla, organize etme telaşında: Bu, doğrudan doğruya ABD'nin Ortadoğu bölgesel pazarında kendi çokuluslu şirketlerinin Rus, İran, Çin ve Alman bankalarının karşısında tekeli mevzilerini koruma refleksiyle bağlantılı bir atılım. Tarih spekülasyonlarla ilerleyemez ancak bugün Washington'daki isim Obama da olsaydı, Hillary Clinton'un dış politika elitleri tarafından hazırlanmış olan bu programı takip etmek zorunda kalacağı söylenebilirdi.

Trump'ın ziyareti, Suudi monarşisi tarafından imzalanan ve önümüzdeki 10 yıl içinde 350 milyar dolarlık silah satın alma opsiyonunu içeren 110 milyar dolarlık bir silah ticaretini de anlaşmaya bağladı. ABD Dış İşleri Bakanı ve aynı zamanda da eski ExxonMobil CEO'su olan Rex Tillerson,

anlaşmanın Suudi Arabistan'ın ve Körfez ülkelerinin güvenliği için yapıldığını ve böylece bu ülke sınırlarının İran tehdidine karşı savunulabileceğini belirtti.

Birleşik Devletler emperyalizminin yeni bölgesel militer atılımının, darbeci Sisi'nin birkaç sene önce Mısır'ın güneyinde buluşturduğu Körfez ülkelerinin kurmaylarıyla yöneticilerinin almış oldukları kararların bir devamı olarak okumak mümkün: Arap ülkelerinin, ancak özellikle de Körfez monarşilerinin birleşik askerî aparatını, bir bağlamda onların Sünni "Beyaz Ordusunu" kurmak! Hatırlanacak olursa Sisi'nin Arap ülkelerinin birleşik askerî formasyonlar oluşturması gerektiği yönünde çağrı yapmasının altında yatan neden, bölgedeki kitlesel seferberlikler ve devrimci dalgalarıdır. Bugün Trump bu projenin önderliğini üstleniyor ve Suriye'de, Filistin'de, Tunus'ta, Mısır'da, Yemende seferberliklerin fiziksel olarak yok edilmesinin siyasal ve askerî aygıtlarının yaratımına soyunuyor.

Bu yeni askerî girişim, basında "Sünni NATO'su" şeklinde yorumlanmış olsa da, tıpkı Ekim Devrimi'nin ardından Kafkas ve Uzakdoğu ülkelerinin daimi ordularının sentezlenmesiyle kurulmuş olup, 18 farklı emperyalist merkezden yoğun olarak askerî ve mali düzlemlerde finanse edilen karşıdevrimci Beyaz Ordu'nun tarihsel bir kardeşini andırıyor. Zira bu ordu da, devrimci bir sürecin ardından monarşi yanlılarıyla emperyalistler arasındaki bir ittifakın sonucu olarak hayat bulmuştu. Bugün darbeci Sisi, emperyalizmin önderi Trump ve Suudi monarşisinin başı Selman'ın gülümseyerek çektiydikleri fotoğraflar, Ortadoğu'nun devrime cüret etmiş halkları ile Kürtlere ve Filistinlilere dönük beyaz terörün örgütlenmekte olduğunu gösteriyor.

Trump'ın Suudi monarşisiyle gerçekleştirmiş olduğu silah ticaretini bu bağlam içerisinde üç nokta üzerinden açıklayabiliriz: 1.) Arap devrimci sürecinin diyalektiğinin bir parçası olarak Ortadoğu'nun karşıdevrimci Beyaz Ordu'sunu kurmak ve bu doğrultuda monarşi yanlısı yeni Arap "Vrangel"leri finanse etmek, 2.) kendi çokuluslu şirketlerinin pazarlar üzerindeki ekonomik hegemonyasını muhafaza edebilmek için Suriye üzerinden Rusya'yı, Yemen üzerinden İran'ı kendi ticari tekellerinin şartlarına teslim olmalarını sağlamak, 3.) sahada, bağımsızlıkçı eğilimler taşıyan Kürt hareketinin askerî aparatına muhtaç ve bağımlı kalmamak için "kendi sınıfının" militarizmini örgütleyerek alternatiflerini çoğaltmak ve aslında zamanı geldiğinde yeni "Beyaz Ordu" ile PYD'yi ve bağımsız gerrillaları da elimine etmek.

“Ne tek bir insan, ne de tek bir kuruş yok!”

Ortadoğu ve Körfez bölgesinde, emperyal yardımlar eşliğinde monarşik veya yarimonarşik rejimler eliyle burjuva militarizmi, bölgenin yoksullarına, grevdeki işçilere ve ezilenlere karşı yükseltiliyor. Bu, elbette kendi içerisinde çelişkiler taşıyan ve gelgitler yaşayan bir süreç olacaktır. Ege- men blokların arzulamakta oldukları yeni katliam makinesi bugünden yarına, düz bir hat izleyen bir süreç sonucunda ortaya çıkmayacak. Ancak içsel çelişkiler yetmez! Sadece bu planlar değil, bu planları yaratan aygıtlar ve bu aygıtların var olmasının olanaklarını yaratan toplumsal şartlar dizisi de yok edilmelidir. Bu noktada Ortadoğu ve Türkiye proletaryası kendi bağımsız siyasal çizgisine ihtiyaç hissetmektedir.

Alman Spartakistlerin kurucularından Karl Liebknecht’in babası ve Karl Marx’ın yakın çalışma arkadaşı Wilhelm Liebknecht’in de dediği üzere, burjuva militarizmine “ne tek bir insan, ne de tek bir kuruş yok”. Liebknecht, işçilerin, kendilerini ezmeye ve katletmeye adanmış kurumlara ne tek bir proleterin, ne de kapitalist katliamı finanse etmesi amaçlanan fonlara tek bir kuruşun verilmemesi taraftarıydı. Bu basit sloganın altında yatan mantık, Ortadoğu proleterlerinin barikatlarını yıkıp geçmek uğruna onları ve onların vergilerini yağmalamak isteyenlerden keskin ve radikal bir kopuşun gerekliliğine vurgu yapmaktadır. Arap işçilerinin yanı sıra, Türkiye işçi sınıfı hareketinin de görevi, emperyalizmin bölge devletleriyle yapmış olduğu bütün anlaşmaların iptal edilmesini talep etmek ve emperyal çıkarların jandarmalığını yapan bölge daimi ordularının dağıtılarak, yerlerine işçi milislerinin geçmesini savunmaktır. Zira karşıdevrime ve kapitalist katliama verilecek ne tek bir insan, ne de tek bir kuruş yoktur!

İran: Devrime giden Larissa yolu (mu?)¹⁵

Pers kapitalizminin, 1979 devriminin reaksiyonerleri aracılığıyla kazandığı İslamcı diktatoryal üstyapı, son 30 senedir İran proletaryasını sosyal ve ekonomik bir uçurumun kenarına doğru sürükledi. Bağımsız sendikal ve sınıfsal hareketleri Kur'an'dan alıntılanan ayetler eşliğinde ve polis copunun da "kısmi" yardımıyla sindiren molla rejimi, ulusal pazarının kapitalist işleyişinin akıbeti uğruna, Ortadoğu'nun en karşıdevrimci devlet aygıtlarından birinin yaratımına soyundu. İsrail ve Türkiye ile birlikte bölgedeki polis rejimlerinin en ileri örneklerinden birini sunan İran, 2011'de Ortadoğulu kentli yoksulların, işsizlerin ve proleterlerin devrimci ayaklanmaları karşısında da, hemen hemen hiç vakit kaybetmeden elçileri aracılığıyla, yıkılmakta olan diktatörlüklerin bakanlar kurulundaki safını aldı. Şu gerçek şüphe götürmez ki, Pers kapitalizminin kaptan ka-

---

15 Bu yazı, 5 Ocak 2018'de, *Gazete Nisan*'ın öncülü olan *İşçi Cephesi*'nde yayımlanmıştır.

marasındaki molla rejiminin hayatta kalmasının, Ortadoğu'nun işçi ve emekçi sınıfları nezdinde hiçbir olumlu tarafı bulunmamaktadır.

Bu gerçekler bir kenarda bütün somutluklarıyla beraber yakıcılıklarını korurken, İranda yaşanmakta olan son seferberliğe dönük olarak bir ke-re daha komplocu (asılsız, temelsiz, idealist) teoriler, mücadelenin sosyal dinamiğinin neden emperyal bir kurgudan ibaret olduğunu ispatlama çabasına girişti bile. Elbette bu teorilerin çıkış noktasını, İranlı bir metal işçisinin hangi çalışma şartları altında ve ücret seviyeleri eşliğinde hayatta kalmaya çalıştığı olgusu değil, Donald Trump'ın bir sosyal medya mecrası olan Twitter kullanımı oluşturuyor. Söz konusu konspiratif hipotezlerin programatik temeli, Pers kapitalizminin sınıflar nezdindeki sosyoekonomik sonuçları değil; zaten öyle olamazdı da. Bu temel kendisini dolaysız bir şekilde Körfez ülkelerinin suni diplomatik ihtiyaçlarında veya Birleşik Devletler'in dış politikadaki taktiksel ve sözel etik önermelerinde buluyor. Özetle son derece mistik bir öznelciliği ölçüt almayı kabul etmiş olan, çarpık bir tarih okumasıyla karşı karşıyayız. Söylemeye dahi lüzum yok ki, bu metafizik tarih okumasının, tarihsel materyalizmin felsefi ve siyasal metodolojisi ile uzaktan yakından herhangi bir alakası bulunmamakta.

Elbette, artık neredeyse yoksulların iç çekişlerinde bile maddi zemini kazanmakta olan devrim ve devrimci seferberlikler benzeri toplumsal süreçlerin, birtakım "üst akıl" şablonları uyarınca kriminalize ediliyor oluşu, yeni bir fenomen değil. 1924'ün Ocak ayında, *Devrimin Zaman Çizelgesi* başlıklı metninde Troçki aşağıdaki tezi ileri sürüyordu:

"Ancak devrimler çok sık gerçekleşmediğinden, devrimci kavramlar ve düşünsel süreçler özensiz hale gelmekte, çerçevesi belirsizleşmekte, problemler yükseltilmekte ve bir şekilde çözülmektedir."

Bu önermenin bizimle ilgili olan kısmı, devrimlerin çok sık gerçekleşmiyor oluşu. Acaba sol, bir devrimin nasıl ve ne gibi biçimler eşliğinde başlayabilmekte olduğunu; daha da önemlisi onun sosyopolitik karakterini unuttu mu? Pedagojide, ilkokulun ardından okuma yazmayı unutmuş olan kimseler, işlevsel okumaz yazmaz olarak adlandırılır. Solun genişçe bir kesimi, uzun senelerdir herhangi bir devrime ve iktidarın fethine önderlik edememiş olmasından kaynaklı olarak, işlevsel bir okumaz yazmazlığın cenderesinde olabilir mi? Eğer öyleyse bile, bu problemin aşılmasının siyasal şartları nelerdir?

Larissa yolu metaforu, aslında epistemolojik bir tartışmanın konusu olarak gündemdedir. Platon'un *Menon* diyalogunda Larissa'ya varmanın

iki yolu olduğundan söz edilir. Birincisi, daha önce oraya gitmiş birisinin rehberliğinde olandır. Bu yolun alamet-i farikası, deneyimden sonra gelmesidir. Rehber bizi oraya götürür çünkü onun Larissa yolu bilgisi, tecrübenin ertesinde oluşmuştur. İkinci yol, aslında bir açık adres tarifidir. Bu sefer elimizde deneyimin ampirik sonuçları yoktur; yalnızca teorik bir yol tarifi mevcuttur. Çağımızda (21. yüzyılda), devrimci bir önderlik henüz ne bir Şubat'a öncülük işleviyle kitlesel olarak eşlik edebildi, ne de bir Ekim'e önderlik edebildi. Bu gerçeklik (bugün *a posteriori* bir devrimci önderliğin, politik gelenek olarak değil, doğrudan doğruya organik olarak var olmayışı), kuşağımızın üzerine ikinci yolun sorumluluğunu yüklemektedir. Omuzlarımızdaki yük, bizim ardımızdan gelenlerin bir rehber aracılığıyla (Enternasyonal), çeşitli ulusal arenalarda Larissa'ya (kapitalizmin mülksüzleştirilmesine) varabilmesinin şartlarını hazırlamaktır.

Ancak bu ilişki tek başına sola, yığınların devrimci olanın doğumu için sarf ettikleri inanılmaz çabaları karalamak adına başlattığı karalama propagandasının meşruiyetini sağlamamaktadır. Önümüzdeki misyon ikinci Larissa yolu dahi olsa, elde pusula işlevini görecek olan bir metodoloji, bir açık adres tarifi vardır. Ekim dersleri bu noktada özgünlük kazanmaktadır.

Aslında Ekim okulunun sadık öğrencileri açısından, Ortadoğu kapitalizminin ve ona karşı yükseltelen devrim bayrağının çizmekte olduğu manzara, en azından programatik tavır alma noktasında, son derece açıktır. Devrimci eylemin çekim merkezine doğru akın eden kitleler ile onların sınıfsal tepkileri, kendilerinin önderliklerinden bağımsız olarak desteklenir. Güçlerimizin son kırıntısına dek savunduğumuz dinamik, doğası gereği antikapitalist bir karakter taşımaya yazgılı olan seferberlikleri ve onların sürekliliklerini savunmaktır. Yoksa bu dinamizmin sönümlemesi için hareketin önderliğini gasp etmeye çalışan karşıdevrimci programları savunmak değildir. Bununla beraber, ulusal ve uluslararası düzlemde yabancı sınıf önderliklerinin ilgi alanına girmeyen; daha doğrusu onların müdahale etmeyeceği herhangi bir devrimci seferberlik gelişmeyecektir. Yerel, ulusal ve uluslararası burjuva aktörler, kendilerinin sosyoekonomik ve hatta fiziksel varlıklarını tehdit eden devrimci gelişimleri ya baskı araçlarıyla, ya da demokratik gericiyet metotlarıyla (önderliği ele geçirip, hareketi sistem içi mevzilere geriletme) önlemeye ya da frenlemeye çalışacaktır. Bu aktörlerin hepsi, kendi karşıdevrimci programlarının ihtiyaçları uyarınca kitlesel seferberlikleri kullanmayı deneyecektir –tarihte bir-

çok kereler yaptıkları üzere. Bu noktada solun tavrı, hareketin devrimci olmayan önderliklerce teslim alınabileceği olasılığı üzerinden, eski olanı savunmak olamaz. Solun yeri, sınıflar mücadelesinin bütün biçimleri için geçerli olan bu olasılığa karşı, kitlelerin yanı ve onların demokratik ve/veya muhafazakar önyargılarının karşısındır. Zira sol, öncülüğün kendinde olmadığı durumlarda eski rejimleri ve onların neoliberal ekonomik çevrimlerinin yıkıcı sonuçlarını savunuyor gözüktüğü her noktada, önderlik karşıdevrimci aygıtların gaspına uğramayı sürdürecektir. Bu, çağımızda kısır bir döngü halini almıştır. Bu kısır siyasal döngünün kırılmasının şartı seferberlikler içerisinde, kitlelerle birlikte devrimci partilerimizi inşa etmeye cüret etmekten geçmektedir. Bununla beraber, üretimi durdurduğu fabrikasından rejimin namlularıyla korunan sokağa çıkan işçinin, ABD Dış İşleri Bakanlığı'nın hangi diplomatik ve konspiratif planlarını hayata geçirmekte olduğuna dair ortaya atılan demagogiler, ezoterizm ekolünün saçmalıklarının bir kopyasıdır.

Ayaklanan özneye dair duyulan bu kibirli ve liberal inançsızlık, kaynağını doğrudan doğruya ayaklanma eylemine duyulan inançsızlıktan almaktadır. Özetle iddia olunan, sosyal sömürünün ve zulmün en kritik anlarında devrimci araçların ve metotların kullanılmaması gerektiği ve egemen blokların, yer yer Batılı metropollerin finans programlarıyla sürtüşmeler yaşayan birtakım fraksiyonlarının, müttefik sıfatıyla proleterlerin saflarına davet edilmesidir. Son çeyrek asırdır yaşanmış olan bütün seferberlikleri bu teslimiyetçi ve konspiratif çerçeve içerisinde ele alan programların, kendi siyasal oportünizmleriyle tutarlı bir hesaplaşmayı henüz örgütleyememişken, kitlelerin zihinlerindeki burjuva demokratik ve liberal-muhafazakar önyargıların faturasını kesmeye kalkışıyor olması, çağımızın politik literatürünün trajikomik türüne kazandırdığı son anlamları ifade etmektedir.

İran'da yaşanmakta olan ve çıkış nedenini yaşam şartlarının ekonomik ve toplumsal yönden budanmasında bulan son devrimci seferberliklerin akibetinin ne olacağını, kadercı bir yaklaşımla saptayamayız. Ancak şunun bilincindeyiz ki, İran ve Kürt proleterleri, her ne kadar ülke üzerinde kısmî bir ambargo uyguluyor da olsa emperyalizm ile ulusal egemen sınıfların ortaklaşarak ürettiklerini gasp ettiği birleşik bir işçi cephesi teşkil etmektedir. Bu cephe, ülkenin siyasal ve ekonomik üretiminin ve yeneden üretiminin başlıca öznesi ve iktisadi potansiyeli dolayısıyla da ciddi bir siyasal güce sahip. 2006-2007 verilerine göre İran'da nüfusun yüzde

23'ü tarımda, yüzde 32'si sanayide ve yüzde 45'i tarımda çalışıyor. Ülkede 10 veya daha fazla işçinin çalışmakta olduğu 16.018 sanayi tesisi mevcut. Bunlar toplamda 1.061.319 işçiyi istihdam ediyor. Bu tesislerin yalnızca yüzde 4'ü devlet mülkiyetinde. Bunun anlamı İranlı devlet monopollerince desteklenen özel karteller ile tekellerin işçi sınıfı üzerinden yüksek bir artı-değer talanını gerçekleştiriyor oluşu. Yine bu sanayi tesislerinin yüzde 25'inde 10-49, yüzde 12'sinde 50-100, yüzde 63'ünde ise 100'den fazla işçi çalışıyor. Bunlar yalnızca ekonominin kayıtlı sektörlerine ait veriler. 10 işçiden daha az sayıdaki kişiyi istihdam eden ve sayısının yüz binleri bulunduğu söylenen küçük atölyeleri de bu bağlam içerisinde es geçmemek gerekiyor.

Bu çerçeve içerisinde İran ayaklanmasının önceden belirli olmayan evrimini, hiç kimse çeşitli gerici-burjuva rejimlerinin dünya stratejileri programlarına indirgemeye kalkışmasın. Zira bir devrim ve ayaklanma, siyaset sahnesine ani bir çıkış yapmış bulunan yığınların, olağan dönemlere oranla nesneleşmekten hızla kopmayı başarıp özneleştikleri süreçlerdir. Sürecin maddi yönü bu şekilde tezahür ederken, onu tam tersinden okumaya çalışmak, devrimci gerçekçiliğin metodik sınırları içerisinde değildir.

Biz tezimizi şöyle ifade edelim: Kapitalizm ile sosyalizm arasında sürmekte olan savaşım, son 30 sene içerisinde ortaya çıkmış bulunan çeşitli faktörlerin de etkisiyle, günümüzde bir yok oluş ve var oluş savaşımı biçimini almıştır. Söz konusu olan artık canlılığın sosyobiyojik varlığını sürdürüp sürdüremeyecek oluşudur. Gramsci'nin veciz cümlesinde aktardığı üzere, ne ölmekte olan öldü, ne de doğmakta olan doğdu. Şu bir kesinliktir: Onlar; yani yeryüzünün dört bir tarafında yanlarında devrimci programları ve önderlikleri olmadan çıplak elleriyle barikatlara koşan yoksul kitleleri, daima emperyal komploların bilinçli veya bilinçsiz taşıyıcıları olmakla suçlayıp, isyanlara sırt çevirenler; onlar ölmekte olanın temsilcileridirler. Matbaalarının çeşitli burjuva rejimlerinin dış işleri bakanlığı ofislerinde çalışmasının, uyudukları yatakların büyükelçiliklerde hazırlanmasının sebebi budur.

Irak'ta ayaklanma: Dersler ve politikalar¹⁶

Irak kapitalizmi Temmuz ayında zor günler geçirdi. Çapı, etkisi, şiddeti ve radikalliği açısından geçmiş dönemlerde yaşanan seferberliklerden derhal ayrışan bir ayaklanma, ülkenin bütün güney bölümünü etkisi altına aldı. Temel ticari ve ulaşım araçları olan limanlar ile havayolları yoksullar tarafından kapatıldı. Hükümet binaları kuşatıldı. Baştaki İslamcı Şii partinin yerel merkezleri ve hükümet işbirlikçisi silahlı birimler saldırılara uğradı. Söz konusu olan bölgenin egemen sınıflarını, onların siyasal gardiyanlığını üstlenen elit politikacılarını, burjuva devlet aygıtını ve onun daimi ordusunu karşısına almış olan devrimci bir ayaklanmadır. Güney Iraklıların “eskisi gibi yönetilmek istemedikleri” açık.

Yoksul sınıfların bu açık meydan okuması, Irak kapitalizmini tehdit eden unsurlar arasında kendine özgü bir niteliğe sahip. Geçtiğimiz senelerde,

---

¹⁶ Bu yazı, 12 Eylül 2018'de, *Gazete Nisan*'ın öncülü olan *İşçi Cephesi*'nde yayımlanmıştır.

bir zamanlar ülkenin üçte birini kontrol eden IŞİD'e karşı askerî zaferler kazanarak onu haritadan silen ve kuzeyde Kürt halkının bağımsızlık referandumunda sergilediği iradeyi tanklarla yerle bir eden Irak kapitalizmi, bu sefer yumuşak karnı olan bir dinamikle baş başa: Şii proleterlerin ayaklanması. Güneyin isyancı kentleri, hâkim partinin seçmen tabanını oluşturan kritik bir bölge. Bu durum, 2017'nin son aylarında vuku bulup, 2018'in geneli boyunca farklı ritimlerle süren İran seferberliklerine benziyor: İran'da da mollalar, kaleleri olarak görülen muhafazakâr bölgelerin rejime karşı fiziksel bir mücadeleye atılmalarıyla sarsılmıştı. Bu, liberal solun "popülizm" olarak adlandırdığı "rejim-yoksul işbirliği" yönündeki hatalı çıkarımın, sınıflar mücadelelerinin yasaları altında bir kere daha geçersizliğinin kanıtlanmış olduğunun bir göstergesi.

Bugünün burjuva Şii liderleri, Britanya emperyalizmine karşı başlayan büyük 1920 Irak Devrimi'nin, isyan ateşi ülkenin ortasındaki Şii bölgeleri ve Fırat'ın güneyini etkisi altına alınca bir alternatif olarak ulus çapında var olduğunu biliyorlar. 1920'de Sünni ve Şii işçiler birleşmiş, onlara kır emekçileri eşlik etmiş ve ardından erler de devrime dahil olmuştu. 1920 Irak Devrimi sürerken kuzeyde Kürt halkı ayaklanmış ve onlar da, Britanya emperyalizminin kovulmasını isteyerek bağımsızlık talep etmişlerdi (ayaklanmanın önderi Mahmud Berzenci, Lenine bir mektup yazacak ve şöyle diyecekti: "Güney Kürdistan'daki devrimimizin kime karşı olduğu sizce bilinmektedir. Komşu ülkelerin bu konudaki karşıt tutumları bellidir. Yaptıklarımızın tümünün size iletilmediği bir gerçektir. Zira çok güvenip saygı duyduğumuz Sovyetler Birliği ile diplomatik ilişkilerimiz henüz yoktur. Ama şunu açıkça söyleyebilirim ki, tüm Kürt halkı Sovyetler Birliği'nin, Doğu halklarını özgürlüklerine kavuşturduklarının bilincindedir. Biz kaderimizi sizinle paylaşmak istiyoruz.") Devrimler kısmî kazanımlar elde edecek olsalar da, işgalciler tarafından şiddetle bastırılacaktı.

ABD'nin 2003 işgalinin yarattığı "savaş lordları", şu anda ülkenin petrol gelirlerinin 800 milyar dolarını kontrol ediyor. Bu yerli egemen sınıflar, yeni kolonyal-kurumsal yapılanış sırasında, bir sömürge valiliği olarak iş gören Irak hükümetlerinin sosyal tabanlarını oluşturan istihdam alanlarına sahipler. "Savaş lordları" yerel devlet dairelerinde gölge işler açıyorlar, emeklilik maaşlarını kontrol ediyorlar, tazminatlar benzeri ödemeleri yönetiyorlar ve bütün bunlarla rejimin toplumsal sacayaklarını bina ediyorlar. Birkaç milyon hane halkından oluşan bu sosyal taban güney

bölgelerinde ve kuzeydeki Kürt bölgelerinde daha geniş ve yoğun. Bunun sebebi Bağdat'la birlikte diğer merkezi yerleşim bölgelerinin, 2003 ila 2010 arasında işgal karşıtı direnişin en güçlü olduğu bölgeler olması ve ardından iç savaş ve IŞİD barbarlığı gibi etkenlerle merkezi şehirlerin neredeyse yerle bir olmaları.

Kitleler ABD'nin askerî olarak kısmi geri çekilişine, IŞİD'in defedilmesine, ülkenin büyük petrol zenginliğine rağmen işgalin ve neoliberal tekleşmenin etkileriyle paramparça olan hayat şartlarının öfkesiyle sokaklara çıktılar. Petrol rezervlerine çöreklenmiş durumdaki ABD-İran-İrak monopollerinin oluşturduğu "Troika", ulusal ekonominin bütün kaynaklarını sömürür bir konumda. Zira isyanın kıvılcımını yakan, bütçede kendisine 40 milyar dolar ayrılmış da olsa elektrik enerjisinin nüfusun genelince neredeyse hiç kullanılamaması ve kullanım suyunun kirli olması oldu. Bu ilksel taleplerin ardından yolsuzluğa, sanayiye, tarıma, ulaşıma, eğitime, sağlığa ve en önemlisi ülkenin yönetimine dokunan talepler geldi. Iraklı yoksullar elektriksiz ve susuz geçen haftalarının, aylarının, yıllarının sorumluları olarak doğrudan doğruya siyasal rejimi işaret ettiler.

Seferberlikler sırasında hükümet binaları ateşe verildi, egemen siyasal partilerin büroları yerle bir edildi. Göstericiler, neredeyse bütün Irak petrolünün ihraç edildiği yolları kapadı: Necef Havaalanı, Um Kasr petrol limanı ve Basra'dan Basra Körfezi'ne giden anayol işgal edildi. Aynı zamanda güneyin en önemli iki gümrüğü, Kuveyt'le olan Safwan ve İran'la olan Shalamchek sınır kentleri de göstericiler tarafından işgal edildi. Iraklı işçi ve emekçi kitleler bununla da kalmayarak, uluslararası petrol monopollerinin üretim alanlarına girmek ve rezervleri de işgal etmek istediler. Exxon Mobil'in kontrolündeki Batı Kurna - 1 isimli petrol alanı ve Rus bir firma Lukoil ile Irak kökenli Rumaila'nın kontrolündeki Batı Kurna - 2 isimli petrol sahası bu işgal çabalarının hedefi oldular. Göstericiler bu petrol sahalarına girişi blokladılar ve ardından uluslararası bir petro-kimya devi olan Siba'nın Basra'daki doğalgaz tesislerinin ana girişini kapattılar.

El-Muthanna eyaletinde protestocular hükümet binalarını ve parti ofislerini işgal etti. İl belediye meclislerine saldıran 15 kişi öldürüldü. Eylemci işçiler ayrıca, iki ana Şii burjuva partisinin, Virtue ve Dawa'nın ve en güçlü Şii milis grubu olan Badr Örgütü'nün ve Badr el-Samawa TV istasyonunun da merkezini yaktılar.

İslami Davet Partisi'nden Irak başbakanı Haydar el-İbadi, bir NATO

---

görüşmesi için gittiği Brüksel'den hızla ayrılarak Basra'ya geldi; kendisi elektrik, su ve 10.000 yeni istihdam sözü vermiş olsa da, işçiler tarafından yuhalanarak sahneden indirildi. Basra'da kaldığı otel isyancı kitleler tarafından basıldı ve başbakan korumaları tarafından zorlukla otelden kaçırılabilirdi. O günden beri el-İbadi orduyu ve polisi göstericilerin üzerine sürmekte bir çekince görmedi. Onlarca yoksul katledilmişken, 700'ü aşkın kişi de yaralanmış vaziyette.

Son devrimci dalga, Irak kapitalizminin 2003 ABD işgalinden bu yana yüzleşmek zorunda kaldığı en ciddi varoluşsal krizin kendisini oluşturuyor. Proleterlerin sokaklara dökülmesinin sebebi, yalnızca basit bir kamu hizmetleri ve işleri eksikliği değil; onlar 2003'ten bu yana defalarca kereleler iflasını açıklamış olan politik yönetim aygıtının artık miadını doldurduğu düşüncesindedir. Ülkenin Şii yoğunluklu nüfusa sahip bölgelerinin ezilenleri, burjuva Şii partilere karşı ayaklanmış durumda. Özellikle 12 Mayıs genel seçimlerinde Iraklıların %55'inden fazlasının seçimi boykot etmesi, ardından yeni bir hükümet kurulamaması, Şii burjuvazinin Sünni ve Kürt burjuvaziyle hükümet üzerine bir anlaşmaya varamamış olması ve burjuva Şii fraksiyonların kendi aralarındaki çatışmaların varlığı da, bütün bu kapitalist üstyapıyı kronik bir buhrana mahkum eden etmenlerden.

Seferberlikler hızla Maysan, Kerbela, Nəcəf, Babil, Wassit, El-Kadıya ve Dhi Qar kentlerine de yayıldı ve sonunda başkent Bağdat'a ulaştı. Bağdat, özellikle kuzeyindeki Diyala ve Selahaddin vilayetlerindeki ayaklanmalarla sarsıldı. 2003 işgali sırasında ABD'ye karşı savaşan Şii grup Mehdi Ordusu'nun lideri olan Mukteda es-Sadr, ayaklanmalar sırasında Bağdat burjuvazisinin can yeleği görevini gördü. Bunu, Twitter'da mevcut ayaklanmayı "açların devrimi" olarak gördüğünü ilan etmesine rağmen yaptı. Görevi, sistem dışı Şii emekçi seferberliklerini sistem içi mevzilere çekmek olan Sadrist hareket, Bağdat ayaklanmaları sırasında en işbirlikçi ve oportünist karakterini ifşa ederek, mücadelelere karşı konum aldı. Bu, ezilenlerin gözünde alternatif bir siyasal Şii merkezinin kalmaması yönünde önemli bir bilinç sıçraması oldu. Sadrist hareket şu anda, ABD emperyalizmi destekli Irak ordusunun basit bir kuklası ve daha fazlası değil. 2015 seferberlikleri sırasında, es-Sadr'ın kendi birlikleriyle birlikte, Bağdat'ın merkezinde kurulmuş bulunan ve Yeşil Bölge olarak anılan, ABD'li ve diğer yabancı askerî güçlerin ve devlet adamlarının bulunduğu bölgeye saldırmış olduğunu hatırlatalım. İşte 2018 devrimci ayaklanma-

sının, 2015 seferberliklerinden nitel bir farkının olması buradan kaynaklanıyor; o, bütün karşıdevrimci güçleri tek bir cephede buluşturdu bile! Zira Sadrist hareketin kadroları bugünlerde ABD Büyükelçiliği'nin en gözde ziyaretçilerinden; son seçimlerden en büyük parlamenter blok olarak çıktıkları için olabilir...

Irak nüfusunun %75'i 30 yaşından, %60'ı da 24 yaşından daha genç. Bu kuşaklar Baas diktatörlüğünün siyasal ve iktisadi zulmüne dair canlı anılara sahip değiller ancak ABD işgali ile onun işbirlikçiliğini üstlenen burjuva Şii yapılanmasının sömürgeci ve yağmacı uygulamalarına fazlasıyla aşinalar. Bu kuşaklar giderek artan sıcaklıklarda, petrol monopollerinin kirlettiği su kaynaklarının kullanım eksikliğinde, televizyonlarından Şii liderlerin klimalı saraylarda ülke kaynaklarını ABD ve İran merkezli çokuluslu firmalara peşkeş çekerken verdikleri basın açıklamalarını izleyerek büyüdü (bir bilgilendirme notu olarak şunu geçelim; seferberliklerin başladığı gün olan 8 Temmuz'da, Irak'ın güneyinde hissedilen hava sıcaklığı 50 santigrattı).

Arap devrimleri esnasında monarşist rejimlerin ve Bonapartist diktatörlüklerin tarafında yer almış olan İran, Lübnan, Irak merkezli burjuva Şii fraksiyonlar, bölge işçi sınıflarına karşı hayata geçirdikleri yayılcı politikaların sonuçları ile boğuşuyorlar. Basra'da Iraklı emekçiler yerel hükümet binalarını ateşe verirken, arabayla iki saat mesafedeki Hürremşehr ve Abadan isimli İran kentlerinde, protestocular ile kolluk kuvvetleri arasında şiddetli çatışmalar yaşanıyordu. Hürremşehr'de daha 30 Haziran günü dört işçi, molla rejiminin gardiyanları tarafından vurularak öldürülmüştü. Bu, Ortadoğu kapitalizminin kaptan kamarasına geçmeye dönük savaşı çizgisiyle yol alan gerici bir burjuva fraksiyonun, işçiler tarafından hangi tepkiyle karşılandığına sadece bir örnek. Irak ve İran seferberliklerinin göz ardı edilmesi mümkün olmayan bir benzerlik taşımaları da buradan kaynaklanıyor. Irak'ın isyancı kitleleri, ayaklanma boyunca Hasd al-Shaabi ile; yani İran'ın ülkede konuşlandırmış olduğu ve İran'dan emir alan paramiliter çetelerle de kanlı çatışmalara girdi. Hasd al-Shaabi milislerinden olan Asa'ib Ahl al-Haq, Harakat Hezbollah al-Nujaba ve Kata'ib Hezbollah ayaklanmanın kanla ve mermiyle bastırılması için karşıdevrim kuvvetlerine katıldı. Bu, yağmacı hükümet kadrolarının ve Sadrist hareketin Bağdat'ta sergilediği teslimiyetçi ve devletçi tutumun ardından, Şii yoksullarının, burjuva Şii odaklardan almış olduğu üçüncü darbe oldu. Seferberlikler sırasında birçok isyancı, Irak'ı yöneten politik

partileri “İranlı” olmakla suçladı.

Iraklı proleterlerin şiddetli eylemleri yalnızca yerel ve bölgesel egemen blokları değil, emperyalist merkezleri de korkuttu. 2003 işgaliyle Irak’ı bir sömürgeye çevirmiş olan emperyalizmin Basra’yla birlikte güneyin petrol sahalarından elde ettiği ultra kârlar söz konusu. Zira *Reuters*, eylemler karşısındaki endişesini hemen ifade etti ve aşağıdaki satırları kaleme aldı:

“Yerel yetkililer, gösterilerin Irak’ın devlet gelirinin yüzde 95’inden fazlasına sahip olan Basra’daki petrol üretimini ve taşımacılığını etkilemeyeceğini ve herhangi bir kesintinin ülkenin zayıflayan ekonomisi için ciddi sonuçları olabileceğini söyledi. Ulusal ve küresel petrol fiyatları artabilir.”

İş dünyasının dergisi Bloomberg ise piyasaları rahatlatmak için şöyle yazdı:

“Protestoların güney bölgelere yayıldığı şu sıralarda bile Irak, petrolü normal seviyelerde pompalıyor; ki ikinci en büyük OPEC üreticisi, onun ham petrolünün en büyük bölümünü ihraç ediyor.”

Irak’ın güney nüfusu, petrol tröstlerinin talancı pazar politikalarının en ağır sonuçlarına maruz kalıyor. İlk olarak, bölgenin su kaynakları olan nehirler Türkiye, İran ve Suriye’den geçerek orada sonlandıkları için, bu ülkelerin kendi ulusal pazarlarını merkeze alan liberal su politikalarından dolayı, susuzluk çekiliyor. İkinci olarak, bu üç ülkeden geri kalan suyun büyük bir kısmı petrol şirketleri tarafından kullanılıyor; kullanılmadığında ise onlar tarafından kirletiliyor. İşçi ve emekçi sınıfların, susuzluğa sebep olan ultra tröst kârlarından kırıntılar dahi alamadığını belirtmeye ise gerek yok. Bölge işçilerinin sömürülmesiyle bölgeden çıkartılan zenginlik ya Bağdat’ın saraylarına, ya Tahran’ın borsalarına ya da Batılı metropollere akıyor.

Irak’ın ABD, İran ve kendi burjuvazisi tarafından uluslararası bir manda olarak ilan edilmesinin etkileri henüz bitmiş değil. Ülke son 23 senedir sürekli bir savaş ve iç savaş halinde. Bu ayaklanma kendi mantıksal sonuçlarına henüz varamadı; bunun önündeki engeller karşıdevrimci güçlerin varlığı ve devrimci önderliğin yokluğuydu. Buna rağmen büyük Irak ayaklanmasından dersler çıkarmak ve gelecek için politik hazırlıklara girişmek mümkün:

1) 18 vilayetten 12’sine yayılmış bulunan devrimci seferberliklerin mevcut durumda bir siyasal önderlikleri yok. Bu, hem radikal İslamcı-Sünni çetelerin, hem de alternatif Şii öğretisi yorumlamalarının kitlelerin nezdinde yaşadığı prestij düşüşünü ve sosyal iflası gösteriyor. Rejimi yöneten

burjuva fraksiyon Bağdat'ta merkezileşmiş olsa da, vilayetlere, şehirlere ve kasabalara indikçe bu fraksiyon da bölünüyor. Devlet aygıtı, daimi ordu, polis teşkilatı ve yargı gibi alanlar parsel parsel satılmış durumda; bu da burjuva devletin gündelik işleyişinde farklı çıkar gruplarının birbirleriyle çatışmasından kaynaklanan krizler yaratıyor. Özetle, ne resmi ne de resmi olmayan karşıdevrimci dinsel yargılar, işçiler ile emekçiler arasında eskisi kadar karşılık buluyor. Bu dinamiğin üstüne, Irak kapitalizminin kırdaki feodal ilişkileri koruyup kollaması, onları savunması da eklince, önderliksiz yaşanmış olan bu ayaklanmaların ilk ideolojik zemini Arap milliyetçiliği oldu. Protesto dalgaları, bazı siyasilere tarafından yeni bir Irak ulusalcılığı yaratabilmek için kullanılmak istendi. Bu milliyetçi dışavurumun en önemli kaynaklarından birisinin, dünya solunun sırtını çevirdiği ve yenik düşmüş, hedeflediğini kazanamamış veya iç savaşa dönüşmüş Arap devrimlerinin olumsuz akıbeti olduğu asla akıllardan çıkarılmamalı. Hiç şüphesiz Tunuslu, Mısırlı ve Suriyeli kardeşlerinin başarılarıyla övünmeyi dileyen Irak işçi sınıfı, bu karşıdevrimci cendereye hapsedilmemiş olsaydı, kendi enternasyonalist önderliğine çok daha hızlı bir şekilde kavuşabilirdi. Iraklı işçilerin milliyetçilikleri, ülke-lerindeki yabancı askerî varlığa karşı görece ilerici nüveler taşıyabilecek olsa da, nihayetinde onları Irak kapitalizminin sınırları içine yeniden çekecek teslimiyetçi bir işlev görecektir.

II) Bu denli çapı geniş ve radikalliği derin olan bir seferberliğin, ulus çapında devrimci bir altüst oluşa ve hükümet değişikliği ile rejim yıkımına dek ilerleyememiş olması, bölgede sürmekte olan devrim ve karşıdevrim mücadelesiyle yakından ilgili. Halep, İdlip ve benzeri isyancı kentlerin monarşist Esad rejimi ve yayılcı Pers kapitalizmi aracılığıyla, emperyalizmin hava bombardımanı destekleriyle yerle bir edilmiş olması, bölge proletaryasının hafızasına doğrudan doğruya bir tehdit olarak yerleşti. Artık Ortadoğulu bütün işçiler – soykırımcı İsrail'in sömürge Filistin'de uygulamaya koyduğu kıyım politikasının da bilinciyle – hükümet binalarını ve parti bürolarını ateşe vermenin kurtuluş için yeterli olmadığını, kelimenin devrimci anlamıyla bir orduya ihtiyaçları olduklarını biliyor.

III) Seferberlikler, Şii rejimin kültürel-ideolojik tabanını oluşturan kentlerde son derece güçlüydü. Buna rağmen başkent Bağdat gibi merkezi yönetimin ve emperyalizmin konumlandığı yereller, asker-polis gücü tarafından daha iyi korundu. Bu, İran'da da bu şekilde yaşanmıştı ve yaşanıyor. Bunun anlamı, Arap devrimlerinin izlediği çizgi dolayısıyla, yok-

sulların iktidarın merkezinden ziyade kolluk kuvvetlerinin daha seyrek olduğu alanlarda ayaklanma eğilimi gösterdikleridir. Bu Tunus (ülkesiyle aynı isme sahip olan başkent), Tahran, Kahire, Şam şeklinde aklımıza kazınmış olan geçmiş dönemin isyanlarından farklı bir gerçekliğe tekabül ediyor. Bu eğilimi, yeniden iktidarın ve rejimlerin merkezine doğru yönelmek, enternasyonalistlerin önlerindeki görevden sadece birisi.

IV) Son seferberlik sırasında neostalinizm tarafından ortaya üç teori atıldı: 1) Bu ayaklanma, hakim partiler, ordu fraksiyonları ve feodal kabileler arasındaki güç ilişkisinde öne çıkmaya çalışmak isteyenler tarafından başlatıldı. 2) Bu ayaklanma, İran-ABD çekişmesinden dolayı, İran eliyle Irak petrol şirketlerine karşı bir koz olarak başlatıldı. 3) Bu ayaklanma, anti-İrancı karakterinden anladığımız kadarıyla Suudiler ve ABD emperyalizmi tarafından başlatıldı. Evet, bir zamanların sarı sendikalarının ve yozlaşmış işçi devletlerinin başındaki ihanetçi akım için en uygun ölüm, onun bu tarz komplocu, mistik, idealist ve işçi düşmanı safsatalarla sayıklaması olurdu – ki öyle de oldu. Ortada dönen emperyal veya yayılımcı bir komplo yok. Iraklı yoksullar susuz kaldıkları için, geceleri karanlığa mahkûm edildikleri için, karınlarının gurultusu monopollere ait petrol rafinerilerinin seslerini bastırduğu için ayaklandı. Bölge Stalinizmi ise, ortaya attıkları hayali komploların içeriğine göre, şu veya bu burjuva gerici kampın kuyruğuna eklenmiş durumda. Bu, ABD emperyalizminin emriyle işgal hükümetinde Kültür Bakanlığı koltuğuna yerleşen Irak Komünist Partisi'nin rezil ve aşağılık çizgisinin doğrudan bir devamıdır.

V) Irak ayaklanması, bölge kapitalizminin ve siyasi-askeri burjuva yapılanmalarının hiçbir biçimde istikrara kavuşmamış olduklarını bir ke-re daha ispat etti. Trump'ın önderliğindeki emperyalizm bu "istikrarsız" gidişatı öngörerek bir "İslami NATO'nun", bir "Arap Beyaz Ordusu'nun" yaratılmasını talep etmiş ve darbeci Sisi ile Suudi monarşisi de bu görev için aday olmuşlardı. Birleşik Arap ordusu, hiç şüphe yok ki, Ortadoğu proletaryasının ve yoksul halklarının devrimlerini ezmek için anlaşılan farklı ülkelerden ve dinlerden karşıdevrimcilerin birleşik ordusu olacak. Bu girişimi engellemek hayati önemde.

VI) Filistinlilerin, Kürt ve Suriye halklarının süreklileşen mücadeleleriyle, Irak, İran, Tunus, Mısır işçi sınıflarının devrimci atılımları, bir Enternasyonal'in ve onun Ortadoğu Sekreteryası'nın komünist inşasına dönük ihtiyacın yakıcılığını vurguluyor. Bölge işçi sınıfının tek düşmanını sadece Sünni ve Şii aidiyetli yabancı sınıf önderlikleri, daimi ordular,

emperyalizm ve burjuva-monarşist rejimler değil; aynı zamanda onların politik eylemliliklerini ulusal sınırlara hapseden ve eylemleri bu sınırlarla yorumlamaya kalkan sol içi revizyonistler de kitlelerin kurtuluşunu “erteleyici” bir yanlış politikaya sahipler.

VII) İsyanın merkezi Basra, günde ortalama 3,2 milyon varil petrol üretmekte. Irak ise, işçilerin işgal edip kullanıma kapadığı güney limanı üzerinden günde 4,6 milyon varil petrol ihracatı yapmakta. Rumaila tarlası, 340 petrol kuyusu ile dünyanın en büyük ve zengin petrol yataklarından birini oluşturuyor. Bu bolluğa ve zenginliğe rağmen, Irak nüfusunun ezici bir çoğunluğu yoksulluk sınırının altında yaşıyor. Irak proletaryası bir 20. yüzyıl kazanımı olan günde üç öğün yemek hakkından dahi mahrum edilmiş durumda. Zenginlik ile yoksulluk arasındaki bu uçurumun sebebi enerji kaynaklarını elinde tutan emperyalist ve ulusal tekeller, tröstler, monopoller, devletler ve işgalciler. Irak proletaryası ancak bütün zenginliklere ve devlet iktidarına el koyarak ve emperyalizm ile onun yerli işbirlikçilerini ülkeden kovarak kendi kurtuluşunu toplumsal olarak örgütleyebilir. Bağdat merkezli iktidarı ve yeraltı zenginliklerini Iraklı işçilerin ellerinde tutabilmeleri için ise Ortadoğu Sosyalist Cumhuriyetler Federasyonu'nun bina edilmesi şarttır.

Rejimi yönetenler Şii olunca, ayaklanmalar gerici mi oluyor? İran, Lübnan ve Irak proleterlerinin ayaklanmalarına gösterilen ihanetlerin bir bilanęosu¹⁷

Korkut Boratav'ın 3 Ocak 2020 günü, TKP'nin internet yayın organı *soL*'da çıkan yazısı, 2019 senesinde dünyada patlak veren ayaklanmaları kısaca listeleyip, içeriklerine dair birtakım genel yorumlarda bulunuyor. Yazıdan anlaŖıldığı kadarıyla Boratav Fransa, Ekvator, Őili, Kolombiya, Bolivya, Sudan, Cezayir isyanlarını ve direniŖlerini destekleyici bir konumda.¹⁸

Ancak Boratav, özellikle dört farklı ulusun günler ve haftalar boyunca,

¹⁷ Bu yazı 13 Şubat 2020'de *Troçkist*'te yayımlanmıŖtır.

¹⁸ Aslında Boratav'ın listesinde Arjantin de var; ancak bu ülkede bir ayaklanma yaŖanmadı, Peronist aday seçimlerden galip ıktı. Boratav, Arjantin'in en eski burjuva siyasal akımlarından olan Peronizmin sandıktan ıkıŖını "solcu iktidar" olarak kategorize ediyor. Bu tip bir tanımlama, ya Peronizmin Arjantin iŖi sınıfına karŖı iŖledięi cinayetlerin ve gerekleŖtirdięi derin sosyopolitik ihanetlerin bilincinde olmamaktan, ya da açıkça, siyasal oportünizmden kaynaklanabilir.

rejimlerin kolluk kuvvetleri karşısında öldürülerek de olsa, sokaklarda ve barikatlarda kanlı ve ısrarlı bir mücadelecî seferberliğe kalkışmış olmasını, 2019'un ayaklanmalar listesinde zikretmiyor. Ona göre Hong Kong, Tahran, Beyrut ve Bağdat isyanları, yani Hong Kong'la beraber İran, Lübnan ve Irak ayaklanmaları "emperyalizmin umut bağladığı sokak, kitle hareketleri". Üstüne, bu seferberliklerin aslında emperyalizmin çıkarına olduğunu ispat edercesine, *Financial Times*'dan da alıntı yapıyor...

Financial Times'ın, bu dört isyanın da içinde "özgürlük özleminin daha güçlü parladığını" söylüyor olmasını, aslında bu ülke işçi sınıflarının devrimci eylemliliklerinin emperyalizmin çıkarına işlediği şeklinde yorumlamak, ancak bir izlenimcinin veya ampirstin eseri olabilir, materyalistin değil. Bunu aşağıda daha detaylı bir şekilde inceleyeceğiz.

Ancak Boratav'ın yüzeysel mantığı bunlarla sınırlı değil. Kendisi daha önce, yine aynı platformda, 8 Kasım 2019'da çıkan bir yazısında, aşağıdaki yarguları dile getiriyordu:

"Lübnan ve Irak'a dikkat..."

"2011 sonrasındaki Mısır, Libya, Suriye deneyimleri, Orta Doğu kalkışmalarına da kuşkuyla bakmamızı gerektiriyor. Lübnanlı Marksist dostum Ali Kadri, Lübnan kalkışmasını inceleyen bir yazısını bana yolladı. Bu ülkedeki gelişmeler üzerinde dört vurgulama yapıyor. Özetleyeyim:

"İlk olarak, kanlı, uzun bir iç savaş sonrasında Lübnan devlet yapısı (dinleri de içeren) mezhep ayrışmasına göre düzenlenmiştir. Bu kurumlaşma, siyasete istikrar getirmiştir; ama, sınıf karşıtlıklarının perdelenmesini de kolaylaştırmıştır.

"İkincisi, Lübnan halkı uluslararası finans kapitalin ve işbirlikçilerinin ağır sömürüsü altında ezilmektedir. Toplumsal çürümeye karşı halk sınıflarının tepkisi haklıdır.

"Üçüncü olarak bu tepki, mezhep ayrımlı devlet kurumlaşmasına son verme çağrısına dönüşmüştür ve tehlikelidir. Bugünkü siyaset yapısı içinde güvenceli konumları olan Şiiler ve onları temsil eden Hizbullah hareketi, bu durumu yitirmek istemez. Sokak muhalefetiyle Hizbullah militanları arasında patlak veren çatışmalar bu gerilimden kaynaklanıyor.

"Son olarak, İsrail'i yenilgiye uğratan tek silahlı örgüt olan Hizbullah'ı güçsüzleştiren siyasî reform talepleri, emperyalizmin Orta Doğu projelerine hizmet edecektir. 'Devrimci ideolojiden yoksun bir devrim hareketi, Lübnan solu için de felaket olabilecektir.'

Ali Kadri'nin bu tespitleri, Lübnan kalkışmasını alkışlamakta acele eden

---

sol çevreler için uyarıdır.

“Benzer tespitler, bugünlerde Irak’ı sarsan kalkışmalar için de geçerli olabilir. Ayaklananlar İran bağlantılı hedeflere, hatta konsolosluklara saldırıya başladı. Arka planında İsrail, Suudi, ABD parmağı olamaz mı? Soruyu, ‘paranoyak bir tepki’ diye geçiştiremeyiz.”

Bu pasaj devrim, kitle mücadeleleri, emperyalizm ve genel olarak Marksizmin bu üçlü arasındaki ilişki üzerine ortaya koyduklarına dair oldukça kafa karışıklığı içeren sapmalar barındırıyor. Boratav, Lübnanlı Marksist Ali Kadriden aktardığı görüşlere katılıyor ve benzeri uyarıları Irak için de yapıyor. Sorunu “paranoyak bir tepki” olarak geçiştiremeyecek olmamız noktasında haklı: Biçimde paranoyak gözükken bu antimarksist hezeyanların altında, kitlesel seferberliklerin Bolşevik-Leninist okunuşundan kopmuş bir anlayışın, doğrudan doğruya karşıdevrim cephesinin çıkarına olacak şekilde sınıflar mücadelesinin içeriğini çarpıtması söz konusudur.

Lübnan, Irak ve özellikle İran seferberliklerinin, bu ülke egemen sınıflarının çıkarına olacak şekilde kriminalize edilmesi Boratav’a özgü değil. Türkiye solunun temsil ettiği geniş yelpazeden birçok akım veya isim, bu ülkelerdeki sınıf mücadelesi biçimlerini, emperyalizmin bölgeye bir tür müdahale tarzı olarak okumakta kararlı. Bütün bu okumalar, aslında temel olarak Şii burjuvazinin bölgenin yağmasından ve talanından daha fazla pay alma isteğinin politik düzlemdeki bir ifadesinden başka bir şey olmayan, mevcut rejimlerin sözde “antiemperyalist” söylemlerine dayanıyor. Bu bağlamda karşımıza üç temel sorun çıkıyor:

1) Emperyalizmin Marksist-Leninist tanımı; yani onun yalnızca çeşitli devletler arası hegemonya ve baskı yarışı olmadığı ama kapitalizmin en üst aşaması olarak bir uluslararası ekonomik örgütlenme biçimi olduğu ve dolayısıyla da askerî-diplomatik gerilimlerin de finans kapitalin temerküzü ve yayılımı çerçevesinden okunması gerektiği gerçeği.

2) “Antiemperyalizmin” Marksist-Leninist tanımı; yani emperyalizm karşısında kendi ulusal pazarından daha fazla artıkdeğer elde etmeye dönük bir yönelime girmiş sını ve ticari burjuva sektörlerin, bu iştahlarının siyasal üstyapıda milliyetçi veya İslamcı tezahürlerle temsil edilmesinin bir “antiemperyalizm” türü olarak ele alınamayacağı ve emperyalizmin varlığını sonlandırabilecek biricik politik kutbun, sosyalist devrim ve proletarya iktidarı programıyla silahlanmış bir devrimci işçi hareketinin kendisi olduğu gerçeği.

3) İşçi sınıfı hareketinin antiemperyalist eylemliliği esnasında hangi

sınıflarla veya sınıfsal sektörlerle kalıcı ittifaklara veya geçici eylem birlikliklerini girebileceğinin Marksist-Leninist tanımı; yani emperyalizme karşı savaşımında işçi sınıfının müttefiklerinin köylüler, tarımda çalışanlar, ırgatlar, kent yoksulları, yarı proleterler olabileceği ancak işçi sınıfının, emperyalizmle savaş esnasında asla ve asla büyük burjuvazinin kendisiyle veya onun çeşitli bölümleriyle ve onun siyasi rejimler düzeyindeki çeşitli temsilleriyle politik eylem birliklerine veya cepheleşmelere giremeyeceği gerçeği.

Sorun bir kere böyle ortaya konduğunda, İran'ın ABD'yle çekişme yaşamaması dolayısıyla ve Lübnan Hizbullahının zamanında İsrail'le savaşmış olması dolayısıyla, bu ülkelerdeki işçi hareketlerinin mutlak olarak doğuştan "emperyalizmin umut bağladığı sokak, kitle hareketleri" olarak okunamayacağı netlik kazanmış olur. Boratav'ın aktardığımız pasajının içinde barındırdığı sapmalar, aslında emperyalizm, antiemperyalizm ve işçi sınıfının devrim için ihtiyaç duyduğu/duyacağı toplumsal müttefikler sorunlarının devrimci Marksist çözümlerinin bir karalanması, bu ilkesel konumların oportünistçe terk edilmesinden başka bir şey değildir.

Bu söylediklerimizi birkaç başlık altında detaylandıralım.

Emperyalizme karşı burjuva rejimler ve devrimci işçi hareketleri

İran'ın dış politikasıyla ilgili en sık yapılan yanlışlık, rejimin ABD karşıtı tutumunu (o da belirli bir noktaya kadar), genel olarak antiemperyalizmle karıştırmaktır. Eğer emperyalizmi Leninist ölçütler üzerinden tarif ediyorsak (mali sermayenin sınai sermayenin önüne geçerek dünyanın ekonomik paylaşımını yeniden ve yeniden gündeme getirmesi ve tröstler ile bankaların, ulusların zenginliklerini ekonomik bir ilişki biçimi olarak kendi aralarında yeniden ve yeniden bölüşmeleri), antiemperyalist yönetimlerin ancak ve ancak özel mülkiyeti hedef tahtasına koyan hareketlerin bir neticesi olabileceğini de anlamalıyız.

Bu bağlamda antiemperyalist bir burjuva rejim, Marksist ölçütler uyarınca kaba bir oksimorondur. Emperyalizm, kapitalizmin çürüme ve gerileme çağındaki ifadesi olduğu için, ancak bu çürüyen kapitalizme son darbeyi indirmeyi programlaştıran siyasal odaklar, yani devrimci işçi hareketinin çevresinde kümelenen öncü sosyalist yapılanmalar, antiemperyalist bir karakter taşıyabilirler.

İrandaki gerici molla rejiminin ABD ile artık askeri bir boyuta da sıçramış olan sürtüşmesi, uluslararası iş bölümünün emperyalist karakterine

getirilen bir itiraz değil, Ortadoğu kapitalizminin ürettiği artıkeğerin, silahların ve politik yetkilerin bir bölüşümü ve paylaşımı kavgasıdır. Bu bağlamda İran'ın dış politikada izlediği hat "antiemperyalist" değil, yayılmacıdır. Bu yayılmacılığın, bölge pazarı düzeyinde ABD emperyalizmiyle karşı karşıya gelmesi onu "antiemperyalist" kılmaz, tıpkı ABD ile NATO'nun tehditlerine ve ambargosuna rağmen Kıbrıs adasında asker bulundurma kararı alan Ecevit dönemi Türkiye'sinin de antiemperyalist olmadığı gibi.

İran'ın askerî aygıtının sınır dışında ulus ötesi kârlar elde etmek için kullanılması, doğrudan doğruya sınır içinde işçi sınıfını baskılayan despotik bir rejimin kurulumunu zorunlu kılmaktadır. Bu nedenle İran yayılmacılığının eleştirisi, İran'daki sosyalist devrim gündeminden kopuk olarak ele alınması mümkün olmayan bir konu olarak var ediyor kendisini. Dolayısıyla İran işçi hareketi, özellikle de metal işçilerinin son senelerdeki seferberlikleri rejimin askerleri sınır dışından çekmesini talep ederken, sadece devrimin yaşamsal görevlerinden ve şartlarından birini sınıfsal bir içgüdüyle deklare ediyordu, emperyalizme hizmet etmiyordu.

Komünistlerin emperyalizmle çelişkiye düşen burjuva sektörlerin politikalarına dair ne gibi bir tutum almaları gerektiği, Lenin'in özellikle eğildiği bir konu olmuştur. Lenin 1916'da şöyle yazıyordu:

"Dolayısıyla biz emperyalizme karşı her mücadeleyi desteklemeyiz. Biz gerici sınıfların emperyalizme karşı mücadelesini desteklemeyiz; biz gerici sınıfların emperyalizme ve kapitalizme karşı ayaklanmasını desteklemeyiz." (Vladimir İ. Lenin, *Emperyalist Ekonomizm-Marksizmin Bir Karikatürü*)

Lenin, Boratav'ın İran, Lübnan ve Irak proletaryasına ihanet etmek için kullandığı mazereti bütünüyle yıkan bir Marksist tavır geliştirmişti: Pazar kavgasına tutuşmuş burjuva güçler arasından gerici sınıfların, emperyalizme karşı geliştirdiği sözde mücadeleyi (ki yukarıda da belirttiğimiz üzere, İran bunu dahi yapmamaktadır) politik olarak hiçbir şart altında desteklemeyiz. Dahası, bu sözde antiemperyalizm uğruna, söz konusu rejimin sopası altında inleyen işçi sınıfına, ayaklandığı taktirde parmak hiç sallamayız! Boratav'ın pişkince giriştiği eylem, tam da budur.

Askerî eylem birliği, politik eylem birliği

Emperyalizmle bir savaş içine girmiş bulunan, emperyalizmin işgali altında bulunan sömürge, yarıömürge veya bağımlı burjuva rejimlerle politik eylem birliktelikleri değil, askerî eylem birliktelikleri kurarız. Bu

rejimlerle yan yana, askerî bir işbirliği içinde savaşılabılıriz. Troçki bu durumu, Arjantinli bir işçiyle gerçekleştirdiği röportajda şöyle açıklar:

“En basit ve açık örneği alacağım. Brezilya’da şu anda bütün devrimcilerin sadece nefretle bakabileceği yarı faşist bir rejim hüküm sürüyor. Her halükarda, yarın, İngiltere’nin Brezilya ile askeri bir çatışmaya girdiğini varsayalım. Size işçi sınıfının bu çatışmada hangi tarafta olacağını sorarım. Ben şahsen bu durumda “demokratik” Büyük Britanya’ya karşı “faşist” Brezilya’nın tarafında yer alırım. Neden? Çünkü aralarındaki bu çatışmada sorun demokrasi ya da faşizm sorunu olmayacaktır. Şayet İngiltere kazanırsa, Rio de Janerio’ya başka faşistleri yerleştirecek ve Brezilya’yı çifte zincire vuracaktır. Öte yandan eğer Brezilya kazanırsa ülkenin ulusal ve demokratik bilincine büyük bir itki verecek ve Vargas diktatörlüğünün devrilmesine yol açacaktır. İngiltere’nin yenilgisi aynı zamanda Britanya emperyalizmine darbe indirecek ve Britanya proletaryasının devrimci hareketi için bir itici kuvvet olacaktır. Doğrusu, birinin dünyadaki karşıtlıkları ve askeri çatışmaları demokrasi ve faşizm arasındaki mücadeleye indirilmesi için içi boş bir kafaya sahip olması gerekir. Tüm maskelerin altından sömürücüleri, köle sahiplerini ve haydutları nasıl ayırt edeceğimizi bilmemiz gerekir.” (Lev Troçki, “Mateo Fossa ile röportaj”, Eylül 1938)

Ancak gerici rejimlerle emperyalizme karşı kurduğumuz askerî eylem birliği, politik bir eylem birliği içeriği kazanamaz. Bunun nedeni basitçe, emperyalizme karşı savaşan ülkenin işçi sınıfının politik ve örgütsel bağımsızlığını korumaktır. Rejimin emperyalizme karşı askerî hareketi eleştirel olarak desteklenirken, bu rejimin işçi sınıfı tarafından devrilmesi gerektiği ilkesinden asla vazgeçilemez. Dolayısıyla söz konusu gerici rejimin emperyalizmle savaşımında askerî bir eylem birliğini savunurken, eşzamanlı olarak aynı rejimin devrilmesi için proleter seferberliklerin desteklenmesi şarttır çünkü emperyalizme nihai yenilgiyi yaşatabilecek biricik güç, bir devlet iktidarı formunda örgütlenmiş olan devrimci işçi hareketidir.

Bu taktik, devrimin başkentine yürüyen general Kornilov’un askerî darbe tehdidine karşı, Lenin’in Kerenski hükümetiyle oluşturduğu siyasal ilişki biçiminden doğmaktadır. Bolşevik Parti darbeye karşı, Sosyal Devrimciler ile Menşeviklerden oluşan Geçici Hükümet’in güçleriyle askerî bir eylem birliğine gitmiş ancak bu darbenin baş sorumlusunun Kerenski olduğu propagandasıyla, Geçici Hükümet’in devrilmesi yönündeki bağımsız proleter politik hattı da sürdürmüştür.

Dolayısıyla İran rejimi, emperyalizmden askerî bir darbe aldığında (Kasım Süleymani'nin öldürülmesi gibi), bu rejimin ABD'ye karşı savunulmasında rejimle askerî eylem birlikleri kurmak mümkündür ve kurulmalıdır da. Ancak bu eylem birliği, rejimin çıkarına olacak şekilde, İran içindeki sınıf mücadelelerinin komplocu bir bakış açısıyla yerilmesini, dolayısıyla da politik olarak karşıdevrim cephesine geçilmesini beraberinde getiremez. Zira emperyalizme karşı bu geçici askerî eylem birlikteliğine rağmen devrimci perspektif hâlâ, gerici molla rejiminin Leninist öğretiyile silahlanmış proletarya tarafından paramparça edilmesidir. Emperyalizme karşı askerî mücadele, molla rejimine karşı politik mücadelenin basitçe yerine geçirilemez. Zira bu ikisinin de yenilgisi birbirleriyle iç içe geçmiştir: Emperyalistler yenilmeden mollalar, mollalar yenilmeden de emperyalistler yenilemez ve dolayısıyla işçi sınıfı nihai zaferini ilan edemez.

Şii inancına tanınan ideolojik kapitülasyonlar ve militan materyalist perspektiften kopuş

Boratav'ın özellikle Lübnan, Irak ve İran'daki işçi mücadelelerini haksızca karalamasının ardında yatan bir unsur daha mevcuttur. Bu unsur, Türkiye solunda son derece yaygın olduğu biçimiyle -Türk rejimi ve onun Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından tanınan İslami yorum Sünnilik olduğu için- İslam dininin Şii yorumunun belirli ilericilikler taşıdığı yönündeki hatalı önyargıdır. Alevilerin Türk Bonapartizmi karşısında ayrımcılığa uğradıkları, ibadetlerinin önüne engeller çıkarıldığı ve bu bağlamda dinî bir azınlık olarak baskıyla karşılaştıkları elbette inkar edilemez. Ancak dinî bir azınlığın baskı görmesi ve aynı zamanda Şii inancının kendisine içkin olduğu iddia edilen birtakım eşitlikçi nüvelerin var olduğu sanısı üzerinden, genel olarak dinî bir fraksiyona ve bu fraksiyonun ideolojik olarak rengini verdiği rejimlere görece de olsa bir ilericilik atfetmek, toplumsal ve siyasal gelişmeleri ve kurumları sınıflar arası ilişkilerin niteliği ve dinamiği üzerinden okumaya hasredilen militan materyalist perspektiften bir kopuştur.

İlerici teolojik yorum yoktur; evrenin fiziksel yasalarının Yaratıcı'da ifadesine kavuşan ilahi bir başlangıcı olduğunu veya bu yasaların doğa yasaları üstü bir irade tarafından yönlendirildiğini veya izlendiğini ileri süren bütün felsefi argümanlar, işlevleri bakımından gericedir. Marksizm, tarihsel düzlemde hiçbir dinî inanca, hele de onların siyasal üstyapıda kurumsallaşmış biçimlerine, ilericilik payesi atfetmez. Gerçeğin somut ol-

duğu yönündeki belirlenimden yola çıkan Marksist felsefenin nezdinde, metafizik varlıklara inancı sevk eden herhangi bir kutsal kitap yorumunun proletaryaya öğreti olarak sunulabilmesi, mümkün değildir.

Belirli bir dinî inanç veya bu inancın belirli bir kolu, burjuva bir ulus devletin baskılarına maruz kalıyor, bu devlet tarafından sindirilmek isteniyor olabilir. Bu dinin veya dinin bir kolunun öğretilerine inananlar, aynı devlet tarafından ibadet ve toplanma noktasında engelleniyor da olabilir. Ancak bu otomatik olarak, söz konusu dinin veya mezhebin devlet yönetiminin, bölgenin geri kalan gericiliklerinin ve emperyalizmin karşısında bir ilericiliği temsil ettiği anlamına gelmez. Zira bu inancın formalite icabı gerektirdiği meditasyonlarla düşünce dünyasını dolduran bir rejim, bağlı kaldığını iddia ettiği kutsal kitap yorumuna değil, hisse senetleriyle bankaların taleplerine sadık kalmayı sürdürecektir.

Bu bakımdan rejimleri tanımlarken, onların ideolojik aidiyetlerini değil, ekonomik temellerini odak noktası olarak aldığımızı hatırlatmakta fayda vardır. Şii şeriatının gerektirdiği devlet biçimi olduğunu ileri süren İran Cumhuriyeti de sömürgecilik karşıtı fikirlerin kurumsal cisimleşmesi olduğu iddiasındaki Bolivarcı Venezuela Cumhuriyeti de mülkiyet ilişkileri bağlamında burjuva tipte devlet yapılanmalarıdır. Onlara karakterini veren, yani onların sınıflar mücadelesinde üstlendikleri sosyopolitik rolü belirleyen faktör, rejimlerinin makyajı olarak seçtikleri ideolojik aidiyetleri değil, hangi mülkiyet biçiminin üzerinde yükseldikleridir. Lübnan, Irak ve İran devletleri, burjuva mülkiyetinin üzerinde yükselen devlet tipleri olarak, rejim içi Şii fraksiyonların görece ağırlığından bağımsız olarak (ya da olmayarak), doğaları gereği karşıdevrimcidir.

Ortadoğulu Marksistler, Allah'ın sözde egemenliğinin bütün biçimlerine ve suretlerine karşıdır. Bu egemenlik iddiasının hiçbir versiyonu, başka burjuva rejimler tarafından ne denli hor görülürse görülsün, kabulümüz değildir. Ortadoğu devrimi, karşısında geliştiği toplumsal güçlerin ideolojik-politik görünümünün bir yansıması olarak, yalnızca sarayları, ordu kışlalarını, yabancı büyükelçilikleri değil, camileri de iktidarından edecektir, etmek zorundadır. Kuran-ı Kerim'in ve onun çeşitli İslam içi yorumlamalarının takipçisi olarak kalan bir işçi sınıfı, kendi sosyal kurtuluşunun şartlarını yaratmak için ihtiyaç duyduğu devrimci önderliğin inşasında başarılı olamaz.

Genel olarak işçi sınıfının dinî önyargılarından kurtulması oldukça uzun ve sancılı bir süreçtir. Proleter kitleler devrimci eylemliliklerinin

mantıksal sonucu olan radikal ateist bir perspektife Darwinizmin uzun bilimsel ispatlarının okunmasıyla veya Feuerbach'ın materyalist felsefesinin etüt edilmesiyle ulaşamaz. İşçi sınıfı maddeci dünya görüşünün temellerine mücadele içinde ulaşır. 1789 Fransız Devrimi, 1848 kıta devrimleri, 1871 Paris Komünü, kitlesel sosyal demokrat partilerin varlığı, I. ve II. dünya savaşları, resmi komünist partilerin mevzilerinin ileriliği, birkaç sosyalist devrim ve sayısız ulusal ayaklanma deneyimlerinin ardından Avrupa işçi sınıfının dahi Vatikan'ın yörüngesinden tamamen çıkmış olduğunu söylemek hata olurdu.

Ancak Ortadoğu proletaryası, ayaklanma girişimleri sırasında kendisine sadece yük olmuş olan bu teolojik önyargılarından arınma sürecinin içine girmiştir. İlk olarak Mısır'da Müslüman Kardeşler iktidarını, tarihin görmüş olduğu en kitlesel devrimle yerinden etmiştir. Tunus'taki Nahda hareketini fiilen yönetemez hale getirmiştir. Irak'ta ve Lübnan'da emekçiler, sınıflar mücadelesinin sekülerleştirici etkisi altında rejimin bütün dinî temsiliyetlerden arınmasını talep ederek isyan sahnesini adımını atmıştır. İranda mollalar artık, greve çıkmak isteyen fabrika işçilerinin suratlarına ayetlerden alıntı yapamamaktadır. Bin Ali, Mübarek, Buteflika ve onların benzerlerinden sonra sıra rejimlerin kendisine ve bu rejimlerin gökyüzündeki gölgesi olan ilahi varlığa gelmiştir. İslam mitolojisinde cehennem üzerine kurulduğu söylenen Sırat Köprüsü'nden geçebilmek için dinin öne sürdüğü beş şartı yerine getirmek yeterlidir; işçilerin baştan inşa etmek durumunda kalacakları devrimci Ortadoğu'ya giden köprüden ise Sırat Köprüsü hikayeleri pazarlayanların hiçbirinin geçemeyeceği -proleter devrimin kaç şartını yerine getirirlerse getirsinler- kesindir.

Sonuç

Boratav'ın devrimci seferberlikleri emperyalizmin komploları olarak gören gerici ve idealist ezoterizmine dair söylenebilecekler bunlarla sınırlı değil. Lübnanlı "Marksist" arkadaşı Ali Kadri'nin Lübnan'ın mezhepçi rejimini "istikrar" sağlayan bir kazanım olarak görmesinden, Lübnan siyasal üst yapısının ülkenin emperyalizme bağımlılığını bütün yönlerden derinleştirdiğini atlmasına kadar, yanlışlar boldur. Irak proletaryasının İran yayılcılığına duyduğu öfkeyi, mekanik olarak ABD emperyalizminin çıkarına olan bir olgu olarak okumak da yüzeyde kalmakta ısrar etmekten farksızdır. Irak işçileri, özellikle Kasım Süleymani öldürüldükten sonra, ülkelerinden ABD de dahil bütün yabancı askerî varlığın çekilme-

si talebiyle seferber olmuştur. Onların sınıf refleksleri, “hoca” unvanıyla anılan Boratav’ın mistik jeopolitik senaryolarından on kat daha ileridedir.

Bu tip komplocu ideolojik-politik savrulmaları belirleyen birkaç etken mevcuttur. Sıralamaya çalışalım:

Bu öncelikle, kitlelerin devrimci kapasitelerine hiçbir şekilde güven duymayan yalıtılmış küçük-burjuva şüphecilğinin bir ürünüdür. Aynı gerici şüphencilik ve komploculuk (bunlardan biri de Boratav’ın yazı ürettiği soL haber portalıdır) diktatör Mübarek’i deviren Birinci Mısır Devrimi için, emperyalizmin tezgahladığı İslamcı bir proje demişti. Ancak İslamcı projenin amacı olması gereken Müslüman Kardeşler hükümeti, İkinci Mısır Devrimi’nin olağanüstü kitleselliği eşliğinde yıkıldı (elbette soL, bu konuda ne bir bilanço ne de bir özeleştiri yayımladı). Eğer Mübarek’i yerinden eden Birinci Mısır Devrimi yaşanmasaydı, Mısır işçi sınıfı siyasal İslamcılarla deneyimlerini tüketmek için belki de birkaç on sene daha bekleyecekti.

Lübnan, Irak ve İran proletaryasının devrimci kapasitesine duyulan bu inançsızlık, aslında onların, emperyalizmle paylaşım sürtüşmeleri yaşayan Şii burjuva fraksiyonlardan daha iyi yönetebileceğine dair olan inançsızlık, yani açık ve kesin bir biçimde proletarya diktatörlüğü stratejisine dönük inançsızlıktır. Troçki 1933’te şöyle yazıyordu: “Oportünizmin psikolojik kaynaklarından biri, büyük görevlerden korkmak, yani devrimci olasılıklara güvenmemektir.”

Bunun yanı sıra, hiçbir maddeci temele dayanmadan sınıflar mücadelesini birtakım metafizik spekülasyonlar üzerinden okumaya dönük bu girişim, sınıf bilincinin gelişiminin doğasına mekanik bir muhteva atfetme yönündeki gerçek dışı arzusunun da bir tezahürüdür. Öyle sanıyorum ki Boratav için, yalnızca katı ve köşeli bir “antiemperyalist” bilinçle -yalnızca İran rejiminin aşılabilabileceği türden bir “antiemperyalist” bilinçle- yola çıkan işçi taburlarının ayaklanma hakkı mevcuttur. Bunun haricinde, Boratav’ın aynı kürsüde yan yana gelerek dayanışma gösterdiği Perinçek’in tanımladığı haliyle “antiemperyalist” öğretiyeye hakim olmadan siyaset yapmaya kalkışan işçiler ve yoksullar, ABD’nin maşaları oldukları suçlamasıyla felç edilmelidirler. Ancak sınıf bilincinin gelişimi de, tıpkı doğa ve insan medeniyeti gibi, diyalektik bir gelişim eğrisi izler; yani eşitsiz ve bileşik bir biçimde farklı parçalar farklı tempolarda ilerler ve bu parçaların vardıkları sonuçların dış dünyada yanlışlanmasını tecrübe eden işçi, sosyalist bilince giden yolda bir adım atmış olur. Bugün İran’da

mollalara, Irak'ta yayılmacıların kukla hükümetine ve Lübnan'da burjuva Şii fraksiyonların sömürü düzenine karşı sokağa çıkmayan bir prolelerin, yarın antiemperyalist mücadelenin öncüsü olabileceği yargısı, ütopyik bir varsayım ve gerici bir hezeyandır.

Lübnan, Irak ve İran emekçilerinin, sırf kendi rejimlerine karşı devrimci eylemlere giriştikleri için antiemperyalist bir bilinç geliştirmeye dönük toplumsal bir yeteneğe sahip olmadığı düşüncesi bir komedi unsurudur. Ülkesinin işgal edilmesini deneyimlemiş bir Iraklı işçi, ülkesine ABD tarafından ambargo konulmasını deneyimlemiş bir İranlı işçi, ülkesinin çeşitli burjuva fraksiyonların giriştiği kanlı iç savaştan emperyalizme karşı zayıflayarak çıktığını deneyimlemiş veya bunu büyüklerinden dinlemiş bir Lübnanlı işçi, kendi barbar rejimine karşı fiziksel varlığını tehlikeye atarak sokağa çıktığında ve mücadele ettiğinde, yalnızca kendi yerel rejimine karşı değil, onu bu rejime mahkûm eden ve bu rejimi elleriyle var eden emperyalizme karşı da seferber olması gerektiğini bilerek devrim çağrısını yükseltmektedir. Kimse antiemperyalizm yarışında İranlı, Iraklı ve Lübnanlı işçileri aptal yerine koymaya çalışmasın. Kimse onların, sokaklara döküldüklerinde ne yaptıklarından habersiz olduğunu iddia etmeye cesaret etmesin. Onlar bu sınavda son senelerin en cüretkar devrimci cevaplarını üretmiş olan proleter bölüklerdir. Parmak sallayacağınızda, onların mücadelelerinin en önemli derslerini Türkiye işçi sınıfının çeşitli kesimleri içinde anlatmaya başlayın.

Anlaşılması gereken ilk nokta İran'da, Lübnan'da ve Irak'ta patlak veren devrimci ayaklanmaların ve seferberliklerin, çeperlerine işçileri çektiği oranda, zaten nesnel olarak antiemperyalist bir karakter taşıdıklarıdır. Bu üç ülkenin de ekonomik altyapıları, finans kapitalin uluslararası ekonomik diktatörlüğüne, kendi niyetlerinden ayrı olarak bağımlıdır. Bu ilişkinin en muntazam tarifi Troçki'dedir:

“Finans kapitalin gücü istediği zamanda ve yerde, istediği gibi bir hükümet kurma yeteneğinde yatmaz; bu yeteneğe sahip değildir. Finans kapitalin gücü, her proleter olmayan hükümetin ona hizmet etmek zorunda kalışı gerçeğinde yatar; ya da daha iyisi, finans kapitalin, her çürüyen egemenlik sisteminin yerine değişen şartlara daha iyi uyan bir sistem koyma olanağında yatar. Ama, bir sistemden ötekine geçiş, politik bunalım demektir. Bu bunalım, devrimci proletaryanın faaliyetiyle birlikte, burjuvazi için bir toplumsal tehlikeye dönüşebilir.” (Lev Troçki, “Bonapartizm ve Faşizm”, 15 Temmuz 1934.)

Bu ülkelerdeki devrimci proleter seferberlikler ilk olarak rejimlerin kapitalist altyapısını, yani emperyalizmle olan bağımlılık ilişkilerini zedelemekte ve emperyalizmin bölgedeki mali yatırımlarını ve askerî varlığını tehdit etmektedir. Seferberlikler, i) içlerine işçi ve emekçi sınıflardan toplumsal kesimlerin katılması dolayısıyla, ii) taleplerinin ve hedeflerinin doğaları gereği, bilinçli olarak olmasa da karşılıklarına ekonominin kapitalist örgütleniş biçimlerini ve bu biçimlerin koruyucusu olarak burjuva rejimleri aldıkları için, devrimcidirler. Seferberliklerin bu iki özelliği, onları bölgedeki en “antiemperyalist” rejimden dahi daha antiemperyalist kılmaktadır. Çünkü onlar bölgedeki hiçbir gerici rejimin yapmadığını yapmakta, yani emperyalizmin ekonomik temeli olan özel mülkiyet ilişkilerini devrimci bir tarzda ulusun gündemine getirmektedir (İran isyanı sırasında yakılmayan ve hedef alınmayan pek az banka şubesi kalmıştır, keza Lübnan’da da).

Boratav, kendisinin bir “hoca” olarak anılmasını beraberinde getiren zihinsel melekelerine rağmen, hem militan materyalist perspektiften mistisizme doğru bu denli bir savrulmayı, hem de işçi sınıfı ile onun devrimci kapasitesine dönük oportünistçe bir güven yitimini nasıl olur da yaşamıştır? Rus Marksizminin kurucusu Georgi Plehanov, Almanya’daki Freiburg Üniversitesi’nde felsefe alanında, tıpkı Boratav gibi “hocalık” yapan Heinrich Rickert’in (1863-1936) tarihsel materyalizme saldırısına verdiği 1911 tarihli yanıtta, aşağıdaki pasajı kaleme alıyordu:

“Rickert ve onun gibi olan diğer bilim insanlarının tarihsel materyalizme dair en ufak bir fikrinin olmaması gerçeği, hiçbir bireysel nedenden dolayı değildir, ama onların entelektüel görüş alanlarının, bütün bir sınıfa özgü olan önyargılarla bulanıklaşmış olmasındandır. Onlar hakkında dürüstçe denebilir ki, tarihsel materyalizmin yorumu olarak önerdikleri zırvalık ‘tamamen bilimsel olmayan bir politik önyargıyla’ belirlenmektedir. Tarihsel materyalizme dönük isteksizlikleri, özellikle sosyal demokrat hedeflerden duydukları korkudan en ikna edici biçimde bahsetmektedir.” (Georgi Plehanov, *Selected Philosophical Works*)

Boratav’ın Lübnan, Irak ve İran sınıflar mücadelesinin yorumu olarak önerdiği “zırvalık” da “tamamen bilimsel olmayan bir politik önyargıyla”, özellikle sosyalist ve devrimci hedeflerden “duyduğu korkuyla” belirlenmiştir.

Geçtiğimiz 10 yılın deneyimi bizlere bir kez daha gösterdi ki, bugün kitlelerin en temel demokratik kazanımlarını garanti altına alabilmeleri dahi bir işçi-emekçi hükümetinin inşasını zorunlu kılmakta. Bunun yolu da, mevcut rejimden ve emperyalist – kapitalist sömürü sisteminden keskin bir kopuşu hedefleyen, işçi sınıfının bağımsız politikası perspektifiyle kitlelerin talepleri arasındaki geçişkenliği, mücadeleleri bağlamında da sürekliliği sağlayabilecek devrimci bir önderliğin, politik bir alternatifin inşasından geçiyor.

İşçilerin Uluslararası Birliği – Dördüncü Enternasyonal olarak, biz de bu sorumluluğu omuzlarımızda hissediyor ve devam etmekte olan Kuzey Afrika ve Ortadoğu devrimci sürecine bu yaklaşım ekseninde tüm politik, programatik ve örgütsel desteğimizi sunmaya gayret ediyoruz.